

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SERMAYE PİYASASI VE TİCARET HUKUKU ANA BİLİM DALI

SİGORTA SÖZLEŞMESİNDEN DOĞAN UYUŞMAZLIKLARDA
TAHKİMİN UYGULANMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TUĞBA BULUT YAMAÇ

İSTANBUL 2023

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SERMEYE PİYASASI VE TİCARET HUKUKU ANA BİLİM DALI

SİGORTA SÖZLEŞMESİNDEN DOĞAN UYUŞMAZLIKLARDA
TAHKİMİN UYGULANMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TUĞBA BULUT YAMAÇ

TEZ DANIŞMANI
DR. BANU BOZKURT BOZABALI

İSTANBUL 2023

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

...../...../.....

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Program Adı:	Sermaye Piyasası ve Ticaret Hukuku Ana Bilim Dalı
Öğrencinin Adı Soyadı:	Tuğba Bulut Yamaç
Tezin Adı:	Sigorta Sözleşmesinden Doğan Uyuşmazlıklarda Tahkimin Uygulanması
Tez Savunma Tarihi:	20.06.2023

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğu Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tarafından onaylanmıştır.

.....

Enstitü Müdürü

Bu Tez tarafımızca okunmuş, nitelik ve içerik açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak yeterli görülmüş ve kabul edilmiştir.

	Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmza
Tez Danışmanı:			
2. Üye (Kurum İçi):			
3. Üye (Kurum Dışı):			

Bu tezdeki tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak elde edildiğini ve sunulduğunu; ayrıca bu kuralların ve ilkelerin gerektirdiği şekilde, bu çalışmadan kaynaklanmayan bütün atıfları yaptığımı beyan ederim.

Ad, Soyad :

İmza :

ÖZET

SİGORTA SÖZLEŞMESİNDEN DOĞAN UYUŞMAZLIKLARDA TAHKİMİN UYGULANMASI

Yamaç, Tuğba Bulut

Sermaye Piyasası ve Ticaret Hukuk Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Dr. Banu Bozkurt Bozabalı

Haziran 2023, 156 sayfa

Ticaret Hukukunun bir dalı olan Sigorta Hukuku kapsamındaki uyuşmazlıklar, sigortacılık sektörünün gelişmesiyle birlikte çeşitlenerek artmıştır. Dünyada meydana gelen nüfus artışı, teknolojik gelişmeler ve teknolojik gelişmeler sonucunda kolaylaşan ticari faaliyetler gibi birtakım etkenlerin, sigortacılık faaliyetlerinin çeşitlenerek artış göstermesine yol açarak sigortacılık sektörüne olumlu yansımasıyla birlikte, Sigorta Hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıkları da arttırmıştır. Artan Sigorta Hukuku kapsamındaki uyuşmazlıkların çözümü esnasında devlet mahkemelerinin yoğunluğu, işleyişi ve uzman mahkemelerin bulunmayışı gibi nedenler, uzun süren yargılamalara sebep olmakta ve sigortadan beklenen faydayı olumsuz etkilemektedir. Sigorta Hukukunda tahkimin önemi de tam bu noktada ortaya çıkmış ve Sigortacılık Kanuna ile hukukumuzda kendisine yer edinmiştir. Bu çalışmamızda Sigorta Hukukundan doğan uyuşmazlıkların Sigorta Tahkim Komisyonu nezdindeki çözüm süreci, sigorta tahkimin olumlu ve olumsuz yönleri, sigorta tahkim yargılama usulü ve sonuçları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sigorta Sözleşmesi, Tahkim, Sigorta Tahkim

ABSTRACT

ARBITRATION IN DISPUTE ARISING FROM INSURANCE AGREEMENT

Yamaç Bulut, Tuğba

Master's Program in Capital Market and Commercial Law Department

Supervisor: Dr. Banu Bozkurt Bozabalı

June 2023, 156 pages

Disputes within the scope of Insurance Law, a branch of Commercial Law, have diversified and increased with the development of the insurance sector. The increase in population in the world, technological developments and facilitating commercial activities as a result of technological developments have led to the diversification of insurance activities and their positive reflection on the insurance sector, as well as increased disputes arising from Insurance Law. During the resolution of disputes within the scope of Increasing Insurance Law, reasons such as the density and functioning of state courts and the absence of specialized courts cause long-lasting proceedings and adversely affect the expected benefit from insurance. The importance of arbitration in Insurance Law has emerged at this point and has taken its place in our law with the Insurance Law. In this study, the resolution process of the disputes arising from Insurance Law before the Insurance Arbitration Commission, the positive and negative aspects of insurance arbitration, the procedure and results of insurance arbitration proceedings are discussed.

Keywords: Insurance Contract, Arbitration, Arbitration in insurance dispute.

Dedelerime, sonsuz sevgiyle...

TEŞEKKÜR

Dr. Evrim Akgün hocamın desteğiyle başlayan bu tez çalışmasını Dr. Banu Bozkurt Bozabalı hocamın desteğiyle ile tamamlamış bulunmaktayım. Bu çalışmanın planlanmasında, araştırılmasında, yürütülmesinde ve oluşumunda ilgi ve desteğini esirgemeyen, engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım, yönlendirme ve bilgilendirmeleriyle çalışmamı bilimsel temeller ışığında şekillendiren sayın hocalarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, yüksek lisans eğitimim boyunca bana destek olan, benimle geçirdikleri zamanlarından feragat eden çocuklarıma da şükranlarım eşliğinde kucak dolusu sevgilerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İTHAF	vi
TEŞEKKÜR.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiv
GİRİŞ	1
BÖLÜM I. SİGORTA SÖZLEŞMELERİ VE TAHKİME İLİŞKİN GENEL BİLGİLER	3
A. SİGORTA SÖZLEŞMELERİNE İLİŞKİN GENEL BİLGİLER.....	3
1. Sigorta Sözleşmesi ve Hukuki Niteliği	4
2. Sigorta Sözleşmesinin Tarafları ve İlgilileri	6
a. Sözleşmenin Tarafları.....	7
i. Sigortacı	7
ii. Sigorta Ettiren	8
b. Sigorta Sözleşmesinin İlgilileri	8
i. Sigortalı.....	8
ii. Lehtar	9
iii. Sınırlı Ayni Hak Sahipleri	10
iv. Zarar Gören Üçüncü Kişi.....	13
v. Üçüncü Kişi Alacaklılar	13
3. Sigorta Sözleşmesinin Kurulması ve Şekli	14
4. Sigorta Sözleşmesinde Tarafların Borç ve Yükümlülükleri	16
a. Sigortacının Borç ve Yükümlülükleri	16
i. Rizikoyu Taşıma Yükümlülüğü	17

ii. Aydınlatma Yükümlülüğü	18
iii. Sigorta Poliçesi Verme Yükümlülüğü	19
iv. Giderleri Ödeme Borcu	20
v. Tazminat veya Bedel Ödeme Borcu	21
vi. Sır Saklama Yükümlülüğü	22
b. Sigorta Ettirenin Borç ve Yükümlülükleri	23
i. Prim Ödeme Borcu.....	24
ii. Beyan Yükümlülüğü	26
1) Sözleşme Yapılırken Beyan Yükümlülüğü.....	26
2) Sözleşme Süresi Boyunca Beyan Yükümlülüğü	27
3) Riziko Gerçekleştiğinde Beyan Yükümlülüğü	28
iii. Bilgi Verme ve Araştırma Yapılmasına İzin Verme Yükümlülüğü	29
iv. Zararı Önleme, Azaltma ve Sigortacının Rücu Haklarını Koruma Yükümlülüğü	29
5. Sigorta Sözleşmesinden Doğan Uyuşmazlıklara Uygulanacak Hükümler	30
B. TAHKİME İLİŞKİN GENEL BİLGİLER	32
1. Genel Olarak Alternatif Çözüm Yolları	33
a. Müzakere	34
b. Uzlaşma (Av. K. 35/A Kapsamında)	35
c. Hakem-Bilirkişilik.....	36
d. Arabuluculuk.....	37
e. Arabuluculuk-Tahkim Yöntemi	39
2. Genel Olarak Tahkim ve Hukuki Niteliği	42
3. Tahkime Elverişlilik.....	45
4. Tahkim Sözleşmesi ve Şartları.....	46
a. Şekil Şartı	47
b. Taraf İradelerinin Açık Bir Şekilde Ortaya Konması	47

c. Uyuşmazlık Konusunun Belirli Olması	48
5. Tahkim Sözleşmesinin Hukuki Niteliği	48
6. Tahkim Sözleşmesinin Bağımsızlığı.....	49
7. Tahkim Türleri	50
a. İhtiyari Tahkim-Zorunlu Tahkim	50
b. Milli Tahkim – Milletlerarası Tahkim	51
c. Ad Hoc Tahkim -- Kurumsal Tahkim	52
d. İki Taraflı Tahkim – Çok Taraflı Tahkim	53
e. Tek Kademeli Tahkim – İki Kademeli Tahkim	53
f. Asimetrik Tahkim – Simetrik Tahkim.....	54
8. Tahkimin Olumlu ve Olumsuz Yönleri	54
a. Tahkimin Olumlu Yönleri	54
b. Tahkimin Olumsuz Yönleri.....	57
BÖLÜM II. SİGORTA SÖZLEŞMESİNDEN DOĞAN UYUŞMAZLIKLAR BAKIMINDAN TAHKİM	58
A. SİGORTA UYUŞMAZLIKLARINDA UYGULANAN TAHKİMİN NİTELİĞİ.....	59
B. SİGORTA TAHKİMİN TABİ OLDUĞU HUKUK KURALLARI.....	63
C. SİGORTA TAHKİM KOMİSYONUNUN YAPISI.....	64
1. Sigorta Tahkim Komisyonu Teşkilatı	64
a. Sigorta Tahkim Komisyon Başkanlığı	65
b. Komisyon Sekreteryası	68
i. Müdür ve Müdür Yardımcıları.....	68
ii. Sigorta Raportörleri	69
iii. İtiraz Yetkilileri.....	70
c. Sigorta Hakemleri.....	71
i. İlk Derece Sigorta Hakem veya Hakem Heyeti/Uyuşmazlık Hakem veya	
Hakem Heyeti.....	72

ii. İtiraz Hakem Heyeti.....	74
D. SİGORTA TAHKİMİNDE TARAFLAR.....	76
1. Başvuran.....	76
2. Başvurulan	77
E. SİGORTA TAHKİMİNE BAŞVURU ŞARTLARI VE USULÜ	79
1. Başvurunun Şartları.....	79
a. Uyuşmazlığın Tarafı Olan Sigorta Kuruluşunun Tahkim Sistemine Üye Olması	79
b. Uyuşmazlığın Sigorta Sözleşmesinden Kaynaklanması	80
c. Sigorta Şirketine Başvuruda Bulunulması	81
i. Sigorta Tahkim Yargılaması Açısından Dava Şartı Arabuluculuğun Başvuru Şartı Yönünden Değerlendirmesi.....	83
d. Uyuşmazlığın Çözümü İçin Mahkemeye, İcra ve İflas Kanununa Göre İcra Takibine, HMK'ya Göre Tahkime veya Tüketici Hakem Heyetine Başvurmamış Olmak.....	85
2. Başvurunun Usulü ve Sonuçları.....	86
3. Sigorta Hakeminin Seçimi	88
4. Hakemin Reddi veya Çekilmesi.....	89
a. Hakemin Reddi.....	89
b. Hakemin Çekinmesi	91
BÖLÜM III. SİGORTA SÖZLEŞMESİNDEN DOĞAN UYUŞMAZLIKLARDA TAHKİM YARGILAMASININ USULÜ	92
A. SİGORTA TAHKİMDE YARGILAMA USULÜ	93
1. Sigorta Tahkimde Dava Açılması	93
a. Sigorta Tahkimde Belirsiz Alacak Davası Açılması	94
b. Sigorta Tahkimde Kısmi Dava Açılması	95
2. Sigorta Raportörü İncelemesi.....	95
3. Uyuşmazlık/Sigorta Hakemi veya Hakem Heyeti İncelemesi	97

B. SİGORTA TAHKİM YARGILAMASINDA UYGULANAN BİR TAKIM USUL İLKELERİ	102
1. Tasarruf İlkesi	102
2. Tarafları Eşitliği İlkesi	103
3. Hukuki Dinlenilme Hakkı	104
4. Taleple Bağlılık İlkesi	104
5. Dürüstlük İlkesi	105
6. Gizlilik İlkesi	106
C. SİGORTA TAHKİMDE DELİLLERİN İKAMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ	106
1. Sigorta Hakemlerinin Bilirkişinin Görüşüne Başvurması	107
a. Bilirkişi Seçimi	109
b. Bilirkişinin Yasaklılığı ve Reddi	110
c. Bilirkişi İncelemesi ve Süresi	110
2. Keşif	112
3. Tanık	113
4. Islah	113
D. SİGORTA TAHKİMDE GEÇİCİ HUKUKİ KORUMA TEDBİRLERİ	114
1. İhtiyati Tedbir	115
2. Delil Tespiti	116
E. SİGORTA TAHKİMDE YARGILAMANIN SÜRESİ	117
1. Yargılama Süresi	117
2. Sürenin Uzatılması ve Aşılması Hali	118
F. SİGORTA TAHKİME SON VEREN TARAF İŞLEMLERİ	119
1. Feragat	119
2. Kabul	119
3. Sulh	120

G. SİGORTA TAHKİMDE YARGILAMA GİDERLERİ VE VEKALET ÜCRETİ	122
H. SİGORTA TAHKİMDE VEKALET ÜCRETİ SORUNUNUN İNCELENMESİ.....	124
İ. SİGORTA TAHKİMDE HAKEM KARARLARI.....	127
1. Hakem Kararlarının Hukuki Niteliği	127
2. Hakem Kararının Tavzihi, Düzeltilmesi ve Tamamlanması.....	129
a. Hakem Kararının Tavzihi	129
b. Hakem Kararının Düzeltilmesi	130
c. Hakem Kararının Tamamlanması	131
J. SİGORTA TAHKİMDE HAKEM KARARLARININ DENETİM YOLLARI	132
1. Sigorta Hakem/Hakem Heyeti Kararına İtiraz	133
a. Sigorta Hakem/Hakem Heyeti Kararına Karşı İtiraz Başvurusu.....	133
b. İtiraz Yetkilisi İncelemesi	134
c. İtiraz Hakem Heyeti Seçimi	134
d. İtiraz Hakem Heyeti İncelemesi.....	135
2. İtiraz Hakem Heyeti Kararının İstinafi	137
3. İtiraz Hakem Heyeti Kararının Temyizi	138
4. Hakem Kararında Karar Düzeltme.....	142
5. Hakem Kararına Karşı Yargılamanın İadesi	142
6. Hakem Kararının İptali ve İcrası.....	143
a. Hakem Kararlarının İptali	144
b. Hakem Kararlarının İcrası.....	144
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	146
KAYNAKÇA.....	150

KISALTMALAR LİSTESİ

AAÜT	Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi
	Arabuluculuk Kanunu
Av. K	1136 Kanun Numaralı Avukatlık Kanunu
Birlik	Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği
bkz.	bakınız
DEÜHFD	Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
E.	Esas
E.T.	Erişim Tarihi
Eds.	Editörler
GHYön.	Güvence Hesabı Yönetmeliği
GÜHFD	Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD.	Hukuk Dairesi
HMK	6100 Kanun Numaralı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUAK	6325 Kanun Numaralı Hukuk Uyuşmazlıklarında
HUMK	1086 Kanun Numaralı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBK	İçtihadı Birleştirme Kararı
İİK	2004 Kanun Numaralı İcra ve İflas Kanunu
K.	Karar
	Kanun
Kanun	5684 Kanun Numaralı Sigortacılık Kanunu.
KTk	2918 Kanun Numaralı Karayolları Trafik Kanunu.
Kurum	Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu
KVKK	6698 Kanun Numaralı Kişisel Verileri Koruma Kanunu
m.	madde
MTK	4686 Kanun Numaralı Milletlerarası Tahkim Kanunu
RG.	Resmi Gazete
s.	sayfa

SK	5684 Kanun Numaralı Sigortacılık Kanunu
STİY	Sigortacılıkta Tahkime İlişkin Yönetmelik
T.	Tarih
TAEK	Türkiye Arabuluculuk Etik Kuralları
TBK	6098 Kanun Numaralı Türk Borçlar Kanunu
TKHK	6502 Kanun Numaralı Tüketicinin Korunması Hakkında
TMK	4721 Kanun Numaralı Türk Medeni Kanunu.
TTK	6102 Kanun Numaralı Türk Ticaret Kanunu.
ÜFE	Üretici Fiyatları Endeksi
vd.	ve devamı
vs.	vesaire
Y.	Yargıtay
YHGK	Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YİBHKG	Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu

GİRİŞ

7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nu yürürlükten kaldıran 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu, mülga kanunda bahsi geçmeyen tahkim kurumuna olanak tanıyarak, sigorta sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıklara kurumsal bir çözüm sunmuştur. Bu kanunun 30. maddesi “Sigortacılıkta tahkim” başlığı ile sigorta hukukundan doğan uyuşmazlıkların tabi olabileceği tahkim sisteminden bahsetmektedir. Ne var ki, sigorta tahkim, kanunda tek bir maddede kendisine yer bulmuş ve düzenlenmeyen konular için 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa atıf yapılarak tamamlanmaya çalışılmıştır. Bu durum pek çok öğretisel tartışmanın ve uygulama sorunlarının doğmasına neden olmuştur. Tezimizde, söz konusu öğretisel tartışmalara ve uygulama sorunlarına değinilmiş ve tüm bunlara rağmen yıllardır uygulanan sigorta tahkim yargılamasına ait süreç ve esaslar ortaya konmuştur.

Kanunun kullandığı “sigortacılıkta tahkim” ifadesi de bu kapsamda eleştirilerden pay almıştır¹. Kanunda tercih edilen “sigortacılık” teriminin sözlük anlamına baktığımızda “sigortacının işi” anlamıyla karşılaşılmaktadır². Bu açıdan bakıldığında, “sigortacılıkta tahkim” ifadesi, sigorta tahkimden faydalanma olanağı olan tüm tarafları kapsayan bir anlam barındırmamaktadır. Oysaki Kanunun 30. Madde gerekçesinde, bu madde düzenlemesi ile “sigorta sözleşmelerinden doğan tüm hukuk uyuşmazlıklarının çözümü” amaçlandığı belirtilmektedir. Madde içeriği itibariyle de sigortacılık sektöründe faaliyet gösteren şirketlere değil, gerçek ya da tüzel kişi veya tüketici ayrımı yapmaksızın, sigorta sözleşmesinin her iki tarafı ve hatta ilgilileri için bu sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkların çözümüne yönelik hukuki bir yol içermektedir. Madde başlığı ile madde amacı arasındaki ifadesel uyumsuzluk sebebi ile tezimizde “sigortacılıkta tahkim” ifadesi yerine, genel itibarla “sigorta tahkim” ifadesi tercih edilmiştir.

Tezimizin ilk bölümünde sigorta sözleşmesi ve tahkime dair genel bilgiler verilecektir. Sigorta tahkim yargılamasının dayanağı olan sigorta sözleşmesi, tarafları, ilgilileri ve tarafların yükümlülüklerinden bahsedilerek uyuşmazlığın

¹ Eleştiriler için bkz.: YEŞİLOVA ARAS, Ecehan/YEŞİLOVA, Bilgehan, “Sigortacılık Tahkimi-Sigorta Tahkim Usulü ve Ayırdedici Özellikleri (Sigortacılık Kanunu m.30), Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, 8 Sayı (Özel), s. 275-379, 2013, s. 290, (Ayırdedici Özellik), s. 286.

² Bkz.: Türk Dil Kurumu Sözlüğü; <https://sozluk.gov.tr/>

hukuki kökleri açıklanacaktır. Tahkime ilişkin bilgiler de bu bölümde ele alınarak sigorta ve tahkim, genel bir bakış açısıyla ortaya konulacaktır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde sigorta tahkimin niteliği, Sigorta Tahkim Komisyonunun yapısı, sigorta tahkimde taraflar ile başvuru şartları ele alınacaktır. Bu bölümde aynı zamanda, Komisyonun teşkilat yapısı, raportörler, hakemlerin nitelikleri ve tahkim sürecindeki rolleri hakkında bilgi verilerek sigorta tahkim sistemine giriş yapılacaktır.

Tezimizin üçüncü ve son bölümündeyse sigorta tahkimdeki yargılama usulü detaylandırılarak, sigorta hakem kararlarının niteliği ve denetim yolları değerlendirilecektir.

BÖLÜM I. SİGORTA SÖZLEŞMELERİ VE TAHKİME İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

Sigortacılık faaliyeti bazında seri, etkin ve uzmanlaşmış bir yargılamaya duyulan ihtiyaç ve bu faaliyete duyulan güveni arttırmak amacıyla, sigorta sözleşmesinden doğan uyuşmazlıklara özel bir düzenleme ile Sigorta Tahkim Komisyonu yasal dayanağına kavuşmuştur³. Bu yönüyle, sigorta uyuşmazlıklarında tahkim, hukukun sigortacılık faaliyetini destekleyen bir yapıda ilerlemesiyle, toplumsal adalet tesisi ve sigortacılık faaliyetine güven tesisi birlikteliğine hizmet etmektedir. Sigorta tahkim, bir yönüyle adli mahkemelerin sigorta sözleşmesinden doğan uyuşmazlıklarla ilgili iş yükünü azaltırken, diğer yönüyle uyuşmazlığın taraflarına daha kısa sürede çözüm olanağı sunmaktadır.

Sigorta tahkim düzenlemesi, sigorta sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklara ilişkin uluslararası uygulaması niteliğindeki ‘‘Ombudsman Sistemi⁴’’nin ülkemiz kanunlarına uyarlaması mahiyetindedir⁵. Kısaca ombudsman sisteme değinmek gerekirse, ombudsmanlık, kişinin dava açmadan önce çözüm amacıyla başvurabildiği bir kurumdur⁶. Ombudsman kararları bazı sistemlerde bağlayıcı nitelikte iken, sistemlerin çoğunda bu kararlar tavsiye niteliğinde sayılmaktadır⁷.

Kanun koyucu, ombudsman sistemi yerine, hali hazırda kanunlarımızda düzenlemesi bulunan tahkim kurumunu tercih etmiştir.

A. SİGORTA SÖZLEŞMELERİNE İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

³ Bkz. SK. m. 30 gerekçesi.

⁴ Ombudsmanlık sistemi hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız, KAYA, İ. Safa/KARABAY, Huzeyfe, ‘‘Ombudsmanlığın Uluslararası Hukuk Sistemlerindeki Yeri’’, Ombudsman Akademik, Cilt, 6, Sayı 11, 2019, s. 213-232. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/920831>.

⁵ Bkz. SK. m. 30 gerekçesi.

⁶ KAYA/KARABAY, s. 214.

⁷ KAYA/KARABAY, s. 214.

Sigorta, henüz zarar doğmadan fakat zararın doğma ihtimaline yönelik alınmış bir tedbirdir. Sigortanın amacı, riskin gerçekleşmesiyle ortaya çıkan zararın giderilmesidir. Öyle ki, sigorta sayesinde, ortaya çıkan zararın maddi sonuçlarına sigorta şirketi katlandığından, zarar sahibinin ekonomik bütünlüğünde eksilme meydana gelmez. Bu durum sigortayı, sadece ticari hayatta değil, toplumsal hayatta da cazip kılmaktadır.

Sigortacılık faaliyetinin gelişimi, ekonomik ve teknolojik gelişmelerle doğru orantılı olarak artmıştır. Ticari şirketlerin ekonomik bütünlüklerinin ve yatırımlarının artması, artan riskleri de beraberinde getirmiştir. Aynı şekilde teknolojik gelişmeler de riskleri arttıran unsurlardan biridir. Gelişen teknoloji sonucunda dünyada taşımacılığın kara, hava ve denizyolu olarak türlere ayrışarak artması bile can ve mal güvenliğindeki riskleri arttırmış ve sigortaya olan ihtiyacı pekiştirmiştir. Dolayısıyla, öncesinde sigorta güvencesine sahip olmak tamamen bir tercihten ibaretken, geline nokta, devletler, sigortaları zorunlu kılmaya yönelik düzenlemeler yapma gereği duymuştur. Böylelikle sigortanın yaygınlığı ve kapsadığı can ve mal değerlerindeki hacim artmakta ve sigortacılık küresel boyutta önemli bir ticari faaliyet olarak gündemde kalmaktadır.

Gelişmeye devam eden teknoloji ile sanal/siber risklerde sigorta kapsamına dahil edilmektedir. Tüm bunlar sigorta faaliyetinin gelecekte de kendisine yeni alanlar bularak büyümeye devam edeceğinin göstergesi niteliğindedir. Dolayısıyla sigorta hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklar artmakta ve uyuşmazlık çözüm yolları da gelişme göstermektedir.

Geçmişten günümüze sigorta faaliyetlerinin hukuki temelini, sigorta sözleşmesi oluşturmaktadır. Sigorta sözleşmesi, tarafların hak ve borçlarını ortaya koyarken, olası uyuşmazlıkların çözümünde de değer taşımaktadır.

1. Sigorta Sözleşmesi ve Hukuki Niteliği

Sigorta sözleşmesi, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanun'un⁸ m. 1401/1'deki tanımıyla, *'sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu*

⁸ RG.14.02.2011 T. 27846 Sayılı, 6102 Kanun Numaralı Türk Ticaret Kanunu (TTK).

tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir''. Daha geniş bir tanım ile sigorta sözleşmesi, bir tarafın diğerini prim karşılığında, belirli bir tehlikeye yönelik sigorta koruması altına aldığı⁹, her iki tarafa borç yükleyen sözleşmedir¹⁰.

Bir diğer tanım olarak sigorta sözleşmesi, sigortacının, sigorta ettiren veya üçüncü kişiyi, sigorta edilen rizikonun meydana gelmesinde güvence altına almayı üstlenirken, sigorta ettirenin üzerinde anlaşılan ve para ile ölçülen karşılık edimi üstlendiği tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmedir¹¹.

Sigorta sözleşmesinin zorunlu unsurları, sigortacı, sigorta ettiren, sigorta menfaati, riziko, sigorta bedeli ve primden oluşmaktadır¹². Zorunlu unsurlardan sigorta menfaatinin sözleşmede kurulurken var olması gerekmektedir. Öğreti de sigorta bedelini zorunlu unsur olarak değerlendirmeyen görüş de mevcuttur¹³.

Sigorta ilişkisinin oluşması için sigorta sözleşmesinin kurulması gerektiğinden, bu ilişkide taraflara ait haklar ve borçlar sözleşmesel niteliktedir¹⁴.

Sigorta sözleşmesinin hukuki niteliği tartışmalıdır. Bir nitelemeye göre, sigorta sözleşmesi, edim türleri açısından başkası menfaatine iş görme sözleşmesi niteliğindedir¹⁵.

Diğer nitelemeye göre, sigorta sözleşmesi, tam iki tarafa borç yükleyen (sinallagmatik) bir sözleşmedir¹⁶. Kanun koyucu, TTK'da gerek sigorta

⁹ ÜNAN, Samim, Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap: Sigorta Hukuku Cilt I Birinci Kısım Genel Hükümler (Madde 1401-1452), 1. Baskı, İstanbul, 2016, s. 12; KARA, Hacı, Sigorta Hukuku, 1. Baskı, İstanbul, 2021, s. 120.

¹⁰ ÇEKER, Mustafa, Sigorta Hukuku, 20. Baskı, Adana, 2019, s.55; KENDER, Rayegan, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, Güncellenmiş 15. Baskı, İstanbul, 2016, s. 189.

¹¹ BAĞATUR, Mehmet Çağrı/ÖGE, Hande, Sorularla Sigorta Tahkim, 1. Baskı, İstanbul, 2017, s.4.

¹² BOZER, Ali, Sigorta Hukuku, Genel Hükümler-Bazı Sigorta Türleri, 4. Baskı, Ankara, 2004, s. 22.; ÖZDAMAR, Mehmet/DOĞAN, Burak, Sigorta Hukuku, 1. Baskı, Ankara, 2020, s. 52.

¹³ ÜNAN, Samim, Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap: Sigorta Hukuku Cilt II Birinci Bölüm Zarar Sigortaları (Madde 1453-1486), 1. Baskı, İstanbul, 2016, s. 138 (C.II).

¹⁴ ÜNAN, s. 11.

¹⁵ KENDER, s. 188.

¹⁶ AYHAN, Rıza/ÇAĞLAR, Hayrettin/ÖZDAMAR, Mehmet, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 5. Baskı, Ankara, 2021, s. 172; BAĞATUR/ÖGE, s.5; ÇEKER, s.55; GÜNAY, M. Barış, Sigorta Hukuku, 4. Baskı, Ankara, 2022, s. 60; KAYIHAN, Şaban/GÜNERGÖK, Özcan, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, Gözden Geçirilmiş 5. Baskı, İstanbul, 2020, s. 100;

sözleşmesinin tanımı gerek ise “Tarafların Borç ve Yükümlülükleri” başlığı altında sigortacının ve sigorta ettirenin borçlarına değinmek sureti ile iki tarafa da borç yüklemektedir.

Bir diğer görüş olan sigorta sözleşmesinin kendine özgü (sui generis) bir sözleşme niteliğinde olduğu görüşü, tazminat teorisi ve riziko taşıma teorisi olmak üzere iki alt görüşe ayrılmıştır¹⁷.

Tazminat teorisine göre, sigortacının sözleşmeden doğan edimi tehlikenin ortaya çıkması şartına bağlıdır¹⁸.

Riziko taşıma teorisine göre, sigortacı, sigorta sözleşmesi ile tehlikenin meydana gelmesi durumunda bir tazminat ödemenin yanında rizikoyu taşıma yükümlülüğü de üstlenir¹⁹.

Sigorta sözleşmesinin konusu, zarar sigortalarında rizikonun söz konusu olduğu mala dair para ile ölçülebilir menfaattir²⁰. Zarar sigortasının pasif türü olan mesuliyet sigortalarında ise sigorta sözleşmesinin konusu, sigorta ettirenin malvarlığında oluşabilecek ihtimali eksilmedir²¹. Can sigortalarında ise sigorta ettirenin veya bir başkasının ölümü veya hayatta kalması rizikolar sigortalanır²². Sigorta sözleşmesi ile sigortanın konusu menfaatin belirlenmiş olması gerekmektedir²³.

2. Sigorta Sözleşmesinin Tarafları ve İlgilileri

Sigorta sözleşmesinin tarafları, sigortacı ve sigorta ettirendir. Sigorta sözleşmesinde sözleşmenin tarafları yanında, taraf olmasalar dahi hak talep edebilecek ilgililer de bulunmaktadır. Sigorta sözleşmesinin ilgilileri ise, sigortalı, lehtar, rehinli alacaklı ve zarar gören üçüncü kişidir.

KAYIHAN, Şaban/SELANİK, Atakan Adem, Sigorta Hukukunda Alternatif Çözüm Yolları ve Tahkim Usulü, Ankara, 2023, s.30; KENDER, s.170-171; ÖZDAMAR/DOĞAN, s. 51.

¹⁷ ÇEKER, s.57.

¹⁸ KENDER, s. 187.

¹⁹ KENDER, s. 187.

²⁰ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 9; BOZER, s. 24.

²¹ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 9; BOZER, s. 24.

²² AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 10; BOZER, s. 158.

²³ BOZER, s. 24.

a. Sözleşmenin Tarafları

Sigorta sözleşmesinin tarafları, sigortacı ve sigorta ettirendir. Bu noktada sigortacı ve sigorta ettireni kısaca tanımlamakla yetineceğiz, zira çalışmanın ilerleyen aşamalarında taraflara ait borçlar ve yükümlülükler kapsamında daha ayrıntılı açıklamalar yapılacaktır.

i. Sigortacı

Sigortacı, sigorta sözleşmesi kapsamında ödenmiş olan prim karşılığında rizikoyu taşıyan²⁴ Sigortacılık Kanunu ve ilgili mevzuat uyarınca gereken şartları yerine getirmiş olan şirkettir²⁵.

5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu²⁶ m. 3/1 uyarınca, sigorta şirketleri, anonim şirket ya da kooperatif olarak kurulabilir. Aynı bent gereğince sigortacının faaliyet alanı salt sigortacılık işlemleri ve bu işlemlerle doğrudan ilişkisi bulunan işlerdir.

Sigorta şirketleri, SK m.5/2 uyarınca hayat ve hayat dışı sigorta gruplarından birini faaliyet alanı olarak belirlemelidir.

TTK m. 1401/2. b. uyarınca, ruhsatsız bir şirket ile bu durumu bilerek yapılan sigorta sözleşmelerine 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun²⁷ m. 604 ve m. 605 (kumar ve bahse dair) hükümleri uygulanır. Bu hüküm doğrultusunda ruhsat almamış veya ruhsatı sonradan iptal edilen sigorta şirketi ile bu durumu bilerek sigorta sözleşmesi yapılması halinde bu sözleşmeden doğan borçlar "eksik borç" niteliğinde olacak ve dava edilemeyecektir²⁸. Aynı bent ile Türkiye'de yerleşik olmayan sigorta şirketleri bu yaptırımdan muaf tutulmuştur.

²⁴ KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 114.

²⁵ ARSEVEN, Haydar, Sigorta Hukuku, Yenilenmiş 2. Baskı, İstanbul, 1991, s. 96; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 8.

²⁶ RG. 14.6.2007 T. 26552 Sayılı 5684 Kanun Numaralı Sigortacılık Kanunu (SK).

²⁷ RG.4.2.2022 T. 27836 Sayılı 6098 Kanun Numaralı Türk Borçlar Kanunu (TBK).

²⁸ ÜNAN, s. 21.

ii. Sigorta Ettiren

Sigorta ettiren, belirli rizikolar hakkında sigortacıyla sigorta sözleşmesi yapan, prim borcu yükümlüsü kişidir²⁹. Sigorta ettiren, gerçek veya tüzel kişi olabileceği gibi, Türk vatandaşı veya yabancı uyruklu kişi de olabilir.

b. Sigorta Sözleşmesinin İlgilileri

Sigorta sözleşmesinin ilgilileri; sigortalı, lehtar, aynı hak sahipleri ve zarar gören üçüncü kişidir. Sözleşmenin ilgilileri, sözleşmenin tarafı olmamakla birlikte sözleşmeden kaynaklı belirli hakları kullanabilmektedir.

Üçüncü kişi alacaklılar, her ne kadar tam olarak sigorta sözleşmesinin ilgisi olmasa da sigorta tazminatı üzerinde hak sahibi olabilme olasılıkları sebebiyle bu başlık altında değinmeye gereği duyulmuştur.

i. Sigortalı

Sigortalı, sigorta sözleşmesi ile menfaatleri teminat altına alınan üçüncü³⁰ kişidir³¹. Sigortalı, zarar sigortalarında menfaati güvence altına alınan³², can sigortalarında ise üzerinde riziko gerçekleşme olasılığı olan kişidir³³.

Sigorta ettiren ve sigortalı terimleri farklı anlamlar ifade etmektedir³⁴. Her iki terim aynı kişi için kullanılabileceği gibi, bunların farklı kişiler olması da mümkündür. Sigorta güvencesinden faydalanan kişi aynı zamanda sigorta ettiren kişi ise, sigorta ettiren ve sigortalı sıfatları tek kişide birleşmiş olmaktadır. Sigorta ettiren ile sigortalının farklı kişiler olması, başkası lehine yapılan sigorta sözleşmelerinde ortaya çıkmaktadır. Başkası lehine yapılan sigorta sözleşmesinde öngörülen riziko meydana gelince zarar da sigortalıya ait olmaktadır³⁵. Kısaca, terimlerin farkına değinmek gerekirse, sigorta ettiren, sigorta sözleşmesinin tarafı ve prim ödeyen kişi iken, sigortalı, sigorta güvencesinden faydalanan kişidir. Sigorta ettirenin, sigorta

²⁹ ARSEVEN, s. 96; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s.8; ÇEKER, s.63; KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 116; GÜNAY, s. 69.

³⁰ ARSEVEN, s. 96; BOZER, s. 23; KENDER, s. 252; ÜNAN, C.II, s..25; GÜNAY, s. 70.

³¹ ÇEKER, 63; ³¹ KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 116.

³² KENDER, s. 252.

³³ KENDER, s. 262.

³⁴ ARSEVEN, s.96.

³⁵ KENDER, s. 253; ÜNAN, C.II, s. 26.

sözleşmesinin tarafı ve bu sözleşmeden kaynaklanan borçlardan sorumlu olmasına karşın, sigortalı, sigorta sözleşmesinin tarafı olmamakla birlikte, TTK m. 1454'e göre, sözleşmeden doğan haklara sahiptir. Sigorta sözleşmesinde tarafların ehliyeti TBK'na tabidir³⁶. Sigorta ettirenin fiil ehliyetine sahip olması gerekli iken, sigortalının fiil ehliyetine sahip olup olmaması önem taşımamaktadır³⁷. Zira, sigorta sözleşmesinde borç altına giren sigorta ettiren olduğundan onun fiil ehliyetinin varlığı gereklidir.

Sigorta sözleşmesinde, TTK m. 1454/1 gereğince sigortalının isminin belirtilip belirtilmemesinin bir önemi bulunmamaktadır. Sözleşmede sigortalının ismi belirtilmemiş ise, anılan maddenin 3. bendi ile sigortanın kimin olacağı onun lehine yapıldığı kabul edilir. Bu durum, başkası lehine sigortada söz konusu olur.

Yine TTK m. 1454/1 uyarınca, aksine anlaşma bulunmuyorsa, sigortalı, sigortacıdan sigorta tazminatının ödenmesini talep edebilir veya bu yönde dava açabilir.

ii. Lehtar

Lehtar, hayat sigortalarında söz konusu olur. TTK m. 1493 değerlendirildiğinde, lehtar, lehine sigorta sözleşmesi yapılan³⁸ veya sonradan bildirim ile atanan ve rizikonun meydana gelmesi ile, kural olarak, sigorta tazminatını sigortacıdan talep etme hakkını taşıyan gerçek ya da tüzel kişi olarak tanımlanır. Daha kısa bir tanım ile lehtar, ölüm halinde sigorta bedeline hak kazanan sigortadan yararlanan kişidir³⁹.

TTK. m. 1493/2-5. bentleri birlikte dikkate alındığında, lehtarın, sigorta ettiren tarafından belirlenerek sigortacıya bildirilmesi ve lehtar atanması veya atanmış lehtarın değiştirilmesinde, sigortacının iznine ihtiyaç duyulmaması, bu işlemin tek taraflı, varması gerekli bir irade beyanı ile tesis edilebilir hukuki işlem olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

³⁶ KENDER, s. 191.

³⁷ ÇEKER, s. 63.

³⁸ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 169; ÇEKER, s. 315; KAYIHAN/GÜNERGÖK, s.128; KENDER, s.263.

³⁹ ARSEVEN, s.96.

Lehtar atanması veya değiştirilmesi sözleşme süresi boyunca her zaman yapılabilir. Ancak, TTK m. 1493/4'te sigorta ettirenin, sigorta poliçesine değiştirme hakkından vazgeçtiğini yazdırarak poliçeyi lehtara teslim etmesi halinde lehtarın değiştirilemeyeceği düzenlenmiştir.

Lehtar atama, mirasçı atama gibi ölüme bağlı tasarruf niteliğinde olmadığı için lehtara ödenecek sigorta bedeli terekeye dahil değildir ve lehtar tereke borçlarından sorumlu değildir⁴⁰. Mirasın reddi veya miras hakkından vazgeçme hallerinde, TTK m. 1494/1 uyarınca, lehtarın sigorta sözleşmesinden kaynaklanan hakkı etkilenmez.

iii. Sınırlı Ayni Hak Sahipleri

Taşınmaz veya taşınır malların maliki, intifa hakkı sahibi veya rehin hakkı sahibi gibi farklı kişiler olabilir⁴¹. Bu durumu gözetken TTK m. 1456/1 ile üzerinde sınırlı ayni hak tesis edilen malın sigortalanması halinde, kanunda aksi öngörülmediği takdirde, sınırlı ayni hak sahibine sigorta tazminatı üzerinde de hak tanınmıştır. Sigortacı, TTK m. 1431/5 ile kendisine tanınan hakkı, sınırlı ayni hak sahiplerine karşı da kullanabilir, bir diğer ifadeyle muaccel primi, sigorta tazminatından mahsup ederek sınırlı hak sahiplerine ödeme yapabilir⁴².

TTK m. 1456 ile sınırlı ayni hak sahiplerinin sigorta sözleşmesi açısından malik tarafından sigortalanan mal üzerindeki hakkının sigorta tazminatı üzerinde devam edeceği belirtilmekle yetinilmiş, kısaca, sınırlı hak sahipleri ‘sigortalı’ olarak sayılmamıştır⁴³.

TTK m. 1456/2 gereğince, sigortacıya sigortalanan mal üzerinde sınırlı ayni hak olduğu bilgisi verildiğinde, sigorta tazminatının sigortalıya ödenmesi ancak ayni hak sahiplerinin izni ile mümkündür. Bununla birlikte, ilgili bendin devamında ayni hakkın sicile işlendiği veya sigortacının malın ayni hak ile kısıtlandığını bildiği hallerde ayni hakka dair bildirim gerek olmadığı belirtilmiştir. Bu bendin son cümlesinde ise sigortalı malın onarımı veya önceki haline dönüştürülmesi için harcanması ve teminat gösterilmesi kaydı ile, tazminatın sigortalıya ödenebileceği

⁴⁰ KENDER, s. 266.

⁴¹ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 146; ÜNAN. C. II, s. 43.

⁴² ÜNAN, s. 343.

⁴³ ÜNAN. C. II, s. 43.

belirtilmiştir. Bu bent, aşağıda ele alacağımız rehinli taşınmaza ait sigorta tazminatına dair düzenleme ile paralel niteliktedir. TTK m. 1456/3'te, aynı maddenin ikinci bendine aykırı bir şekilde sınırlı ayni hak sahiplerinden izin almadan sigortalıya tazminat ödenmesi durumunda, bu ödemeye dair sorumluluğunun ortadan kalkması için, sınırlı ayni hak sahiplerinden sonradan yazılı onay alınabileceği düzenlenmiştir.

Sigortacı, TTK m. 1456/4 uyarınca, kendisine bildirilen veya bildiği ayni hak sahiplerine, sigorta ettirenin prim borcunda temerrüde düştüğünü veya sigorta ettirene prim farkı talebiyle ihtarda bulunduğunu bildirir.

TTK m. 1456/5'e istinaden, sigortacı tarafından sözleşmenin feshedildiğine veya sözleşmeden cayıldığına dair bildirim yapıldığında, bu bildirim tarihinden itibaren on beş gün içinde, sözleşmenin feshi veya sözleşmeden cayma sigorta ettiren tarafından gerçekleştirildiğinde, sözleşmenin sona ermesini takiben on beş gün içinde, sigortacı, durumu sınırlı ayni hak sahiplerine bildirilir. Aynı bent ile sözleşmenin sona erme tarihinden itibaren on beş gün boyunca, ayni hak sahipleri açısından, sigorta sözleşmesinin, geçerli kalacağı düzenlenmiştir. Anılan bendin devamında ayni hak sahiplerine sözleşmeye devam edebilme hakkı tanınmış olup bu hak ancak on beş gün içinde ayni hak sahiplerinin bu yöndeki iradesini sigortacıya bildirmesi ile edinilmiş olur. Aksi halde sigorta sözleşmesinin ayni hak sahipleri açısından da geçersiz olacağı aynı bent kapsamında ifade edilmiştir. Bendin son cümlesinde, ayni hak sahiplerinin sözleşmeye devam etme hakkını kullanmaları halinde, sigortacının haklı bir sebep olmaksızın bu talebi reddedemeyeceği belirtilmiştir. TTK m. 1456/6 gereğince, ayni hak sahibi olduğunu bildiren kişiye, talep halinde, sigortacı, sigorta koruması ve sigorta bedeline dair bilgi verir. Anılan maddenin son bendine göre, sigorta ettiren, sınırlı ayni hak sahibi ise TTK m. 1456 uygulanmaz.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun⁴⁴ m. 879'a göre, sigortalanan ve üzerinde rehin kurulan taşınmazın malikine, rehinli alacaklıların birlikte onayı ile muaccel sigorta tazminatının ödenmesi mümkündür. Bu madde ile rehinli alacaklıların, taşınmazdan kaynaklanan muaccel sigorta tazminatı üzerindeki hakkı

⁴⁴ RG. 8.12.2001 T.24607 Sayılı 4721 Kanun Numaralı Türk Medeni Kanunu (TMK).

düzenlenmiştir. Bununla birlikte, bahsi geçen maddenin ikinci cümlesi ile sigorta tazminatının taşınmazın önceki haline dönüştürülmesi için harcanması ve yeterli teminat gösterilmesi halinde sigorta tazminatının malike ödeneceği düzenlenmiştir.

Rehinli alacaklıların hakkına dair bir diğer düzenleme ise gemi ipoteğine ilişkindir. TTK m. 1022'ye göre, ipotek edilen gemi lehine malik veya malik lehine üçüncü bir kişi tarafından sigorta sözleşmesi yapılmış ise sigorta tazminatı ipoteğe dahil olur. Sigortacı, gemi siciline kayıtlı ipotekten haberdar olmadığını iddia edemez. İpotekli bir gemiye ilişkin sigorta tazminatının malike ödenmesi hukuken iki halde sigortacının sorumluluğunu sona erdirmektedir. İlk hal TTK m. 1022/3'te kendisine yer bulmuştur. Bu madde ile sigortacı veya sigorta ettiren, alacaklıya tehlikenin gerçekleştiğini ihbar etmiş ve ihbardan itibaren iki hafta geçmesi halinde malike yapılan ödeme sigortacıyı sorumluluğunu sona erdirmektedir. İkinci halde TTK m. 1023/1'de ifade edildiği üzere, sigortacı geminin önceki haline dönüştürülmesi veya alacaklılara verilmesi için sigorta tazminatını malike ödemiş ve bu durumların sağlanması temin edilmiş ise, malike yapılan ödeme ile sigortacının sorumluluğu sona erer.

Uygulamada sigorta poliçelerine “dain-i mürtehin” yani rehinli alacaklı kaydı yazılmaktadır. Bu kayıt varsa sigorta tazminatının rehinli alacaklıya veya onun izni ile sigortalıya ödenmesi söz konusu olmaktadır⁴⁵. Buna rağmen, poliçede yer alan bu kayıt açıklayıcı nitelikte olup, sigortaya konu malın üzerinde rehin hakkı tesis etmez⁴⁶. Sigortaya konu mal üzerinde rehin tesisi kanunların öngördüğü şekilde gerçekleştirilir⁴⁷. Taşınmaz üzerinde rehin TMK m. 856'da belirtildiği üzere tapu kütüğüne tescil ile, gemi üzerinde rehin, TTK m. 974/2'de belirtildiği üzere gemi siciline tescil ile, taşınır üzerinde rehin, TMK m. 939/1'de belirtildiği üzere, zilyetliğin devri ile kurulur.

Son olarak sınırlı ayni hak sahibinin, tazminatın ödenip ödenmemesi veya miktarı konusunda sigortacı ile uyuşmazlık yaşadığında, hukuksal yollara başvurusu mümkündür⁴⁸.

⁴⁵ ÜNAN, C.II, s. 57.

⁴⁶ ÜNAN, C.II, s. 57.

⁴⁷ ÜNAN, C.II, s. 58.

⁴⁸ ÜNAN, C. II, s. 48.

iv. Zarar Gören Üçüncü Kişi

Sigorta sözleşmesinin ilgililerinden biri de zarar gören üçüncü kişidir. Zarar gören üçüncü kişi, zorunlu olup olmadığına bakılmaksızın tüm sorumluluk sigortalarında karşımıza çıkar.

TTK m. 1478’de zorunlu olup olmadığına bakılmaksızın tüm sorumluluk sigortaları açısından üçüncü kişiye zararın giderilmesini talep ve dava hakkı tanımaktadır. Burada da talep ve dava sigorta bedeli ile sınırlandırılmıştır. TTK m. 1478, emredici hükümlerin belirtildiği TTK m. 1486’de sayılmadığından sorumluluk sigortaları hakkında bu yönde özel düzenleme varsa özel düzenleme uygulanmalıdır⁴⁹.

Özel düzenleme niteliğindeki 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu’nun⁵⁰ 97. maddesi ile zarar gören üçüncü kişiye zorunlu mali sorumluluk sigortaları açısından sigortacıya doğrudan başvuru, başvuru ile sonuç alınamaması halinde dava ve tahkim hakkı tanınmıştır. Aynı şekilde KTK m. 100 ile doğrudan doğruya talep ve dava hakkı ihtiyari mali sorumluluk sigortaları için de kabul edilmiştir.

Sigorta sözleşmesinin tarafı olmamasına rağmen, zarar gören üçüncü kişi gerek TTK gerek ise KTK’nın yukarıda ifade ettiğimiz maddelerine dayanarak, sigorta tazminatını talep ve dava hakkı edinmektedir.

v. Üçüncü Kişi Alacaklılar

Üst başlıkta da değindiğimiz gibi üçüncü kişi alacaklılar tam olarak sigorta sözleşmesinin ilgilisi olmasa da sahip oldukları hakları dile getirmek adına çalışmamızda yer verilmiştir. Üçüncü kişi alacaklıların, sigortacıdan doğrudan talep hakkı bulunmamaktadır.

Sigortalı bir mal haczedilirse, TTK m. 1457 gereğince, sigortacının sigorta tazminatını icra müdürlüğüne ödeyerek borcunda kurtulması ancak zamanında bilgilendirilmesi ile mümkündür. Aynı maddeye göre, icra memuru, haczedilen malın sigortalı olup olmadığını, sigortalı ise hangi sigortacı tarafından sigorta

⁴⁹ KENDER, s. 259.

⁵⁰ RG. 13.10.1983 T. 18195 Sayılı 2918 Kanun Numaralı Karayolları Trafik Kanunu (KTK).

edildiğini borçludan öğrenerek, sigortacıya sigorta tazminatının başka bir bildirme kadar ancak icra müdürlüğüne ödenmesi ile borcun sona ereceğini ihtar eder.

Hacze konu mal açısından sigorta tazminatı ‘‘sürrogat’’ yani ikame değer niteliğindedir⁵¹. Alacaklı, haczettirdiği mal için ödenecek sigorta tazminatı üzerinde hak sahibidir⁵². Bunula birlikte, sigortacı, muaccel prim alacağını, sigorta tazminatından mahsup ederek alacaklıya ödeme yapabilir⁵³.

3. Sigorta Sözleşmesinin Kurulması ve Şekli

Sigorta sözleşmesi, sigorta hukukunun yapı taşı niteliğinde olup, sigorta ilişkisinin olmazsa olmazıdır (sine qua non)⁵⁴. Öte yandan sigorta sözleşmesinin geçerliliği için şekil şartı bulunmamaktadır.

Şekle tabi olmayan sigorta sözleşmesinin kurulması için, TBK m. 1 ile tarafların iradelerinin karşılıklı ve birbirine uygun bir şekilde açıklanması yeterli görülmüştür. İrade beyanlarının sözleşmenin esaslı unsurlarını içermesi gerekmektedir. Sigorta sözleşmesinin esaslı unsurları, sigorta konusu, sigorta süresi, hangi rizikoya karşı, ne kadar bedelle ve primle sigortalandığı hususlarıdır⁵⁵. Sigorta teminatının kapsamının belirlenmesinde sigorta sözleşmesiyle birlikte, sigorta poliçesi, sigorta genel şartları ve özel şartları da dikkate alınır⁵⁶.

Sigorta sözleşmesi, kısaca önerinin kabulü ile kurulur. Sigorta sözleşmesi açısından öneri ve kabul beyanları da şekle tabi değildir. Tarafların sigorta sözleşmesinin kurulmasına yönelik irade beyanları yazılı, sözlü, açık veya örtülü olabilir.

Öneri, tek taraflı, varması gereken, kesin ve bağlayıcı olan, esaslı noktaları içeren, kabul ile sözleşmesinin kurulmasına yönelik irade açıklamasıdır. Sigorta sözleşmesinde önerisi sigortacıdan gelebileceği gibi sigorta ettirenden de gelebilir.

⁵¹ ÜNAN, C.II, s.73.

⁵² ÜNAN, C.II, s.73.

⁵³ ÜNAN, s. 343.

⁵⁴ ÜNAN, s. 3.

⁵⁵ ARSEVEN, s. 93; ÇEKER, s.56, geçerlilik unsurları olarak tarafları (sigortacı-sigorta ettiren) ve lehtar (sigorta alacaklısı, sigortalı) ayrıca belirtmiştir; KENDER, sigorta bedeli ile primin sonradan tespiti mümkün olduğu gerekçesiyle primi esaslı unsur saymaz, bkz. s. 195.

⁵⁶ ÇEKER, s.76.

Sigortalanacak menfaat ve riziko hakkında sigortacıyı bilgilendirmek ve sözleşmenin teminata ilişkin koşullarını öğrenmek için soru formu veya teklifname⁵⁷ verilmesi öneri değil, öneriye davettir.⁵⁸ Ancak sigorta sözleşmesi yapma niyetiyle teklifnamenin doldurularak sigortacıya verilmesi öneridir⁵⁹.

Kabul ise, tek taraflı, varması gerekli olan öneriye uygun bir şekilde sözleşmenin kurulmasına yönelik irade açıklamasıdır. Sigortacının poliçe vermesi, poliçenin öneriye uygun olması halinde açık kabul niteliğindedir⁶⁰. Sigortacının poliçe vermeden prim talep etmesi veya prim ödemesi alması örtülü kabuldür⁶¹.

Susma, ilke olarak irade açıklaması olmasa da TBK m.6'ya göre, önerenin, işin özelliği, kanunun veya durumun gereği açık kabulü beklemesine gerek yoksa, önerinin uygun bir süre reddedilmemesi halinde sözleşme kurulmuş sayılmaktadır.

Kanun gereği susma ile sözleşme kurulmuş sayılmasına dair istisnanın bir görünümü, TTK m. 1405'te kendisine yer bulmuştur. Buna göre, sigorta sözleşmesine yönelik teklifname verilmesi ve bu teklifnamenin verildiği tarihinden itibaren 30 gün içinde reddedilmemesi durumunda sigorta sözleşmesi kurulmuş sayılmaktadır. Anılan maddenin 2. bendinde, teklifnamenin verilmesi sırasında ödeme yapılmış olmasını örtülü kabul olarak değerlendirilmemiş, aksine bu ödemelerin sözleşmenin yapılmasından sonra prim olarak sayılacağı, sözleşme yapılmazsa kesinti yapılmaksızın faizi ile ödeneceği düzenlenmiştir.

Susma ile sigorta sözleşmesinin kurulmasına dair bu düzenleme genel bir nitelikte olup, tüm sigorta sözleşmelerinde uygulama alanı bulmaktadır. Bu düzenleme öncesinde SK m.11/2 ile hayat sigortaları özelinde teklifnamenin sigorta şirketine ulaştığı tarihten itibaren otuz gün içinde sigorta şirketi tarafından reddedilmemesi durumunda sözleşmenin yapıldığı kabul edilerek sigorta hukukunda örtülü kabule açıkça yer verilmiştir Hayat sigortalarına dair bu düzenleme ufak değişikliklerle tüm sigorta sözleşmeleri için TTK'ye aktarılmıştır. Otuz günlük

⁵⁷ Teklifname, rizikonun içeriği hakkından sigortacının bilgi almak amacıyla hazırladığı soru listesidir (bkz. KENDER, s. 192).

⁵⁸ KARA, s.134.

⁵⁹ KENDER, s.192.

⁶⁰ KARA, s. 134; KENDER, s. 193.

⁶¹ KARA, s. 134.

sürenin, SK'da teklifnamenin ulaştığı tarihten itibaren başlayacağı düzenlenişken, TTK'da teklifname tarihinden itibaren başlayacağı düzenlenmiştir.

Sigorta sözleşmesi kurulurken düzenlenen sigorta poliçesi, sözleşmenin içeriğinin belgelenmesi, ispatı açısından önem taşımaktadır. TTK m.1424/1-3 ve m.1425/1 birlikte değerlendirildiğinde, sigorta poliçesi, tarafların haklarını, temerrüdü, genel ve varsa özel şartları içeren, sigortacı yetkilileri tarafından imzalanması yeterli olan sigorta sözleşmesinin içeriğinin ispatına yönelik düzenlenen belge olarak tanımlanabilir. TTK m. 1424/3 uyarınca, poliçe verilmemiş ise, sigorta sözleşmesi genel hükümlere göre ispat edilir.

4. Sigorta Sözleşmesinde Tarafların Borç ve Yükümlülükleri

Sigorta sözleşmesi ile sigortacı ve sigorta ettiren karşılıklı borç ve yükümlülük altına girmektedir. Bu borç ve yükümlülükler, aşağıda TTK'deki sıralamaya sadık kalarak açıklanmıştır.

Sigorta sözleşmelerine ilişkin uyuşmazlıkların sebepleri arasında tarafların borç ve yükümlülüklerine uymaması da bulunmakta olup, tezimizin bu kısmında tarafların borç ve yükümlülüklerine değinerek, uyuşmazlıkların kaynağına da dikkat çekmek amaçlanmıştır.

a. Sigortacının Borç ve Yükümlülükleri

Sigortacıya ait yükümlülükler, rizikoyu taşıma yükümlülüğü, aydınlatma yükümlülüğü, sigorta poliçesi teslim etme yükümlülüğü, sır saklama yükümlülüğü, kişisel verileri koruma yükümlülüğü; borçlar ise, giderleri ödeme borcu, tazminat ödeme borcudur. Sigortacıya ait borç ve yükümlülükler, TTK m. 1421 ile m. 1429 arasında düzenlenmiştir.

i. Rizikoyu Taşıma Yükümlülüğü

Riziko, gelecekte meydana gelmesi olası zarar⁶² veya diğer istenmeyen hal ve ihtiyacın ortaya çıkmasına sebep olan olaydır⁶³. Riziko, kısaca, kişiyi veya malvarlığını tehdit eden gerçekleşmesi muhtemel olay olarak da tanımlanmıştır⁶⁴.

Sigorta sözleşmesi ile sigortacı, tarafların mutabık kaldığı rizikoları taşıma sorumluluğu altına girmektedir. Sigorta ettireni sözleşme akdetmeye yönelten yegâne amaç rizikoyu sigortacıya devretmektir. Bu sebeple, sigortacının asli yükümlülüğü rizikoyu üslenmek olup, bu yükümlülük, poliçe süresi içinde rizikonun gerçekleşmesi halinde tazminat ödeme borcuna dönüşmektedir. Sigortacının, sorumlu olduğu riskler ile sorumluluk üstlenmediği kapsam dışındaki riskler, sigorta sözleşmesi ve sigorta genel şartlarında belirtilir⁶⁵.

Sigortacının sigorta sözleşmesinden kaynaklı sorumluluğu ve bu sorumluluk dahilindeki riziko taşıma yükümlülüğü, TTK m. 1421'e göre, primin veya taksit ile prim ödemesi kararlaştırıldığında ilk taksitin ödenmesi ile başlamaktadır. Sorumluluğun başlama anına dair bu kural nispi (tek taraflı) emredici nitelikte olup, sigorta ettiren lehine, prim ödemesi henüz yapılmadan sözleşmenin yapıldığı anda sigortacının sorumluluğunun başlayacağı taraflarca kararlaştırılabilir. Bununla birlikte, TTK m. 1452/3 gereğince, sorumluluğun başladığı anın, prim ödemesinden sonraki bir tarih olarak belirlenmesi mümkün değildir⁶⁶.

Sigorta sözleşmesinin konusu kara ve denizde taşınan eşyaya dair ise, TTK m. 1421 bir istisna barındırmaktadır ki, bu durumda sorumluluğun başlama anı, sözleşmenin yapıldığı tarihtir. TTK m. 1452/3'te düzenlenen sigortadan faydalananlar aleyhine değiştirme yasağı gereğince, kara ve denizde taşınan eşyaya ilişkin sözleşmede sigortacının sorumluluğunun başlaması, prim ödenmesi şartına bağlanamaz.

⁶² AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 148; ÇEKER, s. 64.

⁶³ KENDER, s. 332.

⁶⁴ BOZKURT, Tamer, Ticaret Hukuku Cilt IV Sigorta Hukuku, Güncellenmiş 6. Baskı, İstanbul, 2013, s. 28.

⁶⁵ BOZKURT, s. 72.

⁶⁶ TTK m. 1452'nin gerekçesinde sigortacılıktaki azami güven ilkesi ve sigortalı lehine yorum ilkesine atıf yapılarak sigorta ilişkisindeki güveni sağlamak, güçsüz taraf olan sigortalıyı korumak adına tek taraflı veya iki taraflı emredici hükümlere fazlaca yer verildiği belirtilmiştir.

ii. Aydınlatma Yükümlülüğü

Aydınlatma yükümlülüğü, culpa in contrahendo ilkesinin sigorta sözleşmelerindeki görünümüdür. Aydınlatma yükümlülüğü, TTK m. 1423'te açıkça belirtildiği üzere, sigortacı ve acentesi tarafından, henüz sözleşme imzalanmadan, sigortalıya yeterli inceleme süresi de tanınarak yerine getirilmelidir. TTK m. 1423'te aydınlatma yükümlülüğü sigortacı ile acentesine de yüklense⁶⁷ de burada sigortacı asıl yükümlülük sahibi iken, acentesi, aydınlatma yükümlülüğünü, "sigorta yardımcısı" olarak yerine getirir⁶⁸. Bu sebeple, aydınlatma yükümlülüğünü eksik veya hatalı olarak yerine getiren acente olsa bile sigortacının sorumluluğu devam eder⁶⁹.

Aydınlatma yükümlülüğü, sadece sigorta ettireni değil, istenilmesi durumunda sigortalı ve lehtarı da kapsamaktadır⁷⁰.

TTK m. 1423/1 uyarınca, sözleşme öncesi aydınlatma yükümlülüğü; sigorta sözleşmesine dair bilgilerin tamamını, sigortalıya ait hakları, özellikle gözetilmesi lazım gelen hükümleri ve gelişmelerden kaynaklı beyan yükümlülüklerini içerir. Bu kapsamda özellikle, teminatın başlama anı, kapsamı, teminata dahil olmayan durumlar, sigorta ettirenin bildirim yükümlülükleri hakkında bilgilendirme yapılmalıdır⁷¹. Bu aşamada, sigorta ettirene sözleşme öncesinde edindiği bilgileri inceleme süresi de temin edilmelidir. Aydınlatma yükümlülüğü, yazılı olarak gerçekleştirilir.

TTK m. 1423/1'e istinaden sözleşme süresince aydınlatma yükümlülüğü devam etmekte olup, sözleşme süresi içinde sigorta ilişkisi bakımından önemli nitelenebilecek olaylar ve gelişmeler sigortalıya yazılı bildirilmelidir.

TTK m. 1423/2'ye göre, aydınlatma açıklamasının verilmemesine rağmen, sigorta ettiren, sözleşmenin kurulmasına on dört gün içinde itiraz ileri sürmemişse, sözleşme poliçedeki şartlarla akdedilmiş sayılır. Aydınlatma açıklamasının verildiğinin ispat yükü, sigortacıdadır.

⁶⁷ GÜNAY, s. 79.

⁶⁸ ÇEKER, s.81.

⁶⁹ ÇEKER, s.81.

⁷⁰ ÇEKER, s.82.

⁷¹ GÜNAY, s.81.

Hazine ve Maliye Bakanlığı, tesis ettiği Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik⁷² ile sigortacının aydınlatma yükümlülüğü kapsamındaki görev ve yükümlülöklere yönelik usul ve esasları belirlemiştir.

iii. Sigorta Poliçesi Verme Yükümlülüğü

TTK m. 1424 ve 1425'e göre, sigorta poliçesi, tarafların haklarını, temerrüdü, genel ve varsa özel şartları içeren, sigortacı yetkilileri tarafından imzalanması yeterli olan sigorta sözleşmesinin içeriğinin ispatına yönelik düzenlenen belgedir. Kısaca sigorta poliçesi, sigorta sözleşmesine istinaden düzenlenen tek taraflı bir belgedir⁷³. TTK m. 1425 poliçenin içeriğine dair asgari bir düzenleme yapmış olup, bunlara ilaveten poliçe sigorta türü, sigorta bedeli, riziko yeri⁷⁴, sözleşmenin konusu, tarafları, sözleşmenin başlama ve bitiş zamanı, ödeme anı, prim meblağı ve olması halinde ek klotlar⁷⁵ gibi bilgileri de içerecektir.

Sigortacı, TTK m. 1424/1 gereğince poliçeyi sigorta ettirene vermekle yükümlüdür. Poliçeyi verme yükümlülüğü, rizikoyu taşıma borcu ile birlikte olmasına rağmen, asıl edimden bağımsız bir borçtur⁷⁶. Poliçe sigorta ettirene verilmediğı takdirde, sigorta sözleşmesinin ispatı TTK m. 1424/3 uyarınca genel hükümler çerçevesinde mümkündür. Sigortacının poliçeyi teslim etmesi fiili bir olgudur ve her türlü delil ile kanıtlanabilir⁷⁷.

Sigorta sözleşmesi, sigortacı veya acentesi ile akdedilmişse, akdedilmesinden itibaren yirmi dört saat içinde, diğör durumlarda, yani sözleşmenin aracı acente veya TTK m. 1424'ün gerekçesinde belirtildiğı üzere diğör halden kasıt, sözleşmenin broker ile akdedilmesi hali olup bu halde on beş gün içinde yetkililerce imzalanmış poliçe sigorta ettirene verilmelidir. Poliçenin geç verilmesinden doğan zararın sorumluluğı, TTK m. 1424/1 gereğı, sigortacıya aittir.

Sigortacının veya diğör yükümlülerin (acente, aracı acente veya broker) sigorta poliçesini teslim yükümlülüğüne aykırı davranması ve sigorta ettirenin prim ödemesi

⁷² RG. 14.02.2020 T. 31039 Sayılı, Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik.

⁷³ ARSEVEN, 153.

⁷⁴ ÜNAN, s. 250.

⁷⁵ GÜNAY, s.88.

⁷⁶ KENDER, s. 179.

⁷⁷ ÜNAN, s. 246.

için poliçe teslimini beklerken rizikonun gerçekleşmiş olması halinde sigorta korumasından yararlanamayan sigorta ettiren, sigortacıdan zararının karşılanmasını isteyebilir⁷⁸. Buradaki zararın kapsamı, prim zamanında ödenmiş gibi sigorta teminatından sigorta ettirenin elde edeceği meblağdır⁷⁹.

Sigorta poliçesinin kıymetli evrak niteliği taşıyıp taşımadığı öğretide tartışma konusu olmuştur. Bir görüşe göre, kıymetli evrak türleri TTK'da sınırlı sayıda (numerus clausus) belirlenmiş olduğundan ve bu sayılanlar arasında sigorta poliçesi bulunmadığından, sigorta poliçesi kıymetli evrak sayılmamaktadır⁸⁰. Diğer bir görüşe göre, nama yazılı sigorta poliçesi adi senet, emre veya hamile yazılı sigorta poliçesi ise kıymetli evrak sayılabilir⁸¹. Biz de TTK m. 645 gereğince kıymetli evrakta hakkın senede bağlı olması kuralının sigorta poliçesinde uygulanamaması⁸² ve TTK'da bulunan kıymetli evraka ait diğer hükümlerin de sigorta poliçesine uygulanmasının mümkün olmaması sebepleri ile sigorta poliçesinin kıymetli evrak sayılmayacağı görüşündeyiz.

iv. Giderleri Ödeme Borcu

Sigortacı tarafından, sigorta ettiren, sigortalı ve lehtarın yaptığı giderler, faydasız kalmış olsa bile, TTK m. 1426'e istinaden ödenmelidir. Aynı madde ile bu giderlerin, rizikonun, tazminatın veya bedel ödeme borcunun kapsamını ortaya koymak amacıyla yapılması ve makul olması gerekliliği düzenlenmiştir.

Giderleri örneklendirmek gerekirse, sigortacı tarafından edinilen eksper raporu gerçek zararın tespiti açısından kuşku uyandırıyor ise, sigorta ettiren tarafından alınan ikinci eksper raporuna ödenen ücret, teknik raporlar, laboratuvar giderleri, tıbbi ve hukuki değerlendirmeler için yapılan ödemeler sayılabilir⁸³.

⁷⁸ ÜNAN, s. 246; KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 167.

⁷⁹ ÜNAN, s.246.

⁸⁰ ARSEVEN, s. 155; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 231; KENDER, s. 210; Kıymetli evrakta hakkın senede bağlı olması gerekirken, sigorta poliçesinde bu özelliğin bulunmaması sebebi ile sigorta poliçesinin kıymetli evrak sayılmayacağı görüşü için bkz. KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 104; KAYIHAN/SELANİK, s. 34; GÜNAY s. 88'de geçekçe belirtmeksizin poliçenin kıymetli evrak olmadığına değinmiştir.

⁸¹ BOZER, s. 33.

⁸² AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 131; KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 104.

⁸³ ÜNAN, s. 262.

Sigorta alacağının devri halinde devralan alacaklının yaptığı giderler de bu kapsamda sigortacı tarafından ödenmelidir⁸⁴.

v. Tazminat veya Bedel Ödeme Borcu

Sigorta bedeli, meblağ sigortalarında rizikonun meydana gelmesi halinde ödenecek tutardır⁸⁵. Sigorta bedeli, zarar sigortalarında menfaat değerini göz ardı etmemek şartıyla, sigortacının sorumluluğunun üst sınırını ifade etmektedir⁸⁶. Bu tutar poliçede belirtilmiştir⁸⁷.

Sigorta tazminatı ise, zarar sigortalarında rizikonun gerçekleşmesine bağlı olarak ortaya çıkan zarara karşılık ve zarar bedeli kadar ödenecek olan tutardır⁸⁸. Sigorta tazminatı belirlenirken, sigorta konusu rizikonun meydana geldiği andaki değeri esas alınır⁸⁹.

Sigorta değeri ise, sigorta edilen menfaatin parasal değerini ifade eder⁹⁰. Sigorta sözleşmesi süresi boyunca, sigorta değeri azalabileceği gibi artış da gösterebilir⁹¹.

Sigorta tazminatı veya bedeli, rizikonun gerçekleşme şartına bağlı olan ve sigorta sözleşmesinin amacını teşkil eden ana borçtur. Sigorta tazminatı, TTK m. 1427 gereğince, nakden ödenir, fakat taraflar sözleşme ile aynen tazmin konusunda anlaşabilirler. Sigorta tazminatı veya bedeli, riziko gerçekleştikten sonra ödenir. Riskin meydana geldiğinin gecikmeksizin sigortacıya bildirilmesine müteakip rizikoya ilişkin belgelerin verilmesinden ve sigortacının araştırmalarının sona ermesinden sonra sigorta tazminatı muaccel olur. Ancak, TTK m. 1427/2 uyarınca sigorta tazminatı, her durumda sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiğine dair bildiriminden itibaren, kırk beş gün sonra muaccel hale gelir. TTK'da sigorta tazminatının muaccel hale gelmesi belirli şartları bağlansa da tazminatın her durumda

⁸⁴ ÜNAN, s.262.

⁸⁵ ARSEVEN, s. 148; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 156; BOZER, s. 62; ÖZDAMAR/DOĞAN, s. 54; ÜNAN, s. 16.

⁸⁶ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 155; BOZER, s. 62; KENDER, s. 353; ÖZDAMAR/DOĞAN, s. 53

⁸⁷ KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 184; KENDER, s. 353; ÖZDAMAR/DOĞAN, s. 53.

⁸⁸ ARSEVEN, s. 148; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 157; BOZER, s. 62; GÜNAY, s. 95; KENDER, s. 355; ÜNAN, s. 16.

⁸⁹ KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 183.

⁹⁰ BOZER, s. 62; GÜNAY, s. 95; ÖZDAMAR/DOĞAN, s. 54; KENDER, s. 355; ÜNAN, C.II, s. 115.

⁹¹ BOZER, s. 62; GÜNAY, s. 95; KENDER, s. 355.

kırk beş gün sonra muaccel hale geleceğın düzenlemesi ile sigortacının araştırmalarını dolayısı ile tazminat ödeme borcunu sürüncemede bırakmasının da önüne geçilmiş olmaktadır. Bahsedilen bent ile can sigortalarında sigorta bedelinin, her halde on beş günlük süreden sonra muaccel olacağı belirtilmiştir. Bununla birlikte, TTK m. 1427'nin gerekçesinde belirtildiğı üzere, sigortacıya ait olmayan bir kusur ile araştırmanın gecikmesine sebebiyet verilmiş ise muacceliyete ilişkin sürelerin işlemeyeceğı düzenlemesine yer verilerek sigorta sözleşmesinin tarafları arasındaki menfaat dengesi gözetilmiştir. KTK m. 99/1 ile zorunlu mali sorumluluk sigortası için bu konuda özel düzenleme yapılmış olup, genel şartlarda belirtilen belgelerin sigortacıya ulaştığı tarihten itibaren sekiz iş günü içinde sigorta sınırları dahilindeki tazminatın hak sahibine ödenmesi zorunlu kılınmıştır. Bu sürede tazminatın ödenmemesi, hak sahibine ödenmesi gereken tazminat için temerrüt faizi talep hakkı verir⁹².

TTK m. 1429 gereğı, sigorta ettiren, sigortalı veya bunların fiillerinden hukuken sorumlu oldukları kişilerin, tazminat ödemesi almak için kasıtlı olarak rizikonun meydana gelmesine neden olmaları halinde, sigortacı, primleri iade etmeksizin tazminat borcunu ödemekten kurtulur.

vi. Sır Saklama Yükümlülüğü

Sigortacının sır saklama yükümlülüğü TTK'da yer almamaktadır. Bununla birlikte 6327 numaralı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değışiklik Yapılmasına Dair Kanun'un⁹³ 60. maddesi ile SK'ya "Sır saklama yükümlülüğü" başlıklı 31/A maddesi eklenmiş ve bu maddede bu Kanuna tâbi kuruluşların görevlileri ve yetkilileri, bu Kanuna tâbi kişiler ile bunların yanında çalışanlar ve dışarıdan hizmet alımı yoluyla sigortacılık sektöründe iş görenlere sır saklama yükümlülüğü yüklenmiştir.

⁹² KAYIHAN, Şaban/ÜNLÜTEPE, Mustafa, "Yargıtay ve Sigorta Tahkim Komisyonu Kararları Işığında Karayolları Zorunlu Mali Mesuliyet (Trafik) Sigortasına Dayalı Tazminat Talebinde Temerrüt Faizine İlişkin Değerlendirmeler", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt 33, Sayı 4, 2017, s.73-111, s. 76(Temerrüt Faizi).

⁹³RG. 29.06.2021 T. 28338 Sayılı, 6327 Kanun Numaralı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değışiklik Yapılmasına Dair Kanun.

SK'nın 35/9. bendinde, bu Kanuna tabi görevli ve yetkililerin, işleri gereği öğrendikleri sırları, Kanunen açıkça yetkili kılınan idareden başkasına açıklaması halinde bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ve iki yüz günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılacağına yer verilmiştir. Aynı maddenin 10. bendinde ise sır saklama yükümlülüğüne tabi kişilerin, sırları kendileri veya başkalarına yarar sağlamak için açıklamaları halinde, ceza ağırlaştırılış olup, bu durumda üç yıldan beş yıla hapis cezası ve adli para cezası ile cezalandırılacakları, ayrıca bu kişilerin, fiili önemi dikkate alınarak, görev yapmaları, sürekli veya altı ay ila bir yıla kadar geçici olarak yasaklanacağı belirtilmiştir.

Sır saklama yükümlülüğü kapsamında değerlendirilebilecek bir başka düzenleme ise 6698 numaralı Kişisel Verileri Koruma Kanunudur⁹⁴. Sigorta şirketleri, hiç şüphesiz, Kişisel Verileri Koruma Kanununa tabi olarak, gerçek kişi olmaları kaydıyla, sigorta ettiren, sigortalı, lehtar, rehinli alacaklı veya zarar gören üçüncü kişiye ait kişisel verileri korumakla yükümlüdür.

b. Sigorta Ettirenin Borç ve Yükümlülükleri

Sigorta ettirene ait yükümlülükler, beyan yükümlülüğü, bilgi verme ve araştırma yapılmasına izin verme yükümlülüğü, zararı önleme, azaltma ve sigortacının rücu haklarını koruma yükümlülüğünden; sigorta ettirene ait borç ise prim ödeme borcundan ibarettir. Sigorta ettirene ait borç ve yükümlülükler, TTK m. 1430 ile m. 1448 arasında düzenlenmiştir.

Sigorta ettirenin, TTK m. 1449 gereğince, bu başlık altında değindiğimiz sigortacıya yönelik ifası gereken ya da sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerden birini ihlal etmesi durumunda, TTK'da ya da başka bir kanundaki özel hükümler hariç, sigortacıya sözleşmeyi kısmen ya da tamamen fesih ve ifadan kurtulma hakkı veren anlaşmalar, ihlalin kusura dayanmaması durumunda hüküm ifade etmez. İhlal, kusurdan kaynaklanıyor ise, TTK'da farklı bir süre belirlenmemişse, öğrenme tarihinden itibaren bir ay içinde fesih hakkı kullanılmalıdır. Aksi halde fesih hakkı düşer. İhlal, rizikonun meydana gelmesine ve sigortacı tarafından ifa edilmesi gereken edimin niteliğine tesir etmemişse, sigortacının sözleşmeyi fesih hakkı bulunmamaktadır.

⁹⁴ RG. 07.04.2016 T. 29677 Sayılı 6698 Kanun Numaralı Kişisel Verileri Koruma Kanunu (KVKK).

TTK m. 1412'ye istinaden, kanunda sigorta ettirenin bilgisi ve davranışına hukuki sorumluluk yüklendiği hallerde, sigorta yapıldığını bilen sigortalı veya varsa temsilcisi, hayat sigortalarında ise lehtarın bilgisi ve davranışı göz önünde bulundurulur.

i. Prim Ödeme Borcu

Prim, sigorta sözleşmesinde riziko teminatına karşılık⁹⁵ sigortacıya ödenecek ücrettir⁹⁶.

Prim alacaklısı sigortacıdır. Prim, sigortacıya ve tahsile yetkili temsilcisine ödenmelidir⁹⁷. Prim borçlusu ise, kural olarak, sigorta ettirendir. Sigorta sözleşmesinin birden çok sigorta ettireni olması halinde, sözleşme ile aksi kararlaştırılmamışsa, sigorta ettirenler primden müşterek ve müteselsil olarak sorumludur⁹⁸.

Prim, TTK m. 1430 uyarınca özel kanunlarda hüküm bulunmadığı ve aksine sözleşme yapılmadığı takdirde, peşin ve nakden ödenir. Primin ödenme zamanı TTK m. 1431 ile düzenlenmiş olup, buna göre, prim sözleşme yapılır yapılmaz ve poliçe teslimine karşılık ödenir.

Primin taksitli ödenmesi kararlaştırıldığında ilk taksit sözleşme yapılır yapılmaz poliçe teslimini takiben nakden ödenmesi şartıyla, TTK m. 1430/2 gereğince, sonraki taksitler için kambiyo senedi düzenlenmesi mümkündür. Bu durumda kambiyo senedinin tahsil edilmesi ile ödeme yapılmış olur. Primin veya taksitli prim kararlaştırılmışsa ilk taksitin, ödeme zamanı, TTK m. 1431'e göre, sözleşmenin yapılma ve poliçenin teslim anıdır. Aynı madde ile kara ve denizde eşya taşıma işlerine ait sigortalarda, primin ödeme zamanına bir istisna getirilmiş ve poliçe teslimi hatta poliçe düzenlenmesi bile aranmaksızın, sözleşmenin yapılmasını yeterli görmüştür. TTK m. 1431/2 gereğince, primin taksitle ödenmesi halinde, sonraki taksitlerin ödeme zamanı, tutarı ve vadesinde ödenmemesinin sonuçları

⁹⁵ KENDER, s. 271.

⁹⁶ ARSEVEN, s.117; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR s 158; BOZKURT, s.79; ÇEKER, s. 66; ÖZDAMAR/DOĞAN, s. 54; ÜNAN, s.317.

⁹⁷ GÜNAY, s. 108; KENDER, s. 276.

⁹⁸ KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 193.

poliçeye yazılabileceği gibi, ayrıca yazılı olarak sigortalıya bildirim de tercih edilebilir.

Taksitli ödeme söz konusu olduğunda, taksitlerin vadesi gelmeden riziko gerçekleşirse, TTK m. 1431/3 gereğince ödenecek tazminata ilişkin primlerin tamamı muaccel hale gelir. Sigortacı, bahsi geçen maddenin beşinci bendine dayanarak prim alacağını, tazminat zarar görene ödenmeyecekse, tazminattan ya da bedelden mahsup edebilir. Kısaca, TTK m. 1431/5 bendi, TBK m. 139 ile düzenlenen takas için aranan “borcun karşılıklı olması” şartını sigorta sözleşmeleri açısından aramayarak sigortacıya kendisinden alacaklı olan kişiye, sigortalı veya lehtara, prim alacağını takas ederek ödeme imkânı tanımaktadır. Bu madde, rehinli alacaklıya (TTK m. 1456) veya hacizde icra müdürlüğüne (TTK m. 1457) yapılacak ödemelerde de uygulanır⁹⁹.

TTK m. 1425/3 uyarınca, sigorta sözleşmesi devam ederken genel şartlarda sigorta ettirenin, sigortalının veya lehtarın yararına bir değişiklik meydana gelirse, bu değişiklik hemen ve doğrudan uygulanmalıdır. Bununla birlikte aynı bent ile bu değişikliğin ek prim ödemesi gerektirmesi halinde, sigortacının değişiklikten itibaren sekiz gün içinde prim farkı talep edebileceği, talep edilen prim farkı sekiz gün içinde kabul edilmezse, eski genel şartların uygulanmasına devam edileceği düzenlenmiştir. Ek prim talebine ilişkin sekiz günlük süre hak düşücü süredir¹⁰⁰. Bu süre içinde talep edilmeyen ek prim, daha sonra talep edilemez¹⁰¹. Ek primin kabul süresi olan sekiz günlük süre, ek prim talebinin sigorta ettirene ulaştığı tarihten itibaren başlamalıdır¹⁰². Ek prim talebinin kabul edilmiş olmasıyla ek prim borcu derhal muaccel olur¹⁰³. Anılan maddede ek primin kabulü yeterli sayıldığından, ek primin ödenmemiş olması yeni genel şartların uygulanmasına engel değildir¹⁰⁴. Ek prim talebine hiç cevap verilmemiş ise, talep kabul edilmemiş sayılarak eski genel şartların uygulanması devam etmelidir¹⁰⁵.

⁹⁹ ÜNAN, s. 343; GÜNAY, s. 112.

¹⁰⁰ ÜNAN, s. 255.

¹⁰¹ ÜNAN, s. 255.

¹⁰² ÜNAN, s. 255.

¹⁰³ ÜNAN, s. 256.

¹⁰⁴ ÜNAN, s. 256.

¹⁰⁵ ÜNAN, s. 256.

Sigorta primini veya taksitlerini vadesinde ifa etmeyen sigorta ettiren temerrüde düşer. TTK m. 1434/2 gereğince, tek seferde ödenecek prim veya ilk taksit, vadesinde ödenmemişse, sigortacı, ödeme yapılmadıkça, vadeden itibaren üç ay içinde, sözleşmeden cayabilir. Primin muacceliyet tarihinden itibaren üç ay içinde icra takibine veya davaya konu edilmemesi durumunda, sözleşmeden hükmen cayılmış sayılır. TTK m. 1434/3'e göre, sonraki prim taksitlerinden herhangi birinin vadesinde ödenmemesi halinde, sigortacı, sigorta ettirene borcunu on gün içinde ifa etmesini, aksi takdirde süre bitiminde sözleşmenin feshedilmiş olacağını noter kanalıyla veya iadeli taahhütlü mektupla ihtar eder. On günlük süre sonunda ve borcun ödenmemesi ile fesih gerçekleşir. TTK m. 1434/4'te, sigorta ettirene, sigorta dönemi içinde iki defa temerrüde dair ihtar gönderilmişse, sigortacının, sigorta dönemi sonunda hüküm ifade etmek kaydıyla sözleşmeyi feshedebileceği düzenlenmiştir. Temerrüt halinde, sigortacının, TBK'dan kaynaklı haklarını kullanması mümkündür.

ii. Beyan Yükümlülüğü

Beyan yükümlülüğü TTK'da 1435-1446 maddeleri boyunca ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerde sigortalının beyan yükümlülüğü üç aşamada zaman sırasıyla ele alınmıştır.

1) Sözleşme Yapılırken Beyan Yükümlülüğü

TTK m. 1443'e göre, önerinin yapılmasından kabulüne kadar geçen sürede, sigortalının beyan etmesi gereken önemli bilgilerde değişiklik olursa, sözleşmenin yapılmasında beyan yükümlülüğüne dair hükümler kıyasen uygulanır. Esasen, Kanun Koyucu, sözleşme öncesi beyan yükümlülüğü ile sözleşme yapılırken ki beyan yükümlülüğünü eşdeğer tutmuştur¹⁰⁶.

TTK m. 1435 gereğince, sigorta ettiren sözleşme kurulurken vakıf olduğu veya vakıf olması gereken önemli konuların tamamını sigortacıya beyan etmelidir. Sigorta ettiren veya sigortalı, ilk aşamadaki beyan yükümlülüğünü, sözleşme yapılmadan önce veya en geç sözleşme yapılırken yerine getirmelidir¹⁰⁷. Bu aşamadaki beyan

¹⁰⁶ Sözleşme öncesi beyan yükümlülüğü ile sözleşme yapılırken beyan yükümlülüğü gerek içerik gerek ise çoğunlukla aynı zamana denk geldiği için tek bir başlıkta ele alınması uygun görülmüştür.

¹⁰⁷ ARSEVEN, s. 127.

yükümlülüğü rizikonun gerçeğe uygun belirlenmesi ve doğru prim miktarının tespiti açısından önemlidir¹⁰⁸. TTK m. 1435 ile sigortacıya hiç bildirilmeyen, eksik veya yanlış bildirilen konuların, sözleşmenin kurulmamasına veya farklı şartlarda kurulmasına sebep olacak mahiyette ise önemli sayılacağı, sigortacının yazılı ve sözlü olarak yönelttiği soruların da aksi ispat edilmediği sürece önemli sayılacağı düzenlenmiştir. TTK m. 1436'ya istinaden sigorta ettiren, önemli bir konuyu kötünietli olarak saklamadığı sürece, kendisine soru listesi verilmesine rağmen bu listede yer almayan konulardan dolayı sorumluluğu bulunmamaktadır.

Önemli bir konunun beyan edilmemesi veya yanlış beyan edilmesinin yaptırımı, TTK m. 1439 uyarınca, sözleşmeden cayma veya prim farkı talebidir. Anılan madde gereğince, prim farkı talebi on gün içinde sigorta ettiren tarafından kabul edilmezse, sözleşmeden cayılmış farz edilir. Sigorta ettirenin konuyu önemli bulmaması veya sigorta ettirenin kusuru sebebiyle önemli olan konu öğrenilememiş olsa dahi sigortacının, sözleşmeden cayma ya da prim farkı talebi haklarından birini kullanabileceği aynı maddede ifade edilmiştir. Sigortacı, TTK m. 1440'a istinaden, beyan yükümlülüğünün ihlal edildiğini öğrendiği tarihten itibaren on beş gün içinde sigorta ettirene, sözleşmeden caydığını beyan eder. Bu süreler hak düşürücü süre niteliğinde olduğundan yargılamada kendiliğinden göz önüne alınır¹⁰⁹.

Sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünü kasten yerine getirmemesi halinde, cayma olsa bile, TTK m. 1441 uyarınca, sigortacı, rizikoyu taşıdığı süreye ilişkin primi hak eder.

Beyan yükümlülüğünün ihlaline rağmen, TTK m. 1438 ile gerçek durumun sigortacı tarafından bilinmesi halinde sigortacının ihlale dayanarak sözleşmeden cayma hakkının bulunmadığı düzenlenmiş ve bu durumda sigortacının gerçek durumu bildiğine dair ispat yükü de sigorta ettirene yüklenmiştir.

2) Sözleşme Süresi Boyunca Beyan Yükümlülüğü

TTK m. 1444/1 gereğince, sözleşmenin akdedilmesinden sonra sigorta ettiren, sigortacıdan izin almadan rizikoyu veya durumu ağırlaştıracak, tazminatın artmasına yol açacak davranış ve işlemlerden kaçınmalıdır. TTK m. 1444/2 uyarınca sigorta

¹⁰⁸ KENDER, s. 308.

¹⁰⁹ YHGK, T. 13.3.2002, E. 2002/11-130, K. 2022/174 (Legalbank).

ettiren veya onun müsaadesiyle başka biri, rizikonun meydana gelme olasılığını arttıran veya durumu ağırlaştıran davranışlar sergilerse veya sözleşme kurulurken açıkça rizikoyu ağırlaştıran bir konu meydana gelmişse gecikmeksizin; bu konular haberi olmaksızın gerçekleşmişse öğrendiği andan itibaren en geç on gün içinde sigortacıya bildirmelidir.

Sigorta sözleşmesi devam ederken, sigortacı, TTK m. 1445/1'e dayanarak, rizikonun meydana gelmesi veya durumunun ağırlaşması olasılığını ya da rizikoyu ağırlaştıracak nitelikteki olayları öğrendiğinde, bu tarihten itibaren bir ay içinde fesih hakkını kullanabilir veya prim farkı talep edebilir. Prim farkı, sigorta ettiren tarafından on gün içinde kabul edilmezse, sözleşme, TTK m. 1445/1 hükmüne göre, feshedilmiş sayılır.

Sigorta ettirenin ihmali ve değişikliklere dair bildirim yükümlülüğünün ihlali riziko gerçekleşmesinden sonra anlaşıldığında, TTK m. 1445/5'e göre, ihlal tazminata veya bedele ya da rizikonun meydana gelmesine etki edecek mahiyette ise ihmalin derecesi dikkate alınarak tazminattan veya bedelden indirimle gidilir. Sigorta ettirenin kastının varlığı durumunda değişiklik ve riziko arasında ilişki bulunuyorsa sigortacının sözleşmeyi fesih hakkı bulunduğu gibi, bu durumda sigorta tazminatı veya bedeli ödenmez. Değişiklik ve meydana gelen riziko arasında sebep sonuç ilişkisi bulunmuyorsa, TTK m. 1445/5-son cümle uyarınca, tazminatın veya bedelin ödenmesinde, ödenen prim ve ödenmesi gereken prim arasındaki oran gözetilerek ödeme yapılır. Fesih bildirim süresi ya da feshin hüküm doğurması için belirlenen süre içinde, değişikliğin rizikonun meydana gelmesine sebep olması durumunda da TTK m. 1445/7 ile, tazminatın veya bedelin, ödenen prim ve ödenmesi gereken prim arasındaki oran göz önüne alınarak belirlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Sigortacı, henüz riziko gerçekleşmeden sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünü kasten ihlal ettiğini öğrendiğinde sözleşmeyi fesih hakkını kulansa bile, TTK m. 1445/6'ya istinaden, değişikliğin yapıldığı sigorta dönemine ilişkin primi hak eder.

3) Riziko Gerçekleştiğinde Beyan Yükümlülüğü

Rizikonun meydana geldiğini öğrenen sigorta ettiren, TTK m. 1446/1 uyarınca, bu durumu derhal sigortacıya bildirmelidir. TTK m. 1446/2'ye göre, rizikonun

meydana geldiğinin hiç beyan edilmemesi veya geç beyan edilmesinin, tazminatın veya bedelin artmasına neden olması halinde kusurun ağırlığı dikkate alınarak tazminattan veya bedelden indirim yapılır. Rizikonun gerçekleştiğinin sigortacı tarafından önceden fiilen öğrenilmesi halinde, TTK 1446/3 bendinde, sigortacının tazminattan veya bedelden indirim hakkının olmadığı belirtilmiştir.

Rizikonun meydana gelmesinden sonra sigorta ettirenin ihmali ile değişikliklere dair beyan yükümlülüğünün ihlali ortaya çıktığında, TTK m. 1445/5 uyarınca, ihlal rizikonun meydana gelmesini veya tazminat tutarını etkileyebilecek düzeyde ise ihmal derecesine göre tazminat tutarından indirim söz konusu olur. Sigorta ettirenin beyan yükümlülüğü kasten ihlal edilmişse, aynı maddeye istinaden, ihlal ile riziko arasında ilişkinin bulunması halinde, sigortacının tazminat ödeme borcu ortadan kalkar; ilişkinin bulunmaması halinde, sigortacı, ödenmiş prim ile ödenmesi gereken prim arasındaki farkı göz önüne alarak tazminatı öder.

iii. Bilgi Verme ve Araştırma Yapılmasına İzin Verme Yükümlülüğü

Rizikonun meydana gelmesinden sonra, TTK m. 1447 gereğince, sigorta ettiren rizikonun ya da tazminatın tespit edilebilmesi için gereken ve kendisinden beklenebilecek olan her türlü bilgi ve belgeyi makul bir zaman diliminde sigortacıya temin etmelidir. Aynı maddenin devamında, sigorta ettirenin, uygun önlemleri alması ve rizikonun meydana geldiği veya ilişkili yerlerde sigortacının incelemesine müsaade etmesi gerektiği belirtilmiştir. TTK m.1447/2'ye göre, anılan yükümlülüklerin ihlali tazminatın artmasına sebep olursa, ihlaldeki kusurun derecesine göre tazminattan indirim yapılır.

iv. Zararı Önleme, Azaltma ve Sigortacının Rücu Haklarını Koruma Yükümlülüğü

Sigorta ettiren, TTK m. 1448/1 uyarınca, rizikonun meydana geldiği veya meydana gelme olasılığının yüksek olduğu halde, zararın önlenmesi, hafifletilmesi, artmasının engellenmesi ya da sigortacının rücu hakkının muhafazası için, olanakları elverdiğince önlem almalı, sigortacının bu konudaki yönergelerine mümkün olduğu kadar uymalıdır. Bahsi geçen madde gereğince, birden çok sigortacı bulunması ve birbiri ile çelişen yönergeler verilmesi halinde, sigorta ettiren, bu yönergelerden

zararı azaltan ve rücu hakkını koruyan en uygun olanı yerine getirir. Bu yükümlölük, sigorta ettirenin, riziko gerçekleştiğinde, sigortaya güvenerek zararın artmasına göz yummasını önleme amacı taşımaktadır¹¹⁰.

Sigorta ettiren önlemleri alırken sigorta yaptırmamış da kendi menfaatini gözetiyormuş gibi davranmalıdır¹¹¹. Aynı zamanda, sigorta ettiren, makul ölçöleri gözeterek önlem almalı ve alacağı önlemler sonucunda kendisini veya bir başkasını tehlikeye atmamalıdır¹¹². Kısaca, sigorta ettiren, önlem alırken, TMK m.2’de yer alan dürüstlük ilkesinin sigorta hukukuna yansıması gereğı, makul, dürüst ve orta zekalı birinden beklenen önlemleri almalıdır¹¹³.

Bu yükümlölüğün ihlali sigortacı aleyhine sonuçlanmışsa, TTK m. 1448/2’ye göre, kusur derecesine göre tazminat düşürölür. TTK m. 1448/3’e istinaden, sigorta ettirenin önlem alırken yaptığı makul masraflar, bu önlemler faydalı olsun veya olmasın, sigortacı tarafından, sigorta tazminatı veya bedeline ek olarak ödenir. Sigorta ettirenin talebi bulunmakta ise, TTK m. 1448/4, sigortacıya, masraflar için gereken miktarı avans olarak ödeme zorunluluğı getirmiştir. TTK m. 1448/3 ile, eksik sigortanın varlığı halinde, TTK m. 1462’nin kıyasen uygulanacağı belirtildiğinden, bu durumda tazminat ve masraf ödemesi sigorta bedelinin sigorta değerine oranlanması ile belirlenir.

5. Sigorta Sözleşmesinden Doğan Uyuşmazlıklara Uygulanacak Hükümler

Sigorta sözleşmesi, bilindiğı üzere, TTK ‘nın kapsamında yer aldığından TTK m.3 uyarınca ticari iş niteliğı taşımaktadır. Sigorta sözleşmesinin ticari iş sayılması bu sözleşmeden doğan uyuşmazlıklara uygulanacak hükümleri belirlemede önem taşımaktadır. Sigorta sözleşmesinde doğan uyuşmazlıkların özüne uygulanacak hükümler aşağıda sırasıyla ele alınmıştır. Sıralamada dikkat edilmesi gerek bir diğler husus da TTK m. 1451 hükmüdür. Bu hükme göre, sigorta sözleşmelerinde, TTK’da düzenleme yapılmayan durumlarda, TBK uygulanır. Dolayısı ile diğler kanunlar diye belirtilen hallerde öncelik TBK’ya tanınmalı, sonrasında gerekirse diğler kanunlara gidilmelidir.

¹¹⁰ ÇEKER, s.118; KENDER, s. 325.

¹¹¹ ARSEVEN, s. 145.

¹¹² ÇEKER, s. 118.

¹¹³ BOZKURT, s. 107.

Sigorta sözleşmesinden kaynaklı uyuşmazlıklara TTK'nın öncelikle Altıncı Kitap bölümündeki emredici hükümler ile diğer emredici hükümleri, ardından TBK'dan başlamak üzere TBK m. 27 gibi sigorta sözleşmesine uygulanabilecek hükümler gibi diğer kanunlardaki emredici hükümler uygulanacaktır¹¹⁴.

Emredici hükümlerden hemen sonra sözleşme hükümlerinin uygulanması gerekmektedir ki bu TBK m. 26 ile taraflara tanınan sözleşme özgürlüğünün gereğidir¹¹⁵. Dolayısı ile emredici hükümlerden sonra taraf iradelerini ortaya koyan sigorta sözleşmesi hükümleri uygulama alanı bulmaktadır. Sigorta sözleşmelerinin sigorta genel şartlarına tabi olduğu da göz ardı edilmemelidir¹¹⁶.

Sonrasında ticari nitelikteki tamamlayıcı ve yorumlayıcı yedek hükümler yerini almaktadır. Emredici olmayan ticari hükümler, uyuşmazlığın çözümüne dair sözleşmede hüküm bulunmaması halinde uygulanacaktır¹¹⁷.

Uyuşmazlığın özüne uygulanacak emredici olmayan bir hüküm de olmadığı takdirde, uyuşmazlığa ticari örf ve âdet uygulanmalıdır¹¹⁸. Ticari örf ve âdet, ticari hayatta uygulaması uzun zamandır süregelen ve uygulanmasına dair toplumsal düzeyde genel kabul gören, yazılı olmayan ticari teamüllerdir¹¹⁹. TTK m. 1'de de ifade edildiği üzere ticari işlerde, uyuşmazlığa dair uygulanabilecek ticari bir hüküm bulunmuyorsa, ticari örf ve âdete göre karar verilmesi mümkündür.

Son olarak, uyuşmazlığın özüne uygulanabilecek bir ticari örf ve âdet de bulunmuyorsa, TTK m.1 bizlere genel hükümleri işaret etmektedir. Buna göre uygulanacak genel hükümler sırasıyla, emredici ve ticari niteliği bulunmayan diğer kanunlardaki hükümler, bunlarda yoksa TMK m. 1 göndermesi ile ticari nitelik taşımayan genel örf ve âdet kurallarıdır¹²⁰. Bu nitelikte bir kural da yoksa, yine TMK m. 1 yönlendirmesi ile hâkim kendisini kanun koyucu yerine koyarak olması gereken kuralı belirler ve ona uygun karar verir.

¹¹⁴ KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 133; KENDER, s. 26 vd.

¹¹⁵ KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 133; KAYIHAN/SELANİK, s. 322.

¹¹⁶ GÜNAY, s. 65; KAYIHAN/SELANİK, s. 136; KENDER, s. 36.

¹¹⁷ KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 133; KAYIHAN/SELANİK, s. 322.

¹¹⁸ KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 134; KAYIHAN/SELANİK, s. 323.

¹¹⁹ KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 134; KAYIHAN/SELANİK, s. 323.

¹²⁰ KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 134; KAYIHAN/SELANİK, s. 3223.

Sigorta Hukukunun kaynakları; Kanunlar, öncelikle 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu ve 6102 sayılı TTK'nın Altıncı Kitabı olmak üzere, TBK, Karayolları Trafik Kanunu, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, Kooperatif Kanunu gibi içeriğinde sigorta hukukuna dair düzenlemeler içeren kanunlar, sigorta konusunda düzenlenme içeren yönetmelikler, sigorta genel şartları, mahkeme içtihatları ve öğreti olarak kısaca özetlenebilir¹²¹.

B. TAHKİME İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

¹²¹ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 29 vd.; KENDER, s. 26 vd.; ÖZDAMAR/DOĞAN, s. 21.

Tahkim ve alternatif çözüm yolları kavramları birlikte kullanılsa da her iki kavram günümüzde ayrılarak farklı süreçlerin ifadesine evrilmiştir. Tahkimin alternatif çözüm yollarından başlıca farkı yargılama faaliyeti gerektirmesidir¹²². Tahkimde iki tarafın yargılamaya birlikte son vermesi gerekmekte iken, alternatif çözüm yollarına, taraflardan birinin tek taraflı iradesi ile son verilebilmektedir¹²³. Tahkimde kararı hakem verirken, alternatif çözüm yollarında taraflar ortak karar alırlar¹²⁴. Alternatif uyuşmazlık çözümü kavramı geleneksel ifadesi kapsamında tahkimi de içerse, tahkim bahsettiğimiz nedenlerle diğer alternatif çözüm yolları ile ayrılarak Mahkeme yargısına alternatif hale gelmiştir. Geline nokta, tahkim için alternatif/özel yargılama yolu kavramı daha uygun bir ifade niteliği taşımaktadır.

İleriki sayfalarda yer alan Tahkimin Hukuki Niteliği başlığı altında ayrıntılı olarak bahsedileceği üzere farklılara rağmen tahkim, öğretide alternatif çözüm yolu veya yargılama yolu olarak farklı iki kategoride nitelendirilmiştir. Gerek tahkimin alternatif çözüm yolu olarak değerlendirilmesi gerek ise sigorta uyuşmazlıklarında tahkim yanında alternatif çözüm yollarının da kullanılıyor olması, tezimizde alternatif çözüm yollarına da yer verilmesi gereğini doğurmuştur. Bununla birlikte tezimizin bu bölümünün, alternatif çözüm yolları ile tahkimin farklarını ortaya koyarak tahkimin alternatif bir yargılama yolu olduğu savımızı da desteklediği kanısındayız.

1. Genel Olarak Alternatif Çözüm Yolları

Alternatif çözüm yolu, kısaca, yargılama haricinde gelişen uyuşmazlık çözümlerini ifade etmektedir¹²⁵. Alternatif çözüm yolları, dostane çözüm yolları olarak da anılmaktadır¹²⁶.

¹²² KAYIHAN/SELANİK, s. 54.

¹²³ KAYIHAN/SELANİK, s. 54.

¹²⁴ KAYIHAN/SELANİK, s. 54.

¹²⁵ ILDIR, Gülgün, “Alternatif Uyuşmazlık Çözümü ve Hak Arama Özgürlüğü”, 75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı, Birinci Baskı, Ankara, 2004, s. 385-401, s. 386; ÖZBEK, Mustafa Serdar, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Cilt 1-2, 4. Baskı, Ankara, 2016, AUÇ, 1. Cilt, s. 192; PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ÖZEKES, Muhammet, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı,

Alternatif çözüm yollarının özünde, tarafların kendi uyuşmazlıklarını çözmesi veya bu yönde katkı sunması anlayışı hakimdir¹²⁷. Alternatif çözüm yollarının uygulanabildiği uyuşmazlıklar, kamu düzeninden olmayan, tarafların üzerinde serbestçe tasarrufta bulunma yetkisinin olduğu uyuşmazlıklardır.

Alternatif çözüm yollarında, sürece üçüncü kişinin katılım sağlayıp sağlamaması, üçüncü kişinin katılımı halinde süreçteki konumu, yetkileri ve rolü, alternatif çözüm yollarını birbirinden ayıran belirleyici özellik olarak karşımıza çıkmaktadır¹²⁸.

Alternatif çözüm yollarının genel ve önemli bir özelliği, çözüm yolunu tercih eden taraflara, sürecin gizli bir şekilde yürütülmesi imkanı tanınmasıdır¹²⁹.

Alternatif çözüm yolları kavramı, tarafların uyuşmazlıklarını kendilerinin çözdüğü süreçleri ifade eden bir üst başlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Hukukumuzda ve diğer hukuk sistemlerinde, alternatif çözüm yolları desteklenmiş ve bu konuda taraflara pek çok farklı yol ve teknik imkân sunulmuştur.

Alternatif çözüm yolları, değindiğimiz üzere tezimizde yer alanlarla sınırlı olmayıp, tezimizde, ülkemizde hukuki alt yapısı olan ve özellikle sigorta hukukuna dair uyuşmazlıklarda uygulama alanı bulan alternatif çözüm yollarına yer verilmesiyle yetinilmiştir.

a. Müzakere

Müzakere, diğer alternatif çözüm yollarında da var olan temel bir araç olarak¹³⁰ alternatif çözüm yollarının özünü oluşturmaktadır. Taraflar, müzakerede

7035, 7101 ve 7155 Sayılı Kanunlarla Yapılan Değişiklikler Nazara Alınarak Gözden Geçirilmiş 7. Baskı, İstanbul, 2019, s. 613.

¹²⁶ KAYIHAN/SELANİK, s. 54.

¹²⁷ ILDIR, s. 386; ÖZBEK, AUÇ, 1. Cilt, s. 197; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 614.

¹²⁸ TANRIVER, Süha, Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Arabuluculuk, 1. Baskı, Ankara, 2020, (Arabuluculuk) s. 32; TANRIVER, Süha, Medeni Usul Hukuku Cilt II, 1. Baskı, Ankara, 2021, (MUH) s. 237.

¹²⁹ ILDIR, s. 389; YEŞİLIRMAK, P. g, s. 12.

¹³⁰ ÖZBEK, AUÇ, 1.Cilt, s. 197; TANRIVER, Arabuluculuk, s. 32.

görüşmelerini ve iletişimlerini aracısız sağlarlar, bu sebeple ‘‘doğrudan görüşme’’ olarak da anılır¹³¹. Müzakere haricindeki alternatif çözüm yollarında, farklı yetkilere sahip olsa da üçüncü bir kişi sürece dahil olur¹³².

Doğrudan görüşme yöntemi ile anlaşmaya varıldığı takdirde taraflar arasında sulh anlaşması yapılır ve bu anlaşma icra edilebilir niteliktedir¹³³. Dava devam ederken tarafların eş zamanlı olarak doğrudan görüşme ile anlaşması halinde, sulh anlaşmasının Mahkeme önünde yapılmasıyla, bu anlaşma 2004 Sayılı İcra İflas Kanunu¹³⁴ m. 38 uyarınca ilamlı icra yoluna tabidir¹³⁵. Mahkeme önünde yapılan sulh sonucunda, kararın sulh anlaşmasını içermesi halinde, karar kesin hüküm niteliğindedir¹³⁶. Sulh anlaşması, kayıtsız şartsız bir borcu içerdiği ve Noterde düzenleme şeklinde yapıldığı takdirde de İİK m. 38 gereği, ilamlı icraya konu olabilir¹³⁷.

b. Uzlaşma (Av. K. 35/A Kapsamında)

1136 Sayılı Avukatlık Kanunu’nun¹³⁸ 35/A maddesi kapsamında, taraf vekiline, üzerinde tasarruf yetkisi olunan uyuşmazlıklarda, dava açmadan ya da duruşma başlamadan önce müvekkiliyle beraber karşı tarafı uzlaşmaya davet etme yetkisi verilmiştir. Bu hüküm kapsamındaki düzenleme müzakere yönteminin¹³⁹ somut olarak planlanmış bir uygulama şeklidir¹⁴⁰. Uzlaşmaya, ancak tarafların serbestçe tasarruf edebilecekleri uyuşmazlıklar konu edilebilir¹⁴¹.

Buna göre, karşı tarafın daveti kabulü ile başlayan görüşmeler sonucunda uzlaşma sağlanırsa, uzlaşma tutanağına, taraflara ve vekillerine ait bilgiler, iddia ve savunmanın kısa özeti, uzlaşılan konu, yer, tarih, tarafların yükümlülükleri, ilam

¹³¹ TANRIVER, MUH, s. 237; YEŞİLİRMAK, P. 24, s. 13.

¹³² ÖZBEK, AUÇ, 1. Cilt, s. 197; TANRIVER, MUH, s. 237

¹³³ YEŞİLİRMAK, P. 25, s. 13.

¹³⁴ RG. 9.6.1932 T. 2128 Sayılı 2004 Kanun Numaralı İcra ve İflas Kanunu (İİK)

¹³⁵ YEŞİLİRMAK, P. 25, s. 13.

¹³⁶ YEŞİLİRMAK, P. 27, s. 17.

¹³⁷ YEŞİLİRMAK, P. 25, s. 13.

¹³⁸ RG. 7.4.1969 T. 13168 Sayılı 1136 Kanun Numaralı Avukatlık Kanunu (Av.K.).

¹³⁹ ÖZBEK, AUÇ, 2. Cilt, s. 1025; YEŞİLİRMAK, P. 26, s. 13.

¹⁴⁰ TANRIVER, Arabuluculuk, s. 32; TANRIVER, MUH, s. 237.

¹⁴¹ KURU, Baki, Medeni Usul Hukuku El Kitabı, Cilt 2, 1. Baskı, Ankara, 2020, s.1105; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 437; YEŞİLİRMAK, P. 26, s. 13; YILMAZ, Ejder, ‘‘Avukatın Uzlaşma Sağlama Yetkisi (Avukatlık Kanunu m. 35/A)’’, 75. Yaş Günü İçin Baki Kuru’ya Armağan, Ankara, 2004, s.843-855, s. 849.

niteliğinde belge olduğu, uzlaşma giderleri ile dava açıldıktan sonra gerçekleşen uzlaşmalarda yargılama harç ve giderlerine kimin katlanacağı, kaç nüsha olduğu, taraflara ve vekillerine verildiği yazılır. Bu tutanak katılan taraflar ve vekilleri tarafından imzalanmalıdır. Bu şekilde düzenlenen tutanak ilam niteliği taşımaktadır. Yalnızca tarafların ya da yalnızca avukatların imzaladıkları anlaşmalar Av. K. m. 35/A kapsamında değildir¹⁴². Yalnızca tarafların ya da yalnızca avukatların imzaladıkları anlaşma, ancak mahkeme dışı sulh olabilir¹⁴³. Anılan maddede yer alan “... *dava açılmadan veya dava açılmış olup da henüz duruşma başlamadan önce...*” ibareleri ile usul terimleri kullanılmadan zaman kısıtlanmaya çalışılsa da bu madde ile belirlenen zamanı ilk duruşmadan önce şeklinde anlamak uygun olur¹⁴⁴. Bu madde ile kaleme alınan uzlaşma, esasen Mahkeme öncesi sulh yöntemlerinden biridir.¹⁴⁵ Düzenlemede uzlaşma tutanağı olarak ifade edilen tutanak, bir sulh tutanağıdır¹⁴⁶.

Taraflar, uzlaşma içeriğini belirlemede serbest olsa da şarta bağlı bir anlaşma yapılması durumunda, şartın gerçekleşip gerçekleşmediğinin tartışmaya açık olması sebebiyle, şart içeren uzlaşma tutanağının ilamlı icraya konu olması mümkün olmadığından, uzlaşma kapsamında şarta bağlı anlaşma yapılması uygun değildir¹⁴⁷.

Av. K. m. 35/A maddesi kapsamındaki uzlaşma, alternatif uyuşmazlık çözümü yollarındandır.¹⁴⁸

c. Hakem-Bilirkişilik

Hakem-bilirkişilik sözleşmesiyle taraflar belirli bir uyuşmazlığın miktarının veya niteliklerinin hakem bilirkişi olarak adlandırılan belirli kişiler ya da kurullar tarafından tespit edileceğini ve bu tespiti kabul edeceklerine dair anlaşırlar¹⁴⁹. Hakem-bilirkişilik anlaşması, münhasır delil sözleşmesi niteliği taşımaz¹⁵⁰

¹⁴² PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 438.

¹⁴³ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 438.

¹⁴⁴ YILMAZ, E, s. 848.

¹⁴⁵ YEŞİLİRMAK, P. 26, s. 13.

¹⁴⁶ YEŞİLİRMAK, P. 26, s. 14.

¹⁴⁷ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 438.

¹⁴⁸ ÖZBEK, AUÇ, 2. Cilt, s. 1015; YILMAZ, E, s.847.

¹⁴⁹ ÖZTEK, Selçuk, ‘‘Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Yönünden Sigortacılıkta Tahkime Bakış’’, Legal Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi, Cilt 5, Sayı 13, 2009, s. 221-249, (Tahkime Bakış), s. 222.

¹⁵⁰ YEŞİLİRMAK, Hakem Bilirkişilik, s. 711.

sebebiyle, hakem-bilirkişi raporları, bilinen bilirkişi raporlarının aksine tarafları ve Mahkemeyi bağlamaktadır¹⁵¹.

Hakem-bilirkişinin tespit yapma usulünü taraflar belirleyebileceği gibi, bu konuda anlaşma yoksa hakem-bilirkişi kendisi süreci belirler¹⁵². Hakem-bilirkişiler, sadece anlaşmada belirlenen uyuşmazlığın konusuna dair rapor düzenler¹⁵³. Şöyle ki, hakem-bilirkişilik anlaşmasında hakem-bilirkişilerin zararı tespit edeceği belirtilmişse sadece zarara dair hesaplama yapmakla yetinirler, raporun içeriğinde hangi tarafın zarardan sorumlu olduğundan bahsedilmemesi¹⁵⁴ sebebiyle hakem-bilirkişi raporunun icrası mümkün değildir¹⁵⁵. Hakem-bilirkişi anlaşması, HMK 193/1 gereği delil sözleşmesi olduğundan kesinleşen rapora göre ödeme yapılırsa uyuşmazlık ortadan kalkar. Ödeme yapılmaması halinde hakem-bilirkişi raporuna istinaden eda davası açılması gerekse de uygulamada bu yol kullanılmamaktadır¹⁵⁶.

Alternatif çözüm yollarından biri olan hakem-bilirkişilik, sigorta hukukunda pek çok sayıdaki sigortanın genel şartlarında yer almaktadır. Buna göre, sigortacı ile sigortalı zarar konusunda anlaşamazsa, zarar hakem-bilirkişilerce (sigorta eksperleri) tespit edilir. Sigorta genel şartlarında zarar tutarının hakem-bilirkişi tarafından tespit edileceğine dair klot sadece rizikonun sigorta teminatına dahil olduğu konusunda uyuşmazlık bulunmadığı durumda uygulanır¹⁵⁷. Uyuşmazlık rizikonun sigorta teminatına dahil olmadığı üzerine ise, hakem-bilirkişilik anlaşması uygulanmaksızın, doğrudan Mahkemeye dava açılması ve zararın da bu davada irdelenmesi gerekmektedir¹⁵⁸.

d. Arabuluculuk

Ülkemizde son yıllarda uygulaması en fazla olan alternatif çözüm yolu arabuluculuktur. Bu duruma ticari, tüketici ve işçi işveren uyuşmazlıklarının dava

¹⁵¹ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 596; ÖZTEK, Tahkime Bakış, s. 222.

¹⁵² YEŞİLİRMAK, Hakem Bilirkişilik, s. 717.

¹⁵³ YEŞİLİRMAK, Hakem Bilirkişilik, s. 722.

¹⁵⁴ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 596.

¹⁵⁵ ÖZTEK, Tahkime Bakış, s. 223.

¹⁵⁶ YILMAZ, Zekeriya, “Sigortacılık Kanununa Göre Sigortacılıkta Tahkim”, Terazi Hukuk Dergisi, Sayı 17, 2008, s. 37-48, s. 39.

¹⁵⁷ ÖZTEK, Tahkime Bakış, s. 222.

¹⁵⁸ ÖZTEK, Tahkime Bakış, s. 223.

şartı olarak arabuluculuğa tabi kılınmasına dair düzenlemelerin yol açtığı yadsınamaz.

Arabuluculuk, uyuşmazlık taraflarını, uyuşmazlığı müzakere etmeleri, kendi çözümlerini oluşturmaları amacıyla bir araya getiren, tarafların iletişimini kolaylaştıran, bağımsız, tarafsız ve uzman üçüncü bir kişinin katılımıyla¹⁵⁹ yürütülen gönüllülük esasına dayalı yöntemdir¹⁶⁰. Arabuluculuğun temelini, hukuk sistemiğimizdeki sulh kurumu oluşturmaktadır¹⁶¹. Arabulucunun, uyuşmazlık hakkında karar verme yetkisi bulunmamaktadır.

Arabuluculuğun temel özellikleri, iradi olması, gizli olması, tarafların eşit hakka sahip olmasıdır. Arabuluculuğun iradiliği bağlamında, HUAK m. 3/1 düzenlemesi ile, tarafların arabuluculuğun tüm süreçlerinde, başlama ve vazgeçme de dahil olmak üzere serbestçe karar verebilecekleri vurgulanmıştır. Bunun istisnası HUAK m. 18/A ile düzenlenen dava şart arabuluculuk olup, dava şart arabuluculukta ilk toplantıya mazeretsiz katılmamanın yaptırımı olarak, katılmayan tarafın davada kısmen ya da tamamen haklı olduğu ortaya çıksa bile yargılama giderlerinden sorumlu tutulmakta ve lehine vekalet ücretine hükmedilmemektedir. Tarafların eşitliği bağlamında, HUAK m. 3/2 ile tarafların, arabuluculuğun başlamasından sona ermesine dek eşit haklara sahip olduğu ortaya konmuştur. Gizlilik bağlamında, HUAK m. 4 ile arabulucu, taraflar ve görüşmeye dahil edilen diğer kişi, arabuluculuk sürecinde edindiği bilgi, belge ve diğer kayıtları gizli tutmakla yükümlü kılınmıştır. Gizlilik dahilinde HUAK m. 5 ile sürece katılanlara tanıklık yasağı ve belge ve bilgilerin delil olarak kullanılması yasağı düzenlenerek Mahkemeler ve tahkim de bu yasak kapsamına alınmıştır. Gizliliğin ihlali, HUAK m. 33 ile şikayete tabi bir suç olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemede, gizliliği ihlal eden kişinin ancak ihlalden kaynaklı bir başka kişinin meşru menfaati zarar gördüğü takdirde, üst sınırı altı ay olmak üzere hapis cezası ile cezalandırılacağı öngörülmüştür.

¹⁵⁹ KAYIHAN/SELANİK, s. 44.

¹⁶⁰ GÖRGÜN, Şaban/BÖRÜ, Levent/TORAMAN, Barış/KODAKOĞLU, Mehmet, Medeni Usul Hukuku, 28.07.2020 Tarih ve 7251 sayılı Kanunla Değiştirilmiş, Güncellenmiş 9. Baskı, Ankara, 2020, s. 793; ÖZBEK, AUÇ, 1. Cilt, s. 423; ÖZBAY, İbrahim, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde Tahkim (HMK m.407-444), 1 Baskı, Ankara, 2016, s. 35; TANRIVER, Arabuluculuk, s. 39.

¹⁶¹ YILMAZ, E, s. 846.

Arabulucunun karar verme yetkisi bulunmamakla birlikte, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu¹⁶² m. 15/7 gereği, tarafların çözüm üretilmediğinin anlaşılması halinde çözüm önerisinde bulunarak uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasında taraflara yardımcı olur. Burada müzakere aşamasında çözüm üretme sürecinin düğümlendiği noktada, arabulucunun tarafsız bir göz olarak, daha önce değerlendirilmemiş bir çözümü veya tarafların daha önce irdelediği çözüm seçeneklerinin karması bir çözümü sunarak tarafların fikir geliştirme sürecine katkı sağlaması amaçlanmıştır. Arabulucu tarafından sunulan çözüm önerisinin değerlendirilmesi tamamen tarafların iradelerindedir.

Arabuluculuğun amacı, uyuşmazlığı tarafların menfaatlerini dikkate alarak çözüme kavuşturmadır.¹⁶³ Arabuluculukta anlaşma halinde imzalanan anlaşma belgesi bir sulh anlaşmasıdır¹⁶⁴.

Arabuluculuk, ad hoc arabuluculuk ya da kurumsal arabuluculuk olarak iki farklı şekilde yapılabilir.¹⁶⁵ Ad hoc arabuluculuk, bir kurumla ilişkili olmaksızın taraflarca belirlenen ya da daha önce zaten var olan kurallara göre gerçekleştirilen veya ülkenin arabuluculuk mevzuatına göre yapılan arabuluculuktur¹⁶⁶. Kurumsal arabuluculuk ise, bir kurum bünyesinde, kurum kurallarına göre ve desteğiyle yapılan arabuluculuktur¹⁶⁷.

e. Arabuluculuk-Tahkim Yöntemi

Arabuluculuk-tahkim yöntemi, arabuluculuk yöntemi ile tahkimin bir araya getirilmesiyle ortaya çıkan karma bir uyuşmazlık çözüm yöntemidir¹⁶⁸. Arabuluculuk-tahkim yöntemi, Med-Arb olarak da anılmaktadır¹⁶⁹. Bu yöntemi

¹⁶² RG. 22.6.2012 T. 28331 Sayılı 6325 Kanun Numaralı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu (HUAK).

¹⁶³ BUDAK, Ali Cem/KARAASLAN, Varol, Medeni Usul Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara, 2019, s. 444; ÖZBEK, AUÇ, 1.Cilt, s. 423; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 615.

¹⁶⁴ YEŞİLİRMAK, Ali, Türkiye’de Ticari Hayatın ve Yatırım Ortamının İyileştirilmesi İçin Uyuşmazlıkların Etkin Çözümünde Doğrudan Görüşme, Arabuluculuk, Hakem-Bilirkişilik ve Tahkim: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, 1. Baskı, İstanbul, 2011, P. 34, s. 19.

¹⁶⁵ YEŞİLİRMAK, P. 37, s. 22.

¹⁶⁶ YEŞİLİRMAK, P. 37, s. 22.

¹⁶⁷ YEŞİLİRMAK, P. 37, s. 22.

¹⁶⁸ ILDIR, s. 392; TANRIVER, Arabuluculuk, s. 38; TANRIVER, MUH, s. 244.

¹⁶⁹ DEMİRKOL, Berk/AKÜZÜM, Ural, Türkiye’de Med-Arb (Arabuluculuk Tahkim) Yapısı, Mevzuatı & Uygulaması, 1. Baskı, İstanbul, 2020, s. 55.

içeren anlaşmaya med-arb klozu denilir¹⁷⁰. Bu kloz kademeli tahkim anlaşması niteliğinde olup geçerlidir¹⁷¹. Bu modelin temelinde birleşik sözleşme vardır¹⁷².

Özbek'e göre, arabuluculukta çözüme ulaşamayan uyuşmazlıklarda, arabulucunun görev değiştirerek hakem sıfatını üstlendiği bir arabuluculuk türüdür¹⁷³. Buna göre, taraflar ve arabulucu-hakem arasında, arabulucu sözleşmesi ve hakem sözleşmesi bulunur¹⁷⁴. Bununla birlikte, arabuluculuk-tahkimde, arabulucu ve hakem olarak farklı kişilerin süreçte bulunması seçeneğinin olduğu model de vardır¹⁷⁵.

Bu yöntemde taraflar uyuşmazlığı önce arabuluculuk ile çözmeye çalışır, arabuluculuğun anlaşmama ile sonuçlanması halinde uyuşmazlık tahkimle çözülür¹⁷⁶. Arabuluculuk, Mahkeme eliyle yapılan yargılamaya alternatif olduğu oranda tahkimin de alternatifidir¹⁷⁷.

Arabuluculuk-tahkimde elverişlilik, uyuşmazlık konusunun, arabuluculuk ve tahkimin her ikisine birden elverişli olan konuların kesişiminde olmasıyla sağlanır¹⁷⁸.

HUAK m. 18/A-18'e göre, zorunlu ya da ihtiyari tahkimin söz konusu olduğu durumda, dava şartı arabuluculuk uygulanmamaktadır. Bu düzenleme zorunlu ya da ihtiyari tahkime başvurmadan önce tarafların ihtiyari arabuluculuğa başvurmasını ya da bu yönde anlaşma yapmasını engellememektedir.

Taraflara arasında tahkim anlaşması varsa, tahkime başvurmadan önce veya tahkim yargılaması esnasında, tarafların arabuluculuk anlaşması yapması, tahkim anlaşmasını fiilen arabuluculuk-tahkim ya da tahkim-arabuluculuk-tahkim şartına

¹⁷⁰ DEMİR GÖKYAYLA, Cemile, "Arabuluculuk ve Tahkimi Bir Arada İçeren Uyuşmazlık Çözüm Yolu", İstanbul Hukuk Mecmuası, Cilt 77, Sayı 2, 2019, s. 575-616, s. 579.

¹⁷¹ DEMİR GÖKYAYLA, 584.

¹⁷² ÖZBAY, s. 38; ÖZBEK, Mustafa Serdar, "Arabuluculuk ile Tahkim Yöntemlerinin Kesişme Bölgesi: Arabuluculuk-Tahkim, Yargıtay Dergisi, Cilt 43, Sayı 1, 2017, s. 15-106 (Arabuluculuk-Tahkim), s. 19.

¹⁷³ ÖZBEK, Arabuluculuk-Tahkim, s. 18.

¹⁷⁴ ÖZBEK, Arabuluculuk-Tahkim, s. 19.

¹⁷⁵ ÖZBEK, Arabuluculuk-Tahkim, s. 59.

¹⁷⁶ DEMİRKOL/AKÜZÜM, s. 58; ILDIR, s. 392; ÖZBEK, AUÇ, 1. Cilt, s. 434; ÖZBAY, s. 38.

¹⁷⁷ DEMİR GÖKYAYLA, s. 583.

¹⁷⁸ KAYA, Serkan, Uyuşmazlıkların Çözümünde Hibrit Yöntem: Arabuluculuk-Tahkim (Med-Arb), Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi, Cilt 17, Sayı 48, 2021, s. 225-252, s. 232.

çevirecektir¹⁷⁹. Tahkim-arabuluculuk-tahkim modelinde, tahkim yargılaması esnasında hakemin görev değiştirerek arabuluculuk ile uyuşmazlığı çözmeye çalışır, bu yol başarılı olmazsa hakem olarak yargılamaya devam eder¹⁸⁰.

Taraflar, uyuşmazlık doğduktan sonra da arabuluculuk-tahkim anlaşması yapabilir¹⁸¹. Bunun yanında, tahkim anlaşması yapmayan taraflar, yasal düzenleme nedeniyle dava şartı arabuluculuğa ya da ihtiyari arabuluculuğa başvurdıklarında, Türkiye Arabuluculuk Etik Kuralları¹⁸² m. 5/6 uyarınca, arabulucu gerekli ve uygun gördüğünde taraflara uyuşmazlıklarının çözümünde tahkimi değerlendirmelerini önerebilir ve bu öneri sonucunda arabuluculuk ile çözülmeyen uyuşmazlığın çözüm yoluna dair tahkim anlaşması yapılabilir¹⁸³. Bu ihtimalde arabuluculuk-tahkim yöntemi uygulanmış olmaktadır¹⁸⁴.

Arabuluculuk-tahkim yönteminde, taraflar arabuluculukta anlaşma sağlayamadığı takdirde, süreci yürüten arabulucunun tahkimde hakem olup olamayacağı sorusu karşımıza çıkmaktadır. Bu konuya dair kanuni bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu sorunun yanıtı, TAEK m. 4/6'ya göre, tarafların açık ve yazılı onaylarıyla talep etmeleri halinde, arabulucunun tahkim yargılamasında hakem olabileceği yönündedir.

Arabuluculuk-tahkim yönteminin arabuluculuk aşamasında anlaşma sağlanamadığı takdirde, HUAK m. 5 gereğince, taraflar, arabulucu veya sürece katılan üçüncü kişi, tahkim yargılamasında tanık olamaz ve arabuluculuk sürecinde edinilen bilgi, belge ya da diğer kayıtları delil olarak kullanamaz; bu bilgi belge ya da diğer kayıtlar, hakem tarafından istenemez; bilgi, belge ve beyanlar, delil olarak kullanılma yasağına rağmen dosyaya sunulsa dahi hükümde dikkate alınamaz. Aynı maddenin beşinci bendi, davada ya da tahkimde ileri sürülebilen delillerin salt arabuluculukta gündeme gelmesi sebebiyle delil yasağına dahil olmayacağına dair

¹⁷⁹ DEMİRKOL/AKÜZÜM, s. 59.

¹⁸⁰ ÖZBEK, Arabuluculuk-Tahkim, s. 20.

¹⁸¹ DEMİRKOL/AKÜZÜM, s. 59.

¹⁸² Bkz: <https://adb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1512021075717T%C3%BCrkiye%20%20Arabulucular%20%20Etik%20Kurallar%C4%B1.pdf> (TAEK)(E.T.:4.11.2022)

¹⁸³ DEMİRKOL/AKÜZÜM, s. 60.

¹⁸⁴ DEMİRKOL/AKÜZÜM, s. 61.

istisnaya yer vermiştir. Bu hükümler, aynı zamanda arabuluculuktan sonra tahkime gidilebileceğini göstermektedir¹⁸⁵.

Bu açıklamadan sonra kanaatimizce ihtiyari ya da zorunlu arabuluculuktan sonra başvuranın uyuşmazlık için sigorta tahkim yolunu tercih etmesi mümkündür. Bu halde fiilen arabuluculuk-tahkim yönteminin uygulanması söz konudur. Böylelikle, sigorta tahkim öncesinde sigorta şirketine başvuru şartı da arabuluculuk marifeti ile yerine getirilmiş olmaktadır.

2. Genel Olarak Tahkim ve Hukuki Niteliği

Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, Postacıoğlu, Kuru ve Yavuz'a göre, tahkim, uyuşmazlık yaşayan tarafların anlaşarak uyuşmazlığın çözümü yetkisini özel kişi veya kişilere vermesi ve uyuşmazlık hakkında bu özel kişi veya kişilerce karar verilmesidir.¹⁸⁶

Budak/Karaaslan, Karasu ve Tanrıver¹⁸⁷'e göre, tahkim, bir uyuşmazlığın mahkeme yerine hakeme başvurulmasıyla çözülmesidir¹⁸⁸.

Görgün/Börü/Toraman/Kodakoğlu'na göre, tahkim, özel uyuşmazlıkların Mahkeme yerine bağımsız hakemler tarafından çözüldüğü yolları karşılayan bir üst kavramdır¹⁸⁹.

Kayıhan/Selanik'e göre, tahkim, konusu özel hukuka dahil olan uyuşmazlıkların bağımsız ve yansız hakemler tarafından yargısal yolla çözümüdür¹⁹⁰.

Özbay'a göre, tahkim, tarafların uyuşmazlığın çözümünü Mahkemeler yerine seçtikleri ya da Mahkeme tarafından seçilen hakem veya hakem heyetine bıraktıkları yargılama yoludur¹⁹¹.

¹⁸⁵ ÖZBEK, Arabuluculuk-Tahkim, s. 78.

¹⁸⁶ ARSLAN, Ramazan/YILMAZ, Ejder/TAŞPINAR AYVAZ, Sema/HANAĞASI, Emel, Medeni Usul Hukuku, 5. Baskı, Ankara, 2019, s. 786; KURU, s.1857; POSTACIOĞLU, İlhan E., Medeni Usul Hukuku Dersleri (Ed. Av. Sümer Altay), 8. Baskı, İstanbul, 2020, s. 993; YAVUZ, Cevdet, "Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi ve Tabi Olduğu Hükümler", II. Uluslararası Özel Hukuk Sempozyumu, 2009, s. 133-177, s.133.

¹⁸⁷ TANRIVER, MUH, s. 334, tanıma, "yasal zorunluluk sebebiyle veya anlaşarak" kaydını eklemiştir.

¹⁸⁸ BUDAK/KARAASLAN, s. 423; KARASU, Rauf, "Sigorta Tahkimi ile İlgili Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Sayı 26, 2016, s.49-69, s. 50.

¹⁸⁹ GÖRGÜN/BÖRÜ/TORAMAN/KODAKOĞLU, s. 757.

¹⁹⁰ KAYIHAN/SELANİK, s. 50

¹⁹¹ ÖZBAY, s. 3.

Özbek'e göre, tahkim, taraflarca akdedilen geçerli bir tahkim sözleşmesine ile mevcut ya da olması muhtemel bir uyuşmazlığın, seçecekleri hakem ya da hakemlerin kararı ile çözülmesidir¹⁹².

Özdamar'a göre tahkim, uyuşmazlıkların mahkemeler dışında çözümünü sağlayan alternatif bir yoldur¹⁹³.

Ulusoy'a göre tahkim, uyuşmazlığın taraflarınca yetkilendirilmiş bir veya birkaç hakemin özel hukuk sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlığın çözümü için kanunlara göre teşekkül edilmiş bir uyuşmazlık çözüm usulüdür¹⁹⁴.

Yeşilova Aras ve Yeşilova'ya göre, tahkim, mahkemeye başvuru hakkından tarafların karşılıklı uyuşan iradeleriyle vazgeçerek, ihtiyari ve yargısal bir uyuşmazlık çözüm yolunu benimsemeleridir¹⁹⁵.

İBK kararına göre tahkim, bir hak konusunda uyuşmazlık yaşayan tarafların uyuşmazlığın çözümünü özel kişilere bırakmalarına ve uyuşmazlığın özel kişilerce değerlendirilip karara bağlanmasına yönelik anlaşmadır¹⁹⁶.

Yukarıdaki tahkim tanımları incelediğimizde, öğretinin aşağı yukarı aynı ifadeleri kullanarak genel bir tanımlama yoluna gittiğini, ancak, tahkimin alternatif çözüm yolu mu, yoksa yargılama faaliyeti¹⁹⁷ mi olduğu konusunda görüş birliğine varılamadığı anlaşılmaktadır. Tahkim, öğretilerde bir görüşe göre, alternatif uyuşmazlık

¹⁹² ÖZBEK, AUÇ, 1. Cilt, s. 211.

¹⁹³ ÖZDAMAR, Mehmet, "Sigorta Hukukunda Uyuşmazlıkların Çözümünde Tahkim Sistemi" Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (GÜHFD), C. XVII, Y. 2013, Sy. 1-2, s. 831-855, s. 833; ÖZDAMAR/DOĞAN, s. 33.

¹⁹⁴ ULUSOY, Erol, "Finans Hukukunda Tahkim", II. Uluslararası Özel Hukuk Tahkim Sempozyumu, 2009, s. 203-251, s. 203.

¹⁹⁵ YEŞİLOVA ARAS, Ecehan/YEŞİLOVA, Bilgehan, "Sigortacılıkta Tahkim Kararları ve Kanun Yolları (Sigortacılık Kanunu m.30)", S. ÜNAN/E. YAZICIOĞLU (Eds.), Sigorta Hukuku Sempozyumları, s.507-555, 1. Baskı, İstanbul, 2018, (Kanun Yolları), s.507.

¹⁹⁶ YİBHKG, T. 19.06.2020, E. 2019/4, K. 2020/1(Lexpera).

¹⁹⁷ AYDEMİR, Fatih, Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi, 1. Baskı, İstanbul, 2017, s. 64, tahkimi alternatif yargılama faaliyeti olarak değerlendirmiştir.

çözüm yöntemi¹⁹⁸, bizim de dahil olduğumuz bir diğer görüşe göre yargılama faaliyetidir¹⁹⁹.

Tahkimin yargılama olduğunu kabul edenlerin bir kısmı, tahkimi, istisnai bir yargılama yolu olarak görmekte²⁰⁰, diğer bir kısmı ise özel bir yargılama yöntemi olarak görmektedir.²⁰¹ Kanaatimizce de tahkim istisnai olarak uygulanmaya başlamış olsa da son yıllarda tahkimin uygulama alanının artması²⁰², tahkimin, istisnai niteliğinden sıyrılarak, özel bir yargılamaya evrilmesine neden olmuştur.

İBK’da da tahkimin özel bir yargılama yolu olduğu belirtilmekle beraber, tahkimin devletin yargı yetkisine müdahale sayılmadığı ve tarafların iradelerine tabi özel hukuk uyuşmazlıklarında söz konusu olduğu gerekçesi ile tahkim aynı zamanda özel bir alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olduğuna da değinilmiştir²⁰³. Esasen tahkimin de yargılamaya alternatif olması sebebiyle alternatif bir yol olduğu da bir gerçektir. Bu sebeple üst kavram olarak alternatif hak arama yolunun kullanmak, bu yolu alternatif yargılama yolu ve alternatif çözüm yolu şeklinde alt başlıklarla tasniflemek kanaatimizce daha uygundur. Alternatif yargılama yolu başlığı altında tahkim, alternatif çözüm yolu başlığı altında arabuluculuk, sulh, Av. K. m. 35/A ‘ya göre uzlaşma, müzakere gibi yargılama yapılmaksızın tarafların kararları ile şekillenen uyuşmazlık çözüm yollarının yer alması tahkim ve diğer alternatif çözüm yolları arasındaki farkı ortaya koyma açısından daha elverişlidir. Nitekim bahsedilen İBK’da da hakemlerin bağlayıcı ve icra edilebilir karar vermesi gerekçesiyle tahkimin diğer alternatif çözüm yollarından ayrıldığına değinilmiştir.

Tahkim, uyuşmazlığın hakemlerce çözülmesi, hakemlerin yargılamayı tarafsız yürütmesi, tahkimin devlet tarafından denetime tabi tutulması, hakem kararlarının bağlayıcı olması, icra kabiliyeti olması ve kesin hüküm niteliğinde olması tahkimin

¹⁹⁸ KAYIHAN, Şaban/ÜNLÜTEPE, Mustafa, ‘‘Sigorta Tahkim Yargılamasına Konu Uyuşmazlıklarda Hükmedilecek Vekalet Ücreti’’, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı12, 2016, s. 109-124 (Vekalet Ücreti), s. 111; KAYIHAN/SELANİK, s.67 (tahkimi hem alternatif çözüm yolu olarak hem de yargılama olarak nitelemektedir); ÖZBEK, AUÇ, 1. Cilt, s. 213; ÖZDAMAR, s. 833; ULUSOY, s. 203; YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Kanun Yolları, s.507.

¹⁹⁹ EKŞİ, Nuray, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Tahkim, 2. Baskı, İstanbul, 2019, s.75; KAYIHAN/SELANİK, s. 50; ÖZBAY, s. 17; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 591; TANRIVER, Arabuluculuk, s. 38; TANRIVER, MUH, s. 244.

²⁰⁰ EKŞİ, s.75; TANRIVER, Arabuluculuk, s. 38; TANRIVER, MUH, s. 336.

²⁰¹ KAYIHAN/SELANİK, s. 50; ÖZBAY, s. 17; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 591.

²⁰² Bkz. Sigorta Tahkim Komisyonu, Tüketici Hakem Heyeti, Bireysel Müşteri Hakem Heyeti, Hal Hakem Heyeti...

²⁰³ YİBHKGK, T. 19.06.2020, E. 2019/4, K. 2020/1(Lexpera).

bir yargılama faaliyeti olduğuna ortaya koymaktadır²⁰⁴. Tahkim, çekişmeli yargılama yolu olup²⁰⁵, Mahkemelerin alternatifidir²⁰⁶.

Tahkimde uyuşmazlığı çözerek karar verme yetkisi verilen özel kişilere “hakem” denir²⁰⁷. Hakem, taraflarca seçilen, uyuşmazlığı yargılama yoluyla çözen bağımsız ve tarafsız gerçek kişiler²⁰⁸.

3. Tahkime Elverişlilik

Söz konusu tahkim ise ilk akla gelen ön koşul uyuşmazlık konusunun tahkime elverişli olması gerekliliğidir. Sigorta tahkimin konusu olan sigorta sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkların tarafların serbest iradelerine tabi olması sebebiyle tahkime elverişli olduğu konusunda herhangi bir şüphe bulunmamaktadır. Zira tahkim, ancak tarafların uyuşmazlık konusu haklar üzerinde serbestçe karar verme iradesine sahip olmaları halinde söz konusu olabilir.

Tahkim sözleşmesi öncesinde, tahkim yargılaması öngörülen uyuşmazlık konusunun tahkime elverişli olup olmadığının ayrıca değerlendirmeye tabi tutulması gerekmektedir.

Kanun koyucu, Kanunda öngördüğü özel bir düzenleme ile Sigorta Tahkim Komisyonunun hukuki alt yapısını oluşturarak sigorta sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların tahkim ile çözülmesini açıkça desteklemiştir.

HMK m. 408 ile taşınmaz üzerindeki aynı haklara ilişkin veya tarafların iradelerine tabi olmayan işlere dair uyuşmazlıkların tahkime elverişli olmadığını belirterek tahkimin sınırlarını ortaya koymuştur.

Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği²⁰⁹, kamu düzeninden olmayan konular tahkime elverişlidir.²¹⁰ Çekişmesiz yargılamanın²¹¹, idari

²⁰⁴ ATALI, Murat/ERMENEK, İbrahim/ERDOĞAN, Ersin, Medeni Usul Hukuku, 3. Baskı, Ankara, 2020, s. 725.

²⁰⁵ KAYIHAN/SELANİK, s. 47.

²⁰⁶ KAYA, s. 231; KAYIHAN/SELANİK, s. 56; YAVUZ, s.142.

²⁰⁷ ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 786; KAYIHAN/SELANİK, s. 104; KURU, 1879; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 591; ÖZTEK, Tahkime Bakış, s. 221; TANRIVER, MUH, s. 355; YAVUZ, s. 133.

²⁰⁸ YİBHKG, T. 19.06.2020, E. 2019/4, K. 2020/1(Lexpera).

yargılamanın, anayasal yargılamanın ve ceza yargılamasının konusu olan uyuşmazlıklarda tahkim uygulanamaz²¹². Zorunlu tahkime tabi uyuşmazlıklarda ihtiyari tahkim yapılamaz²¹³. Mahkeme, tahkim sözleşmesini, tahkime elverişlilik açısından re'sen denetler²¹⁴.

Sözleşmeden doğan uyuşmazlığın yanında sebepsiz zenginleşme, haksız fiil ve vekaletsiz iş görme gibi sözleşme harici hukuksal durumlar da tahkimin konusu olabilir²¹⁵. Bununla birlikte, manevi tazminatın belirlenmesi amacıyla mahkemelerin kullandığı, tarafların ekonomik durum araştırmalarının kolluk kuvvetleri vasıtasıyla tespit edilmesi, tanık dinlenmesi gibi hakimlerin yetkisindeki olanakların kullanılamaması sebebiyle kimi sigorta hakemleri, manevi tazminat taleplerinde el çekme kararı vermektedir²¹⁶.

4. Tahkim Sözleşmesi ve Şartları

HMK m. 412'deki tanımıyla, tahkim sözleşmesi, sözleşmeden veya sözleşmeden bağımsız hukuki bir ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tümünün veya bazısının tahkim ile çözülmesi yönünde tarafların yazılı olarak yaptıkları anlaşmadır. Bu tanım, MTK m. 4'te dile getirilen tahkim sözleşmesi tanımı ile uyumludur.

Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu, tahkim sözleşmesini, gerçek ya da tüzel kişilerin, aralarındaki kamu düzenine ilişkin olmayan doğmuş ya da doğması muhtemel hukuki uyuşmazlıklarının çözümünü hakem veya hakemlere tevdi etmeleri olarak tanımlanmıştır²¹⁷.

²⁰⁹ ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 790; GÖRGÜN/BÖRÜ/TORAMAN/KODAKOĞLU, s. 760; KURU, s. 1872; TANRIVER, MUH, s. 343; YAVUZ, s. 158.

²¹⁰ ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 729; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 594; POSTACIOĞLU, s. 999; ÖZBAY, s. 10.

²¹¹ POSTACIOĞLU, s. 1001.

²¹² ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 787; KAYIHAN/GÜNERGÖK, s.251; KAYIHAN/SELANİK, s. 47; YAVUZ, s. 158.

²¹³ POSTACIOĞLU, s. 1001.

²¹⁴ KAYIHAN/SELANİK, s. 76.

²¹⁵ KAYIHAN/SELANİK, s. 87.

²¹⁶ KAYIHAN/SELANİK, s. 87.

²¹⁷ YİBHKG, T. 28.01.1994, E. 1993/4, K. 1994/1 (Legalbank).

Tahkim sözleşmesinin taşınması gereken asgari şartlar; şekil şartı, uyuşmazlık konusunu ve açık taraf iradesini içermesi şartları olup bunlara aşağıda değinilmiştir.

a. Şekil Şartı

Tahkim sözleşmesinin yazılı şekilde yapılması geçerlilik şartıdır²¹⁸. Bununla birlikte, HMK m. 412/3 düzenlemesiyle taraflar arasında gidip gelen mektup, telgraf, teleks, faks gibi iletişim aracı ya da elektronik ortama geçirilen veya dava dilekçesinde yazılı bir tahkim sözleşmesi olduğunun ileri sürülmesine rağmen, davalının cevabında itiraz edilmemesi durumunda yazılı şekil şartı oluşmuş sayılmıştır.

HMK m. 412 ile ifade edildiği üzere, tahkim sözleşmesi, taraflar arasındaki bir sözleşme içinde şart olarak akdedilebileceği gibi, müstakil bir sözleşme ile de akdedilebilir. Tahkim sözleşmesinin, herhangi bir sözleşme içinde yer alması ile bağımsız bir sözleşme olarak düzenlenmesi arasında hukuki sonuçlar açısından fark bulunmamaktadır. Tahkim sözleşmesi, bahsi geçen hüküm gereğince, taraflar arasında henüz bir uyuşmazlık ortaya çıkmadan yapılabileceği gibi, uyuşmazlık ortaya çıktıktan sonra yapılabilir. Hatta bu hükmün 5. bendine göre tarafların mahkemeye başvurduktan sonra tahkim yolunu tercih ederek bu konuda anlaşmaları durumunda, dava dosyası mahkeme tarafından hakem veya hakem heyetine gönderilir.

b. Taraf İradelerinin Açık Bir Şekilde Ortaya Konması

Taraflar, tahkim sözleşmesinde tahkime başvurma iradelerini açık ve kesin bir dille ortaya koymalıdır²¹⁹. Yargıtay kararlarında, sözleşmede tahkim şartına yer verilmesine rağmen sonraki maddelerde yetkili mahkemenin belirlenmesi durumunda veya sözleşmede uyuşmazlığın önce tahkim yoluyla bu yolla olmazsa mahkeme yoluyla çözüleceğine yer verilmesi halinde tahkim anlaşmasını, karışıklığa neden olmayacak şekilde açık ve kesin irade beyanı içermemesi sebebiyle, geçersiz kabul

²¹⁸ KURU, s. 1871; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 597; POSTACIOĞLU, s. 997; TANRIVER, MUH, s. 347; YAVUZ, s. 152.

²¹⁹ ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 789; EKŞİ, s. 72; GÖRGÜN/BÖRÜ/TORAMAN/KODAKOĞLU, s. 762; KURU, s. 1873; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 598; TANRIVER, MUH, s. 346; YAVUZ, s. 150.

etmektedir²²⁰. Bununla birlikte, tahkim anlaşması, hakemlerin seçimi, tahkimde uygulanacak hukuk, tahkim yeri ve dili gibi konuları içermese de geçerlidir²²¹.

c. Uyuşmazlık Konusunun Belirli Olması

Tahkim sözleşmesinin, uyuşmazlığın kaynağı olan ya da olabilecek konuyu içermesi, bir başka deyişle, uyuşmazlığın kaynağı olan ya da olabilecek belirli bir hukuki ilişkiyi içermesi gerekmektedir²²². Tarafların aralarında oluşabilecek bütün uyuşmazlıklar hakkında genel bir tahkim sözleşmesi yapması geçerli değildir²²³.

5. Tahkim Sözleşmesinin Hukuki Niteliği

Öğretide tahkim sözleşmesinin hukuki niteliğine dair tartışmalar, tahkim sözleşmesinin, maddi hukuk olan borçlar hukuku alanına mı ya da usul hukuku alanına mı ilişkin olduğu noktasında toplanmaktadır.

Tahkim sözleşmesinin maddi hukuka ilişkin bir sözleşme olduğunu savunan görüş, sözleşmenin özel hukuk sözleşmesi olduğu ve tarafların iradesine tabi olduğu gerekçesine dayanmaktadır²²⁴.

Tahkim sözleşmesinin usul hukukuna ilişkin olduğunu savunan görüş²²⁵ ise, hakemlerin yargılama yapabilmesi²²⁶, mahkemeye başvuru imkânını kaldırması²²⁷, sözleşmenin uyuşmazlığın çözümü amacıyla yapılması, hakemlerin seçimi, davanın açılması, delillerin sunulması, karar verilmesi ve karara karşı yargı yoluna başvurulması konularının usul hukukuna dair olduğu gerekçelerine dayanmaktadır²²⁸.

²²⁰ POSTACIOĞLU, s. 1005; Y. 11.HD. T. 07.03.2016, E. 2015/14286, K.2016/2435, Y. 15.HD. T. 13.11.2017, E. 2016/5313, K. 2017/3922 (Lexpera).

²²¹ EKŞİ, s.75.

²²² ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 790; ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 730; KAYIHAN/SELANİK, s. 76; KURU, s. 1873; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 597; POSTACIOĞLU, s. 995; ÖZBAY, s. 9; TANRIVER, MUH, s. 345; YAVUZ, s. 160.

²²³ ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 730; KAYIHAN/SELANİK, s. 76; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 597; ÖZBAY, s. 9.

²²⁴ POSTACIOĞLU, s. 994.

²²⁵ KURU, s. 1870.

²²⁶ ÖZBAY, s. 44.

²²⁷ KAYIHAN/SELANİK, s. 53; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 593.

²²⁸ AYDEMİR, s. 81; GÖRGÜN/BÖRÜ/TORAMAN/KODAKOĞLU, s. 761; Aynı yönde ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 787; TANRIVER, MUH, s. 355.

Her iki görüşün birleşimini savunan karma görüşe göre, tahkim sözleşmesinin tarafların iradesini gerektirmesi maddi hukuk açısını, sözleşmenin uygulanmasının usul hukukuna yönelik olması usul hukuku açısını göstermektedir²²⁹.

Yargıtay da öğretideki çoğunluk görüşüne katılarak tahkim sözleşmesinin usul sözleşmesi olduğunu kabul etmektedir²³⁰. Kanaatimizce de tahkim sözleşmesinin özel bir yargılamaya neden olması ve bu yargılamaya dair usuli işlemleri etkilemesi sebepleriyle, sözleşmenin uygulama alanı ve sonuçları itibarıyla ağırlıklı olarak usul hukukuna ilişkin olduğunu göstermektedir.

6. Tahkim Sözleşmesinin Bağımsızlığı

Tahkim sözleşmesine karşı esas sözleşmenin geçersiz olduğu veya tahkim sözleşmesinin doğmamış bir uyuşmazlık hakkına olduğuna dair itirazların ileri sürülemeyeceği düzenlemesini içeren HMK m. 412/4 ile tahkim sözleşmesinin asıl sözleşmeden bağımsız olduğu ortaya konmuştur²³¹. Bu doğrultuda tahkim şartını içeren sözleşmenin feshinin, uygulamasının ertelenmesinin veya süresinin bitmesinin tahkim sözleşmesinin geçerliliğine herhangi bir etkisi bulunmaz²³². Buna rağmen, iradeyi bozan nedenlerle asıl sözleşmenin geçersiz olması, tahkim sözleşmesini de geçersiz kılar²³³.

Tahkim sözleşmesinin kurulmasına, geçerliliğine veya iptaline TBK hükümleri uygulanır²³⁴.

Tahkim sözleşmesine rağmen, uyuşmazlığın taraflarından birinin Mahkemeye başvurması halinde HMK m. 413/1 gereğince, davalı tahkim ilk itirazını ileri sürebilir. Aynı madde gereğince, tahkim ilk itirazının ileri sürülmesi halinde Mahkeme, tahkim sözleşmesini inceleyerek sözleşmenin etkisiz, hükümsüz veya uygulanması imkânsız olmadığını tespit ettiği takdirde, bu itirazı kabul ederek, esasa girmeden usulden ret kararı verir.

²²⁹ YAVUZ, s. 135.

²³⁰ YİBBGK, T. 13.4.2018, E. 2016/2, K. 2018/4 (Lexpera)

²³¹ EKŞİ, s.81.

²³² EKŞİ, s.81.

²³³ EKŞİ, s. 82.

²³⁴ ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 789; KURU, s. 1870; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 597; POSTACIOĞLU, s. 994; ÖZBAY, s. 44; TANRIVER, MUH, s. 355; YAVUZ, s. 148.

7. Tahkim Türleri

Tahkim, taraf iradelerinin olup olmamasına, yabancılık unsuru içerip içermemesine, organizasyon bünyesinde olup olmamasına, hakem kararlarına karşı denetim yolunun niteliğine göre içerdikleri kriterlerle pek çok türe ayrılmıştır. Bu kısımda tahkim türlerine dair genel açıklamalar verilmekle yetinilmiştir.

a. İhtiyari Tahkim-Zorunlu Tahkim

İhtiyari tahkim, tarafların aralarındaki uyuşmazlığı, anlaşarak Mahkeme yerine kendi seçtikleri hakemler ile çözmesidir²³⁵. Ülkemizde ihtiyari tahkim, HMK'ya tabi olarak uygulanır ve hakem kararları bağlayıcı niteliktedir.

Zorunlu tahkim, tarafların uyuşmazlıklarının çözümünde dava açma seçeneği olmaksızın özel yasalar gereği tahkimin öngörülmesidir²³⁶. Zorunlu tahkimde mahkemelerin yargı yetkisine müdahalede bulunularak, hakeme gitmek mecburi kılınmıştır²³⁷.

Zorunlu tahkimin ülkemizdeki örneklerinden biri spor hukukuna ilişkindir. Spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimi ve disiplin kararlarına karşı Anayasa'nın 59. Maddesi ile zorunlu tahkim öngörülmüştür.

Zorunlu tahkimin ülkemizdeki örneklerinden diğeri Tüketici Hakem Heyetleri olup, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun²³⁸ m. 68 gereği, tüketici uyuşmazlığının belirli bir miktarın altında kalması halinde Tüketici Hakem Heyetine başvurulması zorunlu kılınmıştır. TKHK ile kanun koyucu parasal miktar olarak sınır belirleyerek tüketici uyuşmazlıklarında iki ayrı uyuşmazlık çözümü öngörmüştür. Tüketici hakem heyetine başvuru sınırının üstündeki uyuşmazlıklar Mahkeme

²³⁵ ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 786; GÖRGÜN/BÖRÜ/TORAMAN/KODAKOĞLU, s. 758; KARASU, s. 50; KARAYALÇIN, Yaşar, "Milletlerarası Tahkimde Muhakeme Usulü", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt 19, Sayı 3,1998, Sayfa: 3-52, s.9; KAYIHAN/GÜNERGÖK, s.254; KAYIHAN/SELANİK, s. 59; KURU, s. 1868; TANRIVER, MUH, s. 335; YAVUZ, s. 135.

²³⁶ ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 786; GÖRGÜN/BÖRÜ/TORAMAN/KODAKOĞLU, s. 758; KARAYALÇIN, s. 8; KAYIHAN/GÜNERGÖK, s.254; KAYIHAN/SELANİK, s. 58; KURU, s. 1858; benzer yönde, TANRIVER, MUH, s. 333; YAVUZ, s. 133.

²³⁷ KARASU, s. 50; KAYIHAN/GÜNERGÖK, s.254; KAYIHAN/SELANİK, s. 58; ULUSOY, s. 239; TANRIVER, MUH, s. 334.

²³⁸ RG. 28.11.2013 T. 28835 Sayılı 6502 Kanun Numaralı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (TKHK).

yargılamasına tabidir. Bu bakımdan tüketici uyuşmazlıklarının çözümünde karma bir yargılama sistemi uygulandığından söz edilmesi mümkündür.

İhtiyari tahkime taraflar kendi rızaları ile başvurmakta iken, zorunlu tahkime başvuru mecburiyet gereğidir²³⁹. İhtiyari tahkim kural, zorunlu tahkim istisnadır²⁴⁰.

b. Milli Tahkim – Milletlerarası Tahkim

Milli tahkim, ülkenin milli mevzuatının uygulandığı tahkimdir²⁴¹. İç tahkim olarak da anılmaktadır²⁴². Ülkemizde milli tahkim 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu²⁴³,nda 407-444 maddeleri arasında yer almaktadır. HMK’da tabi olan milli tahkim ihtiyari niteliktedir ve ad hoc veya kurumsal tahkim niteliğinde olabilir²⁴⁴. HMK m. 407’ye göre, milli tahkim, yabancılık unsuru içermeyen ve tahkim anlaşması ile tahkim yerinin Türkiye olarak belirlendiği uyuşmazlıklarda söz konusu olur. HMK m. 412 ile tahkim sözleşmesine yazılı şekil şartı öngörülmüştür. Buradaki yazılı şekil şartı, geçerlilik şartı mahiyetinde olup ispat şartı değildir²⁴⁵.

Milletlerarası tahkimin ülkemizdeki uygulanması, 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanuna²⁴⁶ tabidir. Dış tahkim olarak da anılmaktadır²⁴⁷. MTK ağırlıklı olarak UNCITRAL Model Kanunu esas alınarak hazırlanmıştır²⁴⁸. MTK’ya tabi olan tahkimin koşulları, uyuşmazlığın yabancılık unsuru taşıması ve tahkim yerinin Türkiye olması veya taraflar veya hakem ya da hakem heyeti tarafından uyuşmazlığa uygulanacak hükümlerin MTK olarak belirlemesidir. Buna göre tahkim yeri Türkiye dışında olsa bile yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlığa uygulanacak hükümlerin MTK olarak belirlenmesi de yeterlidir²⁴⁹. MTK m. 4 uyarınca tahkim sözleşmesi yazılı şekilde yapılmalıdır.

²³⁹ KURU, s. 1858 ve 1868; ULUSOY, s. 239; TANRIVER, MUH, s. 334-335.

²⁴⁰ KURU, s. 1868; ÖZTEK, Tahkime Bakış, s.222; TANRIVER, MUH, s. 334; YHGK 13.7.2005 T. E. 2005/13-414-K. 2005/464 (karararama.yargitay.gov.tr) (E.T:2211.2022)

²⁴¹ GÖRGÜN/BÖRÜ/TORAMAN/KODAKOĞLU, s. 758; KAYIHAN/GÜNERGÖK, s.253; KAYIHAN/SELANİK, s. 57.

²⁴² GÖRGÜN/BÖRÜ/TORAMAN/KODAKOĞLU, s. 757; KAYIHAN/GÜNERGÖK, s.253; KAYIHAN/SELANİK, s. 57; TANRIVER, MUH, s. 341.

²⁴³ RG. 12.1.2011 T. 27836 Sayılı 6100 Kanun Numaralı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK).

²⁴⁴ EKŞİ, s.35.

²⁴⁵ KAYIHAN/GÜNERGÖK, s.253.

²⁴⁶ RG. 5.7.2001 T. 24453 Sayılı 4686 Kanun Numaralı Milletlerarası Tahkim Kanunu (MTK).

²⁴⁷ KAYIHAN/GÜNERGÖK, s.253.

²⁴⁸ KAYIHAN/GÜNERGÖK, s.253.

²⁴⁹ EKŞİ, s. 37.

UNCITRAL Model Kanununa göre, tarafların farklı ülkelerde yerleşik olması ya da tahkim yeri, ifa yeri ya da uyuşmazlık konusu ile en sıkı bağı olan yer uyuşmazlığın taraflarının yerleşimlerinden farklı bir ülke ise milletlerarası tahkim söz konusudur²⁵⁰.

c. Ad Hoc Tahkim – Kurumsal Tahkim

Ad hoc tahkim, arızı tahkim olarak da anılmaktadır²⁵¹. Taraflarca somut uyuşmazlık için geçici olarak kurulan ve usul ve esasa uygulanacak kuralları tarafların belirlediği tahkim türüdür²⁵². Ad hoc tahkimin en önemli özelliği tahkim usulünün taraflarca kararlaştırılmasıdır²⁵³. Ad hoc tahkimde, tahkimi düzenleyen, tahkim kurallarına sahip kurumsal bir yapılanma bulunmamaktadır²⁵⁴. Bununla birlikte tahkimde uygulanacak usul ve esasa dair kuralların belirlenmesi maliyetli olmakla birlikte, önemli bir deneyim de gerektirdiğinden, taraflar genellikle devlet ya da tahkim kurumunun kurallarına atıf yaparlar²⁵⁵. Ad hoc tahkimde, taraflar, hakem sayısı, seçimi, iddia ve delillerin ibrazı gibi usuli konularına dair tahkim yeri hukukunun emredici kuralları çerçevesinde esnek bir anlaşma yapabilir ve ad hoc hakemler tahkim yeri Mahkemesinin desteği ve denetimine bağlı olabilir²⁵⁶.

Tahkimin, taraflarca belirlenen bir tahkim kurumu tarafından idare edildiği tahkim, kurumsal tahkimdir²⁵⁷. Kurumsal tahkimde tarafların tahkim usulünü ve kuralları belirlemesine gerek yoktur²⁵⁸. Tahkim kurumunun uyuşmazlığa uygulanacak kendilerine ait usul kuralları bulunmaktadır²⁵⁹. Kurumsal tahkimde kurumun işlevi tahkimin idari işleyişini ve organizasyonunu sağlamaktır²⁶⁰. Kurumsal tahkim anlaşmasında, seçilen kurumun önerdiği tahkim şartının anlaşma

²⁵⁰ ULUSOY, s. 203.

²⁵¹ ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 742; ÖZBAY, s. 21; TANRIVER, MUH, s. 338.

²⁵² ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 742; KARAYALÇIN, s. 9.

²⁵³ AYDEMİR, Fatih, Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi, 1. Baskı, İstanbul, 2017, s.12; ÖZBAY, s. 21.

²⁵⁴ AYDEMİR, s. 12; ÖZBAY, s. 21; YEŞİLIRMAK, P. 135, s. 76.

²⁵⁵ ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 742.

²⁵⁶ YEŞİLIRMAK, P. 135, s. 76.

²⁵⁷ KARAYALÇIN, s. 9; KAYIHAN/SELANİK, s. 60; ÖZBAY, s. 23; YEŞİLIRMAK, P. 134, s. 75.

²⁵⁸ ÇİFTÇİ, Tuğba, ‘‘Türk Hukukunda Sigorta Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk ve Tahkim Kurumlarının Karşılaştırılması’’, Proceeding Book of 2nd International Scientific Researches Congress on Humanities Social Sciences (IBAD-2017), 239-249, s. 240; KAYIHAN/SELANİK, s. 60; ÖZBAY, s. 23.

²⁵⁹ ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 742.

²⁶⁰ ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 742; TANRIVER, MUH, s. 337.

kaleme alınırken dikkate alınması gerekmektedir²⁶¹. Kurumsal tahkimin en bilinen örneklerinden biri, Milletlerarası Ticaret Odası Tahkim Divanıdır.

d. İki Taraflı Tahkim – Çok Taraflı Tahkim

Tahkimde uyuşmazlığın iki tarafında da birer kişinin olduğu tahkime iki taraflı tahkim denir²⁶².

Tahkimde uyuşmazlığın başvuran veya diğer tarafında ya da her iki tarafta birden fazla kişinin olduğu tahkim çok taraflı tahkimdir²⁶³.

e. Tek Kademeli Tahkim – İki Kademeli Tahkim

Tek kademeli tahkim, hakem kararı aleyhine hukuken öngörülen yargı yoluna başvurulabilmesi halinde söz konusu olur²⁶⁴. Tahkim, genellikle tek kademedен oluşur²⁶⁵.

İki kademeli tahkim kurumsal tahkimin özel bir türüdür²⁶⁶. Tahkim kurumunun bünyesindeki hakem tarafından verilen karara, yine kurum bünyesinde itiraz ve inceleme yolu öngörülmüşse, iki kademeli tahkim söz konusudur²⁶⁷.

Arbuluculuk-tahkim klozu içeren anlaşmalar da iki kademeli tahkime başka bir örnek sayılmaktadır²⁶⁸. Uyuşmazlık taraflarının önce arbuluculuğa başvurmasına, arbuluculukta anlaşamaması halinde uyuşmazlığın tahkim yargılaması ile çözülmesine arbuluculuk-tahkim yöntemi denilmekte²⁶⁹ olup, önceki bölümde anılan yöntemden ayrıntılı olarak bahsettiğimizden burada kısaca tahkim türü açısından değerlendirmekle yetinilmiştir.

²⁶¹ YEŞİLİRMAK, P. 139, s. 79.

²⁶² KARAYALÇIN, s. 10; ÖZBAY, s. 24.

²⁶³ KARAYALÇIN, s. 10; ÖZBAY, s. 24.

²⁶⁴ KARAYALÇIN, s. 10.

²⁶⁵ KARAYALÇIN, s. 10.

²⁶⁶ KARAYALÇIN, s. 10; ÖZBAY, s. 25.

²⁶⁷ KARAYALÇIN, s. 10; ÖZBAY, s. 25.

²⁶⁸ DEMİR GÖKYAYLA, s. 584; İki aşamalı uyuşmazlık çözüm yolu olduğuna dair görüş için bkz. ÖZBEK, Arbuluculuk-Tahkim, s. 21.

²⁶⁹ DEMİR GÖKYAYLA, s. 584; ÖZBAY, s. 38.

f. Asimetrik Tahkim – Simetrik Tahkim

Asimetrik tahkim, her iki tarafın eşit haklara sahip olmasını önleyecek biçimde yapılan tahkim sözleşmeleridir²⁷⁰. Asimetrik tahkim, “ tek taraflı tahkim sözleşmesi” olarak da anılmaktadır²⁷¹. Asimetrik tahkimde, tarafların eşitlik dengesinin kanuni düzenlemeyle veya taraf iradesiyle bozulması mümkündür²⁷². Türk hukukundan asimetrik tahkim sözleşmesini açıkça yasaklayan bir düzenleme bulunmamaktadır. Bununla birlikte, asimetrik tahkim sözleşmesinin ahlaka ve kamu düzenine ayrılık unsuru taşıması, genel işlem şartı şeklinde düzenlenmiş olması, iradeyi sakatlayan hallerin birinin bulunması halinde asimetrik tahkim sigortası geçersiz sayılmaktadır²⁷³.

Simetrik tahkim, tarafların eşit hak ve yükümlülöklere sahip olduğu tahkim sözleşmesidir²⁷⁴.

8. Tahkimin Olumlu ve Olumsuz Yönleri

Her hukuki kurumun olumlu ve olumsuz yönleri olduğu gibi, tahkiminde olumlu ve olumsuz yönleri bulunmaktadır. Aşağıda tahkimin olumlu ve olumsuz yönleri ayrı başlıklar altında incelenmiş ve olumlu yönlerinin ağır bastığı, tahkimin taraflara Mahkemelerdeki yargılamanın aksine, emredici hukuk kuralları ile çerçevelenmiş bir özgürlük alanı tanıdığı sonucuna varılmıştır.

a. Tahkimin Olumlu Yönleri

Tahkim yargılamaşının olumlu yönlerinden ilk akla gelenler, Mahkemelerdeki yargılamaya kıyasla daha hızlı olması, usuli işlemlerinin masrafının az olması²⁷⁵,

²⁷⁰ EKŞİ, s. 58; ÖZBAY, s. 25.

²⁷¹ EKŞİ, s. 59; ÖZBAY, s. 25.

²⁷² POLAT, Ayşegöl, “Asimetrik Tahkim Sözleşmelerinin Geçerliliği”, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, 2019, s. 3-66, s. 9.

²⁷³ POLAT, s. 19 ve vd.

²⁷⁴ EKŞİ, s. 58.

²⁷⁵ ÖZBAY, s. 26-27; YEŞİLIRMAK, P. 133-b/f, s. 73.

kararlarının icrasının daha kolay olması²⁷⁶ ve kararların daha öngörülebilir olmasıdır²⁷⁷.

Tahkim yargılaması, adli tatilde de devam eder²⁷⁸. Hakem kararlarının temyiz süresinin mahkeme kararlarının temyiz süresinden daha kısa olduğu kanaati hasıldır²⁷⁹.

Tahkim yargılamasının gizli yürütülmesi, tahkimin öne çıkan faydalarından biridir²⁸⁰. Tahkim yargılamasının gizliliği, özellikle şirketler bazında ele alındığında, iddia ve savunma noktasında kamuoyuna açıklama yapılmasına gerek olmayacak, spekülasyonların önüne geçilerek, yargılamanın hisse senedi değerlerini etkilemesine izin verilmemesine hizmet edecektir²⁸¹.

Tahkim yargılamasında taraflar, HMK m. 424 uyarınca, yargılama usulünü serbestçe belirleme hakkına sahip olduklarından²⁸², bu doğrultuda usul hukukundaki, cevap, cevaba cevap, ikinci cevap dilekçeleri için öngörülen süreler gibi süreleri kısaltabilir, tebligat yöntemlerini değiştirebilir, hatta usul kurallarını belirlemekten vazgeçerek, ulusal veya uluslararası bir kanuna ya da kurumsal tahkim kurallarına atıf yapabilirler²⁸³. İç tahkimde uygulanacak usul kuralları taraflarca belirlenmemişse, hakemler, emredici hukuk kuralları, kamu düzeni ve ahlak ve adaba aykırı olamamak kaydı ile uygulanacak hukuk kurallarını belirler²⁸⁴.

Tahkimde irade serbestisi hâkim olduğundan, taraflar, güvendikleri kişileri hakem olarak seçme olanağına sahiptir²⁸⁵. Bu bakımdan, hakemler, uyuşmazlık

²⁷⁶ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 593; ÖZDAMAR s. 836; YEŞİLIRMAK, P. 133-d, s. 74.

²⁷⁷ EFEÇİNAR SÜRAL, CEYDA, ‘‘Uluslararası Tahkimde Üçüncü Kişi Finansmanının Masraflar İçin Teminat Gösterilmesi Kararının Verilmesine Etkileri’’, DEÜHFD, Cilt 20, Sayı 2, 2016, s.33-62, s. 35.

²⁷⁸ ÖZBAY, s. 26;

²⁷⁹ KAYIHAN/SELANİK, s. 55; ULUSOY, s. 207.

²⁸⁰ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 593; GÖRGÜN/BÖRÜ/TORAMAN/KODAKOĞLU, s. 757; ÖZBAY, s. 28; KAYIHAN/SELANİK, s. 56; ULUSOY, s. 207; YEŞİLIRMAK, P. 133/e, s. 74.

²⁸¹ ULUSOY, s. 207; TANRIVER, MUH, s. 400.

²⁸² ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 794; GÖRGÜN/BÖRÜ/TORAMAN/KODAKOĞLU, s. 757; KARAYALÇIN, s. 5; KAYIHAN/SELANİK, s. 55; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 593; YEŞİLIRMAK, P. 133-h, s. 75.

²⁸³ ULUSOY, s. 208.

²⁸⁴ ÖZTEK, Selçuk, ‘‘Ulusal Tahkimde Uygulanacak Yargılama Usulü’’, II. Uluslararası Özel Hukuk Sempozyumu, 2009, s. 339-358, (Yargılama Usulü), s. 340.

²⁸⁵ ULUSOY, s. 208.

konusunda teknik, mesleki ve hukuki bilgiye sahip kişilerden seçilmekte olduğundan²⁸⁶, tahkimde bilirkişiye daha az ihtiyaç duyulur²⁸⁷.

Tahkimde irade serbestisinin bir diğer görünümü olarak tarafların uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukuk kurallarını seçme hakkı karşımıza çıkmaktadır ki, bu da tarafların hukuki güvenliğe dair endişelerini giderme noktasında faydalıdır²⁸⁸. Taraflar, uyuşmazlığın özüne maddi hukuk hükümlerinin, başka bir devletin maddi hukuk hükümlerinin, milletlerarası anlaşma hükümlerinin, hak ve nefaset kurallarının ya da mesleki kuralların uygulanması konusunda anlaşma hakkına sahiptir²⁸⁹. Taraflar, bu hakkı hakemlere bıraktığı takdirde, hakemler uygulanacak hukuk seçiminde takdir hakkını kullanırken milletlerüstü hukuk kuralları, milletlerarası yeknesak ticaret kuralları ve tarafların varsayılan iradeleri ile bağlıdır²⁹⁰.

Taraflar, uyuşmazlığın hak ve nefaset kurallarına göre çözülmesi konusundan anlaştıkları takdirde, hakemlerin bu yöndeki kararları, Mahkeme kararlarının aksine, temyize tabi değildir²⁹¹.

Yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi hakkında New York Antlaşması kapsamında, bu anlaşmaya 157 ülkenin taraf olması sebebiyle, yabancı hakem kararlarının tanınma ve tenfiz şartlarının aynı olması süreci kolaylaştırmaktadır²⁹².

Tahkim yargılaması, yargılama süresinin daha kısa olması, her zaman olmasa da maliyetlerinin düşük olması, hakemlerin alanlarında uzman olması, bu yolla kesin nitelikli kararlara ulaşılabilmesi sebepleriyle tercih edilmektedir²⁹³.

²⁸⁶ GÖRGÜN/BÖRÜ/TORAMAN/KODAKOĞLU, s. 757; KARAYALÇIN, s. 6; KAYIHAN/SELANİK, s. 55; ÖZBAY, s. 30.

²⁸⁷ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 593; ULUSOY, s. 212; YEŞİLIRMAK, P. 133-a, s. 73.

²⁸⁸ ULUSOY, s. 209.

²⁸⁹ KARAYALÇIN, s. 5; YAVUZ, s. 161.

²⁹⁰ ULUSOY, s. 210.

²⁹¹ ULUSOY, s. 210.

²⁹² YEŞİLIRMAK, P. 133-g, s. 75.

²⁹³ ÖZDAMAR, s. 836-837.

b. Tahkimin Olumsuz Yönleri

Mahkemelerde hakimlerin tanığın veya delillerin zorla getirilmesi, yabancı mahkemenin istinabe edilebilmesi, resmî kurumlardan belge, bilgi talebi gibi yetkileri bulunmasına rağmen, hakemler bu yetkilerden yoksundur²⁹⁴.

Tahkimde hakemler, kural olarak taraflarca seçilse de bu durum hakemin kendisini seçen tarafın menfaatini gözetme eğilime girmesine neden olurken, aynı zamanda hakemlerin tarafsızlığına ve bağımsızlığına da gölge düşürmektedir²⁹⁵.

Emsal nitelikteki hakem kararlarının yayınlanmaması, tahkime gidecek tarafların emsal kararlardan bihaber olmasına ve kararın öngörülmez olmasına yol açmaktadır²⁹⁶.

²⁹⁴ ÖZDAMAR, s. 837; ULUSOY, s. 212.

²⁹⁵ ULUSOY, s. 212.

²⁹⁶ ULUSOY, s. 214.

BÖLÜM II. SİGORTA SÖZLEŞMESİNDEN DOĞAN UYUŞMAZLIKLAR BAKIMINDAN TAHKİM

Çalışmamızın bu bölümünde sigorta tahkimin hukuki niteliği, tabi olduğu hukuk kuralları, Sigorta Tahkim Komisyonu yapısı, sigorta tahkimin tarafları, sigorta tahkime başvuru şartları ve usulü ele alınarak, sigorta sözleşmesinden doğan uyuşmazlıklar bakımından tahkime giriş yapılmıştır.

A. SİGORTA UYUŞMAZLIKLARINDA UYGULANAN TAHKİMİN NİTELİĞİ

Sigorta sözleşmelerine uygulanan tahkim sisteminin niteliğinin, tahkim türleri de ele alınarak, çok yönlü değerlendirilmesi gerekmektedir.

Sigorta tahkim, sigorta ettiren, sigortalı, sigortadan faydalanan kişiler ile rizikoyu üstlenen sigortacı arasındaki uyuşmazlıkları için Kanunla öngörülen alternatif bir çözüm yöntemidir²⁹⁷.

Sigorta tahkim, SK m. 30 ile belirtilen alana mahsus, bu kanunla kurumsal yapısı oluşturulan, ihtiyari tahkimdir²⁹⁸.

Sigorta tahkim, tahkim kurumunun özel bir görünümü²⁹⁹ olarak, Kanundaki atıflar³⁰⁰ ile tahkim kurumunu düzenleyen temel kanun niteliğindeki HMK'ya tabi kılınmıştır³⁰¹.

Sigorta sözleşmelerine uygulanan tahkim, tahkime başvuru hakkının taraflardan birine tanınmış olması sebebi ile asimetrik tahkime örnek gösterilmektedir³⁰². Sigorta şirketlerine sigorta tahkime başvurma hakkı tanınmamıştır. Sigorta şirketleri talep ve dava hakkını sadece mahkemeler kanalıyla kullanabilmektedir. Bununla birlikte dava açılırken mahkeme veya Sigorta Tahkim Komisyonu arasında seçim yapma hakkının başvurana ait olması, sigorta tahkime asimetrik tahkim niteliği kazandırmaktadır.

Sigorta tahkimde, uyuşmazlık tarafları arasında yazılı bir tahkim sözleşmesi bulunmamaktadır. Bununla birlikte, sigorta kuruluşunun sigorta tahkim sistemine üye olması, doğmuş veya doğması muhtemel uyuşmazlıklar yönünden tahkim sözleşmesine "aleni öneri" niteliği taşımaktadır³⁰³. Sigorta kuruluşu ile uyuşmazlığa düzen tarafın, çözüm için Sigorta Tahkim Komisyonuna başvurması aleni önerinin "kabulü" niteliğinde olup bu kabul ile tahkim sözleşmesi bağtlanmış

²⁹⁷ KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 255; KAYIHAN/SELANİK, s. 68.

²⁹⁸ YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Ayırdedici Özellik, s. 288.

²⁹⁹ ÖZDAMAR, s. 840.

³⁰⁰ SK'da atıflar 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'na yapılmış olup, bu kanun mülga olduğundan bu kanuna yapılan atıflar, yerine kaim olan HMK'nın 447/2 bendi gereği HMK'nın karşılığını oluşturan maddelerine yapılmış sayılmaktadır.

³⁰¹ YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Kanun Yolları s. 510.

³⁰² AYDEMİR, s. 140; EKŞİ, s. 59; KAYIHAN/SELANİK, s. 85; POLAT, s. 52; ULUSOY, s. 242.

³⁰³ YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Ayırdedici Özellik, s.290; ÖZDAMAR, s. 841.

olur³⁰⁴. Sigorta tahkimde, tahkim sözleşmesi uyuşmazlık doğduktan sonra yapılmaktadır³⁰⁵. Sigorta ettirenin sigorta tahkim yolundan önceden feragat etmesi geçerlilik taşımamaktadır³⁰⁶.

Sigorta hakemlerinin yargılama yetkisi hem kanundan hem de örtülü olarak bağitlanan tahkim sözleşmesinden doğmaktadır³⁰⁷.

Sigorta tahkimde, uyuşmazlık çıktıktan sonra taraflar arasında kendiliğinden tahkim sözleşmesi kurulur³⁰⁸. Bu sebeple sigorta hukukunda uygulanan tahkim sisteminin niteliği, iradi olup olmaması açısından tartışmalıdır. Bir görüşe göre, sigorta hukukundan kaynaklı uyuşmazlıkların çözümünde uygulanan tahkim, zorunlu olarak düzenlenmemiş olup “ihtiyari” tahkim niteliğindedir³⁰⁹. Bir diğer görüş ise, sigorta tahkim sistemine katılan sigorta şirketleri için sigorta tahkimin zorunlu olmasına rağmen, diğer taraf için ihtiyari olmasından yola çıkarak, sigorta tahkim sistemini nispi zorunlu tahkim olarak nitelemektedir³¹⁰. Nispi zorunlu tahkim, tahkim yoluna başvurunun bir taraf için ihtiyari, diğer taraf için ise zorunlu olduğu tahkim türü olarak tanımlanmıştır³¹¹. Nispi zorunlu tahkimin en tipik örneği olarak da sigorta tahkim gösterilmektedir³¹². Son olarak, sigorta tahkimi karma olarak niteleyenler, nispi zorunlu tahkim görüşünü benimseyenlerle aynı gerekçe ile yani, sigorta tahkimde sigorta kuruluşlarının üyeliğinin ihtiyari olması, üye olduktan sonra zorunlu hale gelmesi gerekçesini benimsemiş olmakla birlikte, ifade olarak farklı bir terim olan karma terimini kullanmayı tercih etmişleridir³¹³. Biz de sigorta tahkimi nispi zorunlu tahkim olarak değerlendirmekteyiz.

³⁰⁴ YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Ayırdedici Özellik, s.290; ÖZDAMAR, s. 841.

³⁰⁵ ÖZDAMAR, s. 841.

³⁰⁶ ÖZDAMAR, s. 840.

³⁰⁷ ÖZDAMAR, s. 841.

³⁰⁸ KARASU, s. 54.

³⁰⁹ EKŞİ, s. 44; KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 255; KAYIHAN/SELANİK, s. 68; KURT KONCA, Nesibe, “Sigorta Uyuşmazlıklarının Tahkim Yoluyla Çözümü”, Prof. Dr. Fırat Öztan’a Armağan, I. Cilt, Ankara, 2010, s. 1343-1365, s. 1350; ULAŞ, s. 240; YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Ayırdedici Özellik, s. 288; YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Ayırdedici Özellik, s. 368.

³¹⁰ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, 127; ULUSOY, s. 240; BAĞATUR/ÖGE, s. 13.

³¹¹ ULUSOY, s. 240.

³¹² ULUSOY, s. 240.

³¹³ ÇİFTÇİ, s. 241; KARASU, s. 53; KAYIHAN/ÜNLÜTEPE, Vekalet Ücreti, s.123; ÖZDAMAR/DOĞAN, s. 35; ÖZDAMAR, s. 840; POLAT, s. 54; SAAT, Dursun, “Tüketici İşlemi Niteliğindeki Sigorta Sözleşmeleri ve Bu Kapsamda Sigorta Tahkim Komisyonunun Rolü”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Özel Sayı, Cevdet Yavuz’a Armağan, Cilt 22. Sayı 3, 2016, Cilt II, s. 2453-2471, s. 2462.

Sigorta tahkim, uyuşmazlıkların Sigorta Tahkim Komisyonu bünyesinde çözülmesi sebebiyle, kurumsal tahkim niteliği taşımaktadır³¹⁴. Sigorta Tahkim Komisyonu tarafından tahkime yönelik sunulan kurumsal hizmetlere kısaca değinmek gerekirse, bünyesinde bulunan uzman hakem listesinden hakem seçer, sekreteryaya hizmeti verir, hakem ücretlerini öder, hakem kararlarını saklar.

Sigorta tahkim, yargılama aşamasında HMK hükümlerinin uygulanması sebebiyle milli tahkim izlenimi verse de sigorta tahkimin, uyuşmazlığın yabancılık unsuru içerip içermemesinin bir önemi olmaksızın, sigorta sözleşmesinden kaynaklanan tüm uyuşmazlıkları kapsadığı kabul edilir³¹⁵. İBK’da da yabancılık unsuru içerse bile sigorta sözleşmesinden doğan uyuşmazlık için sigorta tahkime gidilebileceğine değinilmiştir³¹⁶.

Sigorta tahkim, Sigorta Tahkim Komisyonu bünyesinde hakem kararı aleyhine itiraz yolu da barındırdığından, iki kademeli tahkim niteliğindedir.

Sigorta tahkim yargılamasında, tarafların komisyon nezdinde iç itiraz yoluna sahip olması sigorta tahkimin kendine özgü yapısını belirginleştirmektedir.

Sigorta tahkim sistemi, HMK ile düzenlenen genel tahkim sisteminden ayrılmakta ve kendine özgü (sui generis) bir nitelik taşımaktadır³¹⁷.

Sigorta tahkimde uyuşmazlık hakemlerinin verdiği kararlar, yine Sigorta Tahkim Komisyonu bünyesinde bulunan itiraz hakemlerinin denetimini olanaklı kılan itiraz yoluna tabidir³¹⁸. Sigorta Tahkim Komisyonu bünyesinde hem ilk derece tahkim yargılamasını hem de denetim yolu olarak itiraz yolunu barındırması, ona iki kademeli tahkim niteliği kazandırmaktadır.

³¹⁴ KAYIHAN/ÜNLÜTEPE, Temerrüt Faizi, s. 74; KAYIHAN/ÜNLÜTEPE, Vekalet Ücreti, s. 123; KAYIHAN/SELANİK, s. 69; ULAŞ, s. 241; YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Ayırdedici Özellik, s.288; YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Ayırdedici Özellik, s. 368.

³¹⁵ EKŞİ, s. 69; KABUKÇUOĞU ÖZER, Fatma Dilek, Sigortacılık Kanunu Şerhi, 1. Baskı, İstanbul, 2012, s. 497; KAYIHAN/SELANİK, s. 83; YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Ayırdedici Özellik, s.283.

³¹⁶ YİBHKG. 19.6.2020 T. E. 2019/4, K. 2020/1 sayılı kararı (Lexpera).

³¹⁷ KURU, s. 1867; ÖZDAMAR/DOĞAN, s. 34; ULAŞ, Işıl, ‘‘Sigortacılıkta Tahkim’’, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt 24, Sayı 2, 2007, s. 239-268, s. 248;

³¹⁸ Sigorta tahkimde itiraz yolu, çalışmamızda Sigorta Tahkimde Hakem Kararlarının Denetim Yolları başlığı altında ayrıntılı olarak incelendiğinden burada kısaca değinilmekle yetinilmiştir.

Sigorta tahkimde, iki taraflı veya çok taraflı tahkim ile karşılaşılması mümkündür. Sigorta tahkime konu uyuşmazlık açısından bir veya birden çok başvuranın bulunması muhtemeldir.

Sigorta tahkimin yargılama mı yoksa alternatif çözüm yolu mu olduğu konusunda da öğretide görüş birliği bulunmamaktadır. Tahkim için yapılan bu tartışma sigorta tahkime de yansımıştır. Sigorta tahkim, bir görüşe göre, bir tahkim yargılaması³¹⁹, bir diğer görüşe göre ise, alternatif uyuşmazlık çözüm yoludur³²⁰. Bir başka görüşe göre ise, sigorta tahkimi ile uyuşmazlık çözüm yöntemi, adli yargı yolunun alternatifidir³²¹. Bizim de katıldığımız görüş ise, sigorta hukukunda uygulanan tahkim ile yargılama faaliyeti yürütüldüğünden, sigorta tahkimin alternatif uyuşmazlık çözüm yolu niteliği taşımadığı yönündedir³²². Yukarıda da değindiğimiz üzere alternatif çözüm yollarının en belirgin özelliği, tarafların uyuşmazlığı müşterek kararlar olarak kendilerinin çözüme kavuşturabilmesi iken tahkimde uyuşmazlık hakem kararları ile çözümlenmektedir. Bu doğrultuda kanaatimizce sigorta tahkim, sigorta sözleşmesinden doğan uyuşmazlıklar hakkında başvurana adli yargı ile tahkim yargısı arasında tercih hakkı sunması sebebiyle, alternatif nitelikte tahkim yargılamasıdır.

Sigorta tahkim yargılamasının faydalarını dile getirmek gerekirse, bunlar; başvurusunun kolay olması, daha az masraflı olması, hakemlerin alanında uzman olması³²³, yargılamanın kısa sürede sonuçlanması³²⁴ ve hakem kararlarının kesin olmasıdır³²⁵.

Sigorta tahkim yargılamasının tercih edilme nedenleri, mahkemelere nazaran uyuşmazlıkların daha kısa sürede ve daha az masrafla sona erdirilmesidir³²⁶. Zira, ülkemizde sigorta hukukundan doğan uyuşmazlıklar için özel mahkemelerin kurulmamış olması ve davaların uzun sürelerde sonuçlanması, sigorta ettiren ve

³¹⁹ YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Ayırdedici Özellik, s. 345; KAZAYAZGAN, s. 103.

³²⁰ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, 127; BUDAK, Ali Cem, "Sigortacılıkta Tahkim Alanında Meydana Gelen Değişiklikler", Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 13, Sayı 1, 2016, s. 121-129 (Değişiklikler), s. 129; ÇİFTÇİ, s. 248; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 495; KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 255.

³²¹ KURU, s. 1867.

³²² YELİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Kanun Yolları, s. 515.

³²³ KARASU, s. 52.

³²⁴ KARASU, s. 51.

³²⁵ ÖZDAMAR, s. 836, 837.

³²⁶ GÜNAY, s. 47. (2022 sini bul teyit et.)

sigorta menfaatinden faydalananların haklarına ulaşmalarında sıkıntılara yol açmaktadır³²⁷.

B. SİGORTA TAHKİMİN TABİ OLDUĞU HUKUK KURALLARI

Sigorta hukukundan kaynaklı uyuşmazlıklarda uygulanan tahkimin yasal dayanağı SK m. 30'dur. SK m. 30 "Sigortacılıkta Tahkim" başlığı altında, Sigorta Tahkim Komisyonunun yapısına, görevlerine, yetkilerine, sekretaryasına; sigorta hakemlerinin niteliklerine; sigorta kuruluşlarının üyelik sistemine; sigorta tahkimin konusuna, sigorta tahkime başvuru şartlarına, karar kesinlik sınırlarına, denetim yollarına yer vererek sigorta tahkimin çerçevesini çizmiştir. Bununla birlikte, SK m. 30/23 ile bu kanunda yer almayan durumlarda, öncelikle tahkime ilişkin hükümleri olmak üzere HMK hükümlerinin kıyasen uygulanacağı düzenlenmiştir. Dolayısıyla sigorta uyuşmazlıklarında tahkim tercih edildiğinde öncelikle SK m. 30 ve tamamlayıcı kanun olarak HMK uygulanacaktır.

Sigorta Tahkim Usulü ve Sigorta Hakemlerine İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 2009/1) yayınlansa da bu tebliğ 2006 yılı itibarıyla yürürlükten kaldırılmıştır³²⁸.

Kanunda öngörülen tahkime dair usul ve esaslar hakkında alt düzenleme olarak Sigortacılıkta Tahkime İlişkin Yönetmelik³²⁹ yayımlanmıştır. Bu yönetmelik, genel olarak Sigorta Tahkim Komisyonu teşkilat yapısı, işleyişi ve sigorta tahkim sistemi hakkında düzenlemeler içermektedir. Sigorta Tahkim Komisyonu nezdindeki bilirkişilerin başvurusu, kabulü, nitelikleri, kayıtları, görevlendirilmeleri gibi konuların düzenlendiği Sigorta Tahkim Komisyonu Bilirkişilik Yönetmeliği de yayınlanmıştır³³⁰. Bunların yanında, daha alt düzenleme niteliğindeki 2016/23 Sayılı Sigortacılıkta Tahkime İlişkin Yönetmelik Uyarınca Sigorta Hakemlerinde Aranacak Mesleki Deneyim ile Sigorta Hakemlerine İlişkin Genelge de bulunmaktadır³³¹.

³²⁷ ÖZDAMAR, s. 834.

³²⁸ RG. 19.01.2006 29598 Sayılı, Sigorta Tahkim Usulü ve Sigorta Hakemlerine İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 2009/1)'in Yürürlükten Kaldırılmasına İlişkin Tebliğ.

³²⁹ RG. 17.8.2007 T. 26616 Sayılı, Sigortacılıkta Tahkime İlişkin Yönetmelik (STİY).

³³⁰ RG. 18.4.2019 T. 30749 Sayılı, Sigorta Tahkim Komisyonu Bilirkişilik Yönetmeliği (Bilirkişilik Yönetmeliği).

³³¹ Bkz. Lexpera.

C. SİGORTA TAHKİM KOMİSYONUNUN YAPISI

Sigorta tahkim komisyonu, üyeleri, üyelerinin niteliği, görevleri SK m. 30 ile düzenlenmiştir. Sigorta tahkim komisyonu, anılan düzenlemeye istinaden Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği nezdinde oluşturulmuştur. Sigorta tahkim komisyonunun merkezi İstanbul'dur.

Sigorta şirketleri, SK m. 30/1 gereğince sigorta tahkim sistemine üyelik taleplerini Komisyona yazılı olarak bildirmelidir.

Belirtmek gerekir ki, Kanun, Sigorta Tahkim Komisyonu ve Sigorta Tahkim Komisyonu Başkanlığı terimlerinin her ikisinin yerine sadece Komisyon ifadesini tercih etmiştir. Kanunda, bu ifadenin hangi terim yerine kullanıldığı anlaşılamasa da yönetmelik bu konuda daha net ifadelere yer vermekte ve Kanunu anlamaya yardımcı olmaktadır.

1. Sigorta Tahkim Komisyonu Teşkilatı

Sigorta Tahkim Komisyonu kendine özgü, kalıcı ve kurumsal bir yapıdır³³². Sigorta Tahkim Komisyon teşkilatının yapısını Başkanlık, sekretarya ve hakemler olmak üzere üç bölüme ayırarak incelenmesi mümkündür³³³.

Sigorta Tahkim Komisyonu, genel olarak bünyesindeki yargılama mekanizması için gerekli alt yapının çalışması ve denetimini sağlarken diğer yandan müdür ve müdür yardımcıları tarafından yapılan işlemlerin ve başvuruların usule uygun değerlendirilmesi ve sonuçlanmasını sağlamaktadır³³⁴.

Sigorta Tahkim Komisyonuna dair gerek Kanun gerek ise STİY'de düzenlemeler yer almaktadır. Sigorta Tahkim Komisyonu, çalışmamızda bu düzenlemeler kapsamında ele alınacaktır.

³³² YİBHKGK. 19.6.2020 T. E. 2019/4, K. 2020/1 sayılı kararı (Lexpera).

³³³ YELİLOVA ARAS/YEŞİLOCA, Kanun Yolları, s. 524.

³³⁴ ÖZDAMAR, s.841.

a. Sigorta Tahkim Komisyon Başkanlığı

SK m. 30/2 uyarınca, Komisyon Başkanlığı, bir Müsteşarlık³³⁵ temsilcisi, iki Birlik temsilcisi, bir tüketici derneği temsilcisi ile Müsteşarlıkça belirlenecek bir akademisyen hukukçu temsilcinin katılımı ile oluşur. STİY m. 5/3'e göre Komisyon Başkanlığı; bir Kurum temsilcisi, iki Birlik temsilcisi, bir tüketici derneği temsilcisi ile Kurumun belirlediği bir akademisyen hukukçusundan oluşur. Bu düzenleme ile Kanundaki Müsteşarlık ifadesi yerine, Kurum ifadesine yer verilmiştir.

SK m. 30/2 gereğince, müsteşarlık temsilcisinin en az on yıl kamu görevinde çalışması, sigortacılık alanında tecrübeli ve en az daire başkanı düzeyinde olması; Birlik temsilcilerinin SK m. 4'te sayılan genel müdür yardımcısında öngörülen koşulları taşıması aranır.

STİY m. 5/4 ile Komisyon Başkanlığının üyelerinin nitelikleri için SK m. 3/2-a-4'ya atıf yapılmaktadır. Buna göre Komisyon Başkanlığının üyeleri; taksirli suçlar dışındaki af edilmiş olsa bile süreli hapis veya sigortacılık mevzuatına aykırı davranışlardan sebebi ile hapis ya da birden fazla adli para cezasına mahkum edilmemiş veya cezasına bakılmaksızın basit ve nitelikli zimmet, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, görevi kötüye kullanma gibi yüz kızartıcı suçlar ile kaçakçılık suçları, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama, terör finansmanı, Devlet sırlarını açığa vurma veya vergi kaçakçılığı suçlarından dolayı hüküm almamış olması, konkordato ilan ve iflas etmiş olmaması gerekmektedir.

Tüketici derneği temsilcisinin seçimi, SK m. 30/2'ye göre, Türkiye'deki en fazla üyesi olan tüketici derneğinin önereceği üç aday arasından Müsteşarlıkça gerçekleştirilir. STİY m. 5/5'ye istinaden, en fazla üyeye sahip tüketici derneğinin tespiti için her atamada İçişleri Bakanlığından görüş alınır. En fazla üyeye sahip tüketici derneğinin tespitine dair itiraz edilirse, noter onaylı üye kayıt defterinin sunulması istenerek karar verilir. Aynı bent gereğince tüketici derneği temsilcisini, Kurum, Türkiye'de en fazla üyeye sahip tüketici derneğinin önerdiği üç aday

³³⁵ Müsteşarlık, Kanunun 2/1-j maddesinde Hazine Müsteşarlığı olarak belirtilmişse de 1 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Hazine Müsteşarlığı, Maliye Bakanlığı ile birleştirilmiş ve Hazine ve Maliye Bakanlığı olarak işleyiş sürdürmektedir. Bu sebeple Müsteşarlık ibaresini Bakanlık olarak anlamak gerekmektedir.

arasından seçer. STİY m. 5/6 ile tüketici derneğinin önerdiği adayların uygunluğunun incelenmesi için Kuruma gönderilen aday dosyaları, adayların özgeçmişini son altı ayda alınan adli sicil belgesini, konkordato ilan ve iflas etmediğini gösteren belgeleri ve adaylık nedenini içermelidir. Bu bent uyarınca Kurum tarafından adayların kabul edilmemesi durumunda, bu konu on beş gün içinde aynı şartlarda yeni aday belirlenmesi amacıyla ilgili derneğine bildirilir.

STİY m. 5/7 ile akademisyen hukukçunun niteliklerine değinmek suretiyle, Kurum tarafından, sigorta hukuku, hukuk usulü ya da medeni hukuk alanlarından en az birinde doktor öğretim üyesi veya daha üst unvana sahip akademisyen hukukçunun seçileceği belirtilmiştir.

SK m. 30/2'de komisyonun kendi içinde başkan seçeceğinde ve kararlar alacağında, üye tam sayısının salt çoğunluğunun gerekeceği düzenlenmiştir. STİY m. 5/8 ile Komisyon Başkanlığının üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanacağı, ilk toplantıda üyelerinin içinden bir başkan ve talep edilirse bir başkan yardımcısı seçeceği düzenlenmiştir. Aynı bent ile başkanın izin, hastalık, yurt içi veya yurt dışı görevlendirme ve görevden alınma durumlarında başkan yardımcısı, yoksa seçilecek üye başkana vekalet eder.

STİY m. 5/4 ile Komisyon Başkanlığı üyelerinin görev süresi iki yıl olarak belirlenmiştir. Buna göre, üyeliğin boşalması halinde aynı usulle atanacak yeni üye eski üyenin görev süresini tamamlar.

STİY m. 5/9 ile Komisyon Başkanlığı, görevlerini ifa ederken yapılacak çalışmalar için üyelerinden bir veya birkaçını görevlendirebilir. Buna göre görevlendirilen üye veya üyeler Komisyon Başkanlığına rapor sunması gerekir.

Sigorta Tahkim Komisyonu Başkanlığının görevleri, SK m.30/3 ile dile getirilmiştir. Buna göre, tahkim siteminin adil, tarafsız ve etkin bir biçimde işleyişini sağlamak için gereken önlemleri almak, müdür ve müdür yardımcılarını atamak, Birlikçe ayrı bir hesapta izlenecek olan Komisyonun bütçesini hazırlayarak Birliğe sunmak, komisyonun faaliyetlerinin neticeleri hakkında yıllık rapor hazırlayarak Birliğe ve Müsteşarlığa göndermek, bilgi işlem alt yapısını hazırlamak, kanunlarla kendisine verilen diğer görevleri yapmak, komisyonun görevlerinden sayılmıştır. SK

m. 30/15 ile komisyonun uyuşmazlığa bakacak sigorta hakemini seçeceği, işin niteliğini dikkate alarak gerekirse en az üç sigorta hakeminden hakem heyeti oluşturmaya karar verebileceği, uyuşmazlığın değeri yirmi dört bin³³⁶ ve üzerinde olduğunda heyet oluşturması gerekliliği düzenlenmiştir. SK m. 30/16 ile Komisyon, kararlarının aslını dosyası ile saklamakla yükümlüdür.

Komisyon Başkanlığı'nın görevleri STİY m. 6 ile genişletilerek, raportör ve diğer görevlileri atamak, sigorta hakemi başvurularına dair değerlendirme yaparak bu konuda Kurumu bilgilendirmek, hakem ve bilirkişi listesi tutmak, STİY'e uygun olarak hakemi seçimi ve gerekirse hakem ve itiraz hakem heyeti oluşturulması amacıyla ilgili mekanizmaları kurmak ve bunları denetlemek, hakem ücretini ödemek, büro açılmasına dair karar vermek, Komisyon ve Büro müdür ve müdür yardımcılarının görevlerini belirlemek, Kurum'un verdiği görevleri yerine getirmek, bilirkişi listesine kayıt başvurularını incelemek ve şartları oluşturanların listeye kaydını sağlamak, mevzuat kapsamında ilan yayınlamak, başvurular için gerekli elektronik alt yapının tesisini sağlamak, gerek gördüğü durumlarda tahkim öncesinde uyuşmazlığa dair ön bilgi verilmesi amacıyla danışmanlık hizmeti için gerekli mekanizmayı kurmak olarak sayılmıştır.

SK m. 30/5'te belirtildiği üzere, Komisyon Başkanlığına bağlı bir müdür, iki müdür yardımcısı, raportörler ve diğer personeller bulunmaktadır.

Komisyon Başkanlığı, STİY m. 6/2 gereğince, bizzat yerine getirmesi gereken işler hariç işlerin yerine getirilmesi için komisyon veya büro müdürüne yetki verebilir.

Komisyonunda görev alanlar, SK m.30/20'ye göre, suç oluşturanların bildirim yükümlülüğü haricinde, görevleri sebebiyle edindiği bilgi ve sırları saklamakla yükümlüdür.

³³⁶ Kanunda belirtilen parasal sınırlar güncellenmiştir. Güncel değerler için bkz: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/04/20220416-9.htm> (E.T.:22.09.2022)

b. Komisyon Sekreteryası

Komisyon sekreteryası, müdür ve müdür yardımcıları, raportörler ve itiraz yetkilileri olarak üç bölümden oluşmaktadır³³⁷.

i. Müdür ve Müdür Yardımcıları

Müdür ve müdür yardımcıları, SK m. 30/3-a gereğince Komisyon tarafından atanır. STİY m. 7/1 ile müdür ve müdür yardımcılarının Komisyon Başkanlığı tarafından atanacağı ve atamanın en geç on iş günü içinde Kuruma yazılı olarak bildirileceği düzenlenmiştir. Anlaşıldığı üzere Kanun bu maddede de Komisyon Başkanlığı terimi yerine Komisyon demeyi tercih etmiştir.

SK m. 30/5 uyarınca, Komisyon müdüründe aranan nitelikler; mali güç dışında sigorta ve reasürans şirketleri kurucularında olması gereken niteliklere sahip olması, en az dört yıllık yüksek okul mezuniyeti olması, sigortacılıkta en az beş yıl veya sigorta hukukunda en az iki yıl tecrübesi olmasıdır.

SK m. 30/6 gereğince müdür yardımcılarında aranan nitelikler; mali güç dışında sigorta ve reasürans şirketleri kurucularında olması gereken niteliklere sahip olması, en az dört yıllık yüksek okul mezuniyeti olması, sigortacılıkta veya sigorta hukukunda en az iki yıl tecrübesi olmasıdır.

STİY m.7/2 uyarınca Komisyon müdür ve yardımcılarının, sigorta sektöründeki şirketlerin yönetim kurulunda bulunması, imza yetkilisi olması veya bu şirketlerde mesleki faaliyet yürütmesi, sigorta eksperliği, sigorta acenteliği ve brokerliği yapması yasaklanmıştır.

SK m. 30/15'e göre Komisyon müdürleri, hakemin reddine dair talepler hakkında karar verme, SK m. 30/16' e göre hakem kararlarını taraflara bildirmenin yanında STİY ile belirlenen görevleri de ifa eder.

STİY m. 7 ile Komisyon müdürünün görevleri sayılmıştır. Buna göre müdürün görevleri; sistemin sağlıklı bir şekilde çalışması amacıyla raportör ve diğer personel ihtiyacını tespit etmek, personel alımı yapmak, atanacak raportör ve diğer personelin

³³⁷ YEŞİLOVA ARAS/YELİŞOVA, Kanun Yolları, s. 524.

taşıması gereken şartlar yönünden inceleyerek uygun niteliktekileri gerekli bilgi ve belgelerle Komisyon Başkanlığına sunmak, hakemlerin reddi talebini incelemek, hakem kararlarının taraflara bildirimini en geç üç iş gününde yapmak, hakemlik ücreti, Komisyona başvuru ücreti ve üyeliğe katılma payına dair Kuruma görüş bildirmek, Komisyon Başkanlığınca verilen görevleri ifa etmektir.

STİY m. 7/4 ile Komisyon müdür ve müdür yardımcılarının görev süresi ve ücretinin Komisyon Başkanlığınca belirleneceği düzenlenmiştir. Aynı bentte komisyon müdürünün görevinden ayrılma ihtimali değerlendirilerek bu durumda Komisyon Başkanlığı tarafından en geç iki hafta içinde yeni atama yapılacağı belirtilmiştir. STİY m. 7/4-son cümle uyarınca, müdürün izinli olması, hasta olması, ülke içi ya da ülke dışındaki görevleri ve görevden alınma durumlarında Komisyon Başkanlığınca yetkilendirilen müdür yardımcı, müdürü vekaleten temsil eder.

STİY m. 7/5 ile birden fazla müdür yardımcısı atamayası yapılması halinde müdür yardımcılarında en az birinin sigortacılık ya da sigortacılık tekniğine dair konulardan sorumlu olması ve bu müdür yardımcısının da en az iki yıl sigortacılık tecrübesine sahip olması gerektiği belirtilmiştir.

Komisyon başkanlığı tarafından seçilen hakemin reddine dair talepler hakkında karar verme yetkisinin müdürlerin görevinde olması, üst mercii tarafından seçilen hakemin reddi hakkında alt merceye denetleme ve karar verme yetkisi tanınmasının hiyerarşik yapıya aykırılığı³³⁸ ve yargısal temel haklara aykırılığı sebepleriyle eleştirilmektedir³³⁹

ii. Sigorta Raportörleri

Sigorta raportörü, SK m. 2/ö'de tanımlandığı üzere, komisyona başvurusu gerçekleştirilen sigorta sözleşmesinden kaynaklı uyuşmazlıklarda ön incelemeyi yapan kişidir. Sigorta raportörü tanımı STİY m. 4/h ile de kanun ile aynı tanım benimsenmiştir. Ayrıca STİY m. 8/3 ile raportörün görevi, sigorta sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda, dosyanın esası hakkında karar vermeden sadece ilk incelemeyi yerine getirmek olarak belirlenmiştir.

³³⁸ YEŞİLOVA ARAS/YELİŞOVA, Kanun Yolları, s. 528.

³³⁹ ULAŞ, s. 266; YEŞİLOVA ARAS/YELİŞOVA, Ayırdedici Özellik, s. 312.

Komisyonunda çalışacak sigorta raportörleri, SK m. 30/9 gereğince, Komisyon Müdüründe bulunması gereken özellikleri taşımalıdır. STİY m. 8/1 ile raportörlerin taşınması gereken özelliklere ayrıca değinmiştir. Buna göre, sigorta raportörleri; finansal güç haricinde sigorta şirketi ve reasürans şirketi kurucuları ile aynı nitelikleri taşımalı, en az dört yıllık yüksek okul mezunu olmalı, sigorta hukukunda en az iki yıl ya da sigortacılıkta en az beş yıl tecrübe sahibi olmalıdır.

SK m. 30/5 uyarınca, sigorta raportörünü Müdürün önerisiyle Komisyon atar. Bahsi geçen bentte belirtildiği üzere, raportörün görevden alınması, göreve atama ile aynı usulle gerçekleşir. STİY m. 8/2 ile raportörün görev süresinin ve ücretinin Komisyon Başkanlığı tarafından belirleneceği düzenlenmiştir.

Sigorta raportörleri, SK m. 30/7 ve STİY m. 8/3-son cümle uyarınca hayat ve hayat dışı sigorta gruplarının sadece birini görev alanı olarak belirlemelidir.

SK. m.30/19 ile sigorta raportörlerinin tarafsızlığı ve bağımsızlığı vurgulanmıştır. Anılan bent uyarınca raportörlerin eş ve çocuklarının da sigorta sektöründeki şirketlerin yönetim kurulunda bulunması, imza yetkilisi olması veya bu şirketlerde mesleki faaliyet yürütmesi yasaklanmıştır.

Sigorta raportörleri, SK m.30/20'ye göre, suç oluşturan durumların bildirim yükümlülüğü haricinde, raportörlük sebebiyle edindiği bilgi ve sırları saklamakla yükümlüdür. Sigorta raportörlerinin sır saklama yükümlülüğünün bir diğer istisnası ilgililerin iznidir. Sigorta raportörlerinin sır saklama yükümlülüğü görevden ayrılmalardan sonra dahi devam etmektedir. SK m 35/8 gereğince sigorta raportörlerinin görevleri dolayısı ile öğrendikleri bilgileri, kanunen yetkili kılınanlardan başkasıyla paylaşmaları veya kendi faydalarına kullanmaları suç teşkil etmektedir. Anılan madde ile sır saklama yükümlülüğüne aykırılığın yaptırımı, iki ila dört yıl arasında hapis ve asgari üç yüz gün olmak üzere adli para cezası olarak öngörülmüştür.

iii. İtiraz Yetkilileri

STİY m.4/i'ye göre itiraz yetkilisi, itiraz başvuru ile itiraz hakem heyetine gönderilen dosyaları ön incelemeye tabi tutan kişidir.

Kanunda değinilmemiş olsa da STİY m. 8/1 ile itiraz yetkilisinin taşıması gereken özellikler belirtilmiştir. Buna göre, itiraz yetkilisi; finansal güç haricinde sigorta şirketi ve reasürans şirketi kurucuları ile aynı nitelikleri taşımalı, en az dört yıllık yüksek okul mezunu olmalı, sigorta hukukunda en az iki yıl ya da sigortacılıkta en az beş yıl tecrübe sahibi olmalıdır.

Ayrıca STİY m. 8/3 ile itiraz yetkisinin görevi, itiraz hakem heyetine tevdi edilen dosyalarda, dosyanın esası hakkında karar vermeden sadece ilk incelemeyi yerine getirmek olarak belirlenmiştir.

STİY m. 8/2 ile itiraz yetkilisinin görev süresinin ve ücretinin Komisyon Başkanlığı tarafından belirleneceği düzenlenmiştir.

STİY m. 11/4 uyarınca, itiraz yetkilisinin ücreti, Komisyon giderleri kapsamındadır.

c. Sigorta Hakemleri

Sigorta hakemi, SK m. 2/o ile, hak sahipleri ile sigorta şirketleri arasındaki sigorta sözleşmesine dayanan uyuşmazlıkları çözüme bağlayan kişi tanımlanmıştır.

Komisyon dahilinde yargılama yetkisi sigorta hakemlerine aittir. Sigorta tahkim sisteminin seri ve etkili olmasının bir nedeni de sigorta hakemlerinin belirli nitelikler taşıması zorunluluğudur³⁴⁰. İlk derece sigorta hakemleri ve itiraz hakemlerinin taşıması gereken nitelikleri, tekrara düşmemek adına, alt başlıklarda açıkladığımızı belirtmekle yetiniz. Bununla birlikte, sigorta hakemi

SK m. 30/18 uyarınca, sigorta hakemlerinin ücreti Komisyonun görüşü alınarak Hazine Müsteşarlığı tarafından belirlenmekte ve Komisyon tarafından hakem ücretleri ödenmektedir. Tahkimde kural olarak hakem ücreti haksız olan tarafa yükletilirken, sigorta hakemlerinin ücretinin Komisyon tarafından ödenmesi, sigorta tahkime özgü bir durumdur³⁴¹.

³⁴⁰ ÖZDAMAR, s. 842.

³⁴¹ KURT KONCA, s. 1351.

Sigorta hakemlerinin, SK m.30/20'ye göre, suç oluşturan durumların bildirim yükümlülüğü hariç olmak üzere, hakemlik sebebiyle edindiği bilgi ve sırları saklamakla yükümlüdür. Sigorta hakemlerinin sır saklama yükümlülüğünün bir diğer istisnası ilgililerin iznidir. Sigorta hakemlerinin sır saklama yükümlülüğü görevden ayrılmalarından sonra dahi devam etmektedir. SK m 35/8 gereğince, sigorta hakemlerinin görevleri dolayısı ile öğrendikleri bilgileri, kanunen yetkili kılınanlardan başkasıyla paylaşmaları veya kendi faydalarına kullanmaları suç teşkil etmektedir. Anılan madde ile sır saklama yükümlülüğüne aykırılığın yaptırımı, iki ila dört yıl arasında hapis ve asgari üç yüz gün olmak üzere adli para cezası olarak öngörülmüştür.

Sigorta hakemleri, bir diğer ayrıma göre, ‘‘uyuşmazlık hakemi ve itiraz hakemi’’ olarak ikiye ayrılır³⁴². Uyuşmazlık hakemi, sigorta raportörünün yönlendirdiği dosyalarda karar veren hakemdir³⁴³. İtiraz hakemleri, uyuşmazlık hakeminin koşulları yerine getirilerek süresinde itiraz edilen kararını usul ve esas açısından inceler³⁴⁴.

i. İlk Derece Sigorta Hakem veya Hakem Heyeti/Uyuşmazlık Hakem veya Hakem Heyeti

Sigorta hakemi, SK m.2/o'ya göre, sigorta ettiren veya sözleşmeden menfaat sağlayan kişiler ile sigorta kuruluşları arasındaki sigorta sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıkları çözüme kavuşturan kişidir. STİY m. 4/ğ ile de aynı yönde sigorta hakemi tanımı benimsenmiştir.

SK m. 30/8'e göre, sigorta hakemlerinde aranan nitelikler; mali güç dışında sigorta ve reasürans şirketleri kurucularında olması gereken niteliklere sahip olması, en az dört yıllık yüksek okul mezuniyeti olması, sigortacılıkta en az on yıl veya sigorta hukukunda en az beş yıl tecrübesi olmasıdır.

STİY m. 13 ile sigorta hakemlerinin niteliklerine dair Kanundaki şartları açıklayan bir düzenlemeye yer verilmiştir. Buna göre sigortacılıkta on yıl kesintisiz deneyim şartının değerlendirilmesinde: Kurum meslek personeli ile sigortacılık

³⁴² BAĞATUR/ÖĞE s. 23; KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 260; KAYIHAN/SELANİK, s. 104.

³⁴³ BAĞATUR/ÖĞE s. 23.

³⁴⁴ BAĞATUR/ÖĞE s. 23.

hakkında denetleme, düzenleme ve uygulamaya dair grup başkanı, daire başkanı ya da başkan yardımcılığı unvanları ile görevli Kurum personelinin; sigorta, reasürans ve sigorta teminatı veren emeklilik şirketlerinde, Birlikte, sigortacılıkla ilgilenen özellikli kuruluşlarda ve özel kanunla sigortacılık yapan kuruluşlarda genel müdür ve yardımcılığı, genel sekreter ve yardımcılığı, kuruluş müdürü ve yardımcılığı görevlerinde bulunan yöneticiler ve diğer unvanlarda yetki ve görev olarak sayılanlara denk durumdaki diğer yöneticilerin; sigorta, reasürans ve sigorta teminatı veren emeklilik şirketlerinde, Birlikte, sigortacılıkla ilgilenen özellikli kuruluşlarda ve özel kanunla sigortacılık yapan kuruluşlarda hukuk, hasar, aktüerya, risk kabul teknik muhasebe, reasürans yada iç sistemlerde asli işlerin icrasında ya da denetiminde görevli kişilerin; üniversitede sigortacılık ve aktüerya alanında öğretim üyesi olarak ders veren ve akademik çalışması olanların anılan görevlerinde geçirdikleri süreler dikkate alınır.

STİY m. 13/3-c doğrultusunda beş yıllık deneyim sahibi değerlendirilmesinde: adli yargıda sigorta sözleşmesinden doğan uyuşmazlıklara dair davalara bakan hakim; Kurul Başkan ve üyeleri, Kurum avukatları ya da hukuk fakültesi mezunu Kurum meslek personeli, sigortacılık hakkında denetleme, düzenleme ve uygulamaya dair grup başkanı, daire başkanı ya da başkan yardımcılığı unvanları ile görevli hukuk fakültesi mezunu Kurum personeli; adli yargıda sigorta sözleşmesinden doğan uyuşmazlıklarda fiilen vekil olan avukatlar; üniversitede sigorta hukuku ya da ticaret hukuku alanında öğretim üyesi olarak ders veren akademik çalışması olanlar dikkate alınır. Ayrıca, sigorta hakemliği için STİY’de 2013 yılında yapılan değişiklikle sigorta hakemliği sınav şartı düzenlenmiştir ve bu sınavda başarı olunması gerekmektedir.

STİY m. 14/3-c doğrultusunda sigorta hakemliği için gereken şartları taşısa bile Kurul veya Yargıtay’da hali hazırda görevli olanlar fiilen sigorta hakemliği yapamaz.

SK m. 30/11’e göre sigorta hakemleri, hakemlik için aranan niteliklerini yitirmeleri ya da tarafsızlık ilkesini ihlal etmeleri halinde sürekli, kendisine tevdi edilen dosyaları bir yıl içinde en çok üç defa süresinde sonuçlandırmamışsa bir yıl süreyle listeden silinir. Sigorta hakeminin çalışma hakkı söz konusu olduğundan,

tarafsızlığın ihlali halinin tespitinin Mahkeme tarafından yapılması uygundur³⁴⁵. Liste kaydının silinmesi işlemine karşı Müsteşarlık aleyhine idari yargıda dava açılması gerekir³⁴⁶.

Sigorta hakemi de SK m. 30/7 uyarınca hayat ve hayat dışı sigorta gruplarının sadece birini görev alanı olarak belirlemelidir. STİY m. 16/12-son cümle ile fiilen sigorta hakemliği yapanların bilirkişi listesine eklenemeyeceği belirtilmiştir.

SK. m.30/19 ile sigorta hakemlerinin tarafsızlığı ve bağımsızlığı vurgulanmıştır. Anılan bent uyarınca hakemlerin eş ve çocuklarının da sigorta sektöründeki şirketlerin yönetim kurulunda bulunması, imza yetkilisi olması veya bu şirketlerde mesleki faaliyet yürütmesi yasaklanmıştır.

Sigorta hakemleri, SK m.30/20'ye göre, suç oluşturanların bildirim yükümlülüğü haricinde, hakemlik sebebiyle edindiği bilgi ve sırları saklamakla yükümlüdür.

Hakem ücretleri, SK m. 30/18 gereğince, Komisyon tarafından ödenmektedir.

ii. İtiraz Hakem Heyeti

İtiraz hakem heyeti, SK m.30/12 uyarınca özellikle itiraz taleplerini değerlendirmek üzere Komisyon tarafından oluşturulan heyettir. İtiraz hakem heyeti STİY m. 4/1'da belirtildiği üzere üç kişiden oluşmaktadır.

STİY m. 14/6 gereğince Komisyonun talebiyle Kurum, en az on yıl sigorta hakemliği yapanlar arasından tecrübe ve uzmanlık konusu gibi nitelikleri dikkate alarak seçtikleri hakemleri, itiraz hakemliği listesine geçirebilir.

STİY m. 14/7 doğrultusunda Kanunun m. 30/8 ile dile getirilen nitelikler ile STİY m. 13'de belirtilen tecrübe şartlarını taşıyanlardan en z altı ay görev yapan Kurul başkan ve üyeleri ile Yargıtay Büyük Genel Kurulunca alınan iş bölümü kararına istinaden taraflardan birinin sigorta şirketi olduğu sigorta sözleşmesinden doğan uyuşmazlıklara bakmakla görevli daireleri ve iş kazası ve meslek

³⁴⁵ KAYIHAN/SELANİK, s. 106.

³⁴⁶ KAYIHAN/SELANİK, s. 106.

hastalığından doğan tazminat ve rücu davalarından taraflarından birini sigorta şirketi olduğu uyuşmazlığa bakan dairelerde en az altı ay süreyle görev yapan başkan ve üye hakimler, Komisyona başvurdıkları takdirde doğrudan itiraz hakemi olarak listeye kaydedilir.

STİY m. 14/3-c doğrultusunda itiraz hakemliği için gereken şartları taşısa bile Kurul veya Yargıtay'da hali hazırda görevli olanlar fiilen itiraz hakemliği yapamaz.

STİY m. 14/1'e göre, itiraz hakem heyetinde yer alacak hakemler için ayrı bir liste oluşturulur. Anılan bent uyarınca, bir hakem ancak tek listeye yazılabilir. Bahsedilen maddenin ikinci bendi gereği itiraz hakemleri hayat ve hayat dışı sigorta grupları başlığı altında ayrıca listelenir.

STİY m. 16/12-son cümle ile fiilen itiraz hakemliği yapanların bilirkişi listesine eklenemeyeceği belirtilmiştir.

D. SİGORTA TAHKİMİNDE TARAFLAR

Sigorta tahkimde başvuran ve başvurulacak olmak üzere en az iki taraf bulunmaktadır. Başvuran bir veya birden fazla gerçek ya da tüzel kişi olabileceken, başvurulacak sigorta kuruluşlarıdır.

1. Başvuran

Sigorta tahkim yargılamasına başvurabilecek kişiler, SK m. 30/1 gereğince, sigorta ettiren, sigorta sözleşmesinden menfaat temin eden kişi, güvence hesabından faydalanan kişi veya zorunlu sigortadan doğan uyuşmazlıklarda hak sahibidir.

Sigorta sözleşmesinden menfaat temin eden kişi kavramına, sigortalı, lehtar dahil olabileceği gibi zarar gören üçüncü kişi³⁴⁷ veya aynı hak sahibinin de dahil olması mümkündür³⁴⁸. Başvuran kişi, gerçek veya tüzel kişi, tacir veya tüketici³⁴⁹, Türk vatandaşı veya yabancı uyruklu bir kişi olabilir. Başvuranın kişiliği yapılacak yargılama açısından farklılık oluşturmamaktadır³⁵⁰. Bunun yanında, sigorta sözleşmesi TTK'da düzenlendiğinden, TTK m. 3 uyarınca ticari iş niteliğinde olup, taraflara bakılmaksızın ticari işe bağlanan hükümler başvuranlara uygulanacaktır³⁵¹.

Başvuran sigorta tahkime veya Mahkeme'ye başvurma konusunda serbestçe karar verir. Başvuran için sigorta poliçesinde tahkim şartı olmasa da Sigorta Tahkim Komisyonu'na başvurusu ile tahkim şartı sağlanmış olmaktadır.

Sigorta tahkimde, başvuranın vekil ile temsil edilmesi halinde, HMK m. 74 uyarınca vekilin vekaletnamesinde özel yetkinin bulunması gerekmektedir.

³⁴⁷ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 129; YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Kanun Yolları, s. 519.

³⁴⁸ ÖZDAMAR, s. 845.

³⁴⁹ BUDAK, Ali Cem, "Sigortacılıkta Tahkim Sigortacılık Kanunu'nun 30. Maddesi, HMK'nın Yürürlüğe Girmesi ve 6327 Sayılı Kanun Değişikliğinden Sonra Nasıl Yorumlanır?", Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, 2013, s. 53-69 (Nasıl Yorumlanır), s. 57; ÖZDAMAR, s. 845.

³⁵⁰ ÖZDAMAR, s. 845.

³⁵¹ ÖZDAMAR, s. 845.

2. Başvurulan

Sigorta tahkim yargılamasının karşı tarafı, SK m. 30/1'e göre, riski taşıyan sigorta kuruluşları veya Güvence Hesabı'dır. Sigorta kuruluşları kavramı, emeklilik şirketlerini ve Doğal Afet Sigortalar Kurumunu kapsamaktadır³⁵².

Güvence Hesabı ve zorunlu sigortada riski üstlenen sigorta şirketi haricindeki sigorta şirketlerinin, SK m. 30/1 uyarınca sigorta tahkim sistemine üye olması, kendileri aleyhine başvuruda bulunulabilmesi için gereklidir.

SK m. 14/1 ile Türkiye Sigorta Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği nezdinde kurulan Güvence Hesabının, SK m. 30/1 ile yine aynı Birlik nezdinde barınan Sigorta Tahkim Komisyonu bünyesinde davalı statüsünde yargılanması, yargılamada usuli eşitlik ilkesi ve taraf ehliyeti açılarından eleştirilmektedir³⁵³. Kişiliğin kanun ile tesisi gerekmesine rağmen, Güvence Hesabına, Güvence Hesabı Yönetmeliği'nin³⁵⁴ m. 4 ile tüzel kişilik tanınması ve Güvence Hesabının Birlik tüzel kişiliği bünyesinde bulurken ayrı bir tüzel kişilikten söz edilmesi, Hesabın tüzel kişiliğinin varlığını tartışmalı kılmakta ve taraf ehliyetinin sorgulanmasına sebep olmaktadır.³⁵⁵ Ayrıca, Sigorta Tahkim Komisyonun fonksiyonu yargılama yapmak olmasa bile hakem atamak gibi önemli usuli işlemlerdeki yetkileri de göz ardı edilmemelidir³⁵⁶. Bu kapsamda Birlik bünyesinde bulunan Hesabın yine birlik bünyesinde bulunan Komisyonun nezdinde davalı sıfatı taşıması, usuli eşitlik ilkesine aykırılık teşkil ettiğinden haklı olarak eleştirilmektedir³⁵⁷.

³⁵² YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Kanun Yolları, s. 522; Emeklilik şirketleri ve Doğal Afet Sigortalar Kurumu, sigorta tahkim üyesidir. Bkz. http://www.sigortatahkim.org/index.php?option=com_content&view=article&id=76&Itemid=91 (E.T:13.10.2022)

³⁵³ YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Kanun Yolları, s. 523.

³⁵⁴ RG. 26.07.2007 T. 26594 Sayılı, Güvence Hesabı Yönetmeliği (GHYön.).

³⁵⁵ BUDAK, Nasıl Yorumlanır, s 56: Budak, Güvence Hesabına yönelik açılan davaların taraf ehliyeti yokluğundan dolayı reddedilmemesi gerektiğini ve Birliğe karşı açılmış sayılması gerektiğini belirtse de sigorta tahkimdeki davalarda, Birlik bünyesindeki Komisyonunda Birliğin yargılanması yukarıda da belirttiğimiz üzere usuli eşitlik ve tarafsızlık ilkelerine aykırılığı gündeme getirmektedir; YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Kanun Yolları, s. 522.

³⁵⁶ YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Kanun Yolları, s. 522.

³⁵⁷ YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Kanun Yolları, s. 523.

Sigorta kuruluşlarının sigorta tahkim yargılamasına başvuruda bulunması veya başvuruya karşı dava açması söz konusu değildir³⁵⁸.

Sigorta sözleşmesi kurulurken aracı olan veya temsilen bizzat sigorta sözleşmesi bağıtlayan acentenin, sigorta ettirene veya sigortalıya karşı sorunluluğunun söz konusu olması halinde, acentenin riski taşıyan sıfatı olmaması sebebiyle, acenteye karşı sigorta tahkime değil, genel mahkemelere başvurulması gerekmektedir³⁵⁹.

³⁵⁸ KABUKÇUOĞLU ÖZER s. 508 vd...; KAYIHAN/GÜNERGÖK, s.275; YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Ayırdedici Özellik, s. 301.

³⁵⁹ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 129; ÖZDAMAR, s. 846.

E. SİGORTA TAHKİMİNE BAŞVURU ŞARTLARI VE USULÜ

SK m. 30 gereğince sigorta tahkime başvurulabilmesi için öncelikle aşağıda listelenen şartların varlığı aranmaktadır. Sigorta tahkimde başvuru şartlarının sağlanmaması başvurunun reddine sebep olabilmektedir. Bu şartların sağlanmış olmasının yanında, başvuru Komisyon tarafında belirlenen usule uygun olarak yapılmalıdır.

1. Başvurunun Şartları

Sigorta hukukundan kaynaklı uyuşmazlığın başvuru şartları SK m. 30 değerlendirilmek suretiyle aşağıda irdelenmiştir.

a. Uyuşmazlığın Tarafı Olan Sigorta Kuruluşunun Tahkim Sistemine Üye Olması

Sigorta kuruluşlarının sigorta tahkim sistemine katılımı gönüllülük esasına dayandığından, sigorta tahkimde zorunlu üyelik söz konusu değildir. Dolayısı ile uyuşmazlık ileri sürülecek olan sigorta kuruluşunun sigorta tahkim sistemine üyelik başvurusunda bulunarak sisteme dahil olması gerekmektedir.

SK m. 30/1 ile zorunlu sigortalara dair uyuşmazlıklarda hak sahiplerine, sigorta kuruluşu tahkim sistemine üye olmasa dahi, sigorta tahkim usulünden yararlanabilme olanağı tanınması, üyelik şartının istisnası niteliğindedir.³⁶⁰.

Üyelik şartının bir diğer istisnası Güvence Hesabı olup, GHYön.'nin ek 2. maddesi gereğince, Güvence Hesabına yönelik, üyelik şartı aranmaksızın, sigorta tahkime başvurulabilmektedir. Bu düzenleme gereğince, güvence hesabından yararlanacak kişi ile Güvence Hesabı arasındaki konusu sigorta hukukuna dayanan uyuşmazlığın çözümünde Sigorta Tahkim Komisyonuna başvurulması mümkündür.

STİY m. 15/1'e göre, sigorta kuruluşları, sigorta tahkim sistemine üye olmaksızın sigorta ettirenle bir tahkim sözleşmesi akdederek sigorta tahkim komisyonu bünyesindeki tahkimi kabul edemez. Bu madde ile sigorta kuruluşlarının, Komisyon üyesi olmadan sigorta tahkim sisteminden yararlanmasının önüne geçilmiştir.

³⁶⁰ BAĞATUR/ÖĞE, s. 14; KAYIHAN/GÜNERGÖK, s.257.

Sigorta kuruluşları aleyhine sigorta tahkime başvurularında hangi tarihin dikkate alınacağı öğretide tartışmalıdır. Bir görüşe göre, sigorta kuruluşunun tahkim sistemine üye olduğu tarihten sonraki bir tarihte doğan uyuşmazlığa dayanak rizikonun gerçekleşmesi gerekmektedir³⁶¹. Diğer bir görüşe göre ise, rizikonun gerçekleştiği tarihin, üyelikten önce veya sonraki bir tarih olmasının önemi bulunmamaktadır, önemli olan uyuşmazlığın ortaya çıktığı tarihte üyeliğin bulunmasıdır³⁶². Kanaatimizce, uyuşmazlığa dayanak rizikonun gerçekleştiği tarih, sigorta kuruluşunun üye olduğu tarihten sonraki dönemde ise, sigorta tahkime başvuru yapılabilmelidir.

STİY m. 15/2 uyarınca sigorta tahkim sisteminden çıkarılan sigorta kuruluşuna yönelik üye olduğu dönemde yapılan sözleşmelerden kaynaklanan uyuşmazlıklar hakkında ilgililerin sigorta tahkime başvuru hakkı devam eder. Üyelik aranmayan zorunlu sigortalarda, bu sigortaların sisteme dahil edildiği tarih olan 03.04.2013 tarihinden sonra rizikonun gerçekleşmesi gerekmektedir.

b. Uyuşmazlığın Sigorta Sözleşmesinden Kaynaklanması

Uyuşmazlığın sigorta sözleşmesinden doğması gerekmektedir. Bir diğer ifadeyle, uyuşmazlığın konusunu, sigorta ettiren ile sigortacı arasında düzenlenmiş sigorta sözleşmesi ile korunan bir menfaat oluşturmalıdır.

Her ne kadar SK m. 30/1 ile sigorta tahkimin konusu sigorta sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıklar olarak belirlense de uygulamada Komisyon, hasara dair uyuşmazlıkların başvurularını kabulle yetinmekte, sigorta şirketlerinin prim alacağı, sigorta sözleşmesi tarafları arasındaki ürün teminat içeriğine, ücretlendirmeye, yenileme garantilerinin uygulanmasına yönelik diğer uyuşmazlıklara dair başvuruları, reddederek Mahkemelere yönlendirmektedir³⁶³. Sigorta Tahkim Kurumunun bu uygulaması ile sigorta sözleşmesinden doğan ve Komisyonun yetkisi dahilinde olan bir kısım uyuşmazlıklar göz ardı edilmekte olup, bu durumun hukuki dayanağı bulunmaktadır. Bu sebeple, uygulamanın Kanuna ve amacına aykırı olduğu kanaatindeyiz.

³⁶¹ BAĞATUR/ÖĞE, s. 14, KAYIHAN/GÜNERGÖK, s.257; KURT KONCA, s. 1356; YEŞİLOVA ARAS/YELİŞOVA, Ayırdedici Özellik, s. 299.

³⁶² KAYIHAN/SELANİK, s. 119.

³⁶³ KAZAYAZGAN, s. 105.

c. Sigorta Şirketine Başvuruda Bulunulması

Kanun koyucu, SK m. 30/13 ile tahkim öncesinde sigorta kuruluşuna gerekli başvurunun yapılmış olmasını şart koşmuştur. Bununla birlikte başvuranın talebinin kısmen veya tamamen karşılanmadığının belgelenmiş olması gerekmektedir.

Sigorta şirketi tarafından on beş iş günü içinde başvuruya yazılı olarak hiç cevap verilmemiş olması, başvurunun reddedilmiş olması veya başvurunun kısmen kabul edilerek kısmi ödeme yapılması hallerinde başvuru şartı sağlanmış sayılır.

Sigorta şirketi tarafından başvuruya verilecek cevaba dair on beş iş günlük süre açısından KTK özelindeki sigortalar açısından tartışma bulunmaktadır. Buna göre, KTK m. 97 ile sigorta şirketine yazılı başvuru yapılması öngörülmüş; başvuru tarihinden itibaren on beş gün içinde yazılı cevap verilmemesi veya cevabın talebi karşılaması halinde zarar görenin dava açabileceği veya sigorta tahkime başvurabileceği belirtilmiştir. Burada kanun koyucunun başvuru süresini, on beş iş günü değil; on beş gün olarak belirlemesi, uyuşmazlık kapsamında bu hüküm ile SK m. 30/13 hükmünün hangisinin dikkate alınacağı konusunda öğretide tartışmaları beraberinde getirmiştir. Bizim de katıldığımız görüşe göre, burada düzenlenen on beş günlük süre dava açılırken dikkate alınır, sigorta tahkime başvururken on beş iş gününün dolması gerekir³⁶⁴. Bir diğer görüşe göre gerek zorunlu gerek ihtiyari mali sorumluluk (trafik) sigortalarına dair başvurularda, KTK düzenlemesinin özel hüküm olması ve sonraki bir tarihte yürürlüğe girmesi karşısında, Kanun ile düzenlenen on beş iş günlük sürenin değil, KTK'da yer alan on beş günlük sürenin sigorta tahkim için uygulanması gerekir³⁶⁵.

Alt başlıkta ayrıntılı bir şekilde ifade ettiğimiz üzere, sigorta tahkim uygulamasında arabuluculuk başvurusu dava şartı olarak kabul edilmemektedir.

³⁶⁴ KAYIHAN/ÜNLÜTEPE, Temerrüt Faizi, s. 83.

³⁶⁵ SEVEN, Vural, “Mahkemeye-Tahkime Başvurmadan Önce Sigorta Şirketine Başvuru Zorunluluğu”, İzmir Barosu Dergisi, Mayıs 2018, s. 95-129, s. 110.

Sigorta şirketine gönderilen noter ihtarnamesi, iadeli taahhütlü posta ve kargo alındısı, evrak kayıt tarihini gösteren suret ile başvurunun yapıldığının ortaya konması gerekmektedir³⁶⁶.

Sigorta şirketi tarafından, başvuru sonrasında ödemenin ibraname imzalanması koşuluna bağlanması ve aksi halde ödeme yapılmaması durumunda, ibraname belge eksikliğine neden olmaz ve sigorta kuruluşu temerrüdü düşer³⁶⁷. Bu durumda sigorta şirketine usulüne uygun bir başvuru yapılması sebebiyle, başvuru şartı sağlanmış olur.

Sigorta tahkim komisyonuna başvuru öncesinde sigorta şirketine başvurulması zorunluluğu, bir görüşe göre, sigorta tahkim yargılamasının usuli ön koşulu³⁶⁸, bir diğer görüşe göre ise, özel ve olumlu bir dava şartıdır³⁶⁹. Bize göre, sigorta tahkim başvurusu öncesinde sigorta şirketine başvuru şartı, HMK m. 114/2 ile diğer kanunlardaki dava şartlarına yapılan atfa istinaden özel ve olumlu bir dava şartıdır.

Sigorta şirketine başvurunun özel dava şartı olduğu görüşü, sigorta şirketine geçerli bir başvuru yapılmadan talep edilenin ödenip ödenmeyeceğinin bilinmediğinden, bu durumda doğmuş bir uyuşmazlıktan da söz edilemeyeceğinden ve dolayısıyla uyuşmazlık doğmadan dava açılmasında hukuki yarar bulunmadığı gerekçesi ile sigorta şirketine başvuru şartının, HMK kapsamındaki genel dava şartlarından hukuki yararın özel bir görümü olduğu düşüncesinden yola çıkmaktadır³⁷⁰. Bu görüş, aynı zamanda HMK m. 114/2 ile diğer kanunlarda yer alan dava şartlarına yapılan göndermeye dikkat çekmektedir. Bu görüşe göre sigorta şirketine gerekli bilgi ve belgeler sunulmadan başvurulması halinde, bu başvuruya dayanılarak sigorta tahkime başvurulmuşsa, tarafa sigorta şirketine başvuru için süre verilmeksizin başvurunun usulden reddine karar verilmelidir³⁷¹.

³⁶⁶ BAĞATUR/ÖĞE, s. 18.

³⁶⁷ Bu yöndeki sigorta hakem kararları için bkz. KAYIHAN/ÜNLÜTEPE, Temerrüt Faizi, s. 83 dip not:39.

³⁶⁸ KAYIHAN/GÜNERGÖK, s.257; Sigorta Tahkim Komisyonu, K. 2020/İHK-16173, T. 18.09.2020; Sigorta Tahkim Komisyonu, K. 2017/9139, T. 13.03.2017.

³⁶⁹ SEVEN, s 115; Y. 4. HD. T. 14.6.2021, E. 2021/3082, K. 2021/2985 (Legalbank); Y. 4. HD. T. 14.9.2021, E. 2021/3499, K. 2021/4566 (Legalbank).

³⁷⁰ SEVEN, s. 117.

³⁷¹ SEVEN, s. 118; Sigorta Tahkim Komisyonu, K. 2020/İHK-6030, T. 04.03.2021 (Lexpera).

Sigorta şirketine geçerli başvuru yapılmış fakat KTK kapsamındaki başvuru süresi dolmadan dava açılması veya sigorta tahkime başvurulması halinde ise, başvuru süresinin yargılama içinde dolması veya sigorta kuruluşunun olumsuz cevap vermesiyle, dava şartı kendiliğinden tamamlandığından davanın esastan incelenmesi gerekir³⁷².

Sigorta kuruluşuna başvuru için öngörülen süreyi ön koşul olarak niteleyen görüşe göre, bu süre dava şartı mahiyetinde olmayıp, usulüne uygun başvurunun yapılmaması halinde uyuşmazlığın esasına girilmeli³⁷³ ve sigorta kuruluşu aleyhine hükmedilecek yargılama giderleri ve vekalet ücretinin belirlenmesi açısından dikkate alınmalı³⁷⁴ diyerek, sonuçta, sigorta kuruluşunun, sigorta tahkime başvuru yapıldığının bildirimi sonrasında da ödeme yapması olasılığını dikkate almaktadır³⁷⁵.

i. Sigorta Tahkim Yargılaması Açısından Dava Şartı Arabuluculuğun Başvuru Şartı Yönünden Değerlendirmesi

Sigorta tahkime konu edilen uyuşmazlıkların, tarafların doğrudan müzakeresi veya arabuluculuk faaliyeti ile çözülmesi mümkündür³⁷⁶. İlgilinin, sigorta şirketine başvurusu ile taraflar doğrudan müzakere imkânı bulur. Bu müzakere girişimi sonuç vermezse arabuluculuk yolu ile uyuşmazlığın çözümü uyuşmazlık sona erene dek her zaman mümkündür. Bu kapsamda aşağıda sigorta hukukundan kaynaklı uyuşmazlıklara dair arabuluculuk hakkındaki yasal düzenlemelere yer verilecek ve sigorta tahkim boyutu değerlendirilecektir.

2018 yılında TTK'ya m. 5/A eklenmesiyle alacak ve tazminat talebine dair ticari davalar için arabuluculuk dava şartı olarak öngörülmüştür. TTK m. 5/A-2 uyarınca ticari dava şartı olan arabuluculuk süresi, zorunlu hallerde arabulucuya iki hafta uzatma yetkisi de verilerek, toplamda sekiz hafta olarak belirlenmiştir. Bu düzenlemenin TTK bünyesindeki sigorta hukukuna dair uyuşmazlıkları da kapsadığı muhakkaktır. Bunun yanında, 2020 yılında TKHK'ya m. 73/A eklenmesiyle, sigorta

³⁷² SEVEN, s. 119.

³⁷³ KAYIHAN/ÜNLÜTEPE, Temerrüt Faizi, s. 88.

³⁷⁴ KAYIHAN/ÜNLÜTEPE, Temerrüt Faizi, s. 87.

³⁷⁵ KAYIHAN/ÜNLÜTEPE, Temerrüt Faizi, s. 83.

³⁷⁶ YEŞİLOVA ARAS/YELİŞOVA, Ayırdedici Özellik, s. 317.

ettirenin tüketici olması halinde, tüketici ile sigorta kuruluşları arasındaki uyuşmazlık, tüketici işlemleri için öngörülen dava şartına tabi olmuştur.

Ticari nitelikteki dava şartı kapsamındaki arabuluculuk TTK m. 5/A-2 gereğince, arabulucunun görevlendirildiği tarihten itibaren altı hafta içinde, zorunlu hallerde iki hafta daha uzatılarak toplamda sekiz hafta içinde sona erdirilir. Tüketici işlemi için öngörülen dava şartı arabuluculuk ise HUAK m. 18/A-9 uyarınca arabulucunun görevlendirildiği tarihten itibaren üç hafta içinde, zorunlu hallerde bir hafta daha uzatılarak toplamda dört hafta içinde sona erdirilir.

Dava şartı olan arabuluculuğa dair genel düzenleme HUAK 18/A de yer almaktadır. Dava şartı arabuluculuk sonunda anlaşma sağlanamamışsa, HUAK 18/A-2 maddesine göre, anlaşmama iradesini içeren son tutanağın aslı ya da arabulucunun onayladığı bir suretinin dava dilekçesine eklenmesi gerekmektedir. Aynı bende göre, anlaşmamaya dair son tutanağın dava dilekçesine eklenmemesi halinde Mahkeme tarafından bir haftalık kesin süre verilecek, buna rağmen anlaşmamaya dair son tutanak sunulmazsa dava usulden reddedilecektir. Bu durumda, davacı, arabuluculuk şartını yerine getirerek ve anlaşmama son tutanağını dava dilekçesine ekleyerek tekrar dava açabilecektir.

İhtiyari arabuluculukta sürece katılma, sürdürme ve sonlandırma tarafların iradesinde iken, dava şartı arabuluculukta davacı arabuluculuğa başvurmalı, ayrıca davacı ve davalı arabuluculuğun ilk oturumuna katılmalıdır. Dava şartı arabuluculuğa başvurmamanın sonucu yukarıda da bahsettiğimiz üzere davanın usulden reddidir. Tarafların ilk oturuma mazeretsiz bir şekilde katılmaması halinde HUAK m. 18/A-11 uyarınca ilk oturuma katılmayan taraf son tutanakta belirtilir. Bu bent uyarınca, ilk oturuma katılmayan taraf davada kısmen ve tamamen haklı çıksa da yargılama giderlerinden sorumlu olur ve lehine vekalet ücretine hükmedilmez. Bu bende göre, ilk toplantıya her iki taraf katılmazsa, yargılama giderleri üzerlerinde bırakılır. Bu fıkradaki ilk oturuma katılmayan taraf için öngörülen yaptırım TKHK m. 73/A-2 gereğince ilk oturuma katılmayan tüketiciye uygulanmaz. HUAK m. 18/A-13 ile dava şartı kapsamındaki arabuluculuk ücreti de yargılama gideri olarak sayılmıştır.

HUAK 18/A-18 uyarınca özel kanunlarla tahkim ya da başka bir alternatif çözüm yoluna başvurma zorunluluğu düzenlenmişse veya taraflara arasında tahkim sözleşmesi bağtlanmışsa, dava şart arabuluculuk uygulanmaz.

Sigorta tahkim özelinde arabuluculuğun dava şartı olup olmadığı tartışmalıdır. Bir görüşe göre, sigorta sözleşmesinden doğan uyuşmazlığın arabuluculuk ile çözülmesi mümkün olmakla birlikte³⁷⁷, bu konuya yönelik bir düzenleme bulunmadığından sigorta tahkim açısından arabuluculuk dava şartı değildir³⁷⁸. Diğer bir görüşe göre, dava şartı arabuluculuğun amacının mahkeme ve sigorta tahkimdeki uyuşmazlık sayısının azaltmak olduğundan sigorta tahkim yönünden de arabuluculuk dava şartı niteliğindedir³⁷⁹. Bizde, HUAK m. 18/A-18 kapsamındaki zorunlu ve ihtiyari tahkim için dava şartı arabuluculuğun uygulanmayacağı hükmünü dikkate alarak bu hükümdeki kanun koyucunun iradesinin arabuluculuk dava şartının mahkemelere yönelik bir düzenleme olduğu kanısıyla sigorta tahkim yargılaması açısından arabuluculuğun dava şartı olmadığı görüşündeyiz. Yargıtay’ında, hukuki gerekçe olarak HUAK m. 18A-18’e gönderme yapmak sureti, sigorta tahkimde arabuluculuğun dava şartı olmadığı yönünde kararlar bulunmaktadır³⁸⁰.

d. Uyuşmazlığın Çözümü İçin Mahkemeye, İcra ve İflas Kanununa Göre İcra Takibine, HMK’ya Göre Tahkime veya Tüketici Hakem Heyetine Başvurmamış Olmak

SK m. 30/14 uyarınca, Mahkemeye veya Tüketici Hakem Heyetine başvurulmuş uyuşmazlıklar için Komisyona başvurulamaz. Uyuşmazlık tarafı, sigorta şirketine karşı dava açmakta, icra takibi başlatmakta, Tüketici Hakem Heyetine veya sigorta tahkim komisyonuna başvurmakta serbesttir. Bununla birlikte bu başvuru hakkını sadece anılan seçeneklerden birini kullanarak tüketmiş olmaktadır.

Yukarıda da belirtildiği üzere, SK m. 30/14 ile mahkeme ve Tüketici Hakem Heyetine başvuru yapılması sigorta tahkim başvurusu için engel sayılmışken, buna

³⁷⁷ AKİL, Cenk, ‘‘Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu’nun Kapsamı’’, Prof. Dr. Ejder Yılmaz’a Armağan, Cilt I, 2014, 75-135, s. 97; KARASU, s. 64; KAZAYAZGAN, sigorta tahkim öncesinde arabuluculuğa başvurma olanağının bulunduğunu, ancak sigorta tahkim başvurusundan sonra arabuluculuğun makul olmadığını savunur, s. 101.

³⁷⁸ KARAYAZGAN, s. 100.

³⁷⁹ BAĞATUR/ÖĞE, s. 69.

³⁸⁰ Y. 4. HD. T. 01.02.2022, E. 2021/8181, K. 2022/1358 (Legal); Y. 4. HD. T. 30.06.2021, E. 2021/3476, K. 2021/3999 (Legal).

STİY m.16/2-b ile HMK'ya tabi tahkim ve İcra ve İflas Kanununa göre icra takibini de eklenmiştir.

Uyuşmazlığın çözümü için Mahkemeye, HMK'ya tabi tahkime, İcra ve İflas Kanununa göre icra takibine veya Tüketici Hakem Heyetine başvurulup başvurulmadığının tespiti, STİY m. 16/2b'ye göre, ilgilinin beyanına istinaden yapılmaktadır.

Kanunen Tüketici Hakem Heyetine başvurunun zorunlu olduğu durumlarda bile, doğrudan sigorta tahkime başvurulması mümkündür³⁸¹.

Tüketici işlemi niteliğindeki sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda, Tüketici Hakem Heyetinin görev alanını belirleyen parasal sınırı aşan uyuşmazlıklar bakımından da sigorta tahkime başvurulabilmesi, Sigorta Tahkim Komisyonunu, Tüketici Mahkemesinin alternatifi kılmaktadır³⁸². Kısaca tüketici işlemi niteliğindeki sigorta sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıklar hakkında sigorta tahkime başvurulurken uyuşmazlığın parasal değerinin bir önemi bulunmamaktadır.

2. Başvurunun Usulü ve Sonuçları

Başvuru, STİY m. 16/1 gereğince Komisyon merkezine, başvuru yapan kişinin ikametgahı veya rizikonun meydana geldiği yerdeki büroya ya da Komisyona ait elektronik ortamdan yapılabilir.

Başvuru, yazılı biçimde başvuru formu doldurulmak ve uyuşmazlığa dair bilgi ve belgeler ile başvuru ücretlerinin yatırıldığına dair belgenin de eklenmesi suretiyle ile yapılır. Bununla birlikte Komisyon 15.01.2022 tarihinden itibaren sadece online başvuru kabul edeceğini internet sitesinde ilan ederek uygulamaya geçirse de STİY'de 7.06.2023 tarihinde yapılan değişiklikle online başvuru ikincil de olsa bir düzenlemeye konu ederek meşrulaştırılmış ve sadece online başvuru şartı yerine doğrudan ve online başvuru yapılabileceğine yer verilmiştir³⁸³. Komisyona online

³⁸¹ CANER, Oğuz, “6502 Sayılı Kanun’un Özel Sigorta Sözleşmelerine Etkileri”, Prof. Dr. Feridun Yenisey’e Armağan, Cilt II, İstanbul, s. 2501-2534, s. 2531; SAAT, s. 2465; YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Ayırdedici Özellik, s. 339.

³⁸² SAAT, s. 2469.

³⁸³ <http://www.sigortatahkim.org/> (E.T.:20.9.2022).

başvuru e-Devlet doğrulaması gerçekleştirildikten sonra yapılabilmektedir. Komisyonun gelişen teknolojiye uyum sağlayarak online başvuruları başlatması, özellikle Kodiv-19 pandemisinden geçen dünyada, fiziki olumsuzluklarda bile tahkim sisteminin işlerliğini sağlamıştır.

Başvuru formunun ve gerekli bilgi/belgelerin başvuru makbuzu ile online sistemden yüklenmesi gerekmektedir.

Başvuru sahibinin gerçek kişi olması halinde, vekilde temsil olsa bile, geçerli kimlik belgesi (nüfus cüzdanı, pasaport) fotokopisi, vekil ile temsilde HMK m. 74'e göre özel yetkisini haiz vekaletname, poliçe, talebe dair diğer belgeleriyle birlikte başvuru ücretinin yatırıldığını gösteren dekont gibi belge ve bilgilerin başvuruda sunulması gerekmektedir³⁸⁴. Vekaletnamenin baro pulu taşıması ve vekalet harcının ödenmiş olması gerekmektedir³⁸⁵. Tüzel kişi adına yapılan başvurularda tüzel kişiyi temsil yetkili kişi veya kişilerin, yetkilerini içeren imza sirkülerinin de başvuruya eklenmesi gerekmektedir³⁸⁶. Başvuru formuna eklenecek belgelere örnek vermek gerekirse, başvuru araçta oluşan zarar için ise başvuru sahibine ait ruhsat fotokopisi, binada oluşan zarar için ise tapu fotokopisi, işyerinde oluşan zarar için ise başvurana ait vergi levhası, işletme ruhsat fotokopisi gibi sigorta türüne göre değişkenlik göstermektedir³⁸⁷. Başvuru formuna, aşağıda değindiğimiz üzere, sigorta şirketine yapılan başvurunun da belgelenerek eklenmesi gerekmektedir³⁸⁸.

Sigorta tahkimde başvuru ücreti, uyuşmazlığa konu edilen parasal tutara göre belirlenmektedir. Örnek vermek gerekirse, dava değeri yirmi beş bin lira olan başvuru için altı yüz elli lira başvuru ücreti ödenmelidir³⁸⁹. Buna göre belirlenen başvuru ücreti, Ziraat Bankası'nın şubelerinden, ATM veya internet şubesinden Kurum Tahsilat Menüsü kullanılarak komisyon hesabına yatırılması mümkündür.

Sigorta tahkim yargılamasında başvuru konusunda son olarak başvurunun sonuçlarının da ele alınması gerektiği düşünülmektedir. Belirtmek gerekir ki, sigorta

³⁸⁴ KAYIHAN/GÜNERGÖK, s.258.

³⁸⁵ BAĞATUR/ÖGE, s. 17.

³⁸⁶ BAĞATUR/ÖGE, s. 17.

³⁸⁷ BAĞATUR/ÖGE, s. 18; KAZAYAZGAN, s. 120.

³⁸⁸ BAĞATUR/ÖGE, s. 18.

³⁸⁹ STK başvuru ücretleri için bkz:

http://www.sigortatahkim.org/index.php?option=com_content&view=article&id=67&Itemid=92
(E.T.:04.06.2023).

tahkime başvurulmasının hukuki sonuçları, Komisyona başvuru tarihinde ortaya çıkar³⁹⁰. Bu açıdan mahkemeye veya hakeme başvurulmasını zamanaşımının kesilme sebeplerinden sayan TBK m. 154/2’de ‘‘hakeme başvuru’’ ifadesinin SK m. 30’a uyarlanmasıyla, sigorta tahkime başvurunun zamanaşımı kestiği açıktır³⁹¹.

3. Sigorta Hakeminin Seçimi

Yapılan başvurunun kabul edilmesinin ardından, uyuşmazlığı çözüme ulaştıracak hakem veya hakem heyetinin görevlendirilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda SK m. 30/15 gereğince, sigorta sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlığı çözecek hakem, Komisyon tarafından sigorta hakemi listesinden seçilir. SK m. 30/15’e göre, Komisyon, hakem seçerken, işin özelliğini dikkate alarak en az üç hakemden oluşan heyet kurulmasına karar vermeye yetkilidir. Aynı bentte belirtilen heyet oluşturulmasına dair parasal sınır güncellenerek uyuşmazlığın değeri elli bin Türk Lirası veya üzerinde ise komisyonun heyet oluşturması zorunlu kılınmıştır.

STİY m. 16/7 uyarınca hakem listesinde hukukçu bulunması halinde en az biri hukukçu olacak şekilde asgari üç kişilik heyet oluşturulur. Uygulamada tek hakem ile başlanan yargılamaya, uyuşmazlık değerinin ıslah ile artırılması sonucunda, heyet oluşturulmasının zorunlu kılındığı sınırın aşılması durumunda, ıslah dilekçesi ve ek başvuru ücretine ait belgenin hakem tarafından Komisyona iletilmesini takiben Komisyonca hakem heyeti oluştur ve bu durum başvuru sahiplerine bildirilerek süreç tamamlanır³⁹².

STİY m.16/8 ile uyuşmazlığın hayat veya hayat dışı sigorta gruplarından hangisinin konusu olduğu belirlendikten sonra hakem seçimi genel listeden sıra usulüne göre gerçekleştirilir. Aynı bent gereğince, sıra usulüyle hakem seçilirken hakemlerin uzmanlık alanları, coğrafi kriterler ve hakemin iş yükü dikkate alınır.

STİY m.16/9 ile uyuşmazlığın tevdi edildiği hakem veya hakem heyeti üyelerinin, gecikmeksizin taraflara bildirileceği belirtilmiştir.

³⁹⁰ BUDAK, Nasıl Yorumlanır, s. 62.

³⁹¹ BUDAK, Nasıl Yorumlanır, s. 62 bkz. dip not 20.

³⁹² BAĞATUR/ÖĞE s. 24.

Sigorta tahkimde yargılanacak olan sigorta kuruluşlarının Birliğin zorunlu üyesi olması ve Başkanlığın iki üyesinin Birlik tarafından atanmasına rağmen hakem seçimi yetkisinin de Başkanlığa tanınması, hakem seçiminde usuli eşitlik ve silahların eşitliği ilkelerinin göz ardı edildiği gerekçesi ile eleştirilmektedir³⁹³.

4. Hakemin Reddi veya Çekilmesi

Bu başlık ile ikinci bölümün sonuna gelmiş bulunmaktayız. Çalışmamızın üçüncü bölümünde ise sigorta tahkim yargılamasının usulü ve hakem kararlarına değinilecektir. Bu bölüme geçmeden önce hakemin reddi ve çekilmesi konularına değinilecektir.

Sigorta tahkimde hakemin reddi Kanun ile düzenlenmişken, hakemin çekilmesi ilgili atıf nedeniyle uygun düştüğü ölçüde HMK kapsamında ele alınmıştır. Hakemin reddi ve çekilmesi halleri, taraflar açısından hakemin bağımsızlığı ve tarafsızlığını sağlamanın teminatı olarak sigorta tahkimde de karşımıza çıkmaktadır.

a. Hakemin Reddi

Sigorta hakemin görevi reddi, SK m. 30/15'e istinaden mücbir sebepler ve umulmayan haller halinde mümkündür. Aynı bentte tarafların mülga kanun HMUK'ta³⁹⁴ düzenlenen hâkimin reddi sebeplerine istinaden hakemi reddedebileceği belirtilmiştir.

Daha önce her ne kadar Kanundaki HUMK atıflarından medeni usul kanunu değişikliğinden sonra HMK'nın anlaşılması gerektiği belirtilse de bu çözüm kanunlar arasındaki ihtilafı gidermemektedir. Şöyle ki yeni kanun tesis edilmesine rağmen atıfların güncellenmemesi hakemlerin reddinin tabi olduğu hükmü öğretide tartışmalı kılmaktadır. Bir görüşe göre, HMK m. 417 ile açıkça hakemlerin ret sebeplerine yer verilmiş olmasına rağmen, Kanunda, mülga HMUK'ta düzenlenen hâkimin reddine dair açık atıf bulunması karşısında, sigorta hakemlerinin reddinde, HMK m. 36'nın uygulanması gerekmektedir³⁹⁵. İBK'da da sigorta hakemlerinin reddinin hâkimin

³⁹³ YEŞİLOVA ARAS/YELİŞOVA, Kanun Yolları, s. 526; YEŞİLOVA ARAS/YELİŞOVA, Ayırdedici Özellik, s. 305.

³⁹⁴ RG. 18.6.1927 T. 622,623,624 Sayılı 1086 Kanun Numaralı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu (HUMK).

³⁹⁵ EKŞİ, s.43.

reddi nedenlerine dayandırılabilceğine değinilerek bu görüş benimsenmiştir³⁹⁶. Bir diğör görüşe göre, sigorta tahkim hakemlerinin reddi, sonraki genel kanunun özel hükmü olması sebebiyle HMK m. 417’de düzenlenen hakemin reddine tabidir³⁹⁷. Bizce de sigorta hakemlerinin reddine, tahkime özel bir düzenleme niteliğinde olduğundan, HMK m. 417’nin uygulanması gerekmektedir.

Hakemin reddi, SK m. 30/15’e göre, durumun öğrenilmesinden itibaren en geç beş iş günü içinde Komisyona bir dilekçe ile başvurulması halinde mümkündür. Bahsi geçen bentte, Komisyon müdürünün tarafların görüşlerini dinledikten sonra en geç beş iş günü içinde hakemin reddine dair karar vereceği düzenlenmiştir. Hakemin reddi talebinin kabul edilmemesi hali, Kanun ve STİY ile düzenlenmediğinden, bu karar karşı kanun yolu bulunmamakta olup, karar kesindir³⁹⁸.

Hakemin reddi sebepleri, ikincil düzenleme olarak STİY m. 17’de de kendisine yer bulmuştur. Bu maddede, hakemin taraflardan birine tavsiyede bulunması veya danışmanlık yapması; hakemin taraflardan herhangi birine ya da alakası olan üçüncü kişiye kanuni gereklilik olmamasına rağmen fikrini beyan etmesi; hakemin tanıklık yapması, bilirkişi olması, HMK uyarınca hakem ya da hakim olarak hareket etmesi; hakemin taraflardan biri dördüncü dereceye kadar yansoy akrabalık bağı bulunması halinde; hakem ile taraflardan biri arasında dava veya düşmanlık varsa veya hakemin tarafsızlığının sorgulanmasına sebep olan önemli nedenlerin varlığı hakemin reddi sebepleri olarak sayılmıştır.

Anılan madde ile hakemin reddi süresi tarafların atamayı öğrendiği tarihten itibaren beş iş günü içinde mümkündür. Yukarıda belirtildiği üzere Kanunda hakemin reddine dair beş günlük sürenin başlama anı, durumun öğrenilmesi iken, STİY’de hakemin reddine dair sürenin başlama anı atamanın öğrenilmesidir. Durumun öğrenilmesi kavramı ile SK hakemin reddi sebeplerinin varlığının atamadan çok sonra öğrenilmesi veya tahkim yargılaması esnasında meydana gelmiş olması halinde de taraflara ret hakkını kullanma olanağı tanımaktadır³⁹⁹. Bu durumda

³⁹⁶ YİBHKGK. 19.6.2020 T. E. 2019/4, K. 2020/1 sayılı kararı (Lexpera).

³⁹⁷ BUDAK, Nasıl Yorumlanır, s. 64; YEŞİLOVA ARAS/YELİŞOVA, Ayırdedici Özellik, s. 329.

³⁹⁸ KARAYAZGAN, s. 113.

³⁹⁹ SEMERCİ VURALOĞLU, Tuğba, ‘‘5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu’nda Yer Alan Tahkim Hükümleri ile 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’ndaki Tahkim Hükümleri Karşılaştırması’’, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 20. Yıl Armağanı, Cilt XIII, Sayı 2, 2016, s. 269-312, s. 284.

kanunlar hiyerarşisi gereği Kanun hükmü geçerlidir. Bu hiyerarşi dikkate alınarak STİY'in Kanun ile uyumlu hale getirilmesi yerinde olacaktır.

b. Hakemin Çekinmesi

Hakemin çekinmesine dair Kanunda açıkça bir düzenleme bulunmamaktadır. Oysaki hakemin reddinin söz konusu olduğu halde hakemin çekinmesi gerekmektedir⁴⁰⁰. Bununla birlikte, bir görüşe göre SK m. 30/19-son cümle ile HUMK m. 28'e yapılan atfın, hiç kimse hem uyuşmazlığın tarafı hem de hâkimi veya hakemi olamaz ilkesinin gerekliliği de gözetilerek, kanun değişikliğinden sonra, hakimlerin yasaklı olduğu durumları ve çekinmesi gerekliliğini düzenleyen hüküm olan HMK m. 34'e yapıldığı kabul edilmelidir⁴⁰¹. Bu kabul, HUMK m. 28'in konusu ve kapsamı dikkate alındığında mülgasını gerekli kılan bir neden görülmediğinden, sonraki kanun olan HMK'nın m. 34'e yollama yapıldığı yorumuna dayanmaktadır⁴⁰².

STİY m. 18 ile hakemin çekinmesi gereken haller; tarafı olduğu ya da doğrudan veya dolaylı bir şekilde ilgilisi bulunduğu dava, evlilik bağı son bulsa bile eşine ait dava, kendisinin veya eşinin altsoy ya da üstsoyuna ait dava, evlatlığına ait dava, üçüncü dereceye kadar bu dereceyi de kapsayan kan hısımlığı veya evlilik son bulsa bile kayın hısımlığı olanlara ait dava, nişanlısına ait dava, taraflarından birine vekil, kayyum, vasi ya da kanuni danışmanı olduğu dava, tahkim esnasında yönetimini üstlendiği tüzel kişilere ait davalar olarak sayılmıştır. Bu madde ile sayılan davalara hakemin bakması yasaklanmış ve talep aranmaksızın çekinme zorunluluğu getirilmiştir.

⁴⁰⁰ KAYIHAN/SELANİK, s. 106.

⁴⁰¹ BUDAK, Nasıl Yorumlanır, aynı görüş s. 63; YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Ayırdedici Özellik, s. 334.

⁴⁰² YEŞİLOVA ARAS/YELİŞOVA, Ayırdedici Özellik, s. 335.

BÖLÜM III. SİGORTA SÖZLEŞMESİNDEN DOĞAN UYUŞMAZLIKLARDA TAHKİM YARGILAMASININ USULÜ

Çalışmamızın ikinci bölümü ile giriş yaptığımız sigorta sözleşmesinden doğan uyuşmazlıklarda tahkim konusuna bu bölüm ile nihayet vereceğiz.

Bu bölüm kapsamında sigorta tahkimde uygulanan yargılama usulü, bu yargılama usulüne hakim olan bir takım usul ilkeleri, sigorta tahkim yargılamasında delillerin ikamesi ve değerlendirilmesi, sigorta tahkimdeki geçici hukuki koruma tedbirler, sigorta tahkimde yargılama süresi, sigorta tahkim yargılamasına son veren taraf işlemleri, yargılama gideri ve vekalet ücreti, sigorta tahkimdeki vekalet ücreti sorunu, sigorta hakem kararları, bu kararın denetim yolları ele alınacak ve sonuç olarak sigorta tahkim kurumun HMK ve MTK kapsamındaki tahkimden farklarına dair değerlendirme yapılacaktır.

A. SİGORTA TAHKİMDE YARGILAMA USULÜ

Sigorta tahkimde uygulanacak yargılama usulüne dair yasa veya yönetmelikte ayrıntılı bir düzenleme bulunmaması ve SK m. 30/23'teki atıf nedeniyle, sigorta tahkim yargılamasında, öncelikle Kanunda bulunan sınırlı sayıdaki hükümler, hüküm bulunmayan konularda ise kıyasen HMK uygulanacaktır.

Sigorta tahkime, sigorta raportörü tarafından gerçekleştirilen ön inceleme aşaması ile başlanmakta, ön incelemeyi geçen başvurular sigorta hakemine yönlendirilmektedir. Anılan bağlamda çalışmamızın bu aşamasında sigorta tahkim yargılama usulü ve aşamaları irdelenmiştir.

1. Sigorta Tahkimde Dava Açılması

Sigorta tahkimde davanın açılış tarihine dair Kanun veya STİY'de herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

Kanun ile sigorta tahkim yolunu seçenlerin Komisyona başvurması gerektiği ve yukarıda ifade ettiğimiz sigorta hakemlerinin de Komisyon tarafından seçilmesi gerektiğine dair düzenlemelerin HMK m. 426 dikkate alınarak değerlendirilmesi sonucunda, sigorta tahkimde davanın açılış tarihinin Komisyona başvuru tarihi olduğu anlaşılmaktadır⁴⁰³.

Dava açılmasının sonuçlarından en önemlisi TBK m. 154/2 uyarınca zamanaşımın kesilmesidir. TBK m. 157/1 gereğince sigorta tahkimde, tarafların yargılamaya yönelik her işleminden veya sigorta hakemi veya hakem heyetinin her kararından sonra kesilen zamanaşımı yeniden işlemeye başlar⁴⁰⁴.

Tahkimde dava açılmasının bir diğer sonucu, derdestliğin söz konusu olmasıdır⁴⁰⁵.

⁴⁰³ ÖZTEK, Tahkime Bakış, s. 224; ULAŞ, s. 255.

⁴⁰⁴ ULAŞ, s. 255.

⁴⁰⁵ ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 795.

a. Sigorta Tahkimde Belirsiz Alacak Davası Açılması

Kanunda belirsiz alacak davası konusunda bir hüküm bulunmaması sebebiyle, Kanunun HMK atfina istinaden, sigorta tahkimde belirsiz alacak davası açılabilecektir⁴⁰⁶.

Belirsiz alacak davası, HMK m. 107 gereğince, dava açıldığında alacağın tam olarak belirlenememesi ya da bunun imkânsız olması durumunda hukuki ilişkinin ve asgari bir tutarın belirlenmesiyle söz konusu olur. HMK m. 107/2’de belirtildiği üzere, tahkikat doğrultusunda alacağın değerinin tam ve kesin bir şekilde ortaya çıkması ile tahkikat sona ermeden belirlenecek süre içinde talep artırımı yapılabilir. Yapılan talep artırımı iddianın genişletilmesi yasağı kapsamında değildir.

Sigorta tahkim yargılamasına konu olan ve aynı zamanda sigorta sözleşmesi kapsamında olan iş gücü kaybı, değer kaybı gibi maddi zararların ne kadar bir meblağla giderilebileceğinin, başvuran tarafından önceden kesin bir şekilde bilinmesinin mümkün olmaması, sigorta tahkimde, belirsiz alacak davasının yer aldığı HMK m. 107’ye uygulama alanı açmaktadır. Sigorta hakemleri de uygulamada belirsiz alacak davasının şartlarının oluşup oluşmadığını inceleyerek karar vermektedir⁴⁰⁷. Şöyle ki sigorta hakem heyeti, Yargıtay kararlarını da dikkate alınarak, manevi tazminat alacağının, belirsiz alacak davasına konu olamayacağı yönünde karar vermektedir⁴⁰⁸.

⁴⁰⁶ Belirsiz alacak davası hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 335 vd; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 218; TANRIVER, I.Cilt, s. 597 vd.

⁴⁰⁷ Sigorta Tahkim Komisyonu, T. 15.09.2021, K. 2021/İHK-28774: ‘‘Tazminat miktarı, aktüer bilirkişi raporu alındıktan sonra net olarak ortaya çıkan rakam üzerinden belirli hale getirilmektedir. Tazminat miktarı henüz net olarak ortaya çıkmadığı için davacı başvuru sahibinin belirsiz alacak davası/ kısmi dava açmada hukuki yararı bulunduğundan davalı sigorta şirketinin itirazı kabule şayan değildir.’’ (Lexpera).

⁴⁰⁸ Sigorta Tahkim Komisyonu, 15.06.2021, K. 2021/76422 Manevi tazminat istemi niteliği gereği bölünemeyeceğinden kısmi veya belirsiz alacak olarak talep edilemez. Başvuru sahibi başvuru formunda 40.000.-TL manevi tazminat talebi için belirsiz alacak davası açmıştır. Bu durumda manevi tazminat talebi belirsiz alacak olarak talep edilemeyeceğinden başvurunun usulden reddine karar vermek gerekmiştir. (Lexpera).

b. Sigorta Tahkimde Kısmi Dava Açılması

Kanunda kısmi alacak davası da ayrıca düzenlenmediğinden yine atıf uyarınca HMK m. 109'un uygulanması gündeme gelmektedir⁴⁰⁹.

Kısmi dava, HMK m. 109 gereğince, bölünebilen bir talep konusu mevcutsa, talebin bir kısmının, dava edilebilme olanağı tanımaktadır. Aynı madde gereği, kısmi davada, dava açılırken talep edilmeyen kısımdan açıkça feragat edilmediği sürece, talebin tamamlanması mümkündür.

Sigorta tahkim yargılamasında sigorta hakemleri, onarım bedeli gibi zarar sigortaları kapsamındaki tazminat taleplerine yönelik kısmi dava açılabileceği yönünde karar vermektedir⁴¹⁰.

2. Sigorta Raportörü İncelemesi

Komisyonu yapılan başvurular sigorta raportörü incelemesinden geçer. STİY m 16/2 gereğince öncelikle uyuşmazlığın hayat ya da hayat dışı sigortalardan hangisinden doğduğu tespit edilerek, bu konudaki uzmanlığa göre dosyaya raportör atanır.

İlk aşama olan sigorta raportörü inceleme süreci, SK m. 30/15 ve STİY m. 8/3 ile dile getirildiği üzere azami on beş gün içinde sonuçlanmalıdır. STİY m. 8/3 ile raportörün esas hakkında karar veremeyeceği açıkça ifade edilmiştir. Raportörler tarafından çözülemeyen başvurular sigorta hakemine gönderilir.

Sigorta raportörünün dosyada yaptığı ‘‘ön inceleme’’, HMK’da düzenlenen ön incelemeden yargılama süreci olmamasıyla ayrışır⁴¹¹. Sigorta raportörünün görevi yargılamanın yasal alt yapısını düzenlemektir⁴¹². HMK kapsamındaki ön inceleme aşaması hakim tarafından gerçekleştirilirken, sigorta hakemi, sigorta raportörünün yaptığı incelemeden sonra dosyada yetkilendirilebilmektedir. HMK kapsamındaki ön

⁴⁰⁹ Kısmi alacak davası hakkında ayrıntılı bilgi için bkz, ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 345; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 217 TANRIVER, I.Cilt, s. 589 vd.

⁴¹⁰ Sigorta Tahkim Komisyonu, T. 25.09.2021, K. 2021/138857: ‘‘ Başvuran tarafından yapılan işbu başvuru kısmi dava niteliğinde olduğundan, talep edilen ilk tutar ile ıslahla artırılan tutara Yargıtay kararları doğrultusunda 23.03.2021 tarihinden itibaren yasal faiz işletilmiştir.’’ Aynı yönde Sigorta Tahkim Komisyonu, T. 25.03.2018, K. 2018/19028 (Lexpera).

⁴¹¹ KAYIHAN/GÜNERGÖK, s.259.

⁴¹² KAYIHAN/GÜNERGÖK, s.260; KAYIHAN/SELANİK, s. 100.

inceleme için ön inceleme duruşması yapılması gerekirken, sigorta raportörü incelemesini dosya üzerinden yapar.

Sigorta raportörü, STİY m.16/2 gereğince, öncesinde sigorta şirketine başvuru yapıp yapılmadığını, yapılmış ise on beş gün içinde cevap verilip verilmediğini, cevap verilmiş ise karşılanmayan taleplerinin olup olmadığını, uyuşmazlığın öncesinde mahkemeye, İcra ve İflas Kanununa göre icra takibine, HMK'ya tabi tahkime veya tüketici hakem heyetine taşınıp taşınmadığını inceler. Bahsi geçen bent uyarınca, uyuşmazlığın sigorta tahkimden önce başka bir merciye taşınıp taşınmadığı konusunda ilgilinin beyanı esastır.

STİY m.16/3 uyarınca, ön inceleme ile başvurunun Komisyon tarafından incelenmeyeceği tespit edilirse, durum başvurana gecikmeksizin iletilerek başvuru ücretinin yarısı iade edilir.

Başvuruların sigorta raportörü incelemesi aşamasında geri çekilmesi mümkündür. STİY m. 16/4'e göre, başvuran, sigorta raportörü incelemesinden önce başvurusunu geri çekerse, başvuru ücretinin yarısı iade edilir.

Ön incelemenin tamamlanmasının ardından raportör, STİY m. 16/5'te dile getirildiği üzere, gerekli bilgi ve belgeler yönünden dosyayı inceleyerek uyuşmazlığın bilgi ve belgelerin eksik olması sebebiyle ortaya çıktığını tespit ederse, konuyu ve dosyanın bu konu sebebiyle kapatılacağını taraflara bildirerek, dosyayı kapatır. Bu durumda başvuru ücretinin yüzde ellisi iade edilir. Bu durumda başvuran sigorta kuruluşuna gerekli bilgi ve belgeler ile başvurabilir. Buna rağmen uyuşmazlık devam ederse, tekrar sigorta tahkim kurumuna başvurmasında herhangi bir engel bulunmamaktadır.

Raportörün dosyayı kapatması, bir anlamda başvurunun reddedildiği anlamına gelmesine rağmen, bu karara karşı uygulamada itiraz yolu bulunmamaktadır⁴¹³. Raportörlerin incelemeye olumsuz bir sonuca ulaşması halinde bu sonuç, yargısal

⁴¹³ BAĞATUR/ÖĞE, s. 22; KAYIHAN/SELANİK, s. 102.

nitelikte bir önem taşımamakta sadece Komisyonun hakem seçmeyerek, başvurana tahkim hizmeti vermekten kaçındığını ortaya koymaktadır⁴¹⁴.

Sigorta şirketine usulüne uygun bir başvuru yapılmadığı için raportör tarafından sigorta tahkim başvurusunun reddedilmesi halinde, bu şartın yerine getirilerek tekrar sigorta tahkime başvurulması mümkündür⁴¹⁵. İlgili başlık altında da değindiğimiz gibi, sigorta şirketine usule uygun bir başvuru yapılması özel bir dava şartı olup, başvurunun usulüne uygun bir şekilde yerine getirilmesinden sonra uyuşmazlık devam ediyorsa, ilk başvuru reddedilmiş olsa da tekrar sigorta tahkime başvurulabilmesi mümkündür.

SK m.30/15'e göre sigorta raportörünün, çözümlendiremediği başvurular, sigorta hakemine yönlendirilir. Bu bent ile raportörün uyuşmazlığın esasına dair inceleme yapabileceği anlamı çıkarılmamalı, aksine ‘‘çözümlendiremediği başvuru’’ kavramı, ön incelemeyi geçen, kapatılmayan dosyaları ifade etmektedir⁴¹⁶.

STİY 16/5 ile raportörler tarafından, başvuranın talebi doğrultusunda, değer kaybına ilişkin taleplere dair mevzuat kapsamında komisyon listesinde yer alan sigorta eksperinden danışmanlık hizmet alınarak sonuçlandırılabilmesi düzenlense de İstanbul Barosu Başkanlığı tarafından yürütmenin durdurulması ve iptali talepli açılan davada Danıştay tarafından bu maddenin yürütmesi durdurulmuştur⁴¹⁷.

3. Uyuşmazlık/Sigorta Hakemi veya Hakem Heyeti İncelemesi

SK m. 30/15 ile, sigorta hakemlerinin, kural olarak sadece kendilerine sunulan evrakları dikkate alarak dosya üzerinden karar vereceği belirtilmiştir. Bununla birlikte, uygulamada hakemler eksik belge varsa, taraflardan tamamlamalarını ister⁴¹⁸; ara karar kurar; uzman bilirkişilerden kusur raporu temin eder; beden gücü kaybına ilişkin sağlık raporu kesin değilse veya itiraz edilmişse tekrar rapor alınmasını ister; destekten yoksun kalma veya bedensel maluliyetlerde tazminat hesabı için bilirkişi raporu alır; bilirkişi raporlarına itirazları inceleyerek gereğini

⁴¹⁴ YEŞİLOVA ARAS/YELİŞOVA, Kanun Yolları, s. 533.

⁴¹⁵ KAYIHAN/SELANİK, s. 102.

⁴¹⁶ ULAŞ, s. 252.

⁴¹⁷ Danıştay 10. D. T. 18.10.2018, E. 2018/3190; <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/docs/D2018-3190.pdf>

⁴¹⁸ BAĞATUR/ÖĞE s. 30.

yerine getirir⁴¹⁹. Sigorta hakemleri, anılan bent doğrultusunda, uygulamada duruşmasız olarak dosya üzerinden karar vermesine rağmen, duruşma yapılmasına engel bulunmamaktadır⁴²⁰. Sigorta hakemlerinin duruşma yapmaksızın dosya üzerinden karar vermesi gerektiğine dair görüş de bulunmaktadır⁴²¹. Sigorta hakemleri gerek varsa, müzekkere yazabilir; duruşma yapabilir; tanık dinleyebilir; keşif ve bilirkişi incelemesine karar verebilir⁴²². Sigorta tahkimde, taraflar davanın üçüncü kişiye ihbarını talep edebilir⁴²³.

Uygulamada, sigorta hakemleri tarafından dosyada önce usul incelemesi yapılmakta, sonrasında esasa dair incelemeye geçilmektedir⁴²⁴. Dava dilekçesi eksikse ya da usule uygun değilse, hakem veya hakem heyetince süre belirlenerek, süresinde giderilmesine karar verilir⁴²⁵.

Taraflar, dilekçelerine delillerini ekleyerek sunabilir ya da ileride sunmak üzere delillerine değinebilirler⁴²⁶.

Uygulamada sigorta tahkim yargılamasında sistematik bir tebligat usulünün benimsenmemesi sebebiyle; başvuru dilekçeleri, sigorta kuruluşlarına e-postayla gönderilmekte, hakem atanması kararları, ara kararlar, bilirkişi raporları, e-postayla veya fiziken postalanarak ya da her iki yol ile gönderilebilmekte, bilirkişi raporları bazen hiç gönderilmeyebileceği gibi cevaba cevap dilekçeleri ise hiç gönderilmemektedir⁴²⁷.

Sigorta tahkim uygulamasında, sigorta hakemleri, davayı üçüncü kişiye ihbar edebileceği gibi, üçüncü kişilerinde davaya müdahil olması mümkündür⁴²⁸.

⁴¹⁹ KAYIHAN/GÜNERGÖK, s.261; KAYIHAN/SELANİK, s. 113.

⁴²⁰ BUDAK, Nasıl Yorumlanır, s. 65; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 512; KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 262; KAYIHAN/SELANİK, s. 114; KAZAYAZGAN, Ahmet, ‘Sigortacılıkta Tahkim’, Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi, Cilt 5, Sayı 1, 2016, s. 95-130, s. 123; KURT KONCA, gerekli hallerde duruşma yapılmalıdır görüşünü savunur, s. 1361; ÖZTEK, Tahkime Bakış, s. 6; SEMERCİ VURALOĞLU, s. 288.

⁴²¹ KARASU, s. 60; ULAŞ, s. 257

⁴²² KAYIHAN/SELANİK, s. 114.

⁴²³ KAYIHAN/SELANİK, s. 114.

⁴²⁴ BAĞATUR/ÖGE s. 30.

⁴²⁵ KAYIHAN/SELANİK, s. 113.

⁴²⁶ KAYIHAN/SELANİK, s. 113.

⁴²⁷ KARAYAZGAN, s. 123.

⁴²⁸ KARAYAZGAN, s. 124.

Sigorta hakemleri, SK m. 30/23 uyarınca Kanunda hüküm bulunmadığı durumlarda HMK hükümlerinin sigorta tahkimde kıyasen uygulanacağı düzenlemesinden yola çıkarak kararlarında “taleple bağlılık ilkesini”⁴²⁹ ve “tarafarca yerine getirilme ilkesini” gözetmektedir⁴³⁰. Bununla birlikte, anılan HMK atfı uyarınca hakemin veya heyetin taraflara verdiği sürelerin kesin süre niteliğinde olup olmadığı ve süreye uyulmamasının sonuçları ara kararda belirtilmektedir⁴³¹.

Hakem veya heyet, uyuşmazlığın çözümünde, STİY m. 16/12 uyarınca, hukuk haricinde özel ve teknik bilginin söz konusu olması durumunda taleple veya re’sen bilirkişiden rapor temin eder. Hakem veya heyet ara karar ile bilirkişi belirlerken bilirkişi ücreti ve ücretin ödenme süresine de yer verir⁴³². Bilirkişi raporuna dair, hakem veya heyetin ara kararında belirttiği sürede, beyan verilmesi veya itiraz edilmesi mümkündür⁴³³. Hakem veya heyet, bilirkişi ücretinin ödenmemesi halinde, dosyada bulunan belgeler doğrultusunda, bu mümkün olmazsa iddianın ispatlanamaması nedeniyle başvurunun reddine karar verebilir⁴³⁴.

Sigorta tahkim yargılamasının uygulamasında, bilirkişi raporuna itiraz süreleri açısından, sigorta hakemlerinin dikkate aldığı veya uygulama birliği haline getirdiği bir süre bulunmamaktadır. Bu süreler, sigorta hakemleri tarafından üç gün, beş gün veya yedi gün gibi farklı süreler olarak belirlenmektedir⁴³⁵.

Hakem heyetinin yürüttüğü uyuşmazlıklarda incelemeyi “Koordinatör Hakem” yerine getirmekte⁴³⁶, dosya tamamlandığında heyet birlikte değerlendirdikten sonra kararlar oy çokluğu veya oy birliği ile alınmaktadır⁴³⁷. SK m. 30/15 ile hakem heyetinin çoğunlukla karar alacağı belirtilmiştir.

SK m. 30/16 gereğince hakemin görevlendirilmesinden itibaren azami dört ay içinde karar vermesi gerekse de bu süre tarafların açık ve yazılı onamları ile

⁴²⁹ BAĞATUR/ÖĞE s. 31.

⁴³⁰ KARAYAZGAN, s. 123.

⁴³¹ BAĞATUR/ÖĞE s. 33.

⁴³² BAĞATUR/ÖĞE s. 36.

⁴³³ BAĞATUR/ÖĞE s. 45.

⁴³⁴ BAĞATUR/ÖĞE s. 36; KARASU, s. 56.

⁴³⁵ KARAYAZGAN, s. 123.

⁴³⁶ BAĞATUR/ÖĞE s. 24.

⁴³⁷ KAYIHAN/GÜNERGÖK, s.262; KAYIHAN/SELANİK, s. 113.

uzatılabilir. Sigorta hakemi süresi içinde karar vermediği takdirde, uyuşmazlık yetkili Mahkeme tarafından görülür. Taraflarca süre uzatım anlaşması yapılmasına rağmen verilen ek sürenin de yeterli olmaması halinde ikinci bir ek süre üzerinde anlaşılması mümkündür⁴³⁸. Sigorta tahkimde süre uzatım konusu ileride inceleneceğinden burada kısaca değinilmekte yetinilmiştir.

STİY m. 16/10 ile de tarafların açık ve yazılı onamı ile uzatılmadığı takdirde hakemler görevlendirme tarihlerinden başlayarak dört ay içinde karar vermeleri gerektiği belirtilmiştir. Bunun yanında aynı bentte mücbir sebepler, beklenmeyen haller ve hakem listesinden silinde durumlarında başvuruları sonuçlandırmak üzere yeni sigorta hakemin görevlendirileceği ve bu hakemin görevlendirilmesinden itibaren dört ay içinde karar vermesi gerektiği dile getirilmiştir.

Sigorta tahkim uygulamasında sigorta hakemi kararları, uyuşmazlığın konusu, maddi ve hukuki gerekçeyi, davanın esası ve yargılama giderlerinden ibarettir.

Bu doğrultuda sigorta hakem veya hakem heyeti kararı şekil ve içerik açısından kıyasen HMK m. 436'ya uygun olmalıdır. Buna göre hakem kararları, hakem veya hakem kurulunun adı ve soyadını; tarafların ve varsa temsilci veya vekillerinin adı, soyadı, unvan ve adreslerini; kararın hukuki sebepleri ile birlikte gerekçesini; sıra numarası altında açık ve kesin bir şekilde taraflara yüklenen hak ve borçları ve yargılama giderlerini; karara karşı itiraz yolunun açık olup olmadığı, açık ise süresini; tahkim yeri ve karar tarihini; hakem veya hakem kurulu üyelerinin tamamı veya çoğunluğunun imzaları ve varsa karşı oy yazısını içermelidir.

Hakem hükmü, tereddüte yer vermeyecek biçimde, açık ve kat'i bir şekilde, şart içermeksizin, taraflara ait hakları ve borçları içermelidir⁴³⁹.

Hakem, kararını doğrudan taraflara bildirmez. Hakem, kararı, SK m. 30/16 uyarınca, taraflara bildirilmek üzere, Komisyon Müdürüne iletir. Aynı bent gereğince, Müdür, en geç üç iş günü içinde kararı taraflara bildirmekle yükümlüdür.

⁴³⁸ KARASU, s. 62; ULAŞ, s. 258.

⁴³⁹ TANRIVER, MUH, s. 448.

Hakem kararlarının kesinlik sınırı, SK m. 30/12’de beş bin Türk Lirası olarak belirtilse de güncel tutar sekiz bin Türk Lirasıdır⁴⁴⁰. Bu tutarın altındaki uyuşmazlıklar hakkındaki karar kesindir.

⁴⁴⁰ Güncel tutar için bkz: www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/04/20220416-9.htm (E.T.:22.09.2022)
Kanunda belirtilen parasal sınırlar güncellenmiştir.

B. SİGORTA TAHKİM YARGILAMASINDA UYGULANAN BİR TAKİM USUL İLKELERİ

Tezimizde pek çok kez değindiğimiz üzere HMK m. 424 uyarınca, tahkim uygulaması genelinde taraflar yargılama usulünü kararlaştırabilir veya herhangi bir tahkim kuralına yollama yapabilir. Sigorta tahkim yargılamasında uygulanan usul ilkeleri, hukuki dayanağını SK m. 30/22'nin HMK'ya atfında bulmaktadır.

Bununla birlikte, tahkimde tarafları ve hakemleri mutlak bağlayan, değiştirilemez usul ilkeleri de yer almaktadır⁴⁴¹. Yargıtay'da, hakem kararlarını denetlerken taraflarca getirilme, tarafların eşitliği, tasarruf ilkesi, hukuki dinlenilme hakkı gibi usul ilkelerini gözetmektedir⁴⁴². Bu usul ilkeleri, sigorta tahkim içinde mutlak geçerlilik taşımaktadır. Bu başlık altında aksi kararlaştırılamayan usul ilkelerine özellikle yer verilmek sureti ile tahkimde uygulanan irade serbestisi ilkesinin çerçevesinin oluşturulması amaçlanmıştır.

1. Tasarruf İlkesi

Tasarruf ilkesi, tarafların, dava konusu, başlangıcı, seyri, sona ermesi konusunda yetki sahibi olduklarını, dava hakkında serbestçe tasarruf edebildiklerini ifade eder⁴⁴³.

Tasarruf ilkesi, tahkim yargılamasında kendisine yer bulmaktadır⁴⁴⁴.

Bu ilke gereğince tahkim yargılaması kendiliğinden başlamaz⁴⁴⁵.

Tahkimde tarafların sulh, feragat veya kabul gibi işlemleri yapabilmesi de tasarruf ilkesinin bir görünümü niteliğindedir⁴⁴⁶. Aynı şekilde taraflarca getirilme

⁴⁴¹ ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 151; BUDAK/KARAASLAN, s. 77; GÖRGÜN/BÖRÜ/TORAMAN/KODAKOĞLU, s. 779; KAYIHAN/SELANİK, s. 106; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 601.

⁴⁴² Y. 15. HD. T. 11.07.2019, E. 2019/1234, K. 2019/3335 (Lexpera).

⁴⁴³ ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 98; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 182; POSTACIOĞLU, s. 156; TANRIVER, I. Cilt, s. 363.

⁴⁴⁴ GÖRGÜN/BÖRÜ/TORAMAN/KODAKOĞLU, s. 775; ÖZBAY, s. 79; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 602; POSTACIOĞLU, s. 1011; TANRIVER, MUH, s. 401.

⁴⁴⁵ ÖZBAY, s. 79; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 602; POSTACIOĞLU, s. 1011; TANRIVER, MUH, s. 401.

⁴⁴⁶ ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 152; BUDAK/KARAASLAN, s. 79; TANRIVER, MUH, s. 401.

ilkesi de tasarruf ilkesinin bir uzantısı olarak tahkimde geçerlilik taşımaktadır⁴⁴⁷. Bunun yanında taraflar, taraflarca getirilme ilkesi yerine, kendiliğinde araştırma ilkesinin uygulanması yönünde bir anlaşma yapabilirler⁴⁴⁸.

Tasarruf ilkesine istinaden başlayan tahkim yargılamasında, hakem, hukuk kurallarını kendiliğinden uygulamakla yükümlüdür.⁴⁴⁹ Aynı şekilde, hakem, delillerin takdirinde serbesttir⁴⁵⁰.

Sigorta tahkim özelinde de tasarruf ilkesi geçerli olup, tarafın tahkim yargılamasına usulüne uygun bir şekilde başvurması gerekmektedir.

2. Tarafları Eşitliği İlkesi

Tahkim yargılamasında da tarafların eşitliği ilkesi önemli bir yer tutmaktadır⁴⁵¹. Bu konuda aksi bir düzenleme yapılamayacağı gibi⁴⁵², bu ilkenin hakemler tarafından bertaraf edilmesi ihtimali dikkate alınarak; bu ilkeye aykırılık halinde hakemlerin reddi imkânı da öngörülmüştür⁴⁵³. Başka bir biçimde ifade etmek gerekirse, hakemlerin reddine ilişkin düzenleme özünde tarafların eşitliği ilkesine hizmet etmektedir⁴⁵⁴.

Bu doğrultuda ayrıca HMK m. 423 ile tahkimde tarafların eşit hak ve yetkilere sahip olduğu vurgulanmıştır. İBK ile de tarafların eşitliği ilkesine değinilmiştir⁴⁵⁵.

Kanunda düzenlenen sigorta hakemlerinin tarafsızlığı ve bağımsızlığı ilkeleri, sigorta hakemlerinin taraflardan herhangi birine ayrıcalık tanımaksızın eşit davranmasına ve adil karar vermesine yöneliktir⁴⁵⁶.

⁴⁴⁷ ÖZBAY, s. 79; POSTACIOĞLU, s. 1011; TANRIVER, MUH, s. 402.

⁴⁴⁸ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 602; POSTACIOĞLU, s. 1011.

⁴⁴⁹ GÖRGÜN/BÖRÜ/TORAMAN/KODAKOĞLU, s. 775; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 602; TANRIVER, MUH, s. 409.

⁴⁵⁰ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 602; TANRIVER, MUH, s. 408.

⁴⁵¹ GÖRGÜN/BÖRÜ/TORAMAN/KODAKOĞLU, s. 779; KAYIHAN/GÜNERGÖK s. 262; KAYIHAN/SELANİK, s. 113; ÖZBAY, s. 81; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 601; POSTACIOĞLU, s. 1011.

⁴⁵² ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 743; ÖZBAY, s. 81.

⁴⁵³ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 601.

⁴⁵⁴ ÖZBAY, s. 83.

⁴⁵⁵ YİBHKG. 19.6.2020 T. E. 2019/4, K. 2020/1 sayılı kararı (Lexpera).

⁴⁵⁶ KAYIHAN/SELANİK, s. 106.

3. Hukuki Dinlenilme Hakkı

Taraflar, tahkimde yargılama usulünü belirlerken hukuki dinlenilme hakkını dikkate almak ve bu hakkın zedelenmesinden kaçınmak zorundadır⁴⁵⁷. Zira, hukuki dinlenilme hakkı da özüne dokunulamayan haklardandır⁴⁵⁸.

Hukuki dinlenilme hakkının unsurları kapsamında: tarafların yargılama hakkında bilgi edinebilmeleri sağlanması; tarafa bilgilenilen konuda cevap ve delil sunma hakkı sağlanması; son olarak tarafların açıklamaları göz önüne alınarak açık ve somut gerekçelerle karar verilmesi gerekmektedir⁴⁵⁹.

HMK m. 423 tahkimde tarafların hukuki dinlenilme hakkına değinmiştir. Hukuki dinlenilme hakkının korunması kapsamında iddia ve savunmalar taraflara tebliğ edilmeli⁴⁶⁰, taraflar delil sunulabilmelidir⁴⁶¹. Bunun yanında taraflar, tebligat şeklini belirleyebilir⁴⁶². Tebligatın belirlenen usule uygun yerine getirilmesi hukuki dinlenilme hakkının korunması için yeterlidir⁴⁶³.

4. Taleple Bağlılık İlkesi

Taleple bağlılık ilkesi, mahkemenin karar verirken davacının talep ettiği konuda karar vermesi gerekliliğini ifade eder⁴⁶⁴. Bu sebeple davacının dava açarken açık bir ifade ile talebini ortaya koyması gerekmektedir⁴⁶⁵.

Taleple bağlılık ilkesi de tahkim yargılamasında geçerliliğini korumaktadır⁴⁶⁶. Bu ilke, tasarruf ilkesini tamamlarken, tarafların eşitliği ilkesinin yargılamadaki görünümü niteliğindedir⁴⁶⁷.

⁴⁵⁷ KAYIHAN/GÜNERGÖK s. 262; KAYIHAN/SELANİK, s. 113; ÖZBAY, s. 84; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 601; POSTACIOĞLU, s.1011.

⁴⁵⁸ ÖZBAY, s. 84.

⁴⁵⁹ ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 118; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 193; POSTACIOĞLU, s. 172; TANRIVER, I. Cilt, s. 395.

⁴⁶⁰ ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 795; GÖRGÜN/BÖRÜ/TORAMAN/KODAKOĞLU, s. 779; ÖZBAY, s. 84.

⁴⁶¹ BUDAK/KARAASLAN, s. 70; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 601; POSTACIOĞLU, s. 166.

⁴⁶² ÖZBAY, s. 84; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 602.

⁴⁶³ BUDAK/KARAASLAN, s. 70; GÖRGÜN/BÖRÜ/TORAMAN/KODAKOĞLU, s. 779; ÖZBAY, s. 84; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 602.

⁴⁶⁴ ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 156; BUDAK/KARAASLAN, s. 78; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 183; POSTACIOĞLU, s. 166; TANRIVER, I. Cilt, s. 420.

⁴⁶⁵ ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 156; BUDAK/KARAASLAN, s. 78; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 183; POSTACIOĞLU, s. 166.

Tahkimde taleple bağıllık ilkesinin geçerliğı kural olmakla birlikte, taraflar taleple bağıllık ilkesi yerine, hakeme veya hakem heyetine talep ile bağıllı kalmadan karar verebilme yetkisi vermiş ise, bu yöndeki anlaşma geçerli olmakta ve hakeme ve hakem heyetine taleple bağıllı kalmaksızın karar verebilme olanağı tanınmaktadır⁴⁶⁸.

Sigorta tahkim yargılamasında da taleple bağıllık ilkesi gözetilmektedir⁴⁶⁹. Dolayısıyla, sigorta hakemi ve hakem heyeti, talep gibi veya daha azına karar verebilmekte, talepten fazlasına veya talepten farklı bir konuya dair hüküm kuramamaktadır⁴⁷⁰. Bu sebeple, sigorta tahkim yargılamasında dava açarken talepler tek tek belirtilmeli ve açıkça faiz talep edilmelidir.

5. Dürüstlük İlkesi

TMK m. 2’de ifade edilen dürüstlük ilkesi, bu ilkenin görünümü ve uygulaması niteliğindeki hakkın kötüye kullanılması yasağı ile özel hukuk alanlarının tamamında geçerliliğı esas ilkelere biridir⁴⁷¹. Bu ilke, taraflar açısından dava hakkının ve usuli yetkilerinin kullanımındaki sınırları belirlemektedir⁴⁷². Örnek vermek gerekirse, davacının dava değeri küçük parça olarak belirlemek sureti ile davalıya birden fazla dava açması dürüstlük ilkesine aykırılıktır⁴⁷³.

Dürüstlük ilkesi, tahkim yargılamasında da değeri taşımaktadır⁴⁷⁴.

Taraflar tahkim yargılamasında da dürüstlük ilkesi ile bağıllı olduğundan haklarını kullanırken dürüst davranmak durumundadır. Taraflardan birinin dürüst davranmaması sonucunda kendi lehine hüküm kurulmasını sağlamış olması bir usul hilesi olarak karşımıza çıkar⁴⁷⁵.

⁴⁶⁶ ÖZBAY, s. 83; TANRIVER, MUH, s. 401.

⁴⁶⁷ TANRIVER, MUH, s. 402.

⁴⁶⁸ ÖZBAY, s. 83.

⁴⁶⁹ BAĞATUR/ÖGE, s. 31; Sigorta Tahkim Komisyonu İtiraz Hakem Heyeti Kararı, 2021/İHK-43709, T. 25.01.2022 (Lexpera).

⁴⁷⁰ BAĞATUR/ÖGE, s. 31.

⁴⁷¹ ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 125.

⁴⁷² ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 126.

⁴⁷³ ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 126.

⁴⁷⁴ GÖRGÜN/BÖRÜ/TORAMAN/KODAKOĞLU, s. 775; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 602; POSTACIOĞLU, s. 1011.

⁴⁷⁵ TANRIVER, MUH, s. 410.

Tahkim yargılamasında dürüstlük ilkesine aykırı davranarak lehe hüküm kurulmasının sağlanmış olması, HMK m. 443/2'nin aynı kanunun m. 375/h bendine atfı ile başlı başına yargılamanın iadesi sebeplerinden biri olarak kendisine yer bulmuştur. Bu düzenlemeden anlaşılmaktadır ki, dürüstlük ilkesine aykırılık gerek tahkimde gerek ise genel mahkemelerde görülen yargılamanın sıhhatine tesis etmekte ve belirlenen şartlar oluştuğunda yeniden yargılamaya bile sebep olabilecek düzeyde önemlidir. Bu düzenleme kapsamındaki davranışın hileli olup olmadığının takdirinde hakim serbesttir⁴⁷⁶. Örnek vermek gerekirse, davalının adresinin yanlış bildirilerek, yokluğunda karar verilmesinin ve hükmün kesinleşmesinin sağlanması hileli davranıştır⁴⁷⁷.

6. Gizlilik İlkesi

Tahkim yargılaması aleni değildir⁴⁷⁸.

Tahkim yargılamasında duruşmalarda gizlilik kapsamındadır⁴⁷⁹.

Bunun yanında, taraf aleniyeti kapsamında dosyaların ve belgelerin taraflarla paylaşılması esastır⁴⁸⁰.

Tahkim yargılamasında taraflar aleniyet ilkesinin uygulanması konusunda anlaşmaları halinde gizlilik ilkesi uygulanmaz.

Tahkimin gizlilik ilkesine tabi olması, ticari sırların ifşasını önlediğinden ticari uyumsuzluklar açısından cazibe oluşturmaktadır.

C. SİGORTA TAHKİMDE DELİLLERİN İKAMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Tahkim yargılamasında, aksine bir anlaşma olmadığı sürece, delillerin ikamesinde taraflarca getirilme ilkesi uygulanır⁴⁸¹. Bu ilke doğrultusunda iddia ve savunma tarafları, vakıaların ispatına dair delilleri sunmalıdır⁴⁸².

⁴⁷⁶ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 505.

⁴⁷⁷ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 505.

⁴⁷⁸ KAYIHAN/SELANİK, s. 54; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 594.

⁴⁷⁹ ÖZBAY, s. 86.

⁴⁸⁰ GÖRGÜN/BÖRÜ/TORAMAN/KODAKOĞLU, s. 775; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 602.

HMK m. 428/3'e göre, aksi yönde bir anlaşma olmadığı sürece, iddia ve savunmayı değiştirme ve genişletme yasağı uygulanmaz. Ancak hakem ya da hakem heyeti, bu işlemin geciktiğini, diğer taraf için adaletsiz bir şekilde büyük zorluğa neden olduğunu ve diğer halleri ve şartları gözeterek bu değişikliğe ya da genişletmeye izin vermeyebilir. İddia ve savunmayı değiştirme ve genişletme söz konusu ise, değiştirilen ve genişletilen vakıa için başkaca delil sunulabilir⁴⁸³.

HMK m. 428/2 ile tarafların dilekçelerinin eki olarak yazılı delillerini sunabileceği ve daha sonra sunacakları delilleri dilekçelerinde belirtebilecekleri düzenlenmiştir.

Hakem ya da hakem heyeti, tarafların eşitliği ilkesini gözeterek, tarafların dilekçelerinde belirtmekle yetindikleri deliller için taraflara, uygun bir süre verir⁴⁸⁴. Taraflar bu süre içinde delillerini ibraz etmezse, HMK m. 430/1-c uyarınca, tahkim yargılamasını sürdürerek mevcut delilleri dikkate alarak karar verir.

HMK m. 432 ile taraflardan birinin, hakem ya da hakem heyetinin izni ile delillerin toplanması konusunda Mahkemeden yardım talep edebileceği belirtilmiştir. Yardım talep edilebilecek mahkeme Asliye Ticaret Mahkemesidir⁴⁸⁵. Bu hükümden anlaşıldığı üzere, tahkim yargılamasında delillerin toplanmasını hakem ya da hakem heyeti veya taraf doğrudan Mahkemeden talep edemez⁴⁸⁶. Bahsedilen yardım, ancak tarafın talebi ve hakem ya da hakem heyetinin izni ile mümkündür⁴⁸⁷. Burada sözü edilen delillere, üçüncü kişide bulunan deliller veya üçüncü kişilerin keşfe katlanması hali ve hakem ve hakem heyetince doğrudan yapılması mümkün olmayan işler (tarafın yemin etmesi, tanıkları ve bilirkişinin celbi ...) dahildir⁴⁸⁸.

1. Sigorta Hakemlerinin Bilirkişinin Görüşüne Başvurması

Bilirkişi⁴⁸⁹, özel ve teknik bilgi donanımı ile maddi olaylar hakkında mahkemeye görüş bildiren kişidir⁴⁹⁰.

⁴⁸¹ TANRIVER, MUH, s. 439.

⁴⁸² TANRIVER, MUH, s. 439.

⁴⁸³ TANRIVER, MUH, s. 439.

⁴⁸⁴ TANRIVER, MUH, s. 439.

⁴⁸⁵ KAYIHAN/SELANİK, s. 127.

⁴⁸⁶ TANRIVER, MUH, s. 439.

⁴⁸⁷ TANRIVER, MUH, s. 439.

⁴⁸⁸ TANRIVER, MUH, s. 440.

⁴⁸⁹ Bilirkişi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz, ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 530 vd; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 406 vd.; POSTACIOĞLU, s. 734 vd; TANRIVER, I. Cilt, s. 892 vd.

Sigorta tahkimdeki bilirkişi görevlendirilmesine dair usul ve esaslara ilişkin Kanunda bir düzenlemeye gidilmemiş ancak hakeme bilirkişi seçme yetkisi, açıkça 2016 yılında STİY’de yapılan değişiklikle tanınmıştır. Bu değişiklikle STİY m. 16/12 uyarınca, sigorta tahkim yargılamasında, hakem veya hakem heyeti, hukuk dışında özel ve teknik bilgiye ihtiyaç duyulması halinde, talep üzerine ya da kendiliğinden bilirkişiden görüş alabilir.

Bilirkişiliğe dair değişikliğin ardından Sigorta Tahkim Komisyonu Bilirkişilik Yönetmeliği yayımlanarak, sigorta tahkim yargılamasında başvurulacak bilirkişilerin niteliği, başvurusu, kabulü, sicil ve listeye kaydı, görevlendirilmeleri, bilirkişilik ilkeleri, çalışma biçimi, denetimi, sicil ve listeden silinmesine dair usul ve esasların yer aldığı ayrıntılı alt düzenleme ile bilirkişi uygulaması geliştirilmiştir. Bunlarla birlikte, Kanundaki HMK atfına istinaden sigorta tahkim yargılamasında, HMK m. 431’in kıyasen uygulanmasıyla, hakem ya da hakem heyeti, talep halinde veya res’en, bir ya da birden çok bilirkişi seçebileceği gibi bilirkişi raporu da alabilir. Bahsedilen hükme göre, aksi yönde bir anlaşma olmadığı sürece, taleple ya da hakem veya hakem heyetinin lüzumlu görmesi halinde, yazılı ya da sözlü raporlarını sunduktan sonra bilirkişiler duruşmaya çağrılarak, taraflara bilirkişiye soru sorma imkanı sağlanabileceği gibi tarafların bizzat seçtiği özel bilirkişiyi de duruşmada dinletmesi mümkündür.

Sigorta tahkim uygulamasında, hakem veya hakem heyeti, bilirkişi incelemesine yönelik bir ara karar vermekte ve bu ara kararda, seçilen bilirkişiye ait bilgiler, bilirkişiye takdir edilen ücret ve bilirkişi ücretinin ödenmesi gereken süre belirtilmektedir⁴⁹¹. Bilirkişi ücretinin ödenmesine dair ara karar, süresinde taraflarca yerine getirilmezse, hakem veya hakem heyeti dosya kapsamındaki belgeler ile karar verir. Dosyadaki belgeler karar için yeterli değilse, başvuru, iddianın ispatlanamadığı gerekçesi ile reddedilir⁴⁹². Bilirkişi raporuna itiraz süresi, hakem veya hakem heyetinin ara kararında belirtilir, bu süre içinde rapora itiraz edilmesi mümkündür⁴⁹³.

⁴⁹⁰ ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 530; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 406; POSTACIOĞLU, s. 734; TANRIVER, I. Cilt, s. 893.

⁴⁹¹ BAĞATUR/ÖGE, s. 36.

⁴⁹² BAĞATUR/ÖGE, s. 36.

⁴⁹³ BAĞATUR/ÖGE, s. 45.

Sigorta tahkimde bilirkişi raporu nitelik açısından, yine SK m. 30/23 atfı ile HMK m. 282 gereğince takdiri delil niteliğindedir.⁴⁹⁴ Dolayısıyla sigorta hakemi, Mahkeme gibi bilirkişi raporunun değeriendirilmesinde serbesttir ve rapora uygun karar verebileceğı gibi gerekçesini belirterek rapora uymaksızın karar vermesi de mümkündür.

a. Bilirkişi Seçimi

Sigorta tahkimde, STİY m. 16/12'ye göre, Komisyon Başkanlığı tarafından, Kurumca ortaya konan esaslar gözetilerek, her yıl bilirkişi listesi oluşturulur ve hakem veya hakem heyeti, bu bilirkişi listesinden bilirkişi seçimini yapar. Yukarıda değinildiğı üzere, bilirkişi seçimi, ancak hukuki bilgiler haricindeki özel ya da teknik bilginin gereksinim duyulduğu hallerde söz konusu olmaktadır.

Bilirkişi Yönetmeliğinin m. 22/2 uyarınca, sigorta hakemi, görev verilecek bilirkişinin uzmanlık konusunu belirler. Bu kapsamda, işin niteliğı birden çok bilirkişinin atanmasını gerektiriyorsa, sigorta hakeminin, gerekçesini açıklamak suretiyle, birden çok bilirkişiye görevlendirmesi mümkündür. Buna göre uzmanlık alanına sahip bilirkişi sayınının birden çok olması durumunda, hakem adaleti gözeterek bilirkişi seçmekle yükümlüdür. Sigorta tahkimde uzmanlık alanları, Bilirkişilik Yönetmeliğı m. 16 ile sayılmıştır.

Bu yönetmelik ile adli bilirkişilik kurumundan ayrı, Komisyon nezdinde bir bilirkişi listesi oluşturulması mümkün kılınarak öncelikle bu listeden bilirkişi seçimine başvurulması gerektiğı belirtilmesiyle birlikte, belirlenen uzmanlık alanına sahip bilirkişi bulunmaması şartıyla, m. 22/4 gereğince, listede kaydı olmasa dahi, ilk olarak üniversitelerin ilgili bölümünden öğretim üyesi olan ya da bölge kurulu bilirkişi listesinde yer alan ya da meslek odasında kayıtlı olan kişilerin, bilirkişi olarak seçilme imkanı bulmaktadır.

STİY m. 16/12'nin son cümlesi ile fiilen sigorta hakemi ya da itiraz hakemi olanların bilirkişi listesinde olamayacağı belirtilmiştir.

Bilirkişi Yönetmeliğinin m. 22/5 gereğince, Komisyon, bilirkişi seçimi için bilişim sistemini kurar.

Bilirkişi ücret tarifesi de STİY m. 16/12 uyarınca, Kurum tarafından Komisyon Başkanlığının görüşü alınarak belirlenir.

⁴⁹⁴ BAĞATUR/ÖĞE, s. 38.

b. Bilirkişinin Yasaklılığı ve Reddi

STİY m. 16/12 ile hakemin yasaklılığı ve reddine dair hallerin, bilirkişi açısından da uygulanma alanı bulacağı belirtilmiştir. Buna göre, hakemin reddine dair STİY m. 17 ile hakemin uyuşmazlığa bakamayacağı hallerin düzenlendiği, STİY m. 18, hakem ile bilirkişi ve taraf ile bilirkişi arasındaki ilişki açısından, ayrı ayrı olmak üzere, kıyas yoluyla uygulanır⁴⁹⁵.

Öğretide, taraf ile bilirkişi arasında kıyasen uygulanan yasaklılık ve red halleri açısından, HMK m. 272 ile aynı doğrultuda bir düzenlemeye gidildiğine değinilmekle birlikte, hakem ile bilirkişi arasında kıyasen uygulanacak olan yasaklılık ve ret halleri açısından, hukuken korunmaya değer bir menfaat bulunmadığı, SK m. 30/19 ile hakemin tarafsızlığının temin edildiği ve sigorta tahkimin hızlı uyuşmazlık çözümü amacına ters düştüğü gerekçeleri ile haklı olarak eleştirilmiştir⁴⁹⁶. Aynı zamanda, STİY m. 16/12 gereğince hakemin yasaklılığı ve ret sebeplerinin bilirkişilere de uygulanması gerekliliği, hakem ile bilirkişi arasındaki tarafsızlığı temin etmektedir⁴⁹⁷. Hakem ve bilirkişi arasındaki ilişki açısından, onların uyuşmazlığın taraflarından birini temsil etmemekte oldukları, aksine uyuşmazlık çözümünde üstlendikleri roller açısından tarafsızlığı temsil etmekte oldukları, düzenlemeler ile bu tarafsızlığın temini sağlandığı ve karardan doğrudan menfaat temin etmedikleri dikkate alındığında, bu konuda yasaklılık ve ret hallerinin düzenlenmesine neden ihtiyaç duyulduğu anlaşılamamaktadır.

c. Bilirkişi İncelemesi ve Süresi

Sigorta tahkimdeki yargılama süresinin kısalığı dikkate alındığında, bilirkişi raporu temini için belirlenecek sürenin hem bilirkişiye, raporunu hazırlama olanağı sağlayacak kadar yeterli olması, hem de yargılama süresinin gereksiz bir şekilde bilirkişi de geçirilmesini önleyecek nitelikte olması gerekmektedir. Bunun yanında, öğretide sigorta tahkim yargılamasında bilirkişi incelemesi için geçirilen sürenin dört aylık tahkim süresine dahil edilmemesi gerektiği ileri sürülmüştür⁴⁹⁸.

⁴⁹⁵ Hakemin reddi ve çekilmesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. s. 77.

⁴⁹⁶ SEMERCİ VURALOĞLU, s. 290.

⁴⁹⁷ SEMERCİ VURALOĞLU, s. 290.

⁴⁹⁸ GÜNAY, s. 54.

Bilirkişi ücretinin ödenmesi halinde, dosya bilirkişiye tevdi edilir ve bilirkişi, Bilirkişilik Yönetmeliğinin m. 24'e göre, hakem veya hakem heyeti tarafından belirlenen süre içinde raporunu sunmalıdır. Bununla birlikte, işin mahiyeti açısından rapor için verilen süre bilirkişiye yeterli gelmezse, bilirkişinin talebiyle hakem tarafından ek süre tanınabilir.

Bilirkişilik Yönetmeliğinin m. 24/2 uyarınca, bilirkişi, makul bir mazeret ileri sürmeksizin süresi içinde raporunu sunmazsa, görevden alınarak dosya için yeni bir bilirkişi görevlendirilir. Bu kapsamda, dosyada görevlendirme yapan sigorta hakemi, ilk atadığı bilirkişiden, görevden almaya kadar yaptığı işlemleri açıklamasını ve dosyanın ekleriyle birlikte tam bir şekilde iade edilmesini ister. Görevden alınan bilirkişi, raporunu sunana dek başka bir dosyada bilirkişi olarak görevlendirilmez. Bilirkişiye görevlendiren hakem, durumu gecikmeksizin Komisyona bildirmelidir. Anılan yönetmeliğin m. 24/4 ile görevlendiren hâkim, gerekçesini açıklayarak, ilk bilirkişiye ödeme yapılıp yapılmayacağına dair karar vererek, Komisyona bildirimde bulunur. Bu madde kapsamında yapılan işlemler yönünden ilk bilirkişinin yasal ve cezai sorumlulukları saklı tutulmuştur.

Bilirkişilik Yönetmeliği m. 5 ile bilirkişilerin uyacakları temel ilkeleri kaleme alınmıştır. Buna göre, bilirkişiler, görevlerini ifa ederken dürüstlük kuralı ile yansız, nesnel ve bağımsız davranmalıdır. Bilirkişi, raporunda hukuki nitelme ve değerlendirmeden uzak kalmalı, uzmanlık, özel ya da teknik bilgi gerektiren konular haricinde açıklama yapmamalıdır. Bir diğer temel ilke olarak, genel bilgi ya da deneyimle veya hakemliğin gerektirdiği hukuki bilgiyle çözülebilen konular için bilirkişi görevlendirilemeyeceği belirtilmiştir. Bilirkişilik görevi, kısmi ve tam olarak devredilemez; bilirkişinin görevini bizzat ifa yükümlülüğü bulunmaktadır. Bir başka ilke olarak, tahkim yargılamasının gizliliği ilkesinin bir uzantısı mahiyetinde, bilirkişilere görevinden dolayı edindiği bilgi, belge ve sırlara dair gizlilik yükümlülüğü getirilmiş ve bu yükümlülüğün süre belirtilmeksizin görevin sona ermesinden sonra da devam edeceği düzenlenmiştir. Bilirkişi görevlendirilmeden önce, uzmanlık, özel ya da teknik bilgi gerektiren mesele, açıkça ortaya konulmalı, inceleme kapsamı ve sınırları açıkça gösterilmelidir. Son ilke olarak, aynı konuya dair bir defa rapor alınabileceği, raporda, eksik veya açık olmayan konular varsa ek

rapor alınabileceği ya da mecburi durumlarda başka bir bilirkişiden rapor alınabileceği düzenlenmiştir.

Bilirkişinin inceleme sonucunda oluşturduğu raporu, Bilirkişi Yönetmeliğinin m. 27/1 gereğince, gerekçeli, anlaşılır ve denetime uygun olmalıdır. Aynı maddenin üçüncü bendine göre, birden çok bilirkişi görevlendirilmişse ve bilirkişiler arasında görüş ayrılığı bulunuyorsa, görüşler, raporda ayrı ayrı açıklanabileceği gibi, ayrı bir rapor olarak da sunulabilir. Yine bahsi geçen maddenin son bendi gereği, bilirkişi raporunda ve sözlü açıklamalarında hukuki niteleme yapamaz ve görüş bildirmez.

2. Keşif

Keşif, mahkemenin dava konusu şey veya yeri, tarafların katılımı ile doğrudan inceleyerek bilgi ve kanaat edinmesidir⁴⁹⁹. Hakim, HMK m. 288/1 uyarınca, keşifte gerek gördüğü takdirde bilirkişi yardımı alabilir.

Sigorta tahkim yargılamasında açık hüküm bulunmasa da ihtiyari tahkim yargılamasında, HMK m. 425/2 ile taraflara önceden haber vermek kaydıyla keşif yapabileceğini belirtilmiştir.

HMK m. 431 gereği, hakem ya da hakem heyeti, talep halinde veya re'sen, bilirkişi raporu alabileceği gibi keşif de yapabilir. Hakem ya da hakem heyeti, re'sen veya talep üzerine yaptığı keşif esnasında gerekli görürse, tanık ve bilirkişi de dinleyebilir⁵⁰⁰.

Sigorta tahkimde hakemlerin keşif yapabileceğine dair Kanunda açık bir yetki bulunmasa da SK m. 39/23 hükmünün yollamasıyla HMK m. 431 uygulama alanı bulacaktır. Bu kapsamda, sigorta tahkim hakemlerinin keşif yapmasına engel bulunmamaktadır⁵⁰¹. Sigorta tahkim uygulamasında sigorta hakemleri bilirkişiye yetki vererek keşif kararı alabilmektedir⁵⁰².

⁴⁹⁹ ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 541; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 419; POSTACIOĞLU, s. 752; TANRIVER, I. Cilt, s. 1001.

⁵⁰⁰ TANRIVER, MUH, s. 442.

⁵⁰¹ KAYIHAN/SELANİK, s. 114.

⁵⁰² BAĞATUR/ÖGE, s. 48.

3. Tanık

Tanık⁵⁰³, uyuşmazlık konusu olaylara dayalı gözlemle edindiği bilgileri mahkeme huzurunda açıklayan ve davada taraf olmayan kişidir⁵⁰⁴. Tanık, gördüklerini ve duyduklarını anlatır⁵⁰⁵.

Sigorta tahkim yargılamasında hakemlerin sadece kendilerine verilen belgeler üzerinden karar verebileceği düzenlemesi ile yetinilmiş olması, öğretide sigorta hakemlerinin tanık dinleme yetkisinin olup olmadığına dair değerlendirme yapma gereğini doğurmuştur. Bu konuya dair öğretide yapılan değerlendirme sonucu, sigorta tahkimde hakem tarafından tanık dinlenebileceğine yönelik görüş oluşmuştur⁵⁰⁶.

Bununla birlikte Yargıtay, sigorta itiraz hakemleri tarafından, dosyada keşif yapılarak tanıkların ifadesine başvurulması sureti ile kapsamlı bir yargılamaya ihtiyaç duyulması gerekçesine dayanarak verilen dosyadan el çekme kararını onamıştır⁵⁰⁷.

HMK m. 441/ç bendi uyarınca tanıkların seyahat gideri ve masrafları tahkim yargılamasının gideri olarak sayılmıştır. Bu hükümden anlaşılacağı üzere tahkimde tanık dinlenmesi HMK gereğince mümkündür. Kanunda HMK'ya yapılan atıf gereği, sigorta tahkimde de tanık dinlenmesi mümkün hale gelmektedir.

4. Islah

Islah, yargılamada iddia ve savunmanın değiştirilmesi yasağının istisnası olarak tarafların iddia ve savunmayı dilekçeleri ile tamamen veya kısmen değiştirebilmeleridir⁵⁰⁸.

⁵⁰³ Tanık hakkında ayrıntılı bilgi için bkz, ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 881 vd; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 397 vd.; POSTACIOĞLU, s. 712 vd; TANRIVER, I. Cilt, s. 521 vd.

⁵⁰⁴ ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 881; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s.379; POSTACIOĞLU, s. 712; TANRIVER, I. Cilt, s. 521

⁵⁰⁵ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 397; POSTACIOĞLU, s. 712.

⁵⁰⁶ KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 512; KAYIHAN/SELANİK, s. 114; TANRIVER, MUH, s. 442.

⁵⁰⁷ Y. 4. HD. T. 28.03.2022, E. 2021/12312, K. 2022/5981 (Lexpera).

⁵⁰⁸ ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 418; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 307; POSTACIOĞLU, s. 537; TANRIVER, I. Cilt, s. 742.

Islah kurumu, kanun koyucu tarafından sigorta tahkim özelinde düzenlenmemiştir. Bu sebeple, sigorta tahkim açısından, Kanunda HMK'ya yapılan atıf doğrultusunda, HMK'nın ıslaha ilişkin hükümleri gündeme gelmektedir.

Islah, HMK m.176'de kendisine yer edinmiş olup bu maddeye istinaden taraflar yaptıkları usul işlemlerinin bir kısmını veya tamamını ıslah ederek değiştirme hakkına sahiptir. Yine bu madde ile ıslah bir kere kullanılmakla tükenen bir hak olarak düzenlenmiştir.

Sigorta tahkimde ıslah mümkündür⁵⁰⁹. HMK m. 177 ise, ıslahın, tahkikatın sonlanmasına kadar talep edilebileceğine değinir. Bu bağlamda sigorta tahkim uygulamasında ıslah hakkı, bilirkişi raporunun taraflara tebliğinden itibaren verilen süre içinde kullanılmaktadır⁵¹⁰. Özellikle belirsiz alacak davası ve kısmi dava söz konusu olduğunda, talep artırımı veya ıslah haklarının kullanılması kaçınılmazdır.

HMK m. 357/1 uyarınca istinaf aşamasında ıslah mümkün değildir. Ayrıca, YİBGK'ya göre, bozmadan sonra davanın yeniden ele alınması sırasından ıslah mümkün değildir⁵¹¹

D. SİGORTA TAHKİMDE GEÇİCİ HUKUKİ KORUMA TEDBİRLERİ

Tahkim yargılamasında hakemlerin geçici hukuki koruma tedbirlerine karar verme yetkisi bulunmaktadır. Bunun yanında geçici hukuki koruma tedbirleri için tarafların Mahkemeye başvurabileceği düzenlenmiş olup, bu hallerde, HMK m. 410 gereği yetkili ve görevli Mahkeme, tahkimin konusuna göre tahkim yeri Asliye Hukuk veya Asliye Ticaret Mahkemesidir.

⁵⁰⁹ KAYIHAN/SELANİK, s. 114.

⁵¹⁰ BAĞATUR/ÖĞE, s. 45.

⁵¹¹ YİBGK 04.902.1948, 10/3-RG, 17.06.1948 S.6934, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/6934.pdf> ;
bu kararın değiştirilmesinin gerek olmadığına dair YİBGK T. 06.05.2016, E. 2015/1, K. 2016/1, 1-RG, 23.03.2017, S.30016 (Legalbank).

Geçici hukuki koruma tedbirlerinin kapsamına masraflar için teminat gösterilmesine karar verme yetkisinin dahil olup olmadığı uluslararası düzeyde tartışmalı olsa da Almanya, Fransa, İsviçre gibi hukuk sistemlerinde, masraflar için teminat gösterilmesine karar verilmesi yetkisinin, geçici hukuki koruma tedbirleri kapsamında olduğu kabul edilmektedir⁵¹².

1. İhtiyati Tedbir

Hakem veya hakem heyetinin, SK m. 30/23 atfı ile HMK m. 414'e göre taraflardan birinin talebi ile ihtiyati tedbir kararı vermesi mümkündür. Bahsi geçen madde uyarınca, hakem veya hakem heyeti, uygun bir teminat verilmesi kaydıyla ya da teminatsız olarak ihtiyati tedbir kararı verebilir Aynı maddenin ikinci bendine göre, hakem veya hakem heyeti tarafından verilen ihtiyati tedbir kararının icrası için Mahkeme tarafından, geçerli bir tahkim sözleşmesinin var olup olmadığına dair denetim de yapılarak, icra edilebilirliğine karar verilmesi gerekmektedir.

HMK m. 414/3 gereğince, ihtiyati tedbir kararı için Mahkemeye başvurulabilecek haller; hakem ve hakem kurulunun veya taraflarca görevlendirilen kişinin vaktinde veya etkin olarak hareket edemeyecek olması, hakem veya hakem heyetinden izin alınmış olması veya tarafların bu konuda yazılı olarak anlaşmış olmasıdır. Bu bentteki, “ *taraflarca görevlendirilecek bir başka kişi*” ön hakemdir⁵¹³.

HMK m. 414/4 ile, taraflardan birinin talebi doğrultusunda, tahkim başvurusu öncesi ya da tahkim yargılaması esnasında Mahkeme tarafından verilen ihtiyati tedbir kararının, kararda aksi belirtilmedikçe, hakem veya hakem heyetinin kararının icra edilebilir olmasıyla veya hakem veya hakem heyetinin davanın reddine karar vermesi durumunda kendiliğinden ortadan kalkacağı düzenlenmiştir. İlgili maddenin beşinci bendi ile Mahkemenin verdiği ihtiyati tedbir kararının değiştirilmesi veya ortadan kaldırılması yetkisi hakem veya hakem heyetine tanınmıştır.

Taraflardan biri, Mahkemeden ihtiyati tedbir kararı almışsa, HMK m. 426/2 uyarınca tahkim davasını iki hafta içinde açmazsa ihtiyati tedbir re'sen ortadan kalkar.

⁵¹² EFEÇİNAR SÜREL, s.40.

⁵¹³ ÖZBAY, s. 112; TANRIVER, MUH, s. 380.

Bunlarla birlikte sigorta tahkim yargılamasında hakem veya hakem heyetinin ihtiyati tedbir kararına dair bir uygulaması bulunmamaktadır⁵¹⁴.

Son olarak ihtiyati tedbirin bir görünümü niteliğindeki ihtiyati hacze değinme gereği duyulmuştur. İhtiyati haciz kararını verme yetkisi, Mahkemeye ait olduğundan hakemler tarafından ihtiyati haciz kararı verilmesi mümkün değildir⁵¹⁵.

Taraflardan biri, Mahkemeden ihtiyati haciz kararı almışsa, HMK m. 426/2 uyarınca tahkim davasını iki hafta içinde açmazsa ihtiyati haciz re'sen ortadan kalkar.

2. Delil Tespiti

Hakem veya hakem heyetinin, SK m. 30/23 atfı ile HMK m. 414'e göre taraflardan birinin talebi ile delil tespiti kararı vermesi mümkündür. Bununla birlikte uygulamada sigorta tahkim yargılamasında delil tespitine yönelik kararlara rastlanılmamaktadır.

HMK m. 414/3 gereğince, delil tespiti için Mahkemeye başvurulabilecek haller; hakem ve hakem kurulunun veya taraflarca görevlendirilen kişinin vaktinde veya etkin olarak hareket edemeyecek olması, hakem veya hakem heyetinden izin alınmış olması veya tarafların bu konuda yazılı olarak anlaşmış olmasıdır. Bu bentteki, “ *taraflarca görevlendirilecek bir başka kişi* ” ön hakemdir⁵¹⁶.

⁵¹⁴ BAĞATUR/ÖĞE s. 46; KARAYAZGAN, s. 124.

⁵¹⁵ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 605; KAYIHAN/SELANİK, s. 133.

⁵¹⁶ ÖZBAY, s. 112.

E. SİGORTA TAHKİMDE YARGILAMANIN SÜRESİ

Sigorta tahkim için öngörülen azami yargılama süresi, HMK ile düzenlenen azami yargılama süresine oranla oldukça kısadır. Bu durum sigorta tahkimi Mahkeme yargılaması ya da HMK kapsamındaki tahkim karşısında cazip kılsa, yargılama süresi yargısal temek hakların kullanımı açısından kısa olması nedeniyle eleştirilmiştir⁵¹⁷. Çalışmamızın bu bölümünde sigorta tahkimde yargılama süresi, yargılama süresinin aşılması ve uzatılması konuları üzerinde durulacaktır.

1. Yargılama Süresi

SK m. 30/16 ile hakemlerin ilk derece yargılamasının süresi görevlendirildikleri tarihten itibaren dört ay olarak belirlenmiştir. Hükümde hakemlerin görevlendirildikleri tarihten bahsetse bile burada anlaşılması gereken, görevlendirildiklerinin ilgili hakeme bildirilmesinden itibaren olmalıdır⁵¹⁸.

SK m. 30/12 ile kesinlik sınırını aşan hakem kararlarına itiraz halinde işin itiraz hakem heyetine tevdiinden itibaren iki ay içinde karar verileceği belirtilmiştir. Sigorta Tahkim Komisyonu tarafından yayınlanan 2019 yılı faaliyet raporuna göre, sigorta hakemleri dosyanın tevdiinden itibaren ortalama 79 günde karar vermiştir⁵¹⁹.

Güncel değerler dikkate alındığında sigorta tahkime yapılan başvurulardan on beş bin liraya kadar olan uyuşmazlıklar için azami dört ayda kesin karar elde edilebilmektedir. İtiraz halinde ise on beş bin ile iki yüz otuz sekiz bin yedi yüz otuz liraya kadar olan uyuşmazlıklar için azami altı ayda kesin karar edinilebilir. Sigorta tahkimde uygulanan güncel parasal sınırlar, HMK'ya göre güncel parasal sınırlar ile eşdeğerde arttırılmıştır. HMK'ya göre istinaf için parasal sınır on yedi bin yedi yüz otuz, temyiz için parasal sınır ise iki yüz otuz sekiz bin yedi yüz otuz olarak güncellenmiştir. Parasal sınırlarda sigorta tahkim açısından HMK açısından uygulanan parasal sınırlardan daha düşük oranların belirlenmesi gerektiği kanısındayız. Bu halde, sigorta tahkim hak arama özgürlüğünün kullanımı noktasında mahkemelerden daha cazip kılınmış olurdu.

⁵¹⁷ YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Kanun Yolları, s. 537.

⁵¹⁸ KARASU, s. 61.

⁵¹⁹ Bkz. s. 29: <http://www.sigortatahkim.org.tr/files/2019yilifaaliyetraporu.pdf> (E.T:08.05.2023)

2019 yılı istatistiklerine göre Asliye Ticaret Mahkemesinde görülen davalar ortalama 547 günde sonuçlanmaktadır⁵²⁰. 2019 yılı istatistiklerinde Bölge Adliye Mahkemelerinin ortalama karar verme süresi belirtilmese de itiraz hakem heyetinin karar verme süresi olan iki ayı rahatlıkla aştığı bilinen bir gerçektir.

Somut durum karşılaştırmalı olarak ortaya konulduğunda sigorta tahkim yargılamasının bir tahkim yargılamasından beklenen serilikte olduğu ve hakkın temini noktasında bir mağduriyet doğurmaktan uzak, adli yargıya göre kısa süren yargılama faaliyeti ile tercih edilebilir nitelikte olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

2. Sürenin Uzatılması ve Aşılması Hali

Sigorta tahkimde hakemlerin karar verme süreleri olan dört ayı aşmaları halinde, SK m. 30/16 uyarınca, uyuşmazlık yetkili Mahkemede çözülür.

Aynı bent ile hakem yargılamasına dair azami sürenin, her iki tarafın açık ve yazılı onayıyla uzatılabileceği belirtilmiştir. Taraflarca süre uzatım anlaşması yapılmasına rağmen verilen ek sürenin de yeterli olmaması halinde ikinci bir ek süre üzerinde anlaşılması mümkündür⁵²¹.

Süre uzatım anlaşmasındaki ek sürenin belirli bir süre olması gerekmektedir⁵²². Tahkim süresinin uzatılmasına dair anlaşma tahkim için öngörülen sürenin içinde yapılmalıdır⁵²³. Zira, süre dolduktan sonra yapılan süre uzatımı, ortadan kalkan tahkim anlaşmasına etki etmez⁵²⁴. Taraflardan birinin onay vermemesi ihtimaline Kanunda yer verilmemiş olması sebebiyle bir görüşe göre, tarafların süre uzatım konusunda mutabık olmaması halinde, SK m. 30/23'ün atfıyla HMK m.427/2 uygulanmalı ve taraflardan birinin talebi ile Mahkemeden tahkim süresi uzatım kararı alınabilmelidir⁵²⁵.

⁵²⁰ <https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/22420211427211062020170359HizmeteOzel-2019-bask%C4%B1-%C4%B0SA.pdf> (E.T.:14.10.2022)

⁵²¹ KARASU, s. 62; ULAŞ, s. 258.

⁵²² KARASU, s. 62; ÖZTEK, Yargılama Usulü, s. 347; ULAŞ, s. 258.

⁵²³ ÖZBEK, AUÇ, 2. Cilt, s. 1007.

⁵²⁴ ÖZTEK, Yargılama Usulü, s. 347.

⁵²⁵ SEMERCİ VURALOĞLU, s. 291; ULUSOY, s. 243; YEŞİLOVA ARAS/YELİŞOVA, Kanun Yolları, s. 537; YEŞİLOVA ARAS/YELİŞOVA, Ayırdedici Özellik, s. 349.

F. SİGORTA TAHKİME SON VEREN TARAF İŞLEMLERİ

Sigorta tahkime son veren taraf işlemlerine Kanunda yer verilmemiştir. Pek çok kez dile getirdiğimiz üzere, SK m. 30/23 atfı ile Kanunda yer verilmeyen durumlara HMK hükümlerinin kıyasen uygulanır.

Dolayısı ile çalışmamızın bu bölümünde HMK'nin ilgili maddelerinin sigorta tahkim yargılamasına uygulanmasına yer verilecektir.

1. Feragat

HMK m. 307'ye göre davadan feragat davacının talebinin bir kısmından ya da tamamından vazgeçmedir.

Tahkim yargılamasında da uygulanan tasarruf ilkesi gereği feragat mümkündür⁵²⁶.

Sigorta tahkim özelinde, SK m. 30/23 atfı ile HMK'da yer alan feragat hakkı sigorta tahkimde de kendisine yer bulmaktadır⁵²⁷. Başvuranın, davadan feragat etmesi halinde HMK m. 312 ve m. 326 gereğince talebin reddi ile yargılama giderlerine karar verilir. Feragat halinde yargılama ret kararı ile sonlandığı için yargılama giderleri de feragat edene yüklenir.

2. Kabul

HMK m. 308'e göre davayı kabul, davalının davaya kısmen ya da tamamen muvafakat etmesidir.

Davanın kabulü tahkim yargılamasında da mümkündür⁵²⁸.

Sigorta tahkim uygulamasında, SK m. 30/23 atfı ile HMK'da yer alan kabul kurumu sigorta tahkimde de yer almaktadır⁵²⁹. Sigorta tahkim yargılamasında hakem

⁵²⁶ ÖZBAY, s. 129.

⁵²⁷ BAĞATUR/ÖĞE s. 49 KAYIHAN/SELANİK, s. 114.

⁵²⁸ ÖZBAY, s. 129.

⁵²⁹ BAĞATUR/ÖĞE s. 49; KAYIHAN/SELANİK, s. 114.

incelemesi aşamasında sigorta şirketinin talebi kısmen veya tamamen kabul ederek başvurana ödeme yapması söz konusu olabilmektedir⁵³⁰. Bu durumda, uyuşmazlık değerinin tamamı ödenmekte ise başvuru konusuz kalmakta, bir bölümü ödenmekte ise ödenmeyen bölüm için yargılamaya sürdürülmektedir⁵³¹.

Sigorta tahkimde, sigorta kuruluşunun talebi kabul etmesi halinde HMK m. 312 gereğince, aleyhine yargılama giderlerine karar verilir. Sigorta kuruluşu uyuşmazlık değerinin tamamı kabul edilmişse, tüm yargılama giderleri, kısmen kabul edilmişse kabul/ret oranına göre belirlenen yargılama giderinden sorumlu olacaktır⁵³².

3. Sulh

Sulh, HMK m. 313/1 uyarınca, dava esnasında tarafların anlaşarak dava konusu çekişmenin bir kısmına veya tamamına son vermesidir. Sulhun konusu tarafların üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabileceği uyuşmazlıklardır⁵³³. Şarta bağlı yapılabilse de sulhun şartı hükümde yer alamaz⁵³⁴. Bu durumda tarafların davaya son verme iradeleri gözetilerek “karar verilmesine yer olmadığına” karar verilir⁵³⁵.

Sulh kurumunun feragat ve kabul kurumlarından farkı, şarta bağlı olarak yapılabilmesidir⁵³⁶.

Sulhun feragat ve kabulden bir diğer farkı tek taraflı irade açıklaması olmayıp karşılıklı anlaşma olmasıdır⁵³⁷. Sulh, davacının talebinden kısmen feragat etmesi ve davalının ise feragat edilmeyen kısmı kabul etmesiyle ortaya çıkan anlaşmadır⁵³⁸. HMK m. 314 ile sulhun hüküm kesinleşinceye kadar yapılabilceği düzenlenmiştir.

⁵³⁰ BAĞATUR/ÖĞE s. 51.

⁵³¹ BAĞATUR/ÖĞE s. 51.

⁵³² BAĞATUR/ÖĞE s. 51.

⁵³³ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 436; POSTACIOĞLU, s. 805.

⁵³⁴ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 436; POSTACIOĞLU, s. 805.

⁵³⁵ GÖRGÜN/BÖRÜ/TORAMAN/KODAKOĞLU, s. 602; KURU, s. 1096.

⁵³⁶ ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 584; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 436.

⁵³⁷ ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 583.

⁵³⁸ ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 538; GÖRGÜN/BÖRÜ/TORAMAN/KODAKOĞLU, s. 602; KURU, s. 1089; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 436; POSTACIOĞLU, s. 804; ÖZBAY, s. 130.

Tahkim yargılaması esnasında sulh yapılması mümkündür. Tahkim yargılaması sırasında taraflarca yapılan sulh tahkim yargılamasına son verir⁵³⁹.

Sigorta tahkim açısından, HMK m. 434 gereğince, sigorta tahkim yargılaması sırasında taraflar sulh olursa, tahkim yargılaması son bulur⁵⁴⁰ ve tarafların anlaşmaları, ahlaka ve kamu düzenine aykırılık teşkil etmiyorsa veya anlaşma içeriği tahkime elverişli bir konu ise, sulh anlaşması hakem kararı olarak tespit edilir⁵⁴¹.

HMK m. 442/5 uyarınca, hakem veya hakem heyeti yargılamayı sona erdiren ya da sulhu tespit eden kararlarında yargılama giderlerine yer verir. Sulh sözleşmesi, hakem veya hakem heyeti tarafından karar olarak tespit edilebilmesine rağmen bu tespit hükmü edinilmeden sulh sözleşmesi ile yetinilmesi halinde, sözleşmeye aykırılık ortaya çıkarsa uyuşmazlık için yeniden dava açılması söz konusu olur⁵⁴².

⁵³⁹ KURU, s. 1896.

⁵⁴⁰ KAYIHAN/GÜNERGÖK, s.262.

⁵⁴¹ KAYIHAN/GÜNERGÖK, s.262; KAYIHAN/SELANİK, s. 113, 114.

⁵⁴² ÖZBAY, s. 130.

G. SİGORTA TAHKİMDE YARGILAMA GİDERLERİ VE VEKALET ÜCRETİ

Tahkimde yargılama giderleri, HMK m. 441 de belirtilmiştir. Bu maddeye istinaden tahkim yargılaması giderleri; hakemlerin ve hakem sekreterliğinin ücreti, hakemlerin yolculuk giderleri ve diğer masrafları, bilirkişi ve yardımı alınan diğer kişilerin ücreti, keşif masrafları, hakemlerin kabulü miktarınca tanıkların yolculuk giderleri ve diğer masrafları, vekil ile temsil halinde lehine karar verilenin vekalet ücreti, mahkeme yardımı halinde yargı harçları, tahkime ait tebligat masraflarıdır.

HMK m. 442/4 gereğince, taraflarca kararlaştırılmadığı sürece, hakemler, res'en yargılama giderlerine karar verir. Aynı bende göre, haksız olan taraf yargılama giderlerinden sorumlu tutulur veya tarafların kısmen haklı olma durumu varsa, yargılama giderleri haklılık oranına göre bölünür. HMK m. 442/5 ile hakem ya da hakem heyetinin yargılamaya son veren veya sulhu tespit eden kararlarında da yargılama giderlerinin gösterileceği belirtilmiştir.

Hakem ücreti, tahkim kurumunun ücreti, bilirkişi ücreti, davayı kazanan tarafın vekilinin vekalet ücreti, tahkim masrafları kapsamında değerlendirilmektedir⁵⁴³. Tahkim yargılaması, kısmen kabul ile sonuçlanırsa, yargılamanın masrafları, haklılık oranı dikkate alınarak taraflar arasında bölünür⁵⁴⁴.

Sigorta tahkim yargılamasında yargılama giderlerinden sorumluluk açısından SK m. 30/23 atfı ile HMK m. 326 uygulanmaktadır⁵⁴⁵. Buna göre haksız olan taraf yargılama giderlerinden sorumludur⁵⁴⁶. Sigorta tahkim yargılamasında, kısmen haklı olanlar arasında ise yargılama gideri haklılık oranına göre paylaştırılır⁵⁴⁷.

Başvurunun hakeme yöneltilmesinden sonra sigorta kuruluşu tarafından başvurana kısmi ödeme yapıldığı takdirde, başvuruya sigorta kuruluşunun neden

⁵⁴³ EFEÇİNAR SÜRAL, s.37.

⁵⁴⁴ EFEÇİNAR SÜRAL, s.38.

⁵⁴⁵ BAĞATUR/ÖĞE s. 58.

⁵⁴⁶ BAĞATUR/ÖĞE s. 58.

⁵⁴⁷ BAĞATUR/ÖĞE s. 58.

olması sebebi ile sigorta kuruluşu aleyhine hükmedilecek yargılama giderleri ve vekalet ücreti açısından ödenen miktar da dikkate alınmalıdır⁵⁴⁸.

HMK m. 312 uyarınca, kabul halinde sigorta şirketi aleyhine yargılama giderlerine karar verilir. Kısmen kabul söz konusu ise kabul/ret oranına göre yargılama giderlerine karar verilir⁵⁴⁹.

HMK m. 312'ye göre, sigorta tahkimde, feragat eden taraf aleyhine yargılama giderleri ve vekalet ücretine hükmedilir. Feragat, talebin bir kısmı hakkında ise yargılama giderleri ve vekalet ücreti belirlenirken, feragat edilen kısım dikkate alınır.

Sigorta tahkim yargılaması sulh ile sona ererse yargılama giderlerine sulh anlaşmasında yer verilmiş ise buna göre karar verilir⁵⁵⁰. Taraflar, raportör inceleme aşaması başlamadan sulh sebebi ile başvuruyu geri alırsa, başvuru ücretinin yüzde doksanı geri verilir ve henüz hakem aşamasına geçilmediğinden vekalet ücretine hükmedilmez⁵⁵¹. Yargılama giderleri, sulh anlaşmasına konu edilmemişse, hakem veya hakem heyeti gerekirse taraflara bu konuda da anlaşmaları için süre verir⁵⁵². Taraflar yargılama giderlerinde anlaşamazlarsa, hakem veya hakem heyeti, sulh anlaşmasını gözeterek yargılama giderlerini paylaşır⁵⁵³.

Sigorta tahkim yargılamasında vekalet ücreti yargılama giderlerinden sayıldığından ayrıca talep edilmese de hakem kendiliğinden vekalet ücretine karar vermelidir⁵⁵⁴.

⁵⁴⁸ BAĞATUR/ÖĞE s. 59.

⁵⁴⁹ BAĞATUR/ÖĞE s. 51.

⁵⁵⁰ BAĞATUR/ÖĞE s. 50.

⁵⁵¹ KAYIHAN/SELANİK, s. 161.

⁵⁵² BAĞATUR/ÖĞE s. 50.

⁵⁵³ BAĞATUR/ÖĞE s. 50.

⁵⁵⁴ BAĞATUR/ÖĞE s. 52.

H. SİGORTA TAHKİMDE VEKALET ÜCRETİ SORUNUNUN İNCELENMESİ

Yukarıdaki başlık altında da değindiğimiz üzere, sigorta hakemleri tarafından verilen kararda yargılama gideri sayılan vekalet ücretinden, bir tarafın sorumlu tutulması gerekmektedir.

Sigorta tahkim yargılamasında talebin tamamen kabulü halinde başvuran lehine vekalet ücreti, AAÜT'ye göre hesaplanarak belirlenmektedir⁵⁵⁵. Sigorta tahkim yargılamasında vekalet ücreti sorunu talebin kısmi veya tamamı reddedildiğinde ortaya çıkmaktadır. Bu noktada sigorta tahkimde talebin kısmi veya tamamı reddedildiğinde vekalet ücreti konusunda ortaya çıkan sorun yasal düzenlemeler, öğreti ve uygulama dikkate alınarak incelenmiştir.

Sigorta tahkiminde talebinin bir kısmı veya tamamı reddedilenler aleyhine, SK m. 30/17 ile AAÜT ile belirlenen vekalet ücretinin beşte birine hükmedileceği düzenlenmiştir.

STİY m. 16/13 ile vekil ile temsilde taraflar aleyhine hükmedilecek vekalet ücreti, AAÜT'de Asliye Ticaret Mahkemelerindeki işler için hesaplanan vekalet ücretinin beşte biri olarak belirtilmiştir.

Kanun ile sadece başvuran aleyhine hükmolunacak vekalet ücreti düzenlenmişken, bu düzenlemeye aykırı olarak STİY ile her iki taraf aleyhine hükmolunacak vekalet ücreti düzenlenmiştir. Bu durumda kanunlar hiyerarşisi gereği yönetmelik hükmü yok sayılarak Kanun uygulanır⁵⁵⁶.

Bahsedilen düzenlemelerle birlikte, 2016 yılında AAÜT'ye sigorta tahkim komisyonunda hükmedilecek vekalet ücretine dair düzenlemeye ilk defa yer verilmiştir. Bu düzenlemenin güncel hali AAÜT m. 17/2'de yer almakta olup, anılan maddede sigorta tahkim komisyonlarında, asliye mahkemeleri için öngörülen maktu

⁵⁵⁵ BAĞATUR/ÖĞE s. 56-57.

⁵⁵⁶ YİBBGK. 22.3.1996 T. E. 1993/5, K. 1996/1: kanuna aykırı yönetmeliğin yok sayılmasına dair içtihat birleştirme kararı (Legalbank).

vekalet ücretinin altında kalmamak kaydı ile nispi vekalet ücretine hükmedileceğine, talebinin bir kısmı veya tamamı reddedilenler aleyhine bu tarife göre hesaplanan ücretinin beşte birine hükmedilebileceğine, konusu para ile ölçülemeyen işlerde asliye mahkemeleri için öngörülen maktu ücrete hükmedileceğine, talebinin bir kısmı veya tamamı reddedilenler aleyhine maktu ücretin beşte birine hükmedileceğine, sigorta tahkim komisyonunca hükmedilen vekalet ücretinin kabul veya reddedilen tutardan fazla olamayacağına yer verilmiştir. Görüldüğü üzere sigorta tahkim komisyonlarında hükmedilecek vekalet ücreti hakkında AAÜT’de Kanun ile uyumlu fakat bu kanundan daha geniş bir düzenlemeye yer verilmiştir.

Talebinin bir kısmı veya tamamı reddedilenler ifadesinden anlaşılması gereken sigorta tahkime başvurularındır⁵⁵⁷. Davalı konumundaki sigorta şirketlerinin, savunma yapmakla yetindiği ve karşı dava ikame etmesi mümkün olmadığından, vekalet ücretine dair bu hükmün onlar lehine uygulanması mümkün değildir⁵⁵⁸. Kanaatimiz de kısmi vekalet ücretinin, talep edenin başvuran olması sebepleriyle, sigorta şirketleri lehine uygulanmaması gerektiği yönündedir. Sigorta tahkim yargılaması sonunda talebin kısmen veya tamamen reddi halinde başvuruların vekalet ücretinin beşte birinden sorumlu tutulmasıyla, başvurular lehine adeta bir ayrıcalık tanınmış ve sigorta tahkime başvurunun cazibesi arttırılmıştır. Bunun yanında, bu kısmi vekalet ücretinin, her iki tarafa uygulanabileceği görüşü mevcuttur⁵⁵⁹.

Uygulamada, çoğunlukla, sigorta hakemleri kararlarında talebin kabulü halinde başvuran lehine tam vekalet ücretine hükmetmektedir⁵⁶⁰. Bu halde sigorta hakemleri, karar tarihinde yürürlükte olan AAÜT’yi dikkate alarak başvuran lehine tam vekalet ücretine yönelik hüküm kurmaktadır⁵⁶¹. Kısmen veya tamamen ret halinde ise, sigorta hakemleri, sigorta şirketleri lehine SK m. 30/17 uyarınca 1/5 oranında vekalet

⁵⁵⁷ BAĞATUR/ÖGE, s. 53; KARASU, s. 66; KAYIHAN/ÜNLÜTEPE, Vekalet Ücreti, s. 121; KAYIHAN/SELANİK, s. 158; YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Kanun Yolları s.539; YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Ayırdedici Özellik, s.351.

⁵⁵⁸ KARASU, s. 67; KAYIHAN/ÜNLÜTEPE, Vekalet Ücreti, s. 122; KAYIHAN/SELANİK, s. 158; YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Kanun Yolları s.539; YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Ayırdedici Özellik, s.351.

⁵⁵⁹ KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 513; ÖZDAMAR, s. 849.

⁵⁶⁰ Sigorta Tahkim Komisyonu İtiraz Hakeme Heyeti Kararı, Karar No: 2021/İHK-28774, 15.09.2021; Sigorta Tahkim Komisyonu Hakem Kararı, Karar No:2021/138857, 25.09.2021; Sigorta Tahkim Komisyonu Hakem Kararı, Karar No:2018/19028, 25.03.2018; Sigorta Tahkim Komisyonu Hakem Kararı, Karar No:2015/983, 08.09.2015 (Lexpera).

⁵⁶¹ Sigorta Tahkim Komisyonu Hakem Kararı, Karar No:2021/34833, 30.03.2021 (Lexpera).

ücretine hükmetmektedir⁵⁶². Bununla birlikte, kimi sigorta hakemleri, taraf sıfatı fark etmeksizin, 1/5 oranındaki vekalet ücretine hükmetmektedir.

Yargıtay'da kararında tam veya kısmi kabul halinde davacı lehine vekalet ücretinin belirlenmesi açısından SK m. 30/17'ye göre 1/5 oranında değil, AAÜT'nin ilgili maddesine göre tam vekalet ücretine karar verilmesi gerektiğine değinmiştir⁵⁶³. Bu kararda Yargıtay, SK m.30/17'ye göre 1/5 oranında hükmedilecek vekalet ücretinin kısmen veya tamamen ret halinde davalı lehine uygulanması gerektiğini de ortaya koymuştur. Sigorta hakemleri de ağırlıklı olarak, Yargıtay'ın bu yöndeki kararı doğrultusunda hüküm kurmaktadır. Buna rağmen, Yargıtay'ın aksi yönde kararları da bulunmaktadır⁵⁶⁴. Yargıtay Daireleri arasında bu konuda içtihat farklılığı bulunmaktadır. Uygulama farklılıklarının giderilmesi adına bu konuda açık bir düzenlemenin yapılması gerektiği ortadadır.

Sonuç olarak sigorta tahkim yargılamasında, kısmen veya tamamen kabul halinde başvuran taraf lehine AAÜT dikkate alınarak tam vekalet ücretine, kısmen veya tamamen ret halinde riski üstlenen taraf lehine SK m. 30/17 dikkate alınarak beşte bir oranında vekalet ücretine karar verilmesi uygundur⁵⁶⁵.

⁵⁶² Sigorta Tahkim Komisyonu Hakem Kararı, Karar No:2016/18167, 24.06.2016.; Sigorta Tahkim Komisyonu Hakem Kararı, Karar No:2016/16379, 08.06.2016 (Lexpera).

⁵⁶³ Y. 17. HD. T. 15.05.2014, E. 2014/5005, K. 2014/7686 (Lexpera); Y. 17. HD. E. 2014/2255, K.2014/3620, T. 13.03.2014 (Lexpera).

⁵⁶⁴ Y. 4. HD. 21.04.2022, E. 2021/15544, K. 2022/7637 (legalbank);

⁵⁶⁵ BUDAK, Değişiklikler, s. 129; KAYIHAN/ÜNLÜTEPE, Vekalet Ücreti, s. 122.

İ. SİGORTA TAHKİMDE HAKEM KARARLARI

HMK m. 436/1, hakem kararlarının şekli açıdan içeriğini belirtmiş ve hakem kararlarının gerekçeli olması gerektiğine de değinmiştir. Bu maddeye göre, hakem ya da hakem heyeti, hüküm altına aldığı hakları, borçları, yargılama giderlerini ve bunların hangi tarafa ait olduğunu tereddüte yer vermeyecek şekilde kararında belirtmelidir.

Aynı maddenin ikinci bendiyle hakem ya da hakem kurulunun kısmi karar verebileceği belirtilmiştir. Bu hükmün Kanundaki HMK atfı sebebiyle sigorta tahkim yargılamasındaki kararlara da uygulanacağı konusunda şüphe yoktur.

Çalışmamızın bu başlığı altında Sigorta Tahkim Komisyonu tarafından görevlendirilen hakemler tarafından verilen kararların niteliği ve bu kararların tavzihi, düzeltilmesi ve tamamlanması incelenmiştir.

1. Hakem Kararlarının Hukuki Niteliği

HMK m. 436'ya istinaden hakem kararlarının, taraflara bildirim yapılması gerekmektedir. Bu bildirim sonrasında tarafların denetim yoluna başvurup başvurmayacağı, kesinleşme anını belirlemektedir. Hakem kararları denetim yoluna başvurulmadığı veya başvurulsa da Yargıtay tarafından onandığı takdirde şekli anlamda kesinleşir ve sonrasında maddi olarak kesin hüküm niteliği taşır⁵⁶⁶. Hakem kararlarının maddi anlamda kesin hüküm niteliği⁵⁶⁷, gerekçeyi kapsamaksızın hüküm fıkrasında kendini gösterir⁵⁶⁸.

Sigorta tahkimin kendine özgü yapısı nedeniyle, tezimizde de ayrıntılarıyla ele aldığımız üzere, kesinleşme usulü HMK'ya tabi tahkimde farklı olup, sigorta hakem

⁵⁶⁶ ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 752; TANRIVER, MUH, s. 470.

⁵⁶⁷ ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 798.

⁵⁶⁸ TANRIVER, MUH, s. 448.

kararının kesinleşmesi için, uyuşmazlık tutarının kesinlik sınırının altında kalması, kesinlik sınırını aşan karara karşı yargı yollarına başvurulmaması veya yargı yollarının tüketilmesi gerekmektedir⁵⁶⁹. Çalışmamızın bir sonraki aşamasında ayrıntılarıyla değineceğimiz üzere sigorta tahkim kararları için kesinlik sınır öngörülüş olup bu sınırın altında kalan kararlar verildiği anda kesindir. Ayrıca, karar, kesinlik sınırının üzerinde olsa bile, sigorta tahkime özgü denetim yolu olan itiraz yoluna başvurulmaması veya başvurulmasına rağmen itiraz hakemleri tarafından verilen kararın temyiz sınırının altında kalması ile kesinleşir. Son olarak, temyiz sınırını aşan karar, temyiz yoluna başvurulmaması ile veya Yargıtay'ın onama kararı ile kesinleşir.

Kesin hüküm niteliğinin olumsuz sonucu, HMK m. 114/1-i'ye göre, sonradan açılan dava açısından olumsuz dava şartı niteliğinde olması ve davanın reddine sebep olmasıdır⁵⁷⁰. Hakemler tarafından verilmiş kesinleşmiş kararlar ile Mahkeme tarafından verilen kesin hükümler aynı niteliktedir⁵⁷¹. Hakem kararı, konusu, sebebi ve taraflarının aynı olduğu yeni dava için kesin delil niteliğindedir⁵⁷². Şarta bağlı hakem kararı tesisi mümkün değildir⁵⁷³.

Hakem kararlarının zamanaşımı süresi on yıldır ve zamanaşımının başlangıç tarihi, kararın verildiği tarihtir.⁵⁷⁴ Bu açıdan karar tarihi ile tebliğ tarihi arasında on yıl geçmesiyle zamanaşımı gerçekleşir⁵⁷⁵.

Mahkemelerin aksine hakem ya da hakem heyetleri açısından kamu gücünün kullanımı söz konusu olmadığından, bu kararların Anayasa Mahkemesi nezdinde bireysel başvuruya konu edilmesi mümkün değildir⁵⁷⁶. Bununla birlikte, hakem kararının iptali davasına bakan Mahkeme kararına karşı Anayasa ya da Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile güvenceye kavuşmuş temel hak ve özgürlüklerin ihlali hakkında bireysel başvuruya gidilebileceği kabul edilmektedir⁵⁷⁷. Bu kabul

⁵⁶⁹ Sigorta tahkimde hakem kararlarının denetim yollarına dair ayrıntılı bilgi için bkz. s. 103 vd.

⁵⁷⁰ TANRIVER, MUH, s. 470; Y. 17. HD. T. 23.05.2017, E. 2014/22687, K. 2017/5788 (Legalbank); Y. 11. HD. T. 28.11.2016, E. 43/2016, K. 2016/9184 (Lexpera).

⁵⁷¹ ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 798; ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 753; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 598.

⁵⁷² ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 798; TANRIVER, MUH, s. 471.

⁵⁷³ TANRIVER, MUH, s. 448.

⁵⁷⁴ ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 798.

⁵⁷⁵ ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 798.

⁵⁷⁶ ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 764.

⁵⁷⁷ ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 764.

doğrultusunda, sigorta tahkim yargılaması açısından, iptal davasının söz konusu olmadığından, ancak temyiz aşamasındaki temel hak ve özgürlüklerin ihlali halinde Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru yolunun açık olduğu söylenebilir.

2. Hakem Kararının Tavzihi, Düzeltilmesi ve Tamamlanması

HMK kapsamında Mahkeme tarafından verilen hükümler için düzenlenen hükmün tavzihi, düzeltilmesi ve tamamlanması kurumları, tahkim yargılamasındaki hakem ya da hakem heyeti kararları içinde ayrı bir düzenlemeye konu edilmiştir.

HMK m. 437 ile usul ekonomisi ve yargılamanın hızlı sonuçlanması amacıyla, denetim yoluna başvurulmadan, hakem kararlarının tavzihi, düzeltilmesi ve tamamlanmasını sağlamaktadır⁵⁷⁸. Aşağıda hakem kararlarının tavzihi, düzeltilmesi ve tamamlanması sigorta tahkim yargılaması açısından incelenmiştir.

a. Hakem Kararının Tavzihi

Hakem kararındaki hüküm sonucunun belirsiz olması, çelişkiye neden olan ifadeler içermesi, cebri icrayla hükmün yerine getirilmesinde tereddüt ortaya çıkması gibi durumlarda, tavzih söz konusu olur⁵⁷⁹.

Tavzih talebinde bulunan tarafın, belirsizliğin veya çelişkinin hangi konuya ilişkin olduğunu açıklaması ve bu talep açısından hukuki yararının bulunması gerekmektedir⁵⁸⁰. Hükmün tavzihi talep kabul edilse bile, hüküm sonucunda karar altına alınan haklar ve borçlar daraltılamaz, genişletilemez ve değiştirilemez, yargılamada talep edilse bile unutulmuş konular tamamlayıcı hüküm tesis edercesine eklenemez⁵⁸¹.

Uygulamada HMK m. 437'ye dayanarak sigorta hakem kararlarının açıklanmasının talep edilmesi mümkündür⁵⁸².

⁵⁷⁸ ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 754.

⁵⁷⁹ TANRIVER, MUH, s. 449.

⁵⁸⁰ ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 755.

⁵⁸¹ ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 755; TANRIVER, MUH, s. 449.

⁵⁸² BAĞATUR/ÖGE s. 67; KARASU, s. 63; YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Ayırdedici Özellik, s.351.

Bahsi geçen madde uyarınca kararın tavzihi ve düzeltilmesi, hakem kararının bildirimden itibaren iki hafta içinde ve diğer tarafa da bilgi verilerek kararı veren hakem ya da hakem kuruluna başvurmak suretiyle talep edilir.

Aynı madde gereğince tavzih, karara dair belirli bir konuya ya da kararın bir kısmına ilişkin olabilir.

Anılan maddenin ikinci bendi gereğince, hakem veya hakem heyeti, diğer tarafın da görüşünü alarak, talebi yerinde görürse, talep tarihinden itibaren bir ay içinde kararın açıklamasını yapar. Düzenleme gereğince tavzih için tarafların talebi gerekmekte olup, hakem ya da hakem heyetinin kendiliğinden hükmü tavzih etmesi mümkün değildir.

HMK m. 437/5 gereğince, tavzihe dair kararlar, taraflara bildirilir ve hakem kararının bir parçası haline gelir. Taraflar, HMK m. 440/5 uyarınca, aksi yönde anlaşma olmadığı sürece, kararın tavzihi için hakem ya da hakem kuruluna, ek ücret ödemez.

b. Hakem Kararının Düzeltilmesi

Uygulamada HMK m. 437'ye dayanarak sigorta hakem kararlarının düzeltilmesinin talep edilmesi mümkündür⁵⁸³.

Bu madde uyarınca kararın düzeltilmesi, karardaki hesap, yazı ve benzeri maddi hatalara ilişkin olabilir. Daha açık bir ifadeyle düzeltme ile hükümde esaslı bir değişiklik söz konusu olmaz, ilk görüşte fark edilen yazı ya da hesap hataları, gerçek iradeyle örtüşür şekilde düzeltilir⁵⁸⁴.

Bahsi geçen madde uyarınca kararın düzeltilmesi, hakem kararının bildirimden itibaren iki hafta içinde ve diğer tarafa da bilgi verilerek kararı veren hakem ya da hakem kuruluna başvurmak suretiyle talep edilir. Bu düzenlemeye göre, hakem veya hakem heyeti, karardaki maddi hataları, talep olmaksızın karar tarihinden itibaren iki hafta içinde, talep edilirse haklı olunması halinde talep tarihinden itibaren bir ay içinde, düzeltebilir.

⁵⁸³ BAĞATUR/ÖĞE s. 67; KARASU, s. 63; YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Ayırdedici Özellik, s. 351.

⁵⁸⁴ ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 755; TANRIVER, MUH, s. 450.

HMK m. 437/5 gereğince, düzeltmeye dair kararlar, taraflara bildirilir ve hakem kararının bir parçası haline gelir. Taraflar, HMK m. 440/5 uyarınca, aksi yönde anlaşma olmadığı sürece, kararın düzeltilmesi için hakem ya da hakem kuruluna, ek ücret ödemez.

c. Hakem Kararının Tamamlanması

HMK m. 437/4 ile taraflardan birinin, kararın bildirilmesinden itibaren bir ay içinde, diğer tarafı da bilgilendirerek, yargılama esnasında ileri sürülmesine rağmen kararda yer almayan konuların tamamlanmasını talep edebileceği, hakem veya hakem heyeti, talebi yerinde görürse, bir ay içinde tamamlayıcı hakem kararını verebileceği, gerekli olursa hakem veya hakem heyetince bu sürenin en fazla bir ay uzatılabileceği düzenlenmiştir. Örneğin, yargılama giderlerine dair eksik kalan kısım varsa, bu kısmın tamamlanması talep edilebilir⁵⁸⁵.

Hakem ya da hakem heyeti, tamamlayıcı karar verirken, taleple bağılılık kuralını gözeterek, talep edilmeyen konulara dair bir karar veremez veya kararı değiştiremez⁵⁸⁶.

Hakem kararlarının tamamlanmasına dair Kanunda bir düzenleme bulunmamasından yola çıkarak bu maddeye göre sigorta hakemlerinin tamamlayıcı karar verme yetkisi bulunduğu sonucuna ulaşılır⁵⁸⁷.

Hakem kararının tamamlanmasına dair kararın hukuki denetimi hakem kararının tabi olduğu rejimdir⁵⁸⁸.

HMK m. 437/5 gereğince, tamamlamaya dair kararlar, taraflara bildirilir ve hakem kararının bir parçası haline gelir. Taraflar, HMK m. 440/5 uyarınca, aksi yönde anlaşma olmadığı sürece, kararın tamamlanması için hakem ya da hakem kuruluna, ek ücret ödemez.

⁵⁸⁵ ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 755.

⁵⁸⁶ TANRIVER, MUH, s. 451.

⁵⁸⁷ BAĞATUR/ÖGE s. 68; KARASU, s. 63; YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Ayırdedici Özellik, s.351.

⁵⁸⁸ TANRIVER, MUH, s. 451.

J. SİGORTA TAHKİMDE HAKEM KARARLARININ DENETİM YOLLARI

Sigorta tahkim sistemi iki kademeli tahkim olarak yapılandırıldığı için sigorta hakemi kararları öncelikle iç denetim şeklinde öngörülen itiraz yoluna tabidir. Kesinlik sınırının üstündeki hakem kararlarının denetimi, komisyon tarafından oluşturulan itiraz hakem heyeti tarafından yerine getirilir.

İtiraz hakem heyeti kararlarından kesinlik sınırını aşanlar ise temyiz denetimine tabi kılınmıştır. Sigorta hakemi kararları için itiraz ve temyiz olmak üzere iki aşamalı bir denetim öngörülmüştür.

Sigorta tahkimde hakem kararlarına denetim yolunu açan parasal sınırın yeniden değerlendirilme oranına göre her yıl artırılıp artırılmayacağı konusu tartışmalıdır. Sigorta tahkim yolunda ilk derece sigorta hakem veya hakem heyeti ve itiraz hakem heyeti kararlarına denetim yoluna açan parasal sınırlar doğrudan SK m. 30/12 ile düzenlenmiştir. SK m. 30/22 ile de 30. maddede düzenlenen parasal sınırları arttırma yetkisi, ÜFE artış oranını aşmamak kaydıyla Hazine Müsteşarlığına verilmiştir. Bu açık düzenleme karşısında sigorta tahkim için düzenlenen parasal düzenlemelere HMK Ek m. 1'in kıyasen uygulanması mümkün değildir⁵⁸⁹. Kanaatimizce de sigorta tahkimde parasal sınırların yeniden değerlemeye tabi tutulmaksızın Hazine Müsteşarlığının düzenlemesiyle arttırılması mümkündür.

Uygulamada Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu çıkardığı tebliğ ile SK m. 30'da belirtilen parasal sınırları arttırarak yeniden düzenlemiştir⁵⁹⁰.

⁵⁸⁹ KÜÇÜK, Alper Tunga, "Sigorta Tahkim Komisyonu Nezdinde Verilen Hakem Kararlarına Karşı İtiraz ve Temyizde Parasal Sınırın Belirlenmesi", Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (ABÜHFD), Cilt 9, Sayı 18, 2021, s. 763-783, s. 767; YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Kanun Yolları, bkz dip not:25, s. 343.

⁵⁹⁰ RG. 16.4.2022. 31811 Sayılı, Sigortacılık Kanununun 30'uncu Maddesinin On İkinci ve On Beşinci Fıkralarında Yer Alan Parasal Sınırların Arttırılmasına İlişkin Tebliğ, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/04/20220416-9.htm> (E.T.:23.10.2022).

1. Sigorta Hakem/Hakem Heyeti Kararına İtiraz

Kanunun m. 30/12 ile sigorta tahkimde hakem kararlarına yönelik iç itiraz mekanizması öngörülmüştür. 2013 yılında 6456 sayılı Kanunun 45. maddesi ile sisteme dahil edilen iç itiraz yoluna dair süreç bu başlık altında ele alınmıştır.

a. Sigorta Hakem/Hakem Heyeti Kararına Karşı İtiraz Başvurusu

Kesinlik sınırı olan on beş bin Türk Lirasını aşan uyuşmazlıklar hakkındaki karara karşı, SK m. 30/12 ile kararın ilgiliye bildiriminden itibaren on gün içinde, Komisyona itiraz edilebileceği düzenlenmiştir. Aynı bentte belirtildiği üzere bu itiraz hakkı bir defa kullanılmakla tükenmektedir.

İtiraz aşamasında itiraz başvurusu ücretinin de yatırılması gerekmektedir. STİY m.16/A uyarınca, Komisyonun internet sayfasında yayımlanan güncel itiraz başvuru formu, başvuru ücreti ve tebligat giderlerinin yatırıldığını gösteren dekont ile itiraz başvurusu yapılır. İtiraz başvurusu, Komisyon merkezine, başvuru yapılan yerdeki büroya veya elektronik ortamda yapılabilir. Uygulamada, özellikle kovid-19 salgını döneminde, itiraz başvuruları online platformlar üzerinden Komisyonun resmi internet sitesi aracılığıyla yapılmaktadır⁵⁹¹. E-Devlet doğrulaması ile sisteme erişerek başvuru formu ve dekontun gönderilmesi mümkündür.

SK m. 30/12 gereğince, kesinlik sınırını aşan uyuşmazlıklara dair verilen hakem kararına karşı süresi içinde itiraz yoluna başvurulmadığı takdirde bu kararlar da kesinleşir.

SK m. 30/12'e göre, itiraz, hakem kararının icrasını durdurur. Uygulamada, itiraz edilen hakem kararının icrası halinde, Komisyondan itiraz edildiğine dair derkenar alınarak icra dosyasına sunulmaktadır⁵⁹². İtirazın reddedilmesi halinde, icra dosyasındaki işlemler kaldığı yerden devam eder⁵⁹³.

⁵⁹¹ <http://www.sigortatahkim.org.tr/> (E.T.:22.09.2022).

⁵⁹² KAYIHAN/SELANİK, s. 142.

⁵⁹³ KAYIHAN/SELANİK, s. 145.

b. İtiraz Yetkilisi İncelemesi

İtiraz başvuruları önce itiraz yetkilisinin incelemesinden geçer. STİY m. 16/A-1'e göre itiraz yetkilisi itirazın süresinde ve itiraz başvuru ücret dekontu ve başvuru formu ile yapıp yapılmadığını inceler. STİY m. 8/3 ile itiraz yetkilisinin incelemesinin on beş gün içinde sonuçlandırması gerektiği düzenlenmiştir.

STİY m. 8/3'de itiraz yetkilisinin, itiraz hakem heyetine gönderilen dosyalarda, dosyanın esası hakkında karar vermeden sadece ilk inceleme yapacağına değinilmiştir.

STİY m. 16/A-1 ile inceleme ile itirazın değerlendirmeye alınmayacağı tespit edildiğinde, bu durumun itiraz başvurusu yapan tarafa bildirileceği ve itiraz başvuru ücretinin yüzde doksanınin iade edileceği düzenlenmiştir.

c. İtiraz Hakem Heyeti Seçimi

Sigorta tahkim yargılamasında itiraz denetiminin hakem heyeti tarafından yapılacağı SK m. 30/12'da dile getirilmiştir. STİY m. 16/A-2 uyarınca itiraz hakem heyeti, itiraz hakem heyeti listesinden sıra usulü gözeterek oluşturulur. Anılan bentte düzenlendiği üzere, listedeki sıra gözetilirken hakemlerin uzmanlık alanları dikkate alınarak sırada bulunan ve uzmanlık alanı uyan ilk hakem atanır. Bendin devamında hakem seçiminde, öncelikli olarak uzmanlık alanı gözetilmek kaydıyla coğrafi kriterler, Komisyona gelen başvuru yoğunluğu ve hakemin iş yükünün de değerlendirmeye alınacağı belirtilmiştir. Hakem seçiminde gözetilen bu unsurlar ilgili bentte de belirtildiği üzere, kısa süre içinde ve etkin bir biçimde uyuşmazlığın çözümünü sağlama amacı taşımaktadır.

STİY m.16/A-3'e göre liste usulü gözetilerek oluşturulan itiraz hakem heyeti, hemen taraflara bildirilir.

d. İtiraz Hakem Heyeti İncelemesi

Sigorta tahkimde öngörülen itiraz yolu, ikinci kademe tahkim yargılamasıdır⁵⁹⁴.

SK m. 30/12 uyarınca, itiraz yolu açık olan ilk derece sigorta hakem kararları, güncel değer olarak on beş bin Türk Lirası ve üzeri olan uyuşmazlıklara ilişkin kararlardır. İlk derece sigorta hakemlerinin kısmi kabul kararı vermesi halinde itiraz yoluna dair parasal sınırın aşılp aşılmadığı belirlenirken uyuşmazlık değerinin tamamı dikkate alınır⁵⁹⁵.

İtiraz talepleri, SK m. 30/12 de belirtildiği üzere, Komisyon tarafından özellikle itirazları değerlendirmek üzere kurulan itiraz hakem heyetlerince, dosyanın tevdiinden itibaren azami iki ay içinde sonuçlandırılır. Dosya uyuşmazlık hakem heyetinde ele alınırken uygulanan tarafların açık rızası ile tahkim süresinin uzatımı yöntemi, aynı şartlarda itiraz aşmasında da uygulanır⁵⁹⁶.

Uygulamada itiraz incelemesi aşamasında duruşma yapılmamaktadır⁵⁹⁷.

Sigorta tahkimde söz konusu olan ‘‘itiraz yolu’’ kendine has hukuki bir çözüm olup, kanun yolu niteliği bulunmamaktadır⁵⁹⁸. Buna rağmen itiraz yolunun, istinaf kanun yoluyla benzerliklerine değinmek gerekirse, itiraz hakem heyetinin, ilk derece hakeminin kararını denetlemesi, kısaca ikinci derece denetim yolu olması ve lüzum görürse, istinaf daireleri gibi yeniden karar verebilmesidir⁵⁹⁹.

Sigorta tahkim için öngörülen itiraz aşmasına dair düzenleme, itiraz usulünün özellikleri, sonuçları ve itiraz incelemesinin usulü gibi konulara değinmeden dar kapsamlı bırakılmıştır⁶⁰⁰. Bir görüşe göre, HMK’nın istinaf ve temyize dair düzenlemelerinin itiraz yoluna kıyasen uygulanması mümkün⁶⁰¹ olup, Kanunda yer almayan ‘‘katılma yoluyla itiraz’’ aşamasına başvurulabilmesi HMK m. 348 ve m.

⁵⁹⁴ KÜÇÜK, s.769.

⁵⁹⁵ DEKAK s.118; KÜÇÜK, s. 771.

⁵⁹⁶ KAYIHAN/SELANİK, s. 116.

⁵⁹⁷ DEKAK s.119; KÜÇÜK, s. 769.

⁵⁹⁸ BUDAK, Değişiklikler, s. 127.

⁵⁹⁹ BUDAK, Değişiklikler, s. 127.

⁶⁰⁰ YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Ayırdedici Özellik, s.366.

⁶⁰¹ KAYIHAN/SELANİK, s. 145.

366'nın kıyasen uygulanması ile olabilir⁶⁰². Bir diğer görüşe göre, HMK'da tahkim için itiraz yolu öngörülmediğinden, kıyas yapılabilecek bir düzenleme de yer almamaktadır⁶⁰³. Bizce de itiraz yoluna, HMK'nın istinaf ve temyiz hakkındaki düzenlemeleri kıyasen uygulanabilir.

Uygulamada itiraz hakem heyeti, itiraza konu edilen kararları, usul ve esas yönünden değerlendirerek sigorta hakem/hakem heyeti kararlarına dair itirazı reddedebileceği gibi, itirazı kabul ederek yeniden karar vermekte⁶⁰⁴, kısaca düzelterek onama kararı verebilmekte⁶⁰⁵ veya hakem kararını kaldırarak yeni karar tesis edebilmektedir⁶⁰⁶. İtiraz aşamasında, itiraz hakemleri dosyayı yeni bir bilirkişiye gönderebilmekte ve dosyayı tekrar ele alabilmektedir⁶⁰⁷.

İlk derece sigorta hakemlerinin veya hakem heyetinin itiraz yolu açık olan kararlarına karşı süresinde itiraz edilmemesi durumunda, ilk derece hakem kararı kesinleşir. SK m. 30/12'e göre, uyuşmazlık değeri on beş bin bin Türk Lirası ile iki yüz otuz sekiz bin yedi yüz otuz Türk Lirası (güncel değerlerdir) arasından olan kararlara itiraz üzerine verilen karar, kural olarak kesindir. İtiraz hakem heyeti kararları hakkında, şeklen kesin nitelikte olsa bile, tahkim süresinin dolmasından sonra karar verilmesi, taleple bağıllık ilkesine aykırı olarak talep edilmeyen bir konuya kararda yer verilmesi, hakemlerin yetkilerini aşarak karar vermesi, hakemlerin tarafların iddialarına dair karar vermemesi nedenleriyle sınırlı olarak her halükârda temyize başvurulması mümkündür.

STİY m. 16/B'ye göre, itiraz hakem heyeti kararını Komisyon Müdürüne iletir, Aynı madde gereği, Komisyon Müdürü, en geç üç iş günü içinde itiraz hakem heyeti kararını taraflara bildirmekle ve kararın aslını dosyasıyla saklamakla yükümlüdür.

⁶⁰² BUDAK, Değişiklikler, s. 127.

⁶⁰³ YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Ayırdedici Özellik, s.366.

⁶⁰⁴ BUDAK, Değişiklikler, s. 127.

⁶⁰⁵ BAĞATUR/ÖGE s. 63.

⁶⁰⁶ YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Kanun Yolları, s.547; YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Ayırdedici Özellik, s.366.

⁶⁰⁷ KAYIHAN/SELANİK, s. 116.

2. İtiraz Hakem Heyeti Kararının İstinafi

İstinaf kanun yolu kural olarak ilk derece mahkemesi tarafından verilen kararların maddi vakıa ve hukuka aykırılığını denetler.

İstinaf kanun yolu, HMK ile ilk derece denetim yolu olarak hukukumuzda girmiş ve Adalet Bakanlığının kararıyla 20.07.2016 tarihinde Bölge Adliye Mahkemelerinin faaliyete başlamasını⁶⁰⁸ takiben uygulamaya geçilmiştir. Böylelikle, yargı faaliyetleri ilk derece, istinaf yolu ve temyiz yolu olarak üç kademeli sistem üzerine kurulmuştur.

Bölge Adliye Mahkemelerinin istinaf yargılamasına başlaması ile itiraz hakem kararlarının istinaf yoluna mı temyiz yoluna mı tabi olduğu tartışmalı hale gelmiştir.

Yargıtay 11. HD.⁶⁰⁹ itiraz hakem heyeti kararlarının temyize tabi olduğu yönünde karar verirken, Yargıtay 17. HD.⁶¹⁰ itiraz hakem heyeti kararlarının iki kademeli olarak istinaf ve temyiz kanun yollarına tabi olduğu yönünde karar vermektedir. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu, bu tartışmalara son vererek itiraz hakem heyeti kararlarının doğrudan temyize tabi olduğu yönünde içtihat oluşturmuştur⁶¹¹. Bu karar ile tartışmalar son bulmuştur. YİBHKGK itiraz hakemi kararlarının kanun yolu açısından “’atlamalı temyiz” olarak adlandırılan doğrudan temyize tabi işlere örnek olduğu görüşünü benimseyerek kararını bu yönde gerekçelendirmiştir.

Anılan İBK, üst yargı organının sigorta tahkime bakışını ortaya koyması açısından önemlidir.

YİBHKGK kararında özetle, genel olarak tahkim kavramı ve tahkim çeşitlerine değinilip akabinde HMK’ya tabi iç tahkim ve işleyişine yer verildikten sonra sigorta tahkimin temel özellikleri, kurumsal yapısı ve işleyişi ve iç tahkimden farkı ortaya koyularak istinaf ve temyiz yollarından kısaca bahsedildikten sonra sigorta hakem kararlarının tabi olduğu denetim yoluna dair öğretilerdeki görüşler belirtilmiştir.

⁶⁰⁸ RG. T. 07.11.2015, 29525 S.

⁶⁰⁹ Y. 11. HD: T. 09.01.2018, E. 2017/4999, K. 2018/98; T. 13.07.2018, E. 2018/2629, K. 2018/5066; T. 08.09.2018, E. 2018/2613, K. 2018/5417; T. 24.10.2018, E. 2018/3710, K. 2018/6637.

⁶¹⁰ Y. 17.HD: T. 09.02.2017, E. 2014/14577, K. 2017/1239; T. 09.02.2017, E. 2014/14577, K. 2017/1239.

⁶¹¹ YİBHKGK. 19.6.2020 T. E. 2019/4, K. 2020/1 sayılı kararı (Lexpera).

İBK kararında, sigorta tahkime dair maddenin gerekçesine atfı yapılarak kanun koyucunun amacının sigorta sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkların hızlı, ekonomik ve adli yargı sistemi dışında çözülmesi olduğu vurgulanmış ve devamında sigorta hakem kararlarının denetim yollarına değinilmiş ve temyiz yolunun Kanunda açıkça ifade edildiğini, süreçteki kanun değişikliklerinden etkilenmeden temyiz ifadesinin korunduğuna dikkat çekilerek kanun koyucunun sigorta tahkim yönünden HMK'daki iç tahkim sistematüğinden ayrıldığı ve sigorta tahkime özel bir düzenleme getirdiğı kabul edilmiştir. Kararda ayrıca sigorta hakem kararlarına itiraz aşamasının ilk derece-istinaf sistemine benzerliğine dikkat çekilerek, itiraz hakem heyetinin maddi vakıa ve delil denetimi yaparak istinaf incelemesine yaklaştığı ve parasal sınırlar açısından da istinaf ve temyize yakın tutarlar benimsendiğı belirtilmiş ve sigorta tahkim açısından itiraz aşamasının denetime yönelik ihtiyacı karşıladığı sonucuna varılmıştır. Bu değerlendirmelerin yanında sigorta tahkim sisteminde istinaf yolunun kabul edilmesi ihtimali de göz önüne alınarak bu durumda sigorta tahkim sisteminde sigorta hakem kararı-itiraz-istinaf-temyiz şeklinde dört aşamalı bir incelemenin ardından nihai karar söz konusu olacağı ve bununla kanunun amaçladığı hızlı ve ekonomik çözüm ile bağdaşmadığı belirtilmiştir. Kararda son olarak HMK'nın genel kanun, Sigortacılık Kanununun özel kanun olduğundan bahsedilerek kanunlar hiyerarşisi açısından özel kanunun uygulanması gerekliliğine değinilmiştir.

Tüm bu değerlendirmelerin ardından sonuç olarak, anılan YİBHGK kararıyla itiraz hakem kararlarının istinaf kanun yoluna tabi olmadığı yönünde içtihat kurulmuştur.

3. İtiraz Hakem Heyeti Kararının Temyizi

Temyiz, İBK'da da belirtildiğı üzere, hatalı ve kanuna aykırı olan kararların düzeltilmesini sağlayan olağan kanun yolu olup hukukun hiç uygulanmaması ya da hatalı uygulanması nedenine dayanır⁶¹².

SK m. 30/12 uyarınca şartları oluşan itiraz hakem heyeti kararlarına karşı, temyiz yolu açıktır. Yukarıda da değindiğimiz YİBHGK içtihadı gereğince, şartları oluşan itiraz hakem heyeti kararı için istinaf kanun yolu atlanılarak doğrudan temyiz kanun yoluna başvurulması gerekmektedir.

⁶¹² YİBHGK. 19.6.2020 T. E. 2019/4, K. 2020/1 sayılı kararı (Lexpera).

İtiraz hakem heyeti kararının kesinlik sınırını aşması temyiz koşulu olarak karşımıza çıkmaktadır. İtiraz hakem heyeti kararlarının temyize tabi kılınan parasal sınırını, uyuşmazlık değeri belirler. SK m. 30/12 kapsamındaki temyiz sınırının güncel değeri, iki yüz otuz sekiz bin yedi yüz otuz Türk Lirası olarak belirlenmiş ve iki yüz otuz sekiz bin yedi yüz otuz Türk Lirası ve üzerindeki uyuşmazlıklara temyiz yolu açık bırakılmıştır⁶¹³.

Sigorta tahkimde artış öncesinde kırk bin Türk Lirası olarak belirlenen temyiz sınırı⁶¹⁴, hak arama özgürlüğünün özüne dokunduğu, kararların Yargıtay denetiminden geçirilmeden kesinleşmesine neden olduğu gerekçeleri ile eleştirilmekte iken⁶¹⁵, temyiz sınırının neredeyse iki buçuk kat arttırılarak HMK'nın güncel temyiz sınırıyla eş tutarda belirlenmesi, bizce de hak arama özgürlüğüne müdahale niteliğindedir. Bu noktada sigorta tahkime çoğunlukla kırk bin Türk Lirasının altında kalan uyuşmazlıklar için başvurulduğu da gözetilmelidir⁶¹⁶.

İtiraz hakem heyeti kararlarının parasal sınır olarak temyiz yoluna tabi olup olmadığının belirlenmesi öğreti de tartışmalıdır. Bir görüşe göre, itiraz hakem heyeti tarafından talebin kısmen reddi halinde, parasal sınır uyuşmazlığın tamamına göre belirlenir.⁶¹⁷ Bir diğer görüşe göre, Kanunda itiraz hakem heyetinin talebin kısmen kabulü halinde parasal sınırı belirleyen bir ölçüt bulunmadığından hem SK m. 30/12, hem de SK m. 30/13 uyarınca HMK'nın uygulanması gerekmekte ve uyuşmazlık değeri değil, talebin kabul edilmeyen kısmının değerinin temyiz sınırını aşması aranmalıdır⁶¹⁸.

SK m. 30/12'de belirtilen kesinlik sınırına tabi olmaksızın istisnai temyiz nedenleri; tahkim süresinin dolmasından sonra verilen kararlar, taleple bağıllık ilkesine aykırı olarak talep edilmeyen bir konuda kararda yer verilmesi, hakemlerin yetkilerini aşarak karar vermiş olmaları, hakemlerin tarafların iddialarına dair karar vermemesidir.

⁶¹³ Y. 11. HD. T. 1.12.2020, E. 2020/701, K. 2020/5584 (Lexpera); Y.17. HD. T. 25.3.2021, E. 2020/10293, K. 2021/3325 (Hukukturk).

⁶¹⁴ Temyiz sınırının, temyiz hakkından başlangıçta feragat yasağını göz ardı ettiğine dair eleştiri için bkz. ULAŞ, s. 266.

⁶¹⁵ ÖZTEK, Tahkime Bakış, s. 229; SEMERCİ VURALOĞU, s. 305.

⁶¹⁶ SEMERCİ VURALOĞU, s. 306.

⁶¹⁷ KÜÇÜK, s. 776.

⁶¹⁸ KÜÇÜK, s. 777; Y. 4. HD. T. 27.5.2021, E. 2021/2635, K. 2021/1900 (Hukukturk).

Uygulamada temyiz incelemesini, hakemler tarafından çözülen uyuşmazlık hakkında Mahkeme karar vermiş olsa idi, Mahkeme kararını temyizen Yargıtay'ın hangi dairesine gönderecekse, o daire yapmaktadır. Yargıtay, güncel kararlarında, parasal temyiz sınırını incelerken, karar altına alınan tutarı değil bilirkişi raporunda belirtilen gerçek uyuşmazlık değerline bakmaktadır⁶¹⁹. Yargıtay'ın bu yöndeki uygulaması, bilirkişi raporunda daha yüksek bir hesaplama yapılmasına rağmen başvuran tarafın itiraz hakem kararının temyiz kesinlik sınırının altında kalmasını sağlamak amacıyla kesinlik sınırının altında ıslah etmesi sonucu gelişmiştir⁶²⁰.

Hakem kararının temyizi halinde, temyiz başvurusu, süresi içinde başvuru yapılıp yapılmadığı, kararın temyiz kesinlik sınırını aşıp aşmadığı ve temyiz sebepleri açısından Kanunda düzenlenen özel temyiz şartlarına dayanılıp dayanılmadığı gibi temyiz koşulları açısından ön incelemeye tabi tutulur⁶²¹.

İlk derece sigorta hakeminin veya hakem heyetinin kararlarına karşı itiraz yoluna başvurmaksızın doğrudan temyize başvurulması mümkün değildir⁶²².

HMK m. 366 uyarınca, taraflar, hakem kararının tebliğinden önce, bir diğer ifade ile temyiz yoluna başvuru hakkı henüz doğmadan önce, temyiz yoluna başvurma hakkından feragat edemezler. Bu hükme rağmen tarafların temyiz yoluna başvuru hakkına sahip olmadan önce bu haktan feragat konusunda anlaşmaları halinde anlaşma geçersiz olup yok hükmündedir⁶²³.

Kesinlik sınırına tabi olmaksızın istisnai olarak temyize tabi hakem kararlarına dair öğreti de tartışmalar mevcuttur. Bir görüşe göre, sadece itiraz hakem heyeti kararları kesinlik sınırına tabi olmaksızın temyiz edilebilir⁶²⁴. Bununla birlikte, ilk derece hakeminin kesinlik sınırının altındaki kararına karşı, kanunda sayılan sınırlı sebeplerle, temyiz yolu ile doğrudan Yargıtay'a başvurulabileceğine dair görüş de

⁶¹⁹ Y. 17. HD. T. 04.02.2021, E. 2020/5557, K. 2021/778 (Lexpera); Y. 17. HD. T. 11.11.2020, E. 2020/6013, K. 2021/6878 (Lexpera).

⁶²⁰ KAYIHAN/SELANİK, s. 146.

⁶²¹ ULAŞ, s. 261.

⁶²² KAYIHAN/SELANİK, s. 145; YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Kanun Yolları, s. 548; Y. 17. HD. T. 23.3.2017, E. 2014/20628, K. 2017/3166 (Lexpera); Y. 11. HD. 21.10.2014, E. 2013/18360, K. 2014/16118 (Lexpera).

⁶²³ ULAŞ, s. 263.

⁶²⁴ YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Kanun Yolları, s. 552.

mevcuttur⁶²⁵. Bu durumda, Yargıtay, temyiz incelemesini, HMK'ya göre ancak tahkim süresinin dolmasından sonra verilen kararlar, taleple bağıllık ilkesine aykırı olarak talep edilmeyen bir konuda kararda yer verilmesi, hakemlerin yetkilerini aşarak karar vermiş olmaları, hakemlerin tarafların iddialarına dair karar vermemesi hallerinin denetimiyle sınırlı olarak yerine getirir⁶²⁶. Kanun sınırlı sayıda sebepler belirterek parasal sınırdan bahsetmeksizin itiraz aşamasından geçen kararlar için her halükârda temyiz yolunu açık bıraktığından biz de itiraz hakem heyeti belirtilen sebeplerle her durumda temyize tabi olduğu görüşüne katılmaktayız.

İtiraz hakem heyetinin kesin nitelikteki kararlarına karşı, tahkim süresinin dolmasından sonra karar verilmesi, taleple bağıllık ilkesine aykırı olarak talep edilmeyen bir konuda kararda yer verilmesi, hakemlerin yetkilerini aşarak karar vermiş olmaları, hakemlerin tarafların iddialarına dair karar vermemesi nedenleriyle temyizen başvurulduğunda, Yargıtay temyiz incelemesini HMK'ya göre ancak temyiz nedenlerine bağlı kalarak yerine getirir⁶²⁷.

SK m.30/12 ile itiraz hakem kararlarının temyizine uygulanacak usul ve esaslar yönünden HMK'ya atıf yapılmıştır.

Sigorta tahkim özelinde, hakem heyeti kararının temyizen incelemesinde esastan denetim yapılması mümkündür⁶²⁸.

Yargıtay tarafından temyiz incelemesine tabi tutulan hakem kararının bozulmasına karar verilmesi halinde hakemlerin, direnme kararı verme yetkisi olmadığından, bozma kararına uyması gerekmektedir⁶²⁹. Bozmadan sonra direnme kararı verilmesinin veya bir tarafın lehine usulü kazanılmış hak oluşturan konuların hakemlerce tekrar incelenmesi mümkün değildir⁶³⁰.

⁶²⁵ BUDAK, Değişiklikler, s. 127; SEMERCİ VURALOĞLU, s. 297 vd. ayrıca bu yöndeki yayınlanmamış Yargıtay kararı için bkz. s. 298, dip not:94; Y. 17. HD. T. 8.12.2016, E. 2014/22455, 2016/11368 (Lexpera); Y. 11 HD. T. 25.01.2016, E. 2016/58, K. 2016/693 (Hukukturk).

⁶²⁶ BUDAK, Değişiklikler, s. 127.

⁶²⁷ BUDAK, Değişiklikler, s. 128.

⁶²⁸ YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Ayırdedici Özellik, s.354.

⁶²⁹ KAYIHAN/SELANİK, s. 149; ÖZTEK, Tahkime Bakış, s. 231; YHGK, T. 25.1.2006, E. 2005/15-728, K. 2006/1 (Lexpera).

⁶³⁰ YİBHKG, T. 23.10.1972, E. 1972/2, K. 1972/12 9 (Lexpera); YİBHKG, T. 09.05.1960, E. 1960/21, K. 1960/9 (Lexpera).

Yargıtay tarafından temyiz incelemesine tabi tutulan hakem kararı onanabilir veya düzelterek onama kararı verilebilir ki bu durumda veya süresinde temyiz yoluna başvurulmaması durumunda hakem kararı kesinleşir⁶³¹.

4. Hakem Kararında Karar Düzeltme

Sigorta hakemlerinin verdiği kararlar açısından temyiz aşamasından sonra karar düzeltme yoluna gidilmesi mümkün değildir⁶³².

YHGK, sigorta tahkim ile hızlı ve adil bir çözüm amaçlandığı gerekçesi ile sigorta hakem kararları özelinde, bu kararların karar düzeltme yoluna kapalı olduğuna dair içtihat oluşturmuştur⁶³³.

5. Hakem Kararına Karşı Yargılamanın İadesi

Hakem kararları da Mahkeme hükmü gibi maddi anlamda kesin hüküm niteliğinde olduğundan bu kararlara karşı da yargılamanın iadesi yolu açıktır.⁶³⁴

Sigorta tahkimde, SK m. 30/23'teki atfı sonucunda HMK m. 443'te düzenlenen yargılamanın iadesi yoluna başvurulabilir. Tahkimde yargılamanın iadesini düzenleyen HMK m. 443'te, HMK'daki yargılamanın iadesine dair düzenlemenin olduğu bölüme, niteliğine uygun olduğu şekilde uygulanmak kaydıyla, atfı yapmaktadır.

Tahkimde yargılamanın iadesi sebepleri, sınırlandırılarak, HMK m. 443/2'nin atfıyla HMK m. 375'in belirli bentleri sayılarak belirlenmiştir. Buna göre, davaya bakması yasak olan veya ret talebi kabul edilen hakemin karar vermiş veya karara katılmış olması, vekil veya temsilci olmayan kişilerin huzurunda davanın yürütülerek karar verilmiş olması; kararda ifadesine dayanılan tanığın karardan sonra yalan tanıklık yaptığının sabit olması; bilirkişi veya tercümanın hükme esas olan konuda kasıtlı olarak gerçeğe uyuşmayan beyanda bulunması; lehine karar verilen tarafın karara dayanak teşkil eden yemininin yalan olduğunun ikrar veya yazılı delil ile sabit

⁶³¹ ÖZTEK, Tahkime Bakış, s. 231; ÖZTEK, Yargılama Usulü, s. 357.

⁶³² Y. 17. HD. T. 12.06.2014, E. 2014/8303, K. 2014/9506 (hukukturk); Y. 11. HD. T. 02.06.2015, E. 2015/6682, K. 2015/7486 (hukukturk).

⁶³³ YHGK, T. 02.11.2021, E. 2018/4-686, K. 2021/1318, <http://karamercanhukuk.com/yargitay-karari/hakem-kararlarina-karsi-karar-duzeltme-yoluna-basvurulamaz#>.

⁶³⁴ ATALI/ERMENEK/ERDOĞAN, s. 762.

olması; lehine karar verilen tarafın hileli davranışının kararı etkilemesi; bir davada hüküm kesinleştikten sonra tarafları, konusu ve sebebi aynı olan bir başka davada öncekine aykırı bir hüküm kurulmuş ve bu hükmün de kesinleşmiş olması; kararın, İnsan Hakları ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerinin ihlal edilerek verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması veya karar aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuruya dair dostane çözüm veya tek yanlı deklarasyon sonucu düşme kararı verilmiş olması sebepleriyle tahkimde yargılamanın iadesi yoluna başvurulması mümkündür.

Hakem kararlarına karşı yargılamanın iadesine başvurma süresi ve bu sürenin başlangıç anına dair kıyasen HMK m. 377 uygulanır⁶³⁵.

HMK m. 443/2 uyarınca tahkim yargılamasının iadesine ilişkin dava mahkemede görülür. Yargılamanın iadesinde yetkili ve görevli Mahkeme, HMK m. 410 uyarınca, uyuşmazlığın konusuna göre tahkim yeri Asliye Hukuk veya Asliye Ticaret Mahkemesidir.

HMK m. 443/3 gereğince yargılamanın iadesinin kabul edilmesi halinde Mahkeme tarafından hakem kararı iptal edilir ve yeniden karar verilmesi için uyuşmazlık yeni hakeme veya hakem heyetine gönderilir. Aynı bent uyarınca, hakem veya hakem heyeti HMK m. 421'e göre yeniden seçilir veya oluşturulur.

6. Hakem Kararının İptali ve İcrası

Hakem kararlarının iptali konusu, sigorta hakem veya hakem heyeti kararları özelinde aşağıda incelenmiştir.

Hakem kararlarının icrası yönünden, sigorta hakem veya hakem heyeti kararlarının icrası ile HMK kapsamındaki hakem kararlarının icrasına dair yasadın ya da uygulamadan kaynaklanan herhangi bir fark bulunmadığından genel açıklamalar ile yetinilmiştir.

⁶³⁵ TANRIVER, MUH, s. 472.

a. Hakem Kararlarının İptali

Hakem kararlarına karşı kanun yolu olarak HMK m. 439 ile iptal davası öngörülmüştür. Bununla birlikte SK m.30/12 ile itiraz hakem heyeti kararlarının temyiz yoluna tabi olduğu düzenlenmiştir.

HMK ve Kanunun hakem kararlarına karşı kanun yoluna dair düzenlemelerinin birbiri ile bağdaşmaması, öğretide sigorta tahkimde hakem veya hakem heyeti kararlarının iptal davasına konu edilip edilemeyeceği konusunu tartışmalı kılmaktadır. Bir görüşe göre, Kanunda HMUK'una yapılan atfın HMK'nın hakem kararının iptalini öngören m. 439'a yapılmış sayılması gereğinden bahisle, sigorta tahkim yargılaması sonucunda iptal davası açılabileceği yönündedir⁶³⁶. Diğer görüşe göre, sigorta tahkim yargılaması sonucunda Kanun gereğince temyiz yolu açık olduğundan iptal davası açılması mümkün değildir⁶³⁷.

Yargıtay tarafından, her iki kanunun değerlendirilmesi sonucunda, özel kanun niteliğinde olan Kanunun uygulanması gerekliliğine değinilerek, sigorta tahkim yargılamasında itiraz hakem heyeti kararlarının iptal davasına konu edilmesinin mümkün olmadığına karar verilmiştir⁶³⁸.

b. Hakem Kararlarının İcrası

Hakem kararları, kesinleşmesi gerekmeden verildikleri anda icra edilebilir haldedir⁶³⁹. Hakem kararlarının icrası için Mahkemelerden icra edilebilirlik belgesi edinilmesine gerek yoktur⁶⁴⁰. Bir başka görüşe göre HMK kapsamındaki hakem kararı için MTK m. 15/B ve HMK m. 302/4 hükümleri kıyasen uygulanarak icra edilebilirlik belgesi ve kesinleşme şerhi alınabilir⁶⁴¹. Hakem kararları, ilamlı icranın

⁶³⁶ BUDAK, Nasıl Yorumlanır, s. 67.

⁶³⁷ EKŞİ s. 48.

⁶³⁸ Y.11.HD. 23.2.2013 T. E. 2012/4502, 2013/11859 K.-Y.17. HD. 18.3.2014 T. E. 2014/2602, K.2014/3817 (Lexpera) (E.T.:5.10.2022).

⁶³⁹ ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 798; GÖRGÜN/BÖRÜ/TORAMAN/KODAKOĞLU, s. 782; ÖZBAY, s. 178; YEŞİLIRMAK, P. 133-d, s. 74.

⁶⁴⁰ SÜRAL, Ceyda, "Hakem Kararlarının İcrası ve İptali", DEÜHFD, Cilt 16, Özel Sayı, 2014, s. 1377-1411, s. 1381.

⁶⁴¹ BUDAK/KARAASLAN, s. 439.

konusu olur⁶⁴². Hakem kararlarının ilamlı icraya konu olan kısmı, edaya dair kayıt bulunması şartıyla hüküm sonucudur⁶⁴³.

⁶⁴² KAYA, s. 231.

⁶⁴³ TANRIVER, MUH, s. 448.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Tezimizde ayrıntılarıyla incelendiği üzere sigorta tahkim, HMK ve MTK ile düzenlenen tahkim kurumunun genel kabullerinden pek çok konuda ayrıışmaktadır. Bu kısımda, sigorta tahkimin genel anlamdaki tahkim kurumundan ayrıışığı belli başlı konular kısaca gözden geçirilmek sureti ile sigorta tahkime özgü genel nitelikler ortaya konulurken değerlendirme de yapılacaktır.

Sigorta tahkimde, HMK ve MTK’da öngörülenin aksine taraflar arasında yazılı bir tahkim sözleşmesi bulunmamaktadır. Bu bağlamda sigorta kuruluşunun sigorta tahkim sistemine üye olması, doğmuş veya doğması muhtemel uyuşmazlıklar yönünden tahkim sözleşmesinin ‘‘aleni öneri’’si niteliği taşımaktadır⁶⁴⁴. Sigorta kuruluşu ile uyuşmazlığa düzen tarafın, çözüm için Sigorta Tahkim Komisyonuna başvurması aleni önerinin ‘‘kabulü’’ niteliğinde olup bu kabul ile tahkim sözleşmesi bağitlanmış olur⁶⁴⁵. Bu sebeptendir ki, HMK m. 413 ve TMK m. 5 ile tahkim sözleşmesine rağmen tarafların Mahkemeye başvurması halinde tahkimin ilk itiraz olarak ileri sürülebileceği düzenlenmiş iken, sigorta tahkimde sigorta kuruluşu ile ihtilafa düşen taraf Mahkemeye başvurduğunda tahkim ilk itirazı ileri sürülemez.

HMK ve MTK düzenlemelerinde tahkim, ihtiyari tahkim niteliğine sahipken, sigorta tahkimde sigorta kuruluşlarının tahkim sistemine üyeliği ihtiyari, üye olduktan sonra, Güvence hesabı için ise üyelik şartı olmaksızın, sigorta tahkim zorunlu olmakla birlikte, başvuranlar yönünden ise ihtiyari niteliğini her zaman korumaktadır. Bu yönüyle sigorta tahkim, öğretide nispi zorunlu tahkim olarak da nitelendirilen karma bir sistemi barındırmaktadır.

HMK ve MTK anlamındaki tahkimde, tahkime konu uyuşmazlık, tahkim sözleşmesiyle belirlenir ve tahkime elverişli olması kaydıyla tarafların belirledikleri uyuşmazlık konusu çeşitlilik gösterebilir. Oysaki sigorta tahkimde tahkime konu uyuşmazlık, kanunla belirlenmiştir. Kanuna göre sigorta tahkim, sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklara özgüdür.

⁶⁴⁴ YEŞİLOVA ARAS, Ecehan/YEŞİLOVA, Bilgehan, ‘‘Sigortacılık Tahkimi-Sigorta Tahkim Usulü ve Ayırdedici Özellikleri (Sigortacılık Kanunu m.30), Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, 8 Sayı (Özel), s. 275-379, 2013, s.290. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/179436> (E.T.:12.10.2022).

⁶⁴⁵ YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Ayırdedici Özellik, s.290.

HMK ve MTK’da öngörülen tahkimde tahkim sözleşmesinin taraflarından her biri, tahkime başvurma hakkına sahipken, sigorta tahkime başvuru hakkı, tek taraflı bir şekilde başvuran olarak sigorta ettiren, sigortalı veya lehtar gibi sıfat fark etmeksizin hak sahibine aittir. Sigorta tahkimde sigorta kuruluşunun başvuran konumunda olması mümkün değildir.

HMK m. 427/1 ve MTK m. 10/B ile tahkim süresi, tek hakemin görevlendirilmesi durumunda hakemin seçildiği tarihten, birden fazla hakemin görevlendirilmesi durumunda ilk toplantı tutanağının düzenlendiği tarihten itibaren bir yıl olarak öngörülmüştür. Sigorta tahkimde ise tahkim süresi, hakem veya hakem heyetinin görevlendirilmesinden itibaren azami dört ay olarak öngörülmüştür.

HMK ve MTK ile tahkimde başvuru şartlarına dair ilk inceleme aşaması öngörülmemişken, SK m. 30/15 uyarınca sigorta tahkimde başvuruların öncelikle raportör incelemesi aşamasına tabi tutulması, ayrıştırıcı bir diğer özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

HMK m. 416 ve MTK m. 7 ile hakem seçimi hakkı, öncelikle taraflara ve hakemlere tanınmış; bu mümkün olmazsa mahkemeden hakem seçimi talep edilebileceği düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler uyarınca, hakem sayısını belirleme hakkı da taraflara aittir. Buna karşılık sigorta tahkimde, SK m. 30/15 ile hakem seçimi yetkisi Komisyona tanınmıştır. Oysaki, kurumsal tahkimde, tarafların hakem adayı gösterebilme olanağı bulunmaktadır⁶⁴⁶. Yine aynı madde uyarınca hakem sayısının nasıl belirleneceğine dair usul de sigorta tahkim açısından düzenlenmiş olup, taraflara bu konuda da seçim hakkı tanınmamıştır.

HMK m. 412/5 ve MTK m. 5/2’e göre, mahkeme yargılamaya devam ederken dahi taraflar tahkim sözleşmesi yapabilir ve bu durumda dosyanın hakem veya hakem heyetine iletilmesine karar verilirken, SK m. 30/14’e göre mahkemeye veya tüketici hakem heyetine başvurulmuş olması sigorta tahkime başvurulmasına engel teşkil etmektedir.

HMK m. 439 ve MTK m. 15 ile hakem kararlarına karşı yargı yolu olarak iptal davası öngörülmüş olmasına rağmen, sigorta tahkimde Kanun ile hakem kararlarına

⁶⁴⁶ YEŞİLOVA ARAS/YEŞİLOVA, Kanun Yolları, s.525.

karşı yargı yolu belirlenirken bu sistemden ayrılarak farklı bir yol benimsemiştir. Şöyle ki, SK m. 30/12 ile hakem kararlarına karşı, Komisyon içinde itiraz yoluna başvurulmakta, itiraz hakem kararlarına karşı da HMK uyarınca doğrudan temyiz yoluna gidilebilmektedir.

HMK m. 436 ve MTK m. 14/A'ya göre, hakem kararlarının Mahkemede saklanması mümkünken, sigorta tahkimde ise, SK m. 30/16'ya göre, kararın aslı ve dosyası Komisyon tarafından saklanır.

Sigorta tahkimin HMK ve MTK tahkimden farklarına değindikten sonra, son olarak olumlu ve olumsuz yönlerine dair genel bir değerlendirme yapma gereği duyulmuştur. Bu konuda, çalışmamızda da sigorta tahkimin olumlu ve olumsuz yönlerine dair ilgili başlıklar altında yapılan değerlendirmeleri özetlemekle yetinilecektir. Sigorta tahkim yargılaması ile tarafların, adli yargılamaya göre daha kısa sürede ve daha az masrafla hakka erişimi sağlanmasının olumlu bir yön olarak görülmektedir. Sigorta tahkim yargılamasına başvuru masrafları adli yargılamaya göre daha uygundur. Bunun yanında sigorta raportörü, itiraz yetkilisi, sigorta hakemi ve itiraz hakem heyetinin ücretlerinin, taraflarca değil de Komisyon tarafından karşılanması sigorta tahkim yargılamasını cazip kılmaktadır. Ayrıca, sigorta tahkimde gerek sigorta hakemleri gerek ise itiraz hakemleri, sigorta sözleşmesinden doğan uyuşmazlıklarda deneyimli ve uzman olmasıyla adli yargıdaki hakimlerden ayrılmaktadır. Son olarak dile getirmek gerekirse, sigorta tahkim başvurusunun ve hakem kararlarına yönelik itiraz başvurusunun elektronik ortamda yapılabiliyor olması, taraflara sağlanan güncel bir kolaylık olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sigorta tahkimde yargılama süresinin dört ay ile kısıtlı olması olumlu bir yön gibi görünse de uygulamada dört ayda bilirkişi raporu da alınmak suretiyle yargılamanın tamamlanmasında sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunlar taraflardan alınan yazılı süre uzatım talepleriyle aşılmaya çalışılsa da bu durum süre uzatım taleplerinin olağanlaşmasına sebep olmakta ve dört aylık kanuni sürenin yetersizliğini ortaya koymaktadır. Ayrıca sigorta tahkime yönelik ayrıntılı kanuni düzenlemenin olmaması, kanun ile uygulama yönetmeliğinin çelişen maddelerinin bulunması uygulamada farklılıklara yol açmaktadır. Örnek vermek gerekirse, yukarıda da değindiğimiz üzere, haksız çıkan tarafa yükletilecek vekalet ücreti konusunda bile uygulama birliğinin sağlanamamış olması, sigorta tahkim

yargılamasına gölge düşürmektedir. Bunlara ek olarak sigorta tahkimin gerek kurumsal tahkim olması gerek iki kademeli tahkim olması gerek ise hakem ücretlerinin Komisyonca karşılanması gibi sebeplerle HMK'ya tabi tahkimden sistemsal olarak ayrılmasına rağmen, sigorta tahkime özel ayrıntılı kanuni düzenleme yapmak yerine HMK'ya atıfla yetinilmesi eleştiriye açıktır⁶⁴⁷. Oysaki sigorta tahkimin HMK'ya tabi tahkim ile örtüşmediği ortadadır.

Sonuç olarak, tezimizde sigorta tahkimin kendine özgü bir yapısı olan tahkim yargılaması olduğu, yargılama sürecinin hızlı sonuçlanmasının, sigorta menfaatinden faydalananlar ve sigorta kuruluşları açısından sigorta ilişkisine olan güveni sağlamaya hizmet ettiği, sigorta tahkime dair düzenlemenin sektörel bir misyona sahip olduğu, sigorta tahkimin olumlu ve olumsuz yönleriyle birlikte ortaya konmuştur.

⁶⁴⁷ Eleştiriler için bkz: ULAŞ, s. 264.

KAYNAKÇA

- AKİL, Cenk, ‘‘Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu’nun Kapsamı’’, Prof. Dr. Ejder Yılmaz’a Armağın, Cilt I, Ankara, 2014, s. 75-135.
- ARSEVEN, Haydar, Sigorta Hukuku, Yenilenmiş 2. Baskı, İstanbul, 1991.
- ARSLAN, Ramazan/YILMAZ, Ejder/TAşPINAR AYVAZ, Sema/HANAĞASI, Emel, Medeni Usul Hukuku, 5. Baskı, Ankara, 2019.
- ATALI, Murat/ERMENEK, İbrahim/ERDOĞAN, Ersin, Medeni Usul Hukuku, 3. Baskı, Ankara, 2020.
- AYDEMİR, Fatih, Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi, 1. Baskı, İstanbul, 2017.
- AYHAN, Rıza/ÇAĞLAR, Hayrettin/ÖZDAMAR, Mehmet, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 5. Baskı, Ankara, 2021.
- BAĞATUR, Mehmet Çağrı/ÖGE, Hande, Sorularla Sigorta Tahkim, 1. Baskı, İstanbul, 2017.
- BOZER, Ali, Sigorta Hukuku, Genel Hükümler-Bazı Sigorta Türleri, 4. Baskı, Ankara, 2004.
- BOZKURT, Tamer, Ticaret Hukuku Cilt IV Sigorta Hukuku, Güncellenmiş 6. Baskı, İstanbul, 2013.
- BUDAK, Ali Cem, ‘‘Sigortacılıkta Tahkim Alanında Meydana Gelen Değişiklikler’’, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 13, Sayı 1, 2016, s. 121-129 (Değişiklikler).
- BUDAK, Ali Cem, ‘‘Sigortacılıkta Tahkim Sigortacılık Kanunu’nun 30. Maddesi, HMK’nun Yürürlüğe Girmesi ve 6327 Sayılı Kanun Değişikliğinden Sonra Nasıl Yorumlanır?’’, Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, 2013, s. 53-69 (Nasıl Yorumlanır).
- BUDAK, Ali Cem/KARAASLAN, Varol, Medeni Usul Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara, 2019.
- CANER, Oğuz, ‘‘6502 Sayılı Kanun’un Özel Sigorta Sözleşmelerine Etkileri’’, Prof. Dr. Feridun Yenisey’e Armağın, Cilt II, İstanbul, s. 2501-2534.
- ÇEKER, Mustafa, Sigorta Hukuku, 20. Baskı, Adana, 2019.

ÇİFTÇİ, Tuğba, ‘‘Türk Hukukunda Sigorta Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk ve Tahkim Kurumlarının Karşılaştırılması’’, Proceeding Book of 2nd International Scientific Researches Congress on Humanities Social Sciences (İBAD-2017), 239-249.

DEMİR GÖKYAYLA, Cemile, ‘‘Arabuluculuk ve Tahkimi Bir Arada İçeren Uyuşmazlık Çözüm Yolu’’, İstanbul Hukuk Mecmuası, Cilt 77, Sayı 2, 2019, s. 575-616.

DEMİRKOL, Berk/AKÜZÜM, Ural, Türkiye’de Med-Arb (Arabuluculuk Tahkim) Yapısı, Mevzuatı & Uygulaması, 1. Baskı, İstanbul, 2020.

EFEÇİNAR SÜRAL, CEYDA, ‘‘Uluslararası Tahkimde Üçüncü Kişi Finansmanının Masraflar İçin Teminat Gösterilmesi Kararının Verilmesine Etkileri’’, DEÜHFD, Cilt 20, Sayı 2, 2016, s. 33-62.

EKŞİ, Nuray, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Tahkim, 2. Baskı, İstanbul, 2019.

GÖRGÜN, Şaban/BÖRÜ, Levent/TORAMAN, Barış/KODAKOĞLU, Mehmet, Medeni Usul Hukuku, 28.07.2020 Tarih ve 7251 Sayılı Kanunla Değiştirilmiş, Güncellenmiş 9. Baskı, Ankara, 2020.

GÜNAY, M. Barış, Sigorta Hukuku, 4. Baskı, Ankara, 2022.

ILDIR, Gülgün, ‘‘Alternatif Uyuşmazlık Çözümü ve Hak Arama Özgürlüğü’’, 75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı, Birinci Baskı, Ankara, 2004, s. 385-401.

KABUKÇUOĞLU ÖZER, Fatma Dilek, Sigortacılık Kanunu Şerhi, 1. Baskı, İstanbul, 2012.

KARASU, Rauf, ‘‘Sigorta Tahkimi ile İlgili Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri’’, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Sayı 26, 2016, s.49-69.

KARAYALÇIN, Yaşar, ‘‘Milletlerarası Tahkimde Muhakeme Usulü’’, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt 19, Sayı 3,1998, Sayfa: 3-52.

KAYA, Serkan, Uyuşmazlıkların Çözümünde Hibrit Yöntem: Arabuluculuk-Tahkim (Med-Arb), Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi, Cilt 17, Sayı 48, 2021, s. 225-252.

KAYA, İ. Safa/KARABAY, Huzeyfe, ‘‘Ombudsmanlığın Uluslararası Hukuk Sistemlerindeki Yeri’’, Ombudsman Akademik, Cilt, 6, Sayı 11, 2019, s. 213-232. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/920831>.

KAYIHAN, Şaban/GÜNERGÖK, Özcan, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, Gözden Geçirilmiş 5. Baskı, İstanbul, 2020.

KAYIHAN, Şaban/SELANİK, Atakan Adem, Sigorta Hukukunda Alternatif Çözüm Yolları ve Tahkim Usulü, Ankara, 2023.

KAYIHAN, Şaban/ÜNLÜTEPE, Mustafa, “Sigorta Tahkim Yargılamasına Konu Uyuşmazlıklarda Hükmedilecek Vekalet Ücreti”, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı12, 2016, s. 109-124 (Vekalet Ücreti).

KAYIHAN, Şaban/ÜNLÜTEPE, Mustafa, “Yargıtay ve Sigorta Tahkim Komisyonu Kararları Işığında Karayolları Zorunlu Mali Mesuliyet (Trafik) Sigortasına Dayalı Tazminat Talebinde Temerrüt Faizine İlişkin Değerlendirmeler”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt 33, Sayı 4, 2017, s.73-111 (Temerrüt Faizi).

KAZAYAZGAN, Ahmet, “Sigortacılıkta Tahkim”, Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi, Cilt 5, Sayı 1, 2016, s. 95-130.

KENDER, Rayegan, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Güncellenmiş 17. Baskı, İstanbul, 2021.

KURT KONCA, Nesibe, “Sigorta Uyuşmazlıklarının Tahkim Yoluyla Çözümü”, Prof. Dr. Fırat Öztan’a Armağan, I. Cilt, Ankara, 2010, s. 1343-1365.

KURU, Baki, Medeni Usul Hukuku El Kitabı, Cilt 2, 1. Baskı, Ankara, 2020.

KÜÇÜK, Alper Tunga, “Sigorta Tahkim Komisyonu Nezdinde Verilen Hakem Kararlarına Karşı İtiraz ve Temyizde Parasal Sınırın Belirlenmesi”, Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (ABÜHFD), Cilt 9, Sayı 18, 2021, s. 763-783.

ÖZBAY, İbrahim, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde Tahkim (HMK m.407-444), 1 Baskı, Ankara, 2016.

ÖZBEK, Mustafa Serdar, “Arabuluculuk ile Tahkim Yöntemlerinin Kesişme Bölgesi: Arabuluculuk-Tahkim, Yargıtay Dergisi, Cilt 43, Sayı 1, 2017, s. 15-106 (Arabuluculuk-Tahkim).

ÖZBEK, Mustafa Serdar, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Cilt 1-2, 4. Baskı, Ankara, 2016 (AUÇ).

ÖZDAMAR, Mehmet, “Sigorta Hukukunda Uyuşmazlıkların Çözümünde Tahkim Sistemi” Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (GÜHFD), C. XVII, Y. 2013, Sy. 1-2, s. 831-855.

ÖZDAMAR, Mehmet/DOĞAN, Burak, Sigorta Hukuku, 1. Baskı, Ankara, 2020.

ÖZTEK, Selçuk, ‘‘Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Yönünden Sigortacılıkta Tahkime Bakış’’, Legal Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi, Cilt 5, Sayı 13, 2009, s. 221-249, (Tahkime Bakış).

ÖZTEK, Selçuk, ‘‘Ulusal Tahkimde Uygulanacak Yargılama Usulü’’, II. Uluslararası Özel Hukuk Sempozyumu, 2009, s. 339-358, (Yargılama Usulü). http://dosya.marmara.edu.tr/huk/Sempozyumyay%C4%B1nlar%C4%B1/II.%20Uluslararası%C4%B1%20%C3%96zel%20Hukuk%20Sempozyumu/13prof.dr.sel_uk_ztek.pdf (E.T.:27.10.2022)

PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ÖZEKES, Muhammet, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 7035, 7101 ve 7155 Sayılı Kanunlarla Yapılan Değişiklikler Nazara Alınarak Gözden Geçirilmiş 7. Baskı, İstanbul, 2019.

POLAT, Ayşegül, ‘‘Asimetrik Tahkim Sözleşmelerinin Geçerliliği’’, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, 2019, s. 3-66.

POSTACIOĞLU, İlhan E., Medeni Usul Hukuku Dersleri (Ed. Av. Sümer Altay), 8. Baskı, İstanbul, 2020.

SAAT, Dursun, ‘‘Tüketici İşlemi Niteliğindeki Sigorta Sözleşmeleri ve Bu Kapsamda Sigorta Tahkim Komisyonunun Rolü’’, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Özel Sayı, Cevdet Yavuz’a Armağan, Cilt 22. Sayı 3, 2016, Cilt II, s. 2453-2471.

SEMERÇİ VURALOĞLU, Tuğba, ‘‘5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu’nda Yer Alan Tahkim Hükümleri ile 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’ndaki Tahkim Hükümleri Karşılaştırması’’, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 20. Yıl Armağanı, Cilt XIII, Sayı 2, 2016, s. 269-312.

SEVEN, Vural, ‘‘Mahkemeye-Tahkime Başvurmadan Önce Sigorta Şirketine Başvuru Zorunluluğu’’, İzmir Barosu Dergisi, Mayıs 2018, s. 95-129.

SÜRAL, Ceyda, ‘‘Hakem Kararlarının İcrası ve İptali’’, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, Özel Sayı, 2014, s. 1377-1411.

TANRIVER, Süha, Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Arabuluculuk, 1. Baskı, Ankara, 2020 (Arabuluculuk).

TANRIVER, Süha, Medeni Usul Hukuku Cilt II, 1. Baskı, Ankara, 2021 (MUH).

Türk Dil Kurumu Sözlüğü, <https://sozluk.gov.tr/>

ULAŞ, Işıl, ‘‘Sigortacılıkta Tahkim’’, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt 24, Sayı 2, 2007, s. 239-268.

ULUSOY, Erol, ‘‘Finans Hukukunda Tahkim’’, II. Uluslararası Özel Hukuk Tahkim Sempozyumu, 2009, s. 203-251. (E.T:30.9.2022)
http://dosya.marmara.edu.tr/huk/Sempozyumyay%C4%B1nlar%C4%B1/II.%20Uluslararası%C4%B1%20%C3%96zel%20Hukuk%20Sempozyumu/5do_dr.erol_ulusoy.pdf

ÜNAN, Samim, Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap: Sigorta Hukuku Cilt I Birinci Kısım Genel Hükümler (Madde 1401-1452), 1. Baskı, İstanbul, 2016.

ÜNAN, Samim, Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap: Sigorta Hukuku Cilt II Birinci Bölüm Zarar Sigortaları (Madde 1453-1486), 1. Baskı, İstanbul, 2016 (Cilt II).

YAVUZ, Cevdet, ‘‘Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi ve Tabi Olduğu Hükümler’’, II. Uluslararası Özel Hukuk Sempozyumu, 2009, s. 133-177. (E.T:25.04.2023)
http://dosya.marmara.edu.tr/huk/Sempozyumyay%C4%B1nlar%C4%B1/II.%20Uluslararası%C4%B1%20%C3%96zel%20Hukuk%20Sempozyumu/3prof.dr.cevdet_yavuz.pdf

YEŞİLİRMAK, Ali, ‘‘Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolu Olarak Hakem-Bilirkişilik’’, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Bilge Umar’a Armağan, Cilt 11. Özel Sayı, 2009, 693-738 (Hakem Bilirkişilik).

YEŞİLİRMAK, Ali, Türkiye’de Ticari Hayatın ve Yatırım Ortamının İyileştirilmesi İçin Uyuşmazlıkların Etkin Çözümünde Doğrudan Görüşme, Arabuluculuk, Hakem-Bilirkişilik ve Tahkim: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, 1. Baskı, İstanbul, 2011.

YEŞİLOVA ARAS, Ecehan/YEŞİLOVA, Bilgehan, ‘‘Sigortacılık Tahkimi-Sigorta Tahkim Usulü ve Ayırdedici Özellikleri (Sigortacılık Kanunu m.30), Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, 8. Sayı (Özel), 2013, s. 275-379, (Ayırdedici Özellik).
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/179436> (E.T.:12.10.2022).

YEŞİLOVA ARAS, Ecehan/YEŞİLOVA, Bilgehan, ‘‘Sigortacılıkta Tahkim Kararları ve Kanun Yolları (Sigortacılık Kanunu m.30)’’, Sigorta Hukuku Sempozyumları, (Eds: Samim ÜNAN/Emine YAZICIOĞLU), 1. Baskı, İstanbul, 2018, s.507-555, (Kanun Yolları).

YILMAZ, Ejder, ‘‘Avukatın Uzlaşma Sağlama Yetkisi (Avukatlık Kanunu m. 35/A)’’, 75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı, Birinci Baskı, Ankara, 2004, s. 843-857.

YILMAZ, Zekeriya, ‘‘Sigortacılık Kanununa Göre Sigortacılıkta Tahkim’’, Terazi Hukuk Dergisi, Sayı 17, 2008, s. 37-48.